REGULAE COMMUNES

SOCIETATIS IESU.

N.569

REGULAE COMMUNES

SOCIETATIS IESU

COMMENTARIIS ASCETICIS ILLUSTRATAE

A

JULIO NIGRONIO
Societatis eiusdem theologo.

Opus revisum ac denuo editum cura
AUGUSTINI ARNDT S. I.

TOMUS I.

CRACOVIAE
E TYPOGRAPHIA E. & DR. K. KOZIAŃSKI
1913.

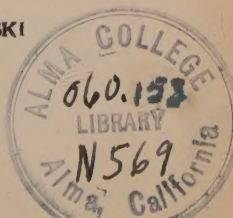

6339

N569
1913
v.1

DENUO IMPRIMI POTEST.

Cracoviae die 5. Octobris 1912.

WLODIMIRUS PIĄTKIEWICZ
Praep. prov. Galicianae S. I.

FATHERS LIBRARY
ST. JOSEPH'S CHURCH
SAN JOSE, CALIF.

EDITOR AD LECTOREM.

P. Julius Negrone natus est Genuae anno 1553; Societatem ingressus a. 1571. Postquam docuit rhetoricam, philosophiam, theologiam, studiorum Praefectus Mediolani constitutus est, dein Rector trium collegiorum, postea Praepositus domus professae Genuensis, denique ter Praepositus domus professae Mediolanensis, in qua supremum diem obiit 17. Jan. 1625.

Inter varia auctoris documenta vitam spiritualem illustrantia primum locum obtinent Commenrarii in Regulas Communes. Offerimus opus hoc iuxta editionem tertiam ab auctore iterum recognitam et auctam (Coloniae Agrippinae apud J. Kinchium anno MDCXVII) paucis quibusdam omissis vel leviter immutatis.

Exstant praeterea Tractatus ascetici Coloniae Agrippinae apud J. Kinchium anno 1623. pag. 842: 1. De necessitate et utilitate magistri spiritualis. 2. De exhortatione domestica religiosorum. 3. De collatione spirituali. 4. De lectione sacra super mensam. 5. De lectione privata librorum spiritualium. 6. De secessu ad meditandum atque

exercitiis spiritualibus. 7. De mensae benedictione gratiarumque actione. 8. De diligentia spirituali in actionibus et ministeriis exhibenda. 9. De duplici ordine, altero disciplinae, altero vitae. 10. De cura minimorum. 11. De negotiis saecularibus. 12. De relaxatione animi. 13. De affectu erga propinquos. 14. De amore patriae. 15. De inerti otio fugiendo. 16. De scribendarum epistolarum ratione. 17. De peculiaribus amicitiis. 18. De virtute et sanctitate cum litteratura et scientia doctrinarum coniungenda. 19. De conviviis perraro ac religiose adeundis. 20. De ministeriis ecclesiasticis gratis exhibendis.

Qui in Tractatu de Regulis Communibus exhibita copiose Patrum et theologorum testimonia, quae a Negronio nostro afferuntur, consideraverit, maxime nobiscum lugebit auctorem Commentarios in Summarium, quos conficere in mente habuerat, morte prohibitum non composuisse.

Widenaviae, die 1. Januarii 1912.

Aug. Arndt S. I.

Magistris novitiorum, Praefectis spiritus et Instructoribus tertiae probationis Societatis Iesu

JULIUS NIGRONUS
Auctor Commentariorum S. D.

1. Quum Smaragdi Abbatis et Joannis a Turrecremata Cardinalis tractatus in regulam S. Benedicti necnon Hugonis a S. Victore atque Umberti, generalis quondam in Ordine Praedicatorum Magistri, in B. Augustini regulam commentarios saepe legendo degustassem, Patres optimi, tantorum virorum excitatus exemplo, magnam in spem veni fore, ut universae nostrae Societati non mediocris utilitas accederet, si quid simile in regulas nostras itidem exstaret, quo illae non quasi obscurae vel ambiguae, tamquam ab explanatore atque interprete explicarentur, sed ut perspicuae distinctaeque, tamquam a defensore comprobarentur atque ab hortatore monitoreque sanctorum Patrum doctrina veterumque magistrorum religiosae vitae praeceptis illustrarentur. Quae spes in me primum rei perficiendae cupiditatem quotidie magis ac magis accendebat, deinde me

volutantem antiquorum auctorum monumenta stimulabat identidem, ut ea notarem animo, quae huic operi convenirent, et calamo in adversaria referrem; unde postea iustum volumen in regularum librum ederetur. Auxit desiderium Instructoris munus a P. nostro Claudio Aquaviva Praeposito Generali mihi paucis ante annis impositum, quo praeceptis vitae perfectioris expoliuntur ii sacerdotes[1]), qui post decursum studiorum in affectus schola probantur et tamquam vasa fictilia Dominicis ministeriis destinata, vel nondum plane siccata duabus prioribus probationibus, vel cocta quidem, sed post in doctrinis addiscendis madefacta mollioraque reddita spiritibus, qui ab austro sapientiae humanae afflantur, in fornace spirituali tertiae probationis recoquuntur. Quo in munere necessario mihi fuerunt evolvendi sancti Patres illi, qui de perfectione religiosa copiosius diligentiusque scripserunt; religiosorum item magistri, qui toti sunt in suis lectoribus ad perfectionem dirigendis. Ac per eam occasionem tum in communes quasi locos retuli omnia, quaecumque ad hosce commentarios conficiendos et locupletandos lectio commentatioque suggessit, tum in animo meo penitus insedit Venerabilis Petri Cluniacensis Abbatis praeclara sententia[2]), Gislebertum monachum ad lucrum sempiternum per

[1]) Const. p. 5. c. 1. §. 3. c. 2. §. 1. [2]) Petr. Clun. l. 3. ep. 20. ad Gislebert.

scriptionem spiritualem consequendum invitantis. Qui fructibus eius laboris enumeratis propositisque ante oculos praemiis: *Et dum*, inquit, *cum vita hominis eius opera finiri soleant et cum deficiente deficere, tu nec mortuus morieris, nec a vita deficiens a bono opere cessabis, quando operibus tuis mortuos ad vitam revocabis. Tantoque tempore etiam post mortem tuam apud Deum extendetur lucrum operum tuorum, quanto, ut ita dicam, durare potuerit vita librorum tuorum.* Posthaec cum viris exercitatissimis in rebus spiritualibus atque experientissimis communicavi consilium meum et imprimis cum Bernardino Rosignolio, tunc iterum provinciae nostrae Praeposito, qui doctrinam suam spiritualem duobus editis voluminibus Societati cumulate probavit. Nemo fuit, qui non me magnopere ad ea praestanda, quae meditarer, adhortaretur. Proinde transmissis ad eundem P. N. Praepositum generalem tribus paradigmatibus in laboris mei specimen non modo facultatem impetravi scribendi, sed etiam stimulum et impulsum in litteris excussi. Sum igitur opus aggressus in vestrum maxime commodum, Patres optimi, Magistri, Praefecti, Instructores.

2. Videbam primum Magistris novitiorum, etsi praesto est ingenium doctrinis omnibus expolitum[1]), saepe tamen vel non suppetere libro-

[1]) Mag. Novit. reg. 44, 45, 71, 72, 76.

rum copiam vel imbecillam valetudinem adversari vel deesse tempus opportunum, quo tot tamque varias adhortationes, collationes et explicationes, quae praescribuntur in eorum regulis, apparare possint, praesertim cum institutioni tironum, ut fere fit, adiuncta est domus gubernatio. Depromere poterunt ex hoc meo commentario, tamquam e promptuario, non quidem integras exhortationes, quod arrogantis esset polliceri, sed non contemnendam materiam ad institutionem novitiorum ex praescripto regularum biennio toto; sive docendi sint instituti nostri rationem, sive ad eius amorem inflammandi, sive ad solidarum virtutum adeptionem incitandi, sive denique ad disciplinam religiosam per observationem regularum complectendam permovendi[1]). De tirocinio educti adolescentes tribus religiosorum votis obligati collocantur in collegiis litterarum et doctrinarum addiscendarum gratia commendantur Praefecto rerum spiritualium. Huius est munus[2]), etiam in domibus professorum, devotionis spiritum, rerum spiritualium studium et amorem Instituti privatim instruendo, hortando, dirigendo, praesertim in adolescentibus conservare atque augere. Publice item Superiore occupato vel impedito, si ab eo iubeatur, per exhortationes hebdomadarias, ex propriis, non ex communibus

[1]) Mag. Novit. reg. 8 et 44. Congr. sexta, Instr. 4. §. 1.
[2]) Praef. rer. spir. reg. 2, 3, 4.

habitas, eadem debet praestare, quae dixi. Reici quoque solet a Superiore in eundem praefectura collationis, in qua singulis hebdomadibus spirituali doctrina coadiutores temporales informantur. Ad has functiones nemo non videt quam sit necessaria regularum cognitio ceterarumque nostrarum rerum, ut spiritu nostri Ordinis proprio in via perfectionis gradiantur, quia Praefecto spiritus in ea diriguntur. Scientiae huius particulam accommodatam suo ipsorum muneri derivare licebit ex hisce commentariis Praefecto, communibus sacerdotum ministeriis occupato. Spectavit pariter hic labor meus Instructores. Equidem rerum usu magistro didici, cum Instructorem agerem, non iniuria nec superbiae spiritu respui ab iis sacerdotibus, qui tertium probantur, ingeniosis et doctis, illas exhortationes domesticas, quae vulgaribus ac decantatis rebus sententiisque conflatae tirunculorum adolescentum, qui in secunda probatione versantur, auribus ac sensibus aptiores sunt quam doctorum hominum theologia cultis ingeniis. Quamquam enim simplicitatem ac fervorem novitiorum ab illis requirimus, novitii tamen minime sunt nec ab Instructore velut novitii tractandi nec ipsi dediscere aut oblivisci possunt neque vero debent eam divinarum humanarumque rerum scientiam, quam per tot annos magno sibi labore compararunt. Iure quisque sibi accomodare posset praeclaram Pauli sententiam : *Cum essem parvulus, loquebar ut par-*

vulus, sapiebam ut parvulus, cogitabam ut parvulus. Quando autem factus sum vir, evacuavi, quae erant parvuli[1]). Sane progrediente aetate iudicium maturescit eoque maturo displicent, quae quondam placuerunt, et pro documentis puerilibus viriles praeceptiones expetuntur. Quamobrem ab eo tempore censui debere sacerdotibus hisce tertiae probationis exhortationes utiliores et graviores, hoc est plenas succi spiritualis e Sanctorum libris expressi, structas solidis rationibus ad virtutem eiusque perfectionem incitantibus, e media philosophia morali, theologia, Scripturaque sacra petitis, respersas utili quadam eruditione, quae trahat eos ad audiendum alacriter alacresque detineat. Quod P. N. Claudio, quem de hac re iussus monui, video placuisse, cum in postrema instructione pro tertio anno haec verba inscripsit[2]): *Exhortationes, quae ad eos habebuntur, similes earum non sint, quae ad novitios haberi solent, sed magis ad eorum captum accommodatae: in quibus de perfectione, oratione, instituto, zelo animarum, ministeriis erga proximos tractetur. Idem iudicium est conferentiarum.* Instructor, qui hos commentarios evolvet, suppetere sibi sentiet inde aliquid, quod minuet laborem aliunde omnia quaerendi ad exhortationes collationesque sacerdotum probandorum captui congruentes.

[1]) 1. Cor. 13, 11. [2]) Instr. 13. §. 1.

3. Ut igitur vobis ternis magistris spiritualibus in vestro munere prodessem, quibus regularum perfecta cognitio in mente versari laus et nonnulla interpretatio privatim et publice esse debet in ore, scripsi opus hoc in regulas, quod unicuique regulae suum commentarium tanquam encarpum circumdat ac nomine commentariorum inscripsi, quod eorum simillima scriptionis meae ratio videatur. Discimus a sancto Hieronymo[1]), quid sit scribere commentarios. *Comentarii*, vir doctissimus inquit, *quid operis habent? alterius dicta edisserunt: quae obscure dicta sunt, plano sermone manifestant; multorum sententias replicant.* Alio in loco[2]) scribens ad Augustinum docet hauriri de maiorum fontibus ea, quibus irrigantur atque uberes fiunt commentarii, quum ait: *Ego in parvo tuguriolo cum monachis, id est cum compeccatoribus meis, de magnis statuere non audeo, nisi hoc ingenue confiteri me maiorum scripta legere et in commentariis, secundum omnium consuetudinem, varias ponere explanationes, ut e multis sequatur unusquisque, quod velit.* Hoc eruditus magno magistro, scriptorum adhibui genus omne, nullum repudiavi, quo posset res nostra vel fulciri vel ornari; qui sua multitudine magnam commentariorum partem occupaverunt. Ordo, connexio, stilus et si quid est aliud praeter doctrinam sen-

[1]) S. Hier. lib. 1. apol. adv. Ruf. [2]) Id. ep. 89. ad August.

tentiasque auctorum, de paupere mea prodierunt officina. Quamobrem, ut mei facti vobis, Patres religiosissimi, ratio aliqua reddatur, quatuor spectari posse in hoc opere pronuntio: varietatem auctorum, modum tractationis, inscriptionem operis characteremque dicendi.

4. Primum omnium ad probationem nostrarum regularum produco regulas atque institutiones eorum omnium, qui familiarum religiosarum auctores, duces formatoresque fuerunt: Pachomii, Basilii, Hieronymi, Augustini, Cassiani, Benedicti, Isidori, Fructuosi, Petri Damiani, Francisci et aliorum, quos brevitatis gratia enumerare praetermitto. Tum addo statuta, declarationes, decreta, constitutiones, quas ordines religiosi vel pro regulis habent vel primis Sanctorum regulis addiderunt, qualia sunt Statuta Carthusianorum, Constitutiones Praedicatorum, Camaldulensium, Minorum, Carmelitarum, Eremitarum, Declarationes Cassinensium, Decreta conventuum generalium ex ordinibus iis, quorum acta legesque venerunt in manus meas. Omnia probo, laudo, veneror, quae viri iuxta sancti ac docti spiritu instincti divino, ut par est credere, statuerunt, quae Sedes Apostolica vel vivae vocis oraculo vel rescriptis litteris vel tacito consensu comprobavit. Quod ad rem nostram facit, decerpo meosque in commentarios transcribo libens ac laetus de eo, quod reperio veterum instituta cum moribus nostris mirifice congruere, nostras vicissim

regulas, ad verbum saepe, cum aliorum ordinum legibus convenire. Quo fit, ut aliquid utilitatis ex opere meo possit ad aliorum quoque ordinum novitios atque adolescentes formandos incitandosque defluere : qui cum vel legent ipsi vel a magistris audient regulam aliquam e nostris ordini suo nobiscum communem ordinum fere omnium usu legibusque firmatam, intelligent, eo sibi diligentius observandam esse, quo pluribus sapientibus viris ac probis constat placuisse.

5. Secundo loco quaecumque dico scriptisque trado, quoad possum, omnia de sanctorum Patrum libris ac veterum scriptorum monumentis vel eruo vel confirmo. Duae me causae ad id potissimum impulerunt. Prima, quod cum a Christo, Salvatore mundi, religiosa vivendi ratio ac forma sit instituta nec omnia ad eam eiusque perfectionem spectantia sint in evangelio aut in Apostolorum epistolis explicata, religiosius perfectiusque vivendi praecepta, voce atque ore tradita a Christo, petenda sunt ab iis, qui Christo fuerunt propiores. Porro ii sunt veteres scriptores doctrina et sanctimonia insignes, quos ob reverentiam et antiquitatem Patres vocitamus. De his S. Gregorius a B. Bernardo relatus[1]): *Secundum incrementa temporum crevit et scientia spiritualium Patrum et quanto viciniores adventui Salvatoris exstiterunt*,

[1]) S. Greg. homil. 17. in Ezech. S. Bern. ep. 77. ad Hugonem.

tanto plenius salutis mysterium perceperunt. Hinc B. Isidorus a Smaragdo Abbate rescriptus[1]): *Plura sunt praecepta, vel instituta monachorum, quae a sanctis Patribus sparsim prolata reperiuntur quaeque etiam nonnulli ad altius vel obscurius posteritati composite tradiderunt.* Recte item monuit Moyses[2]): *Interroga patrem tuum et annuntiabit tibi, maiores tuos, et dicent tibi.* Nam ut B. Augustinus[3]) ait de Irenaeo, Cypriano, Reticio, Olympio, Hilario, Ambrosio, Gregorio, Innocentio, Ioanne, Basilio, Hieronymo disputans adversus Iulianum Pelagianum: *Quod invenerunt in Ecclesia, tenuerunt; quod didicerunt, docuerunt; quod a Patribus acceperunt, hoc filiis tradiderunt.* Inter has traditiones, quas in genere astruit hoc loco S. Augustinus, numerantur multae, posteris ab eodem traditae in aliis libris, quae pertinent ad statum religiosorum[4]). Nec latuit S. Benedictum[5]) haec doctrina; qui monachos suos ad sanctos Patres evolvendos perfectionis adipiscendae gratia cohortatur in regula. *Ceterum,* inquit, *ad perfectionem qui tendit, sunt doctrinae sanctorum Patrum, quarum observatio perducit hominem ad celsitudinem perfectionis.* Et post: *Quis liber catholicorum sanctorum Patrum non hoc resonat, ut recto cursu perveniamus ad*

[1]) S. Isid. in reg. praef. Smaragd. in cap. 73. reg. B. Ben. [2]) Deut. 32. [3]) S. Aug. l. 2. adv. Iulian. cap. 20. [4]) Idem lib. de morib. Eccles. cap. 31. [5]) S. Ben. in reg. cap. 73.

Creatorem nostrum? necnon *et collationes Patrum et instituta et vita eorum*; *sed et regula S. Patris nostri Basilii, quid aliud sunt, nisi bene viventium et obedientium monachorum exempla et instrumenta virtutum*! Observat Cardinalis Turrecremata[1]) ex ipso Benedicto, regulam ipsius esse derivatam e fonte S. Basilii atque aliorum veterum Patrum. Inter monachos Graecos idem sanctorum Patrum video studium viguisse, cum eos non modo legerent, sed etiam describerent; non tam locupletandae bibliothecae, vitandi otii, comparandi necessarii victus, dogmatum discendorum causa, (quae laudabilia sunt), quam in via perfectionis religiosae progrediendi. Laudat B. Theodorus Studites[2]) B. Platonis magistri sui laborem in colligendis manu propria tamquam floribus e sanctorum Patrum libris. *Quos*, inquit, *qui possident, tantum utilitatis percipiunt, quantum eis satis esse possit.* Memorabile est apud auctorem Prati spiritualis dictum Abbatis Cosmae eiusque studium erga SS. Patres et doctores priscos experientis, quantum monacho ad perfectionem prodessent. Edo verba. *Cumque mihi loqueretur de salute animae et quoddam ex dictis sancti Athanasii Alexandriae Episcopi allegaret, ait ad me senex: Cum inveneris aliquid ex opusculis S. Athanasii nec habueris chartas ad scribendum, in vestimentis tuis scribe illud*[3]).

[1]) Turrecr. in commend. reg. S. Ben. [2]) B. Theodor. Studit. orat. fun. B. Platonis. [3]) Io. Evir. in prato c. 40.

6. Altera causa, cur veterum Patrum dicta ad probationem rerum nostrarum coacervem, est, ut novitatis convitium in nos iactatum aliquando refellam. Optima regula est Vincentii Lirinensis vetusti scriptoris[1]): *Vetustatem sequi esse, si ab his nullatenus recedamus, quos sanctos maiores ac patres nostros celebrasse manifestum est.* Quod si formula nostra vivendi, ut Paulus III. et Iulius III. Pontifices Maximi definiunt, *canonicis sanctorum Patrum sanctionibus* est conformis; si regulae omnes de veterum magistrorum regulis sunt ad verbum paene descriptae; si quidquid a nostris tironibus in probatione exigimus, est a veteribus factitatum; si nihil docemus, nisi maiorum exemplo priscorumque monachorum imitatione firmatum; si denique mores, vita, doctrinaque omnis vetustatem sapit, quo iure novum appelari potest nostrum Institutum? Vere possum exclamare cum Cassiodoro[2]): *Non propriam doctrinam, sed priscorum dicta commendo; quae posteris laudare fas est et praedicare gloriosum; quoniam, quidquid de priscis sub laude Domini dicitur, odiosa iactantia non putatur.* Neque vero Patrum antiquorum amor eripuit mihi recentiorum Sanctorum usum, Bernardi, Thomae, Bonaventurae, Vincentii, qui tam copiose de perfectione religiosorum tamque bene scripserunt.

---

[1]) Vinc. Lirin. l. adv. haeres. novit. c. 3. [2]) Cassiodor. praef. Instit. divin. Scriptur.

Non eorum auctoritatem, qui ius canonicum coagmentarunt, quo tot sanctiones ac leges a Pontificibus et Conciliis editae de religiosis illigantur. Non eorum doctrinam, quos cum eruditis viris Patres ac Doctores apello probabiles; quales sunt Petrus Damiani, Petrus Cluniacensis, Smaragdus, Hugo et Ricardus cognomine a S. Victore, Umbertus magister ordinis Praedicatorum, Guilelmus Parisiensis, Ioannes Gerson, Thomas a Campis, Ioannes a Turrecremata, Dionysius Carthusianus et horum suppares, qui de rebus religiosorum accuratius et moribus temporibusque nostris accommodatiora tradiderunt. Et quod Cornelius Celsus[1]) in re medica bonus auctor scripsit, in hanc nostram medicinam spiritualem convenire arbitror: *Oportet autem neque recentiores viros in his fraudare, quae vel repererunt vel recte secuti sunt; et tamen ea, quae apud antiquiores aliquos posita sunt, auctoribus suis reddere.*

7. Duae gignuntur utilitates ex hac veterum monumentorum ab initio usque nascentis ecclesiae investigatione deducta. Prima est, quod calumnia novitatis ab haereticis inimicioribus castitatis illata statui religioso satis bene retunditur. Nam cum ab Apostolicis usque temporibus duco singulas (ut illi non sine contemptu dicunt) monachismi partes, studium, inquam, vitae perfectioris, rerum omnium abdicationem, vota, mores,

[1]) Cornel. Cels. l. 2. de reg. med. cap. 14.

leges, habitum, vocabula religiosorum propria et horum similia, probo sane, aliud agens, hanc normam religiosae vitae, quam monasticen nuncupamus, fluxisse ab iisdem principiis; proinde a Christo summo magistro vitae sanctioris institutam. *Illa consuetudo*, inquit S. Augustinus[1]), *quam etiam tunc homines sursum versus aspicientes non videbant a posterioribus institutam, recte ab Apostolis tradita creditur*. Verum in hoc non immoror, quia novi convictos esse iam haereticos a viris saeculi nostri doctissimis. Altera utilitas est (eamque maximam spero fore), quod medicis spiritualibus, qui nostrorum sodalium animas curant, sive sint superiores sive confessarii sive magistri morum et vitae, medicamenta subministrantur ex hoc opere ad pellendos morbos ex animis susceptorum, et eum imprimis, qui nauseam atque stomachum movet adversus Societatis Institutum et regulas ut novas et ab aliorum ordinum discrepantes. Omnes ordines in suis primordiis, quia vel conferunt ad utilitatem ecclesiae rem aliquam singularem et minus illis temporibus usitatam, vel certe ad sui conservationem praemunitione aliqua non omnibus nota se fulciunt, rerum novarum auctores vulgo reputantur. Quamobrem S. Bernardus[2]) Carthusianorum ordinem in Monte Dei tum amore solitudinis, tum a carni-

[1]) S. Aug. l. 4. de bapt. contra Don. c. 6. [2]) Bern lib. de vita solit.

bus severissima abstinentia conspicuum atque in se omnium oculos convertentem defendit ab eorum calumniis, qui de solo novitatis nomine cavillabantur. Ob eandem causam S. Bonaventura[1]) Fratrum Minorum regulam a B. Francisco conditam atque ut novam oppugnatam, propter evangelicae paupertatis fastigium in ea contentum, exponere ac tueri est agressus: *Ut sit*, inquit, *ei adhaerentibus solatium et adversantibus directio, qui obliquis et reflexis oculis eam intuentibus, lumini attribuunt suarum vitium tenebrarum.* Haec me quoque causa maxime compulit ad commentarios hos in regulas nostras scribendos, ut nostris essem solatio, qui probarent directioni ac doctrinae iis, qui temere improbarent, quo facilius errorem mente deponerent. Accessit tacita vox P. N. Claudii simile opus flagitantis in praeclaro libello industriarum[2]), ubi remedia parans iis, quibus Constitutiones nostrae ob praetensam novitatem minus placent: *Ostendendum*, inquit, *fere haec omnia non esse in Societate nova, usurpata esse a sanctissimis religionum fundatoribus et antiquissimis Patribus*; *adducenda loca Sanctorum Basilii, Benedicti, Augustini, Pachomii, Cassiani.* Haec Pastor vigilantissimus. Cuius ego desiderium scripto proditum pro imperio accipiens totus in hoc sum, hoc pro viribus conor, hoc summa contentione

[1]) S. Bonav. exposit. reg. Minor. in prooem. [2]) P. Claud. Aquav. l. industr. c. 13. §. 4.

corporis animique elaboro, quod ipse medicis animarum exoptat. In singulis regulis ipsissima verba Patrum exscribo, ut sint in promptu, in oculis, in manibus curatoris. Imitatus praeter alios S. Basilium[1]), qui probaturus Spiritus sancti divinitatem, profert traditionem quandam, ab initio nascentis religionis per longam consuetudinem ecclesiis irradicatam; tum, ait, ubi deficiunt in iudiciis probationes e scripto, produci testes, qui temporis diuturnitatem confirment, *quod veneranda sint vetusta dogmata, et ob antiquitatem seu canitiem habeant quiddam reverendum.* Posthaec subdit: *Enumerabo itaque vobis huius sermonis auctores; simul autem aestimetur in eo, quod tacetur, etiam tempus.* Postremo testes promit Clementem, Irenaeum, Dionysium Alexandrinum, Origenem, Iulium Africanum et alios, quorum verba transcribit. Praeterea Fundatorum regulas cunctas profero, Constitutiones omnium fere ordinum produco, conventuum generalium decreta refero, canones ecclesiasticos, sanctiones Pontificias rationibus atque auctoritatibus adiungo, ut quisque quamquam obstinatus illorum verba cum regulis conferens intelligat et testimoniorum multitudine, varietate, pondere convictus, beatum Ignatium regularum parentem ne latum quidem unguem ab eorum vestigiis deflexisse fateatur et tandem cum sancto Bernardo[2]) mirabundus

[1]) Basil. l. de Spir. sancto, cap. 29. [2]) S. Bern. de vita solit.

exclamet: *Sed haec novitas non est novella vanitas. Res enim est antiquae religionis, perfectae in Christo fundatae pietatis, antiqua haereditas Ecclesiae Dei a tempore prophetarum praemonstrata.*

8. Tertio loco non pauca de historicis promo. qui sanctorum virorum res gestas virtutesque posteris prodiderunt. Etenim solemne mihi esse volui, ut cum praeceptis vitae perfectioris exempla recte factorum virtutumque coniungerem. Caesar Augustus[1]) in evolvendis utriusque linguae auctoribus nihil aeque sectabatur quam praecepta et exempla publice vel privatim salubria; magister spiritualis alterum negliget in scribendo? Quippe intelligo mortales fere omnes non minus exemplis quam documentis commoveri. Petrus apud S. Gregorium[2]) mihi placit in hac doctrina magister, ubi scribit: *Et sunt nonnulli, quos ad amorem patriae caelestis plus exempla quam praedicamenta succendunt.* Accendunt autem non solum visa, sed etiam audita, lecta, cogitata, ut suo loco probabitur. Eaque ex probatissimis historicis, sive auctoritate ac fide, sive antiquitate ac probitate decerpo; libentius ac saepius monachorum ceterorumque religiosorum facta ex virtute quam aliorum virorum sanctorum ad rem nostram profero; ratus ea magis idonea fore religiosorum

[1]) Suet in Aug. cap. 89. [2]) S. Greg. l. 1. dial. prooem.

animis inflammandis. Nec praetereo domestica B. Ignatio nostro valde probata[1]), (quorum iam suppetit aliqua copia), monitus a B. Vincentio[2]) sodalibus ea valde prodesse. Cum enim in omnibus exemplis sanctorum virorum ac praesertim religiosorum mirifica vis est ad nos religiosos exstimulandos ad perfectionem, tum vero multo maior ac vehementior inesse debet in iis, *quae patres filiis*, inquit Franciscus Sacchinus noster[3]), *et plurima et pulcherrima reliquere. Tamquam enim magnes, dum e circulis ferreis quasi catenam arcana rapacitate struit, ut quisque est proximus, ita primum ac vehementissime rapit, sic virtutis illecebra atque pellacia coniunctissimum quemque maxime debet afficere ac devincire ad seseque deducere. Eo fit, ut etiam vulgo foedissimum habeatur, maiorum non respondisse virtuti.* Neque vero novitas iis quidquam obest, quoniam auctore Niceta Davide[4]): *Quae nostra memoria facta creduntur, illa multo acrius piorum mentes ad virtutis decus aemulandum inflammant.* Petrus item Damiani[5]): *Efficacius modernorum cohortantur exempla quam veterum, et magnae confusionis pudor est, si cum sanctis viris in una simul aetate viventes in rectae conversationis studio eis in aliquo*

[1]) Ribad. l. 5. vit. B. Ign. cap. 10. [2]) S. Vinc. l. de vita spirit. cap. 19. [3]) Fr. Sacch. ep. ad hist. Societ. [4]) Niceta David in vita S. Ign. patr. Constant. [5]) Petr. Dam. ep. 15, c. 28.

non reperiamur aequales. Quandoquidem illos sola mentium ingenuitas roborat, istos autem diversorum temporum debilitas non excusat. Nec prorsus effugio facta improborum in vitiorum detestationem, quod eorum lapsus et commemoratio sancto Ambrosio[1]) duobusque Gregoriis, Nysseno ac Romano[2]), videatur interdum utilis, dummodo in tempore proferantur. Nam, ut sapienter ad Valerianum scripsit beatus Eucherius[3]): *Prudentem et sapiens informat et stultus; ille, quid imitandum sit, docet; iste, quid vitandum.* Atque hic exemplorum delectus constituet hunc librum in eorum numero, quos adolescentes religiosi minus docti poterunt inoffensis animis percurrere legendo; quando pericula non desunt incautis in eorum lectione, qui optimi omnium censentur, Climaci, Cassiani, Palladii, Theodoreti, Sulpitii et his similium; quod nesciant sine duce praeferente facem ab imitandis admiranda distinguere; quod Cassianus, sanctus Gregorius Papa, Ioannes Gerson et S. Vincentius monuerunt[4]).

9. Quarto loco nostrum ius universum in regularum illustrationem et confirmationem contraho: Summorum Pontificum diplomata, beati Ignatii Constitutiones cum earum Declaratio-

[1]) S. Amb. l. 10. in Luc. 22. [2]) S. Gregor. Nyss. tr. 1. in Ps. c. 2.; S. Greg. l. 2. mor. c. 1. [3]) S. Euch. ep. paraen. ad Val. [4]) Cass. collat. 14. c. 6. et 7.; S. Greg. lib. 1. dial. c. 1.; Gers. t. 1. ep. 1. adv. Ioan. Rusbr.; S. Vinc. tr. de vita spir. c. 13. rem. 2.

nibus, Congregationum generalium Canones et Decreta; Praepositorum item generalium Ordinationes, Rescripta, Instructiones, Paraeneses, Epistolas, Libellos; Societatis Annales et Historias. Quin etiam per occasionem multae consuetudines nullis expressae chartis a beato Ignatio (cuius ab obitu iam septimus et quinquagesimus agitur annus) institutae atque in mores introductae, per manus inde traditae et usu quotidiano religiose receptae, ab universa Societate tacito consensu probatae commemorantur. Hae facile per sese evanescerent longinquitate temporis, aut aliquando tamquam novitiae vel onerosae repudiarentur ab osoribus disciplinae severioris, nisi memoria exstaret aliqua commendata scriptis, indicans eas quasi religiosas traditiones a Parente nostro atque ab ipso nascentis sodalitatis exordio manasse. Nam, ut sanctus Basilius[1]) gravissime pronuntiavit de ieiunii disserens antiquitate: *Quod excellit antiquitate, venerationem habet.* Quod testimonium sanctus Ioannes Damascenus[2]) de traditionibus observandis disputans tamquam optimum suae disputationis firmamentum produxit. Talis est mos lavandi pedes hospitibus nostri ordinis, qua primum die ad nos divertunt; talis salutatio praescribenda epistolis, qua pacem vel gratiam Christi precamur iis, ad quos litteras damus. Pollicitus est aliquando P. N. Claudius Provin-

[1]) S. Basil or. 1. de ieiun. [2]) S. Damasc. ep. de Trisag.

ciarum Praepositis[1]) curaturum se lectionis spiritualis promovendae gratia, ut tractatus aliquis spiritualis ex propria vocationis nostrae gratia conficeretur. Magnae huius ideae praeclari operis, quam nobilissima mente conceperat, vir ad magna natus, prima lineamenta posuit Hieronymus Platus opere praestantiss'mo: De bono status religiosi, quo christianos omnes in universum mirabiliter excitat ad amorem vitae religiosae. Picturam hanc ab Hieronymo adumbratam optimis lineamentis, explere coloribus aggressi sunt Achilles Gagliardus, qui de cultu interioris hominis opus lucubrabatur, et Fabricius Pallavicinus, qui de perfectione religiosa scribebat. Ambos manum de tabula tollere coegit mors, perfectis paene rebus acerba nimis, non immatura probissimis viris. Utinam exsistat aliquis, qui, virorum de perfectione benemeritorum memoriae publicaeque utilitati consulens, operibus tantum non absolutis, extremas lineas adhibeat et edat in lucem. Postea feliciores penicillos in eandem tabulam intulerunt Bernardinus Rosignolius libris de disciplina christianae perfectionis et de actionibus virtutum, magistra manu iudicioque peracri conscriptis et ab universa Societate probatis. Iacobus Alvarus de Paz, qui tres ingentes tomos de vita spirituali eiusque perfectione nobis in Europam usque ab ultima occidentis auriferi regione pretiosius

[1]) Praep. Gener. ordin. c. 15. §. 4.

auro munus gemmisque transmisit. Ioannes Crombecius opere praeclaro de studio perfectionis, in quo de vitae Deo dicatae fine, qui est perfectio, ac de via ducente ad perfectionem, quae nostrum est studium, disserens, mirabilem in modum excitat lectorem ad religiosam perfectionem comparandam. Ludovicus de Ponte post meditationes et viae spiritualis ducem de christiani hominis perfectione in quolibet vitae genere scripsit eruditione singulari, delectu rerum, accurata methodo, tertium tomum in religiosam pefectionem impendens, atque incredibiliter religiosis omnibus profuturus est. Nec modicum ornatum ad hanc effigiem perfectionis adiecerunt tum ii, qui vitam resque gestas maiorum nostrorum atque aliorum insignium probitate virorum nostri ordinis memoriae posterorum, ut ad eorum exemplum formentur, scriptis libris commendaverunt, tum ii, qui vernacula lingua meditationum capita et argumenta dissertationesque de rebus ad profectum sanctioris vitae spectantibus ediderunt in lucem, quos omnes atque eos potissimum, qui copiosius ceteris scripserunt, Franciscum Arias, Lucam Pinellum, Alphonsum Rodericum, aut omnium nationum linguis aut latino sermone cunctis fere christianis gentibus commune locuturos spero. Equidem imaginem ipsam tam bonis coloribus depictam adeo sapientum artificum manibus formam excultam videns, ne vel audax vel imprudens existimarer, parergon in tabula mihi

pingendum sumpsi, particulam nimirum perfectionis nostrae, quae regularum observatione continetur. Ut gratiam nostrae vocationis saperet, quod P. N. Claudio est in optatis, ius omne nostrum evolvi diligenter; ex eius libris optima quaeque vitae religiosae praecepta libavi; non aliunde melius ac sincerius arbitratus, quam inde spiritum afflari nostri ordinis proprium, hoc est religiosam vivendi rationem nostrae vocationi finique congruentem. Itaque nullus, ut opinor, peregrini dogmatis sonus, nullus extranei moris sapor, nullus adventitii spiritus odor in opere toto sentietur.

10. Quintus locus philosophos habet, potissimum eos, qui de moribus praecepta dederunt. Nolui refutare pecuniolam, quam philosophia moralis in huius operis ornamentum conferebat. Quae rerum nostrarum statum fulcire poterant et communire, quaeque illa vi divini luminis, naturae bonum illustrantis, bene, vere rationique congruenter dixit de virtutibus, accepi multo parcius quam viri sanctissimi, qui disputationes suas de divinis rebus doctrina philosophum apposite referserunt. Etenim existimarunt illi, tum genus hoc probationis ab adversariis sumptum pro veritate cum Novatiano[1]) tunc catholico et Lactantio Firmiano firmissimum esse; tum quidquid veri philosophi possidebant, tamquam ab iniustis possessoribus, ex Augustini[2])

[1]) Novat. lib. de Trinit. cap. 18.; Lact. lib. V. c. 4.
[2]) S. Aug. l. 2. de doct. chr. cap. 40.

sententia, in usum christianorum esse vindicandum; tum more medicorum, hortatu Theodoreti[1]), medicamenta ex eorum doctrinis tamquam e venenatis serpentibus ad pellendos eorundem morbos esse componenda. Tum denique ex opinione Hieronymi[2]) gladio de manibus hostis extorto Davidis imitatione caput ipsi truncandum esse atque captivae mulieris ad coniugium designatae pilos omnes et ungues amputandos. Verum ego Basilio[3]) magistro sum arbitratus animum legentis nonnihil tingendum esse ac praeparandum vilioribus moralis philosophiae coloribus, ut purpuram spiritalis doctrinae combibat numquam eluendam. Enchiridii lectione, quod Epictetus Stoicus christiana religione nascente scripsit, se ad rerum humanarum despicientiam excitatum valde, memoria nostra profitebatur S. Carolus Borromaeus, ut viri graves prodiderunt[4]). Praeivit mihi dux in re monastica inter Graecos Dorotheus vir sanctus, de quo discipulus eius[5]): *Novi*, inquit, *praeter omnes reliquas huius viri beatissimi dotes et ea, quae ab externis philosophis ipse velut apis argumentosa decerpebat; quaecumque illi utilia et commoda videbantur in usum salutiferae eruditionis, opportuno tempore discipulis suis alacri-*

[1]) Theod. l. 1. de cur. Graec. aff. [2]) S. Hier. ep. 84. ad Magnum. [3]) S. Basil. lib. de util. cap. ex lib. Gent. [4]) August. Val. Card. in vita B. Car. Carol. episcop.; Nov. l. 1. vitae, cap. 3.; Gluss. lib. 1. cap. 4. [5]) Discipul. B. Doroth. in eius vita.

ter porrigebat, ut est illud: *Nequid nimis*; *et*: *Tuam ipsius rem agito*; *et alia id genus.* Inter Latinos autem praeluxit mihi B. Hieronymus[1]) in hoc ipso argumento monastico, qui philosophorum eruditionem non contempsit, Rusticum monachum et Paulinum instituens. Addidit animos Sanctus Thomas Aquinas, qui philosophiam moralem universam in Summa theologica sacrae doctrinae substravit quasi stupem stamen subtemini hyacinthino et aureo, quibus nobilissimum opus texeretur, aut quasi cilicinam telam, qua purpureum aulaeum suffulciretur. Ecquem christianum religiosum documenta vitae melioris, quae de philosophia morali petuntur, considerantem attente non pudeat, aut rationi non parere, quam philosophi non pauci sine lumine evangelii ducem ac magistram sequebantur, aut se patientia incommodorum, contemptione rerum humanarum, studio paupertatis, amore veritatis ab Socrate, Diogene, Epicteto atque Aristotele superari?

11. His quinque praecipuis auctorum generibus (ne, si commemorem omnia, longum faciam) locos e sacra Scriptura petitos, addo atque operi tamquam gemmas atque stellas sparsim affigo; quibus tractatio perfectionis religiosae per se, sine hoc divinitus emisso lumine humilis et subobscura, mirabiliter illuminata splendescat. Cui sapiat disputatio sacra, quae tantum humano sale,

[1]) S. Hier. ep. 4. ad Rustic.; Idem ep. 13. ad Paulinum.

non etiam coelesti sapore condiatur? Atque eo maior est in his commentariis huius doctrinae necessitas, quod est demonstrandum suis locis nostram regulam probatam ab Apostolica Sede, sive *vivendi formulam conformem esse tum veritati evangelicae, tum evangelicis consiliis*; quemadmodum Pontifices Maximi pronuntiarunt. Quo nomine sanctus Bernardus[1]) Patris sui Benedicti regulam laudavit. In usu vero divinorum oraculorum studiosiorem me profiteor Antiochenae scholae, quae sensum litteris ac vocibus inhaerentem sequebatur, quam Alexandrinae, cui probabatur allegorica interpretatio; quod communis et sapientum opinio priorem illam rationem plus ad christiana dogmata confirmanda valere[2]). De primo capite satis, veniamus ad secundum.

12. Modum tractationis continet secundum caput. Non hic definio more scholastico subtiliter ac ieiune, quid peccatum sit, quid non sit; quod a quibusdam in suis regulis explanandis novi laudabiliter factum, quod alia mens illis esset, alius finis propositus ac mihi. Placuit suaviter et moralium philosophorum et sanctorum Patrum more plana oratione, sine salebris aut spinosarum disputationum contentione, per modum doctrinae veritate mentem illustrantis, tum solidis rationibus atque auctoritatibus suadentis lectori re-

[1]) S. Bern. ser. de S. Bened. [2]) Euseb. l. 2. hist. eccl. c. 16. ex Phil. l. de vita contempl.

gularum observationem, scribere commentarios, per capita distinctos, quo facilius usui magistris atque exhortatoribus esse possint. Ceterum ut consilium meum planius explicem, soleo primum in partienda regula, si qui est ambiguitatis, id tollere, non interpretatione adhibita, quae sit a me excogitata, sed ad verbum descripta ex Praepositorum Responsis ad consulta provinciarum, quorum est regulas interpretari. Lectorem enim hic obtestor, ut quidquid in opere toto vel ex memoria narro vel ex meo sensu definio, id a me omne tanquam ab historico doctoreque privato, non ab interprete publico, cui sit auctoritas ex interpretatione regularum introducendi mores, scriptum putet atque accipiat; quod id nec volo, si possem; nec si maxime velim, ullo modo possum. Deinde quaero et inventas profero causas ac rationes cuiusque regulae condendae. Etsi enim, ut Iulianus iurisconsultus definiit: *Non omnium, quae a maioribus constituta sunt, ratio reddi potest*, atque ut Neratius[1]) pronuntiavit: *Non oportet inquiri rationes eorum, quae constituuntur, ne multa ex his, quae certa sunt, subvertantur*, tamen magnam affert regulae auctoritatem, si ratio vel vera vel certe verae similis lectori demonstretur, qua legislator ad legem statuendam permotus esse videatur. Tum indico impedimenta ot obstacula, quae religiosos a regularum observa-

[1]) L. non omnium ff. de legib.; L. et ideo ff. cod.

tione revocant aut retardant, ut amoveantur; horum impedimentorum radices interdum inquiro, ut evellantur; signa quoque vitiorum innuo, ut ipsa eorum cubilia per vestigia deprehendantur ad interitum. Magistrum sequor Cassianum[1]), qui ait: *Nisi prius exposita fuerint genera vulnerum, et origines causaeque morborum fuerint indagatae, nec infirmis poterit adhiberi congrua medicinae curatio, nec validis conferri perfectae custodia sanitatis.* Germanus Abbas apud eundem[2]): *Nulli namque dubium est illum posse rectissime de remediis malarum valetudinum disputare, qui earum prius causas atque origines aegrotantium conscientia attestante cognoverit.* Idem antea definierat S. Gregorius Nyssenus[3]), qui medicamentorum applicationi iubebat morbi cognitionem anteponi. Quam ab causam Galenus[4]) librum scripsit atque inscripsit *De cognoscendis et curandis animi morbis*, et S. Chrysostomus[5]) optimi medici esse pronuntiat causas morborum inquirere. His S. Valerianus[6]) assentitur, cuius in suasione ad causas vitiorum cognoscendas et inquirendas diligenter est illa praeclara sententia: *Maxima spes est recuperandae salutis fontem nosse languoris.* Post haec cum praeceptis cautiones et remedia trado. Nam auctore sancto Bernardo[7]): *Parcienda*

[1]) Cass. l. 7. c. 13. [2]) Id. coll. 19. c. 13. [3]) S. Greg. Nys. ep. ad Latoium. Episc. [4]) Gal. l. de cog. et cur. an. mor. [5]) S. Chrys. ho. 5. de Poenit. [6]) S. Valer. ho. 20. [7]) S. Bern. tr. de praecepto et dispens.

est in duo universa haec regularis observatio, in praecepta videlicet et remedia. Praeceptis instituitur vita contra peccatum, remediis restituitur post peccatum innocentia. Remediis addo vel invitamenta vel adminicula vel incitamenta, quae nos ad perfectionem regularumque observationem trahant, iuvent, impellant; quia saepenumero ad salutaria ipsa remedia sumenda stimulis, auxiliis ac persuasione languentes ipsi ad salutem propriam indigemus, atque a S. Vincentio[1]) id video factitatum. Quibus omnibus congruenter S. Valerianus de humilitate ac superbia disserens, ait: *Quid enim prodest scire valetudinis causam, si nescias medicinam? aut quid iuvat nosse auxilium sanitatis, si nulla compescendi sit cura languoris?* Denique interdum ex commendatione virtutis et honesti decurro in vitii turpitudinisque contrariae vituperationem et contra de vitiorum foeditate in virtutum splendorem transilio, quoniam eodem S. Valeriano auctore: *Non possumus nec bona sine malorum increpatione disponere nec mala sine bonorum commemoratione damnare.* Cuius rationem reddit paulo post: *Dicendum est, quantum humilitas utilitatis habeat, ut possitis intelligere, quantum superbiae infelicitatis incumbat; et exponendum, quantum superbia odiorum pariat, ut discatis, quantum amoris gratia humilitatis acquirat; quo facilius unusquisque vestrum*

[1]) S. Vinc. tr. de vita spir. c. 14.

agnoscat, quid in se debeat emendare, vel quod possit eligere. Quae sancti Patris doctrina nititur magni Philosophi Aristotelis[1]), tum axiomate, tum usu: *Contrariorum eandem esse disciplinam.*

13. Et quoniam *ingenui est fateri, per quos profeceris*, ut monuit Plinius[2]), immo *imperatorium et magis gloriosum, si fugata invidia, perennitatis iure, memoria remaneat auctorum*, ut scripsit ac praestitit Theodosius[3]) minor in coagmentatione sui codicis, idcirco suis nominatim auctoribus quaeque reddidi fontium capita, unde derivata sunt, in marginibus pagellarum indicans, ne legentis oculi cursus locorum indicibus et numerorum notis retardaretur. Vulgaria, minus fortasse apta tertiae probationi, non fugio, sed cum reconditioribus misceo. Novitiis illa, qui rudes animos atque integros ad magistrum afferunt, tradenda semel ac penitus in eorum mentibus imprimenda sunt, quia religiosae vitae fundamenta. Haec si parum necessaria, si non utilia tironibus iudicantur, erunt idonea scholaribus, accommodata sacerdotibus tertiae probationis. Equidem non ipsas exhortationes contexo, sed materiam exhortationum praebeo, silvam rerum paro et aperio. Prudens exhortator seligat, quae cuiusque captui, tempori, loco, coetui congruere viderit.

---

[1]) Ar. l. 3. top. c. 8 et sect. 30. probl. 11. [2]) Plin. praefat. hist. nat. [3]) Novel. Theodos. tit. 1. de auctor. Cod. Theodos.

Nihil hic, quod non in aliquem usum spiritualem precario veniat, nisi me fallit animus, inveniet. Ipsa quoque minutiora, quae spernuntur ab elatioribus ingeniis, consulto praetermittere nolui, spectans bonum potissimum novitiorum, quod maximam minimorum rationem haberi video vel a philosophis in humana vita, qui laudarent Valerium[1]) docentem: *In minimis quoque rebus omnia antiquae consuetudinis momenta observanda*, vel a magistris religiosorum in spirituali, quos referam loco suo. Quorum e numero S. Ephraem[2]) docuit: *Nihil quantumvis minimum, quod observatione atque correctione egeat, in discipulis esse a magistro spirituali omittendum*, paedagogorum exemplo, qui non modo figuras elementorum, sed etiam minima quaeque puncta litterarum ac distinctiones pueris proponunt ad discendum. Neque vero minutiores praeceptiones, observationes, monitiones continebunt hi commentarii mei quam vel Hugonis Victorini Claustrum animae, vel S. Bonaventurae Speculum disciplinae, vel B. Davidis ab Augusta Formulae novitiorum, vel Umberti liber De instructione officialium et Opusculum de eruditione religiosorum; quos imitari atque emedullare ad usum nostrum laudabile ducitur. Quia non scribo exhortationes, ideo non affectus movere contendo legentis. Verborum copiam et exaggerationes ea permotio desiderans

[1]) Valer. Mat. l. 1. [2]) S. Ephr. l. 1. in vita Spir. n. 36.

longius fecisset opus, quam par est. Docere malo, mentis arcem ut expugnem. Scriptura, rationibus, auctoritatibus doctorum et exemplis sanctorum virorum peto et oppugno. Multa congero ad unius conclusionis ac regulae confirmationem, tum quia pertinax atque obstinatus animus non unius vel Pachomii vel Ephraemi vel Dorothei auctoritate concutitur, educendus est in aciem doctorum cuneus et omnium telis ictibusque verberandus, ut prosternatur, tum quia non uni exhortationi materiam praeparo, sed multis eiusdem argumenti. Quem igitur hominem et christianum et religiosum haec quatuor tela non feriant, si vivae vocis machina torqueantur? Itaque spiritualis exhortator his instructus iaculis ac missilibus, si dicendo transierit in affectum cordis, feriet sensus atque animos pervincet suorum auditorum. Iterum dico, pharmacopoeum ago, non medicum; medicamenta compono et in nartheciis recondo in usum medicorum. Ipsi de vasis hauriant atque aegris pro necessitate varietateque morborum in aureo prudentis orationis calice porrigant ac propinent. Quod si cui tum propter minutiora quaedam praecepta tironibus quam veteranis accommodatoria, tum propter magnam dictorum alienorum congeriem doctioribus molestam, hi commentarii parum approbationis lecti super communem omnium domiciliorum mensam habituri videbuntur, non id magnopere mihi curandum existimavi; quod non ea mente conscripti sunt, ut

publice cursim in coenaculo potius quam in cubiculo privatim ac lente perlegantur. Exemplo sanctissimi Papae Gregorii[1]) lectionem suorum operum super mensam interdicentis, ipse quoque clamo: *Antiquorum dicta legite, ex quorum auctoritate valeant, qui audierint, informari.*

14. Facillime ex dictis operis inscriptio tertio loco declaranda intelligetur. *Commentarios asceticos* nominavi[2]). De nomine commentariorum dictum est. *Asceticos* adnexui, quasi dixerim *religiosos*, quia modo religioso scripti sunt, ad religiosorum usum compositi necnon ex religiosorum doctrina, praeceptis et vero etiam verbis passim sententiisque conflati. Nomine quippe ἀσκητῶν, *ascetarum*, monachos ac vita regulari Deo dicatos homines nuncupatos reperio saeculo quarto ineunte. Nam Eusebius Caesariensis[3]) aetate sua sic Therapeuta dictos asserit, quos vetustissimos monachos apud S. Dionysium Areopagitam, Philonem Iudaeum atque alios priscos Patres Graecos esse postea comprobabo[4]). Basilius item, Ephraem, Chrysostomus, Nilus aliique Graeci magistri nomine eodem *ascetarum* religiosos appellant. Licet autem vox a professione athletica sit translata, proprieque sumpta pugilem et exercitatorem significet, quod satis probat Petrus Faber[5]) in

[1]) S. Greg. l. 6. regis. ep. 9. [2]) Supra n. 3. [3]) Euseb. l. 2. hist. Eccl. c. 16. et l. 8. c. 20, 21. [4]) Tit. p. 1. n. 31. Ad reg. 1. nn. 2. 3. [5]) Petr. Faber. l. 2. Agonist. c. 28.

Agonisticis, tamen, ut observavit post Guilemum Budaeum Iacobus Billius[1]), adeo trita est apud sanctos Patres atque usu scriptorum ecclesiasticorum mollita, ut virum religiosum plane denotet nec alio modo. quum sermo est de vita perfectiore, verti debeat. Hinc professio religiosa dicta est ἄσκησις, tum in multis canonibus Concilii Gangrensis[2]), ut docuit Scholiastes apud Gratianum in editione recognita et emendata, tum apud S. Hieronymum[3]) non uno in loco. Glossarium vetus Graecolatinum consonat: ἄσκησις, inquit, *institutio, industria, cultus*. Duo priora interpretamenta referunt primariam significationem, quia pugiles exercitationis industria instituebantur. Posterius *cultus*, denotat translatitiam notionem, quae spectat ad religionem, cuius actus est cultus. Hinc *ascetica* sive *sermones ascetici*, rerum monasticarum disputationes et praeceptiones de vita religiosorum significant apud S. Ephraem, Basilium, Nilum atque alios antiquos Patres. Insuper ab ipso Iustiniano Imperatore[4]) monachae sunt ascetriae dictae, monasteriaque ex eodem vocabulo *asceteria* nominata. Quae vox legitur quoque cum eodem sensu in actis legitimis quorundam martyrum Nicomediae sub Diocletiano

[1]) Bud. com. Graec. ling. Iac. Bill. l. 1. sacr. observ. c. 40. [2]) Congr. Gangr. can. 17. et 21. c. Quaecumq. d. 30. [3]) S. Hier. cat. scrip. in Pierio et in c. 2. Micheae. [4]) Iustin. novella const. 133.

et Maximiano Imperatoribus apud Card. Baronium[1]) anno trecentesimo primo. Tot igitur tantorumque virorum ductu atque imitatione commentarios hosce meos nominare placuit asceticos.

15. Quartum ac postremum caput erat de charactere dicendi. Talem hunc adhibui, qualem rebus seriis ac sacris deberi me docuit S. Prosper[2]) his verbis: *De accuratione dictionis elaboratae non satago nec mihi pudoris est, si disputatio mea, quae forte probatur in rebus, aliquos inanium verborum sectatores horrore incomptae orationis offendat.* Et post pauca: *Et tamen cum sententiarum vivacitatem sermo ex industria cultus enervet, et totam vim dictorum splendor elaboratus evacuet, quis iudicat me affectionem compositionis debuisse contemnere, etiamsi eam potuissem velut dicendi peritus implere? Quapropter et mihi visa est compositio satis ornata, quae conceptiones animi cum necessaria quadam perspicuitate proferret, non quae illecebris aurium deserviret. Ea est enim, nisi fallor, iudicata latinitas. quae breviter et aperte observata dumtaxat usitatorum verborum proprietate res intelligendas enuntiat; non quae vernantis eloquii venustate atque amoenitate luxuriat; et prudentibus viris non placent phalerata, sed fortia, quando non res pro verbis, sed pro rebus enuntiandis verba sunt instituta.* Hactenus S. Pro-

[1]) Card. Baron. t. 2. an 301. [2]) S. Prosper l. 3. de vita contempl. c. 34.

sper. Cum quo congruit Salvianus[1]): *Nos*, inquit, *qui rerum magis quam verborum amatores utilia potius quam plausibilia sectamur, neque id quaerimus, ut in nobis inania saeculorum ornamenta, sed ut salubria rerum emolumenta laudentur, in scriptiunculis nostris non lenocinia esse volumus, sed remedia; quae scilicet non tam otiosorum auribus placeant, quam aegrotorum mentibus prosint, magnum ex utraque re coelestibus donis fructum reportaturi.* Horum duorum veterum Patrum eruditus magisterio nec adnumero verba, nec appendo trutina Tulliana, nec nostrae spiritualis artis vocabula formido. Suadet idem L. Seneca[2]), cuius illa sunt verba: *Quae veritati dat operam oratio, incomposita esse debet et simplex; res potius quam se ostendat.* Stat a nobis S. Augustinus[3]), qui Cresconii Grammatici compescit audaciam his verbis: *Nam si Demosthenes clarissimus oratorum, cui verborum tanta cura fuit, quanta rerum auctoribus nostris, cum tamen ei nonnullam elocutionis insolentiam obiecisset Aeschines, negavit ille in eo positas esse fortunas Graeciae, illone an illo verbo usus fuerit et an huc an illuc manum porrexerit*[4]). *Quanto minus nos laborare debemus de regulis derivandorum nominum, quando sive hoc sive illud dicamus, intelligitur sine ambiguitate,*

[1]) Salv. prooem. ad lib. de provid. [2]) L. Sen. epist. 40 et 76. [3]) S. Aug. l. 2. advers. Crescon. Gram. c. 1. [4]) Demost. ora. pro Ktesiph. Cic. l. de or.

quod dicitur: quorum non in expolitione sermonis, sed in demonstratione virtutis est maior intentio. Philosophorum exemplum adiunxerat S. Ambrosius[1]) ante S. Augustinum. *Nam si orator*, inquit, *illorum, qui phaleras sermonum sequuntur, negat in hoc fortunas positas esse Graeciae, hoc an illo verbo usus sit, sed rem spectandam putat; si ipsi philosophi eorum, qui totos dies in disputatione consumunt, minus latinis et receptis usi sermonibus sunt, ut propriis uterentur, quanto magis nos negligere verba debemus, spectare mysteria, quibus vincit sermonis vilitas, quod operum miracula divinorum nullis venustata sermonibus, veritatis suae lumine refulserunt?* Nec lector mihi vitio vertat, si res, quas lectione varia sum a bonis auctoribus mutuatus, ipse saepe verbis, quibus ab ipsis enarratae sunt, explico versiculoremque facio vestem dictionis meae. *Quia praesens opus*, ut de suo dicebat Macrobius[2]), *non eloquentiae ostentationem, sed noscendorum et agendorum congeriem pollicetur. Et boni consulat oportet, si notitiam vetustatis et praecepta morum modo meis non obscure, modo ipsis antiquorum ac recentium verbis recognoscat, prout quaeque se vel enarranda vel referenda suggesserit.* Apes enim quodammodo sum imitatus (exemplo B. Dorothei[3]) et monachorum a Sancto Chrysostomo[4]) laudatorum), quae va-

[1]) S. Ambr. l. 2. in Luc. 2. [2]) Macrob. l. 1. Saturn. c. 1. [3]) Isocr. paraen. ad Demoni. L. Sen. ep. 84. Supra n. 10. [4]) S. Chrys. ho. 69 in Matth.

gantur, flores carpunt, indeque non modo rores in mella, sed etiam gluten in ceram afferunt ; deinde quidquid attulerunt, disponunt ac per favos dividunt et succum varium in unum saporem mistura quadam, et proprietate spiritus sui commutant. Ego quoque quidquid diversa lectione quaesivi, stilo commisi, ut in ordinem eodem digerente coalesceret, qui tum melle rerum imbutus, tum cera verborum infectus alienorum, hanc reddidit in figura dicendi varietatem.

16. Statueram equidem primo partu geminos edere commentarios, ac primum eos, qui Summarii regulas prima sede positas in libro regularum complecterentur. Verum tum vires in infirmo capite morbosoque corpore languentes, quas assiduus in incude religionis labor annos tres circiter et quadraginta tundendo fregit, tum aetas hodierna die sexagesimum ingrediens annum, tum viri prudentes, mei communisque boni peramantes, monuerunt me, ne diutius differrem editionem horum commentariorum, quos in communes regulas absolveram ; quod et iustum volumen per se facere possent et non dedeceret eos in experimentum praemittere, qui morum exteriorem disciplinam conformarent. Monitoribus auscultavi. Primum emitto tomum, vulgaturus alios, si laborem meum probari videro Societati, si vita suppeditabit, si maiorum voluntas feret. Interim rogo sodales omnes meos, qui volumen hoc legerint, atque imprimis vos, Ma-

gistri, Praefecti, Instructores, atque obtestor per charitatem illam communem, quam primum Salvator mundi, deinde B. Ignatius nostrae conditor Societatis tantopere fervere cupiebat in nobis, ut si quid addendum, mutandum, detrahendum censuerint, per litteras auctorem admoneant id avidissime expetentem. Interest enim Societatis universae rem quodammodo communem abstersis maculis, si quas humana incuria sivit adhaerescere, censura communi totiusque ordinis dolabra expolitam in editione secunda quam limatissimam emendatissimamque prodire. Valete. Mediolani. Kalendis Martiis MDCXIII.

17. Haec fratribus meis in Christo carissimis tum scripseram, cum hos commentarios primum edidi, quos P. Claudio Aquavivae tunc Praeposito generali placuit, in specimen aliorum operum eiusdem generis, quae meditabar, atque in experimentum approbationis aliquamdiu intra Societatem contineri. Verum cum ille multorum sermone gravissimorumque virorum litteris accepisset ab omnibus Europae provinciis, ad quas perlati fuerant, non modo privatim, sed etiam publice super mensam non sine assensione atque utilitate legi, tum a multis extraneis ecclesiasticis ac religiosis, quorum cupiditatem vel operis vulgata novitas vel gustus ex aliquo perceptus exemplari, quod prorepserat foras, excitaverat, avidissime expeti palamque flagitari; denique timeri, ne nobis insciis ac renuentibus ab aliquo typographo lucelli

cupido recusi darentur in vulgus, antequam secundis curis expolirentur : venit in eam deliberationem, ut ab auctore recogniti atque ad censorium iudicium prudentium amicorum exacti sic iterum prodirent, ut eorum copia fieret omnibus, qui fructum ex iis caperevellent. Interim dum ille in hac suscepta cogitatione coquenda versabatur, ego paucula quaedam addidi, tum ex iis auctoribus, qui meam primam curam effugerant, tum ex illis, qui post primam commentariorum editionem exierunt in lucem. Nondum rescripto publicam hanc secundam editionem decreverat P. Claudius, cum vivis sublatus cum luctu Societatis universae, maerore Urbis, bonorum desiderio, in coelum, ut auguror coniecturis, ad amplissimum praemium diuturnorum laborum ac praeclarissimarum virtutum capessendum evocatus est. Sed P. Ferdinandus Alberus ab eo rite Vicarius declaratus universi ordinis nostri, cognita P. Claudii propensione, votis omnium Patrum, quos assistentes habet in consiliis capiendis, iussit cum additamentis hos commentarios publice passimque recudi. Quoniam vero non adeo me fuisse accuratum in eorum expolitione puto, ut melior editio prodire non posset, idcirco sodales meos rogo iterum eadem animi contentione atque obsecro, ne graventur solita caritate in rem communem studium calamumque conferre ac monere me (quod quidam benigne fecerunt) de iis, quae ad perficiendam tertiam editionem proficere possint. Valete. Mediolani Kal. Iuliis MDCXV.

EXPLICATIO TITULI
REGULAE COMMUNES
SOCIETATIS IESU.

Titulus libro regularum nostrarum omnium praescriptus est hic: Regulae Societatis Iesu; et eae, quas primo loco in experimentum commentariis adornare instituo, tametsi ponuntur in codice sede secunda, communes nuncupantur. Laboris pretium duco hanc universam inscriptionem Regulae Communes Societatis Iesu illustrare nonnihil, ut in sequentes commentarios ipsius explicatio praeluceat. Eam tres in particulas distribuam, quarum prima Regulae; secunda Communes; tertia Societatis Iesu declarabitur.

PRIMA PARTICULA.

Regulae.

Ad huius primae particulae explanationem quatuor dicam: primum, quid sit regulatum, proprie tum translate. Deinde quatuor esse iuris nostri scripti partes, quibus regulae nomen convenit; de quibus singulis agetur, ut aliqua ratio reddatur huius appellationis et distinguantur a libro regularum, quem in manibus habemus. Tertio quaeretur et dabitur auctor harum regularum et causa tot regulas scribendi. Quarto

colligam e regulae materiatae proprietatibus dignitatem eximiam multiplicemque utilitatem regularum, cum ordinis religiosi cuiuscumque, tum vero nostrae minimae Societatis.

2. Regula, quae Graecis κανὼν dicitur, ut observavit S. Isidorus Hispalensis[1]) a Gratiano relatus in libro decretorum, proprie sumpta est instrumentum a Platone[1]) numeratum inter instrumenta architecturae, quo tum caementarii in aedificando, tum architecti in recognoscenda fabrica utuntur; cuius officium proprium est admotae parietibus, eorum longitudinem dirigere et aequare. Per hoc distinguitur a norma, ad quam anguli respondentes exiguntur, a perpendiculo, quod altitudines dirigit, ut docuit Vitruvius[3]), tum etiam a libella, qua plana coaequantur. Dicitur nonnunquam linea, quod apud M.Tullium[4]) et eundem Vitruvium reperire licet; fortasse quia primum e lino, quod facile ac longe ducitur, fieri coepta est, quae postea materia solidiore ligni, ferri, aeris fieri quoque consuevit, ne torqueretur in usu. Quamobrem existimaverim funiculo lineo, qui apud Ezechielem[5]) in angeli manu visus est, hanc regulam designari. Nam instrumentum esse architecturae S. Dionysius innuit[6]), Theodoretus[7]) asserit, S. Hieronymus[8]) significat

[1]) S. Isid. 6. ori. c. 16. c. canon. d 3. [2]) Plato in Philos. [3]) Vitruv. l. 7 „de archit." c. 3. [4]) Cic. l. 3. ad fratrem ep. 1. [5]) Ezech. 40, 3. [6]) S. Areol. de coel. hier. c. 15. [7]) Theod. sect. 6. in Ezech. [8]) S. Hier. in 40. Ezech.

observans a Septuaginta interpretibus verti *funiculum coementariorum*. Denique S. Gregorius[1]) affirmat explicans his verbis eius munus: *In funiculo autem coementarii hoc agi solet, ut cognosci aequalitas vel rectitudo surgentis parietis debeat, ut si lapis intus est, foras eiciatur, si exterius prominet, interius revocetur*. Nonnullis dicta est *amussis*[2]), at haec praecipue est funiculus rubrica illitus, quo utuntur fabri, potissimum lignarii. Porro nomen accepit regula, ut S. Isidoro[3]) placet, ex eo *quod sit recta, quasi rectula et impedimentum non habeat*. Et sane rectam esse oportet, quippe quae est illud aequamentum, quod distortorum murorum caeterarumque rerum longitudinibus tribuit rectitudinem. Itaque putarim cum Beda et Petro Damiani[4]) tamquam a prima origine dictam *a regendo*, id est *dirigendo* et *corrigendo*, quod apud eundem Isidorum[5]) nonnulli senserunt, qui dixerunt regulam dictam: *Vel quod regat, vel quia distortum pravumque corrigat*. In hoc proprio sensu vulgatus scripturae sacrae interpres ea nonnunquam est usus, ut in tertio libro Regum: *Operuitque omnia laminis aureis opere quadrae ad regulam*[6]).

3. Propter similitudinem, quae ut rhetores docent[7]), fundamentum est metaphorae, transfertur frequentissime vox eadem ad significandas

[1]) S. Greg. hom. 13. in Ezech. [2]) Non. Mar. l. de propr. c. 1. [3]) S. Isidor. l. 19. orig. c. 18. [4]) Beda. t. 8. com. in Bo. de Tr.; Petr. Dam. ep. 114. ad Mar. [5]) S. Isidor. l. 6. orig. c. 16. [6]) 3. Reg. 6, 35. [7]) Cic. l. de or.

propositiones quasdam maxime universales ac certas, continentes praecepta seu documenta, quibus in scientiis, artibus, moribus, qua contemplando, qua loquendo, qua faciendo sive agendo dirigimur et corrigimur, ut Petrus Sutor[1]) notavit. Hinc percurrens a grammatica usque ad theologiam videas in omnibus artibus, disciplinis, professionibus suas regulas, quas enumerare supervacaneum videtur. Quin etiam ad Scripturam divinam intelligendam Ticonius, cuius meminit B. Augustinus[2]), regulas tradidit; quem recentiores interpretes imitatione sequuntur. Idem S. Augustinus[3]) hoc sensu vocem hanc protulit disputans adversus Donatistas; cuius verba Gratianus describit in decretis[4]). Et in utroque iure civili et canonico quaedam item propositiones exstant e iure ipso legibusque expressae, sive praecepta lumine naturae dictata, quae regulae iuris dicuntur. Regularum librum singularem conscripsit Domitius Ulpianus iuris peritissimus. Paulus iurisconsultus regulam huius generis definire conatus est, cum dixit, regulam esse, *quae rem, quae est, breviter narrat.* Hanc definitionem, quia manca visa est, ita Glossa[5]) in eo loco conformat: *Est plurium rerum compendiosa narratione facta traditio.* Sed alia Glossa neutram probans dixit

[1]) Petr. Sut. l. 2. de vita Carthus. tr. 3. c. 3. [2]) S. Au. l. 3 de doct. chr. c. 30. [3]) Id. l. 4. contra Donat. c. 5. 6. q. 1. [4]) L. 1. ff. de reg. iuris. [5]) Gl. in l. 1. ff. de reg. iuris.

esse *rectitudinis formam, per quam modus recte iudicandi cognoscitur.* Mihi non displicet his regulis doctrinarum a Beda [1]) tradita descriptio: *Regulae dicuntur a regendo, eo quod nos regant docendo, quid vitare, quid facere debeamus.* Declarat enim nominis etymon et officium, quod est dirigere in docendo: directio autem partim est negativa prohibens, partim affirmativa iubens aliquid faciendum. In hoc sensu vox reperitur usitata in sacra Scriptura, ut apud Paulum scribentem ad Galatas. Qui cum extulisset hanc propositionem: *In Christo enim Iesu neque circumcisio aliquid valet, neque praeputium, sed nova creatura* [2]), subdit statim: *Et quicumque hanc regulam secuti fuerint, pax super illos.* In quem locum S. Hieronymus [3]): *Ad normam omnia diriguntur et, utrum prava rectave sint, cum regula apposita fuerit, arguuntur. Ita et doctrina Dei, quaedam quasi norma sermonis est, quae inter iusta iudicat iniusta.*

4. Ut ad rem nostram propius accedamus: Haec translatio cum usitata est in speculativis rebus ac doctrinis, tum vero maxime in moralibus atque in iis rebus, quae vitam nostram regunt ac formant. Propterea saepe transfertur canonis et regulae nomen ad vivendi modos et leges significandas. Dixi canonis et regulae, quia idem plane sonat utrumque nomen in sua lingua,

[1]) Beda. t. 3. com. in Bo. de Tr. [2]) Gal. 6, 16. [3]) S. Hier. in c. 6. ad Gal.

ut docui[1]). Atque ob id, ubicumque interpres vulgatus regulam vertit in Epistolis Pauli, graece est κανών. Chrysippus, referente Marciano iurisconsulto, posuit canonem in definitione legis, quae νόμος est Graecis, cum scripsit νόμον esse κανόνα δικαίων καὶ ἀδίκων, id est, *regulam iustorum et iniustorum*. E Chrysippo fortasse M. Tullius[2]) dixit: *Lex est iuris et iniuriae regula*; ex utroque L. Seneca[3]): *Iusti et iniusti regula*. Atque ut ad nostros, hoc est christianos veniamus, S. Thomae[4]) lex aeterna *est regula humanorum actuum et voluntatis*. S. Gregorio Nysseno[5]) lex civilis *est certa regula vitae hominum*. Consonat apud Cassiodorum[6]) Athalaricus rex, qui gloriabatur legum suarum usualem regulam ubique servari. Interdum canon dicitur lex ipsa; quod videre licet apud Plinium[7]), qui agens de signo pulcherrimo Polycleti statuarii, quod posteris in exemplum artis absolutae reliquerat, atque ob id Graeci κανόνα vocabant, illud ipse verbum interpretans *legem* nuncupavit. Hinc leges ecclesiasticae tum recte credendi tum bene vivendi canones dicuntur. Atque in priore sensu S. Fulgentius[8]) scripsit regulam verae fidei, in posteriore leges ecclesiae, quae sunt a Gratiano atque aliis postea collectae,

[1]) Supra n. 2. L. 2. ff. de leg. [2]) Cic. l. 1. de leg. [3]) L. Sen. l. 4. de ben. c. 12. [4]) S. Th. 1, 2. q. 19. art. 4. [5]) S. Nyss. orat. ad diff. bapt. [6]) Cass. l. 9. va. ep. 11. [7]) Pl. l. 34, 8. [8]) S. Fulg. l. de fide ad Petrum; S. Isid. l. de viris illustr. c. 27.

canones ita proprio nomine nuncupamus, ut legum nomen civilibus legibus reliquisse videamur. Ante quingentos annos ita distinxit Goffridus Abbas[1]) detestans duellum : *Quod*, inquit, *saeculi leges nulla ratione fieri permittunt et sacri canones, omnino ne fiat, interdicunt.* Hinc et Photius Patriarcha Nomocanonum opus suum inscripsit, ex legibus scilicet canonibusque compositum ; quemadmodum observavit Iacobus Sirmundus[2]) noster. Et quia religiosorum vivendi formulae, praecepta, statuta, quae S. Basilius[3]) διατάξεις et ὅρη vocat, hoc est ordinationes, constitutiones, definitiones, in monasteriis ordinibusque eorum sunt instar legum et similiora ecclesiasticis, quam civilibus, idcirco recte traducitur canonis et regulae nomen ad eas nominandas. Inde Graecus interpres S. Ephraemi[4]) scripsit locum εὐκανόνιστον, hoc est bene regulatum, esse portum serenum et tranquillum atque infirmioribus convenire. Indidem multi religiosi nomine canonum et regularum potissimum suas leges et vivendi formulas appellaverunt. Utrum autem constitutiones ac regulae religiosorum ordinum veram habeant rationem legis necne, disputabitur alio loco. Nunc nobis sufficere debet P. Claudii Aquavivae[5]) Praepositi no-

[1]) Goffr. Abb. l. 3. ep. 39. ad Petr. [2]) Iac. Sirm. notis ad Goffr. l. 3. ep. 39. [3]) S. Basil. in tit. reg. et constit. [4]) S. Ephr. t. 3. prooem. et ser. de tim. Dei. [5]) Claud. Aquav. l. industr. c. 2. et 4.

stri generalis auctoritas definientis languidum esse illum rectorem, qui tolerat, ut subditi *regulas consilia reputent*, in quorum violatione nihil sit mali. Nititur autem eius opinio doctrina theologorum optimorum, qui negant esse mera consilia, quae nullam vim habent obligandi, sed agnoscunt in illis veram legis rationem et vim obligandi, tametsi regulae sint et constitutiones, quae non ad culpam obligent ex voluntate conditoris expressa, sed tantum ad poenam. In horum numero sunt Alphonsus a Castro[1]) ordinis Minorum, Ioannes Azor[2]) et Franciscus Suarez nostri.

5. Ad secundum caput venio et antequam primam iuris nostri scripti partem proponam, cui regulae nomen convenit, praemittenda est non ignota doctrina. Per regulam numero singulari sumptam a priscis usque saeculis significari praecipue institutum seu formam vivendi religiosam[3]), non tam a reliquis christianis religiosos distinguentem, a quibus per tria vota substantialia satis superque omnes secernuntur, quam ab aliis ordinibus religiosorum separantem, qui omnes in trium votorum paupertatis, castitatis et obedientiae observatione conveniunt. Itaque religiose vivendi praecepta S. Pachomio tradita ab Angelo S. Hieronymus[4]) interpretans regulam nominavit;

[1]) Alph. Castro. 2. deput. leg. poen. cap. 8. [2]) Azor t. 1. l. 5. c. 2. [3]) Mar. l. 5. de legib. c. 4. [4]) S. Hier. in reg. S. Pachom.

formam a S. Basilio monachis conscriptam S. Benedictus[1]) regulam appellavit. Quam S. Benedictus postea praescripsit suis, regulam item S. Gregorius[2]) Papa et S. Bernardus[3]) nuncuparunt. Eodem nomine notarunt formulas a se compositas S. Isidorus, S. Fructuosus et alii multi, quos referam deinceps. Eadem est significatio in canonico iure[4]), cum Innocentius II. regulam S. Benedicti, Basilii et Augustini nominat; cum Innocentius III. novas religiones fieri prohibens iubet accipi regulam de probatis ab iis, qui de novo religiosam domum erigunt; et Concilium Tridentinum[5]), cum praecipit puniri proprietarios iuxta suae regulae constitutiones. Regulae sub hac notione conveniunt illae definitiones, quae ex Isidoro Gratianus collegit[6]), quarum optima mihi cum Ugone Victorino[7]) videtur illa, qua dicitur esse, *quae normam recte vivendi praebeat*. Cui si addas: hominibus religiosis, erit magis propria hoc modo: *Est praeceptio, quae modum recte vivendi praebet hominibus religiosis*. Quae non procul abest a descriptione Guilelmi Parisiensis[8]), cui dicitur *vel doctrina vel ars vel prudentia, qua scitur vel docetur, qualiter sit vivendum professoribus ipsius*. Nisi forte mavis breviorem Innocentii

[1]) S. Ben. c. 73. reg. [2]) S. Gregor. l. 2. dial. c. 36. [3]) S. Bern. ser. de S. Bened. c. perniciosum. [4]) 8. q. 2. c. fin. de relig. domib. [5]) Conc. Trident. sess. 25. cap. 2. de regular. [6]) S. Isid. l. 6. ori. c. 6. c. regulae d. 3. [7]) Ugo Victor. in reg. S. August. princ. [8]) Paris. l. de virtut. c. 12.

VII.[1]) descriptionem: *Forma religiose vivendi.* Ex eadem notione regulae denominantur regulares, quemadmodum a canone canonici, ut observat Ugo[2]), religiosi, qui in monasterio constituti iuxta regularia praecepta Sanctorum Patrum canonice atque apostolice vivunt. De hac ipsa regula sic accepta vera est doctrina Ioannis Andreae iuris canonici consultissimi relata probataque a S. Antonino[3]), quem cum aliis multis sequitur Ioannes Azor[4]) noster, solere regulam a Papa probari; proinde hoc a constitutionibus distingui, quod illae mutari possunt ab illis, qui parem cum primis constituentibus auctoritatem habent, regula vero mutari non potest nisi per Papam. Quae distinctio verum habet in illis ordinibus, qui post regulam probatam a Papa constitutiones condiderunt; non autem in illis, quibus constitutiones sunt pro regula; ut docent post S. Antoninum, Angelus de Clavasio, Petrus Sutor et alii communiter. Quae limitatio facta est potissimum propter ordinem Carthusiensem, qui statutis pro regula utitur, ut multis probat idem Petrus Sutor[5]).

6. His positis dico nos quoque regulam habere a Sede Apostolica per plures Pontifices summos approbatam, quae tamen non hoc libro

[1]) Innoc. VII. in confir. tertii ord. S. Dom. [2]) Ugo Vict. l. cit. [3]) S. Ant. p. 3. t. 16. c. 1. §. 4, 5. [4]) Io. Azor. t. 1. l. 13. c. 11. Angel. v. Religios. [5]) Petr. Sutor. l. 2. de vita Carthus. tr 3. c. 3.

continetur. Etenim quandam vivendi formulam, qua finis et alia substantialia comprehendebantur. B. Ignatius Paulo III. Pontif. Max. probandam obtulit. Qui anno 1540. probavit eam diplomate dato V. Kal. Octobris. Eadem rursus oblata Iulio III. decimo post anno, distinctius et exactius Instituti nostri rationem exprimens, confirmata fuit XII. Kal. Augusti. Huius approbationis mentionem facit Concilium Tridentinum[1]) sub Pio IV. excipiens Ordinem nostrum a quadam lege generali; verba sunt haec: *Per haec tamen sancta Synodus non intendit aliquid innovare aut prohibere, quin religio clericorum Societatis Iesu iuxta pium eorum institutum a Sancta Sede Apostolica approbatum Domino et eius Ecclesiae inservire possit.* Approbationis eiusdem et confirmationis eam renovando et corroborando meminerunt item Gregorius XIII., Gregorius XIV. et Paulus V. in Bullatis diplomatibus, quibus Institutum Societatis explicatius confirmaverunt. Hanc formulam toties approbatam regulam nostram appello, nec temere. Nam duces sequor Patres nostros in quinta Congregatione generali[2]) congregatos anno 1593. et 1594., qui in haec verba decreverunt: *Substantialia nostri instituti ea imprimis sunt, quae in formula seu regula Societatis Iulio III. Summo Pontifici proposita et ab eo aliisque eius suc-*

[1]) Conc. Trid. sess. 25. c. 16. de regular. [2]) Congr. 5 can. 17.

cessoribus confirmata continentur. Ipsi vero tum auctoritatem B. Ignatii et Pontificum, tum rationem sunt secuti. Nam B. Ignatius in formula Iulio III. Papae exhibita, quam anno 1550. comprobavit Pontifex, haec verba scripsit: *Voveant etiam singuli se in omnibus, quae ad regulae huius nostrae observationem faciunt, Societatis Praeposito obedientes fore.* Quo loco liquido apparet eam formulam regulae nomine decorari. Favet huic appelationi Paulus III., cum definit appellari non posse a correctione regulae Societatis secundum ordinationes facta. Rationem quoque secuti sunt, quia formulae huic convenit aptissime definitio regulae religiosae, quam diximus esse formam religiose vivendi[1]). Conveniunt et alia, quae Doctores in regula perfecta requirunt, quod a Papa sit approbata, quod mutari sit nefas, quod ex ea totus ordo vivat, hoc est ad eius praescriptum regatur et Deo famuletur.

7. Hic obiciat aliquis, qua ratione dixerim habere nos regulam approbatam; quando certum est, ut post Alvarum Pelagium S. Antoninus docuit[2]) et communiter Doctores, quatuor tantum esse regulas ab ecclesia probatas: Basilii, Augustini, Benedicti, Francisci, nec inter eas nostram numerari nec ullam ex illis enumeratis esse. Petrus Sutor[3]); sui ordinis Carthusiensis defendendi stu-

[1]) Supra n. 5. [2]) Alv. Pelag. l. 2. de plan. eccles. c. 23.; S. Anton. p. 3. tit. 16. c. 3. §. 4. 5. [3]) Pet. Sut. l. 2. de vita Carthus. tr. 3. c. 3.

diosus, respondit multis abhinc annis id commentum esse sine fundamento solido sparsum in vulgus. Tradit enim vivendi formam Carthusianorum a S. Brunone ex doctrina religiosa S. Hieronymi, Cassiani et S. Benedicti collectam, ore atque usu traditam discipulis, sine scripto multos annos in ordine observatam, tandem in statutis, quibus pro regula utuntur, descriptam, fuisse probatam cum toto eorum vivendi modo ab Alexandro III. et Coelestino III. Pontificibus. Proinde non posse dici tantum quatuor esse regulas approbatas, quia eorum forma vivendi primaeva cum aliis constitutionibus aggregata sub appellatione statutorum approbata est. Equidem neque recedendum existimo a communi modo loquendi doctorum neque possum negare plures quam quatuor esse regulas approbatas. Video regulam S. Trinitatis ab Innocentio III. probatam fuisse, quod apparet in registro Epistolarum Decretalium ipsius[1]); regulam Carmelitarum ab Alberto Patriarcha Ierosolymorum compositam, ab Innocentio IV. confirmatam proprio diplomate[2]). Legi quoque approbationem regulae novi ordinis Clericorum, qui ministrant infirmis, factam a Gregorio XIV. anno MDXCI[3]). Nec dubito, quin aliae multae sint regulae probatae; cum videam in ecclesia Dei religiosos ordines plane diversos

[1]) Innoc. III. l. 1. reg. epist. ad Io. min. S. Trin. [2]) Innoc. IV. in bulla confirm. [3]) Greg. XIV. in bulla confirm.

ab illis quatuor, quorum regulae probatae feruntur, non habitu solum, sed etiam institutis. Neque vero post decretum Concilii Lateranensis sub Innocentio III.[1]) de non instituendis novis ordinibus religiosorum sine permissu et approbatione Sedis Apostolicae, renovatum a Concilio Lugdunensi sub Gregorio X.[2]), credibile est novas regulas sine approbatione fuisse toleratas. Itaque vera est doctrina S. Antonini de quatuor regulis hoc sensu: Quatuor esse tantum regulas approbatas iure communi, sive quarum vel mentio vel confirmatio in corpore iuris canonici reperitur[3]). Etenim ex regula Sancti Basilii latine a Rufino reddita Gratianus non uno in loco decreta collegit, tamquam ex octava synodo; quod arguit in ea, vel approbatam fuisse vel insertam. E regula S. Augustini multa item excerpsit et in causam XII et in alias transtulit. Adde videri probatam a Gelasio, ubi approbat opuscula S. Augustini, inter quae regula numeratur, ut in controversia cum Cassinensibus coram Pio IV. fuit allegatum. Quod pro regula S. Basilii valere quoque potest, cuius opuscula probantur ab eodem Gelasio[4]). Regulam S. Benedicti manu ipsius scriptam legisse, laudasse, confirmasse in Synodo quadam S. Gregorius Papa traditur a Cassi-

[1]) C. fin. de relig. domib. [2]) C. fin. de relig. dom. l. 6. [3]) C. in omnibus d. 81.; c. alienus d. 90.; c. pro qualitate 26. q. 7., c. nolo s. non dicatis. 12. q. 1.; c. S. Romana d. 15. [4]) Basil. Seren. in privil. can. regul.

nensibus[1]) ex quodam privilegio monasterii Sublacensis. Eandem approbasse visus est, cum *discretione praecipuam et sermone luculentam vocavit*[2]). Meminit eiusdem Honorius III. in Decretalibus de statu monachorum[3]). Trium simul S. Basilii, Augustini, Benedicti mentio fit ab Innocentio II. in c. Perniciosam in decretis[4]). Regulae quartae S. Francisci, quamvis approbatio facta per diploma ab Honorio III. non inveniatur in iure, tamen eius mentio est in constitutione Nicolai III. in libro sexto decretalium[5]), et Clementis V. in Clementinis[6]). Itaque regula nostra, licet nulla de ea sit in iure canonico mentio, quia recentior est illo ; tamen aeque probata est a Sede Apostolica atque illae quatuor, si non magis, quoniam a multis Pontificibus aequalis auctoritatis cum illis antiquis probata est et confirmata praevia consultatione, re bene perpensa, verbis expressis et insuper commendata luculenter iisdem fere verbis, quibus S. Bernardus regulam S. Benedicti et Possidonius illam S. Augustini laudavit. Hic enim sic de S. Augustino[7]) : *Factus ergo presbyter monasterium intra ecclesiam mox instituit et cum Dei servis vivere coepit secundum modum et regulam sub sanctis Apostolis consti-*

[1]) Cassin. in fine declar. reg. S. Ben. [2]) S. Gregor. l. 2. dial. c. 36. [3]) C. fin. de statu monach. [4]) C. perniciosam. 18. q. 2. [5]) C. exiit. de ver. signif. li. 6. [6]) Clem. exivi. de verb. signif. [7]) Possid. in vita B. Aug. cap. 5.

tutam. De S. Benedicti regula Bernardus[1]) : *Quod docuit, hoc nobis lectio evangelii commendat, nec aliud sonuit veritatis praeco, quam veritas ipsa praedocuit.* At vero Paulus III. attestatur nostram regulam et vivendi formam *evangelicis consiliis et canonicis Patrum sanctionibus*, Iulius III. *evangelicae veritati et sanctorum Patrum sanctionibus esse conformem*[2]).

8. Solent quidam sciscitari ex nobis, utrum ex regula vixamus an ex constitutionibus. Quae distinctio est usitata iurisperitis, qui vident aliquos ordines sub aliqua ex quatuor approbatis regulis militare, quosdam vero propriis constitutionibus pro regula dirigi, quemadmodum de Carthusianis diximus; quos solos esse non arbitror. Huic interrogationi respondit non nemo nostri ordinis amantissimus[3]), definiens, nos vivere ex nostris constitutionibus ; sed non plene videtur satisfecisse , quod non plane rerum nostrum esset eo tempore peritus. Nam si negat nos vivere ex regula, quae sit in iure canonico probata, bene negat ; si absolute ex regula probata a Sede Apostolica, non bene negat. Item si nos vivere ex constitutionibus arbitratur, regulam probatam excludendo, fallitur. Quamobrem huic quaestioni sic opinor respondendum, vivere nos tum ex regula ab Apostolica Sede probata, tum ex nostris con-

[1]) S. Bern. ser. de S. Ben. [2]) Bullar. Soc. p. 3. et 5 [3]) Cald. cons. 232. vol. 2. Calder. con. 14.

stitutionibus, quae brevitatem regulae suppleverunt, quia et his et illa regimur in divino famulatu. Quam responsionem sunt novitii diligenter docendi, ne, siquando interrogatione illa urgeanturabiis, qui nostrum ordinem criminantur, cum aliquo rubore cogantur obmutescere; quod mihi adolescenti contigisse memini tum, cum haec ignorabam, quae nunc scribo. Quam ob causam operae pretium existimavi hanc disputationem hoc loco magistris novitiorum proponere per occasionem declarandi primam partem iuris nostri scripti, cui regulae nomen convenit. Quae regula non ea est, quae hoc libro regularum continetur; nisi forte particula aliqua in summario regulisve aliis delitescat.

9. Secunda pars nostri iuris scripti est Liber Constitutionum, quas B. Ignatius iussu Pontificis, aliorum ordinum exemplo rationeque suadente scripsit accuratissimo studio et multis precibus ac lacrimis divinum lumen exposcens. Has ante mortem ex hispanico sermone latinas factas in Societatem universam tamquam in experimentum misit, post mortem prima Generalis Congregatio probavit, tum Pontifices maximi Gregorius XIII., Gregorius XIV. et novissime Paulus V. in confirmatione ordinis atque Instituti nominatim confirmaverunt. Nomine vero Constitutionum novitii doceantur intelligi librum illum, qui tria continet: primum examen, quod Constitutionibus praemittitur tamquam praeambulum, et legendum

traditur iis, qui Societatem ingrediuntur; deinde Constitutiones ipsas in decem partes distributas; postremo Declarationes, quae tamquam scholia Constitutionibus adiunguntur. Hae non minorem habent auctoritatem Constitutionibus, sed aequalem, ut dicitur in prooemio; proinde sub nomine constitutionum allegantur, quia scriptae sunt a B. Ignatio, quemadmodum liquido patet ex actis primae Congregationis Generalis[1]), ubi versio latina ex autographo B. Ignatii hispanico recognita probatur et edi iubetur an. 1558. die 10. Septembris. Quae omnia fusius ac distinctius in Summarii commentario dicentur. Hic quod institutae disputationi congruit, dico primum: eas numero multitudinis regulas appellari posse, et nonnunquam a maioribus nostris appellatas hoc nomine. Posse dici, ratio duplex manifesto docet. Prior est ex eo, quod regulae nomen apte convenit legibus, ut supra probatum est; at ex Isidoro[2]) et Gratiano[3]) lex non est aliud quam constitutio scripta, quod patet etiam in toto titulo de constitutionibus[4]), quasi dicatur de legibus ecclesiasticis, ubi Glossa docet agi de iure scripto. Quamobrem cum nostrae constitutiones non sint, nisi scriptae leges, quibus universus ordo regitur, ut quaevis respublica et civitas legibus suis, fatendum est regulas dici posse. Ratio posterior

[1]) Cong. 1. tit. 5. decr. 1 et 2. [2]) S. Isid. l. 5. [3]) Ori c est. d. 1. [4]) Gloss. c. lex. in tit. 4. de constit.

est, quia regulae definitiones omnes a Gratiano collectae, *quod recte ducat nec aliquando aliorsum trahat*; *quod regat, quod normam recte vivendi praebeat, quod distortum pravumque corrigat* [1]); et si quae sunt aliae, facile ad constitutiones accommodantur, quae in primae regulae subsidium et declarationem scriptae sunt. Quam ob causam, ut tradit Ioannes de Indagine[2]) theologus Carthusianus, statuta Carthusianorum Pontifices appellarunt regulas. Vocitatas vero regulas planum est ex decreto LXXVI.[3]) secundae Congregationis, ubi habentur haec verba: *Regulae generales, quae incipiunt: Summa sapientia, integrae conserventur.* Est autem sermo de Summario Constitutionum, quod Kalendis uniuscuiusque mensis legitur in mensa. Dico deinde hunc librum non esse librum regularum, quem commentari cupimus, quia communiter ille Constitutionum liber dicitur, hic vero regulas alias continet praeter Summarium Constitutionum.

10. Tertia pars scripti iuris complectitur Congregationum Generalium leges, quae cum fiunt in congregatione, vocantur a maioribus nostris Decreta, quia decernendo fiunt; cum vero vulgantur, ut ad omnium notitiam perveniant, ea decreta, quae debent ab omnibus observari, Canones nominantur, quia tamquam leges omnibus

[1]) C. regula d. 3. [2]) Io. de Indag. l. 1. de perfect. Carthus. c. 16. [3]) Congr. 2. decr. 76.

imponuntur. Cum ergo probatum sit idem esse plane canonem et regulam[1]), quis non videt et regulas potuisse nuncupari? Verum obtinuit usus, ut graeco vocabulo canones dicantur, non regulae latino. Propterea patet librum regularum, quem interpretaturi sumus, non esse librum canonum, qui eduntur a Congregationibus, sed aliarum quarundam regularum, de quibus mox agendum. Hic obiter pro iuvenibus novitiorum magistris suggero, non esse ullam arrogantiae notam in hac appellatione canonum, licet ea vox oecumenicis Conciliis usitata sit. Nam patres primi nostri ordinis, qui eam usurpaverunt, id humili ac religiosa imitatione, pioque affectu fecerunt, rati se recte facturos, si vocabulis sacrarum synodorum in re simili uterentur. Praesertim quod *canon*, ut saepe dictum est, non aliud sonet nisi regulam. Quodsi non licuit id verbum ad res nostras transferre, quia synodis sit in usu, neque licebit *Decretum* dicere, quia vox haec Tridentino Concilio est usitata. Neque ulli ordini religiosorum suas leges licitum erit appelare *Constitutiones*, quoniam Pontificiae leges scriptae tum in libris decretalium tum in ipsis Pontificiis diplomatibus, quae singulis diebus emanant in vulgus, *Constitutiones* vocitantur. Sed spero fore, ut nemini posthac dubitatio de hac re veniat in mentem, quando Paulus Quintus Pontif. Max. in diplomate con-

[1]) Supra n. 2, 4.

firmatorio Societatis[1]) Canones quoque nostros et Decreta probat, haec ipsa vocabula usurpans.

11. Quarta pars scripti iuris habet librum regularum, quem nunc manibus et cogitatione verso. Hic tria genera regularum continet, a quibus inscriptionem accepit. Primae regulae summarii dicuntur, eaeque omnes e libro Constitutionum exscriptae sunt et in summulam collectae, quae *Summarium* dicitur. Quod regulae rite nominentur, probatum est paulo ante ex Congregatione secunda[2]). Cui quia dubitare quosdam de hac re nonnumquam accepi, subiungo maiorem ad confirmationem sextae Congregationis iudicium[3]), quae particulas nonam et decimam Summarii diserte saepius regulas appellat. Harum commentarios primo loco constitueram edere in lucem, quos iam inchoaveram, sed ob rationes in epistola ad magistros spirituales relatas[4]), editionem distuli; ubi plura de constitutionibus propria disputabuntur. Secundo loco sunt regulae, quae dicuntur communes, cuius appellationis rationem postea reddam. Has ego commentariis asceticis illustrare instituo[5]) pro meo virili. Iure hoc loco vocari regulas contendo in eorum gratiam, quibus insolens appellatio visa est, quam primariae tantum vivendi formulae deberi arbitrabantur. Praetereo definitiones regulae, quae sin-

[1]) Bullar. Soc. p. 315. [2]) Supra n. 9. [3]) Congr. 6. instr. 9. [4]) Epist. ad Mag. nov. n. 16. [5]) Partic. 2. n. 2. et sqq.

gulis hisce praeceptis seu ordinationibus aptari possent, cum singulae partem aliquam nostri morumque nostrorum pravam dirigant et conforment. Probo veterum usu. Cassianus[1]) caput inscribit: *De regulis diversarum correptionum*, in quo capite ponit ordinationes quasdam monasterii, quae pertinent ad externam disciplinam, quales sunt nostrae regulae communes, exempli gratia, qua poena luet culpam is, qui baucalem fregerit, qui tardius ad congregationem aut ad commune opus accurrerit, qui silentium violaverit, qui manum alterius tenuerit, qui scripserit epistolam sine Abbatis facultate. Cassiodorus[2]) ad suos monachos: *Quapropter omnes, quos monasterii septa concludunt, tam Patrum regulas, quam praeceptoris proprii iussa servate.* Quibus verbis, ut opinor, secernit praecepta Superiorum, quae ore imponuntur, a Patrum regulis, quae scriptae constitutiones ac leges esse solent. Atque eandem distinctionem legimus in regula S. Pachomii[3]), iisdem paene verbis. Tradit Georgius Alexandrinus Patriarcha[4]), scriptor vitae S. Chrysostomi non ita vulgatus, eum sanctum virum, cum esset in monasterio, recusasse quidem praefecturam, sed scripsisse regulas et multa praecepta. Nonnulla recenset nostris regulis non absimilia Prati auctor[5])

---

[1]) Cass. l. 4. c. 16. [2]) Cassiod. c. 32. divin. Instit. [3]) S. Pachom. reg. n. 91, 95, 127. [4]) Georg. Alex. Patr. in vita S. Chrys. [5]) Io. Evir. in prato spir. c. 192.

agens de monacho illo, qui tria numismata, ut tunicam emeret, a fratre saeculari petierat, acceperat et occultaverat, tradit fuisse a communione separatum, quod monasterii regulas esset praetergressus. Atque hunc locum refert ad verbum tamquam fidus interpres Ioannes Diaconus[1]) in vita S. Gregorii. Petrus Damiani[2]): *Erat autem regula monasterii, ut nemo claustrensium egrediens loqueretur.* Erant ergo, praeter primariam formam, in monasteriis aliae ordinationes, regularum nostrarum similes, quae *regulae* dicebantur.

12. Tertium genus regularum, quae hoc libro comprehenduntur, est earum, quae non omnes obligant, ut alia duo priora, sed particulares personas, quae illa munera et officia administrant. Hae sunt regulae Superiorum, qui Societatem sub Praeposito generali gubernant, Sacerdotum, Concionatorum, Aeditui, Coqui et aliorum coadiutorum, qui aliquod publicum officium exercent. In ordine praestantissimo Praedicatorum, qui habent praeter S. Augustini regulam, quam profitentur, constitutiones cum declarationibus et decreta capitulorum generalium, exstat etiam liber de instructione officialium ab Umberto conscriptus, cui plane respondent nostrae regulae officiorum postremi

[1]) Io. Diac. l. 2. vitae c. 45. [2]) Petr. Dam. op. de perf. mon. c. 21.

generis. *Non sunt*, inquit Umbertus[1]), *scripta ad hoc, quod inferant aliquam necessitatem, sed ad hoc tantum, ut fratres, quibus imponuntur aliqua officia et non sunt in illis plene instructi, possint hic respicere, si velint; et si aliquid ibi invenitur, quod eis rationabile videatur, possunt acceptare, si volunt; alioquin in nullo tenentur ex vi huiusmodi scripturae; propter quod dicuntur institutiones.* Haec ille. Posset ex hoc loco tum ex aliis levibus ratiunculis aliquis existimare nostris regulis officialium ac superiorum nomen regularum minime deberi. Quarum illa videtur potissima, quod directiones et instructiones esse videantur. Verum regulae apud nos iure nominantur, quae appellatio placuit quoque post nos Clericis S. Pauli, qui similes ordinationes, quibus in suis officiis administri et gubernatores ordinis diriguntur, regulas appellaverunt. Prima ratio est, quia regulae definitio congruit hisce ordinationibus. Nam aedituus per suas instructiones dirigitur in officio suo vivitque ut aedituus religiosus. Rector item per suas se gerit ut rector religiosus, eademque est ratio de ceteris. Altera ratio est, quod in ordine nostro (in quo differimus ab ordine Praedicatorum) non solum sunt directiones per modum consilii, sed etiam ordinationes, praeceptiones ac leges, quae ita ligant officiales, ut regulae generales obligant omnes,

[1]) Umb. l. de instruct. official. in prooem.

nec reici possunt, sed observari debent. Qui eas non observant, poenae subiacent, quemadmodum ceterarum regularum transgressores. In visitationibus earum exigitur ratio diligenter atque in multis locis Constitutionum B. Ignatius a nobis observationem earum exposcit, ut videre licet praeter alios in declaratione prooemii Constitutionum. Verum non amplius licet nec de re nec de nomine huius libri regularum dubitare post Pauli V. confirmationem. In qua, praeter cetera, monet: Ne quis machinetur aliquid *contra Societatis Institutum*, *Constitutiones*, *Decreta*, *Canones*, *Regulas*, *Ordinationes*. Nam *Instituti* nomine formulam seu regulam videtur intellexisse, *Constitutiones* suo libro continentur, *Decreta* sunt Congregationum generalium definitiones, *Canones* sunt earundem decreta, quae vulgantur, *Ordinationes* a Praepositis generalibus emanant. Itaque superest, ut per *regulas* Pontifex hunc librum intellexerit, qua nominatione probare illum atque confirmare putandus est.

13. Tertium sequitur caput de auctore causaque scribendarum tot regularum. Auctor omnium est B. Ignatius de Loyola, fundator Societatis. Nam si pauculae quaedam post eius ad caelos abitum adiectae sunt, ex eius spiritu per traditionem acceptae sunt, ita ut ab eodem fonte sancti pectoris emanaverint atque ad eundem auctorem omnia referantur. De Summarii regulis nulla est dubitatio, quia descriptae sunt

omnes a constitutionum libro atque ex iis locis, qui notantur in margine. De regulis communibus et officiorum ita Congregatio secunda decrevit[1]). Ubi statuisset regulas generales, quae incipiunt *Summa sapientia* (regulae Summarii sunt hae), integras esse conservandas, subiecit: *Reliquae vero* (hae sunt communes) *ut examinentur, et quoad eius fieri poterit, breviores fiant; verum earum ratio habeatur, quas certo constiterit esse a B. P. N. Ignatio editas, si tempori consentaneae et bono universali utiles esse censebuntur. Praecipue vero regulae officiorum, Provincialis, Rectoris, aliorum etiam officialium examinentur et contrahantur.* Haec secunda Congregatio, nono post B. Ignatii excessum anno, quo tempore adhuc esse poterat memoria recens earum, quas B. Pater ediderat. P. N. Everardus Mercurianus, quartus Praepositus Generalis, qui praesens Congregationis secundae mentem perspexerat, maxime omnium suorum praedecessorum aplicuit animum ad hanc rem expediendam, regulas omnes examinatas ad B. Ignatii mentem atque in unum redigens corpus, quod in universam Societatem transmisit, ut tandem editio quam limatissima stabiliretur. P. Claudius Aquaviva, qui illi successit, auctoritate quartae Congregationis ultimam adhibuit operi limam, evulgans hanc editionem postremam, quam probatam ab uni-

[1]) Congr. 2. decr. 76.

verso ordine vocitare possumus. Qua in re cum aliorum antiquiorum Patrum, tum imprimis P. Iacobi Mironis usus est opera, qui Congregationi quoque secundae interfuerat et diligentissime observaverat, referens in codicillos omnia, quaecumque spectabant ad regulas, disciplinam domesticam et rationem gubernandi B. Ignatii, sub quo diu vixit. Itaque existimandum est ita fuisse contractas et examinatas, ut vel solae vel fere solae regulae sint retentae, quarum B. Pater auctor fuerat et promulgator. Qui in multis Constitutionum locis et necessarias esse sentiebat et omnino scribendas.

14. Quia magnam conciliat auctoritatem operi sapientia, prudentia, probitas sive sanctitas auctoris, idcirco putavi fore iucundum pariter atque fructuosum lectori aliquid de B. Ignatii, quem regularum auctorem atque adeo totius Instituti stabilivimus, sapientia virtuteque cognoscere. Non equidem laudationem texam, quia non est id huius loci. Non ea referam, quae vitae scriptores nostri Petrus Ribadeneira, qui cum eo vixit familiariter et Io. Petrus Maffeius, qui a fide dignis accepit, tradiderunt. Non ea repetam, quae vel Iacobus Gretserus in tot apologiis pro eius vita scripsit adversus haereticos, vel Nicolaus Orlandinus ex archivis eruta tradidit in historia Societatis. Tum quia haec omnibus obvia sunt et nota, tum quia laus haec in ore meo sordescere videretur, qui decantata repeterem ipse, qui Be-

ati Patris sum filius, quamquam indignissimus. Dabo testimonia scriptorum extraneorum, qui vel virtutes eius experti vel constanti fama permoti monumentis ea mandaverunt, quae regularum libro summam tribuunt auctoritatem, auctori laudem, Societati decus, nobis solatium. Sequar imitatione doctissimum virum Ioannem a Turrecremata Cardinalem, qui S. Benedicti regulam laudat ab auctoritate probitateque conditoris[1]). Quos referam testes ex variis nationibus, partim sunt vitae sanctimonia clari, partim vel genere vel dignitatibus illustres, partim doctrina conspicui. Quorum omnium aliqui religiosae vitae professores, aliqui ecclesiasticae fuerunt, nonnulli saeculares ac laici; ne quod genus deesset laudatorum. Verba ipsa fideliter referam, ne quid existimer de meo laudibus eius addidisse. B. Philippus Nerius Florentinus, Congregationis Oratorii auctor, qui anno quinto et nonagesimo praeteriti saeculi octogenarius obiit Romae cum opinione magnae sanctitatis et in ea urbe diutissime vixerat, iuvenis senem Beatum Ignatium viderat ac familiariter noverat. Quid is de B. Ignatio sentiret, Antonius Gallonius in ipsius Philippi vita docet his verbis[2]): *Hoc vero non silendum, ea fuisse B. Ignatium sanctimonia a Philippo dici solitum, ut animi eius interior*

[1]) Turrec. in reg. S. Bened. commend. § 1. [2]) Anton. Gall. in vita B. Philip. an. 1538 §. Laicus.

pulchritudo foris promicaret, in cuius oculis vultuque coruscantes lucis radios saepe a se visos esse profiteretur. B. Ioannes Tesseda Hispanus, ordinis observantioris S. Francisci, (cuius meminit Petrus Ribadeneira noster[1]), cuiusque vita manuscripta ab Emmanuele Sa nostro, cui notus fuerat, apud me exstat) Romae familiariter egit cum B. Ignatio ante annum 1550., quo Ioannes obiit. Is dicere solebat *B. Ignatium ad se accedentes aspectu ipso consolari, verbis animum satiare, consiliis explere; templum esse pacis magnaque libertate spiritus omnia perficere.* Veniamus ad viros in dignitate ecclesiastica constitutos.

15. Gilbertus Genebrardus[2]) vir doctissimus, natione Gallus, qui mortuus est archiepiscopus Aquensis, observavit, quo tempore Lutherus a Sede Apostolica declaratus est haereticus, exstitisse primordia Societatis in B. Ignatio, tum subiungit: *Quo tempore satanas ad diruendum aliquos erigit, Deus alios ad aedificandum excitat.* Idem notant Emmanuel Rodericus[3]) Lusitanus, ordinis S. Francisci, et Petrus Matthaeus[4]) iurisconsultus Gallus. Quo loquendi modo significant assumptum esse a Deo tanquam clypeum ad resistendum haere-

[1]) Pet. Rib. l. 1. vita Francisci Borg. c. 19.; Emm. Sa in vita B. Ioannis Tessedae. [2]) Gilb. Geneb. in chron. an. 1521. [3]) Em. Roder t. 1. q. 2. de regular. ar. 9. [4]) Petr. Matth. 1. c. Schol. ad bullam 3. Pauli III. in summa constit. Pontif.

ticis et instrumentum ad aedificationem fidei, quia Deus ad haec praestanda viros magnos sanctitate ac sapientia solet eligere. Sequitur Rutilius Benzonus[1]) Romanus, episcopus Lauretanus et Recinetensis, qui loquens de Sanctorum invocatione: *Quocirca*, inquit, *vir eximia sanctitate summaque tum divina tum humana sapientia praeditus P. Ignatius de Loyola, fundator Societatis Iesu, inter documenta, quae scripsit etc.* Accedit tertio loco Stanislaus Rescius[2]) Polonus, referendarius Apostolicus, qui in vita Stanislai Hosii Cardinalis loquens de B. Ignatio: *Qui*, inquit, *primus Pauli et Ioannis Apostoli praecepta secutus, fideles Dei in Societate filii eius Domini nostri Iesu Christi convocavit totque tam pios, tam doctos, tam utiles, tam necessario tempore filios et defensores ecclesiae Dei peperit.* Ecclesiasticis praelatis theologos quinque saeculares adiungo. Primus est, qui dictis et factis laudavit Ignatii vivi prudentiam et sanctitatem, Ioannes Avila concionator probitate, doctrina prudentiaque praecellens in Baetica provincia atque adeo in Hispania tota, quod eius pia monumenta declarant. Hic audita Ignatii nostri institutione, miratus ab eo perfectum, quod ipse conatu magno tentaverat, ad Ignatii scholam mittebat discipulos suos, quemadmodum Ioannes praecursor quon-

[1]) Rutil. Benzon. l. 6. de Iobil. c. 1. [2]) Stanisl. Rescius l. 3. vitae Cardin. Hosii c. 12.

dam suos ad Christum dirigebat. Quo facto demonstrabat, quam magnam de B. Ignatii sanctitate sapientiaque concepisset opinionem. Atque hoc tradit Luysius Strata[1]), monachus Cisterciensis, in epistola de morte Ignatii scripta sub initium anni 1557., quae vulgari lingua typis edita circumfertur. Secundus est Diegus Payva Andradius[2]), natione Lusitanus, qui orthodoxas explicationes scripsit adversus Martinum Kemnicium haereticum; in primo libro confutat errores illius de nostrae Societatis origine ac nomine. Per hanc occasionem de B. Ignatii octavo ante anno defuncti virtutibus ac sanctitate multa dicit. Inter alia vocat illum *prudentia singulari infractaque fortitudine illustrem, qui omnes cogitationes in Christi gloriam ecclesiaeque splendorem conferebat, cuius egregiam prudentiam cum admirabili sanctitate coniunctam Ioannes Cardinalis Moronus suspiciebat.* Tertius est Ioannes Molanus[3]) Belga, qui in suo Martyrologio scriptum reliquit, *obiisse postrema Iulii beatissimum Ignatium, cuius omnia consilia et studia spectabant ad conservandam, revocandam et multiplicandam fidei catholicae sinceritatem.* Quartus est Alphonsus Villegas[4]) Hispanus theologus et concionator. Is vitam eius scribit vocatque *virum insignem et rarum*, et

[1]) Luys. Strata epist. de morte Ign. [2]) Dieg. Payva l. 1. orthodox. explic. [3]) Io. Molan. in martyrol. 31. Iul. [4]) Alph. Villeg. in flore San. 31. Iul.

asserit pie posse credi eundem in eminenti gradu frui gloria divina. Quintus est Thomas Bozius[1]), Italus Eugubinus ex illo optimo contubernio, quo B. Philippus Nerius et Caesar Baronius Cardinalis, hoc est ex Oratii congregatione; qui disserens de propagatione fidei in oriente per seminaria scholasque nostrae Societatis: *Cuius*, inquit, *auctor Ignatius Loyola Hispanus sanctimonia vitae clarissimus, multa passus et in vincula coniectus ob veritatis praedicationem.*

16. Libet et laicos quosdam addere testes iam enumeratis theologis. Horum primus sit Ioannes Vega[2]) Hispanus, insulae Siciliae prorex, vir nobilitate prudentiaque insignis. Hic in epistola ad Iacobum Laynem, tunc Vicarium generalem nostri ordinis, B. Ignatio mortuo data, qua maestum consolatur, vocat illum *Beatum Patrem et magistrum, ducem sanctum, qui trophaea reliquit sanctitatis et probitatis suae sempiterna in terra atque in coelo triumphat.* Hunc locupletissimum testem sequantur duo iurisconsulti, Hispanus alter et alter Gallus. Ille est Carolus Tapia[3]), cui modo est *gloriosus Christi miles*, modo *vir insignis, Hispaniae gloria et christianae religionis diligentissimus adiutor.* Gallus est Petrus Matthaeus[4]) iam commemoratus, qui nuncupat

[1]) Thom. Boz. T. 1. de signis eccles. l. 50. 3. modo 5. [2]) Io. Vega ep. ad Iac. Lay. [3]) Carol. Tapia Auth. Ingres de sacr. eccl. v. monast. c. 10. n. 8. et. v. Ingres. c. 1. n. 16. [4]) Petr. Matth. scholiis ad bullam 3. Pauli III in summa const.

B. Ignatium *ducem insignem amplissimae Societatis, cuius pietate, poenitentia, moribus optimis et vitae sanctitate allecti viri clarissimi illud vitae institutum secuti sunt.* Iurisconsultis historicos saeculares adnecto duos, primum Hispanum Stephanum de Caribay[1]) Cantabrum, qui vitam eius describens, quoties nominat, toties *Beatum* vel *Sanctum* vocat. Alter Italus Mambrinus Roseus[2]), B. Ignatium et socios appellat *viros doctos, inflammatos zelo Dei atque immensa caritate novos Apostolos.*

17. Theologos religiosos post laicos produco ex diversis ordinibus viros doctissimos. Primus sit, qui primus Ignatium mortuum laudavit, Luysius Strata[3]) Hispanus, ex ordine S. Bernardi, maximae tunc in Hispania auctoritatis. Qui in epistola consolatoria ad nostrum ordinem iam commemorata diffunditur in laudes virtutum Ignatii, quem grano sinapis similem facit, quod magnam crevit in arborem, et eum saepe vocat *sanctum, venerabilem ac sanctae memoriae virum.* Secundus sit Ludovicus Granatensis[4]) ordinis Praedicatorum, magnum Hispaniae nostrique saeculi lumen, qui in epistola quadam appellare non dubitavit Ignatium *novum speculum virtutis et prudentiae, datum a Deo ad animarum*

[1]) Steph. de Garibay in vita B. Ign. [2]) Mambr. Roseus p. 3. hist. l. 3. an. 1540. [3]) Luys. Strata epist. de mor. Ign. [4]) Lud. Granat. ep. 1. ad Petr. Ribad.

infinitarum salutem. Tertius Laurentius Surius[1]) ordinis Carthusiani, Germaniae sidus inter Lutheranos fulgens, qui Societatis nostrae originem narrans, asserit B. Ignatium in Manresano secessu fuisse *a Spiritu sancto et mirabili collustratum lumine et singulari erga proximos amore succensum, Ierosolymis divinitus admonitum, ut in occidentem reverteretur.* Quartus Bruno Loher[2]) ex eadem praestantissima natione ac religiosissima familia Carthusianorum, in epistola ad B. Ignatium et socios scripta, operibus Henrici Harphii praefixa in editione anni 1556., ut moris est honoris gratia in editione novorum librorum. Hic de parentis nostri totiusque Societatis laudibus tam multa dicit, ut referre longum sit atque alienum ab instituto pudoreque meo. Pauca de B. Ignatio strictim collecta sufficiant. Praedicat illum esse, *celeberrimum Patrem, strenuum quendam militem, qui spretis mundi pompis, honoribus, divitiis, voluptatibus, generis dignitate,* qui coactis sociis ad lucrandas animas sese obiecit conatibus impiorum, qui ecclesiam affligebant; qui denique socios dispersit quaquaversus, quorum doctrina, probitate, miraculis religio reflorescit, et gentes remotissimae convertuntur ad agnitionem Dei. Quintus Onuphrius Panvinius[3]) ordinis Eremitarum S. Augustini, natione

[1]) Laurent. Sur. Comm. rer. in orbe gest. an. 1540. [2]) Bruno Loher ep. ad B. Ign. [3]) Onuphr. Panvin. in vita Pauli III.

Italus, domo Veronensis, optime meritus de ecclesiastica historia, in vita Pauli III. appellat B. Ignatium *virum pietate celebrem, auctorem ac magistrum nostrae Societatis.* Sextus Paulus Morigia[1]) Mediolanensis, ex ordine Iesuatorum B. Columbini, tradit Ignatium in Italiam venisse *cupidum praedicandi evangelium infidelibus.* Septimus Emmanuel Rodericus[2]) Lusitanus, ordinis Minorum de regulari observantia, Ignatium asserit esse *genere illustrem, sed virtutibus et litteris illustriorem; ducem acerrimum, zelo ferventissimo aestuantem cum sociis sanctissimis castra posuisse contra Lutherum eiusque sequaces.* Octavus Augustinus Florentinus[3]), monachus Camaldulensis, in historia ordinis sui *virum religiosissimum* vocat, qui Parisiis docuit multos, summam bene vivendi positam esse in rerum humanarum despicientia et in iuvandis proximis verbo et exemplo in omnibus operibus caritatis. Subsuo theologis Cardinales duos, alterum Hispanum Bartholomaeum a Cueva, qui B. Ignatium dixit esse unum e praestantissimis reipublicae christianae capitibus, alterum Germanum, Ottonem Truchsesium, episcopum Augustanum, qui *sanctissimum Patrem* nuncupavit[4]). His quinque et viginti testibus addo Congregationem integram Clericorum S. Pauli

[1]) Paul. Morigia l. de orig. relig. c. 52. [2]) Emm. Rod. c. 1. qq. regul. q. 2. art. 9. [3]) Aug. Florent. Camal. p. 1. hist. l. 3. c. 22. [4]) Orland. p. 1. hist. l. 17. § 131. 132.

Mediolani ad ecclesiam S. Barnabae natam[1]). Haec statim atque nuntium de morte B. Ignatii accepit, magna doloris et benevolentiae significatione Societatem universam consolata est datis litteris Kal. Septembris 1556., in quibus mortuum Ignatium appellavit modo *beatae memoriae venerabilem Patrem*, modo *virum sanctum de christiana republ. optime meritum, quo duce ac magistro Christi fides, religio, doctrina ad Antipodas usque propagata est*, modo *martyrem in otio, solamen pauperum miserorumque praesidium*. Postremo Concilium Provinciale Tarraconense an. 1602.[2]) petens ab Apostolica Sede canonizationem Beati Ignatii commendat eius sanctitatem mirabilem mirabiliaque opera ab ipsis episcopis spectata, vocat *spiritum salutis, quem ecclesia peperit, quo tempore Lutherus tamquam hydra Lernaea de puteo abyssi emerserat*; accommodat illi visum Apocalypsis de Angelo habente pedes similes columnarum ignearum: *Quorum alterum extendisse*, ait, *in mare per gentium conversionem, alterum in terram per doctrinam salutarem*[3]). Quodsi tam insignem de B. Ignatii sanctitate prudentiaque opinionem habuerunt extranei, quibus non omnes eius actiones cognitae fuerunt, mirum non debet esse ab ipsis primae Congregationis generalis Patribus,

[1]) Congr. S. Pauli ep. ad Soc. Iesu apud Nic. Orland. p. 1. hist. l. 15. §. 24. [2]) Syn. prov. Tarrac. apud Petr. Rib. in relat. canoniz. Beati Ign. [3]) Apoc. 10. 2.

qui hominem ex factis, verbis, vita noverant, *Patrem sanctae memoriae* fuisse nominatum[1]). Verum dum haec scriberem, prodiit decretum Congregationis S. R. E. Cardinalium praepositorum ritibus et canonizationibus Sanctorum, probatum et confirmatum a Sanctissimo D. N. D. Paulo V. Pont. Max., vulgatum a Dominico Cardinali Pinello Sacri Collegii Decano et eiusdem Congregationis primario praefecto XXVII. Iulii 1609[2]). Quod tamquam sigillum obsignat haec commemorata clarorum virorum testimonia. Nam tribuit facultatem, ut Ignatius *Beatus* nuncupari possit, et pridie Kal. Augusti, quo die in Domino obdormivit, in ecclesiis ac locis omnibus universae Societatis officium et missa de Confessore non Pontifice ab omnibus presbyteris, clericis et religiosis recitari, in ecclesia vero Romae urbis, ubi venerabile eius corpus requiescit, omnes sacerdotes tam regulares quam saeculares de eodem missam celebrare possint. Insuper testificatur se ad id decretum permotam: *Ob excellentiam et sanctitatem eius vitae atque ob miraculorum coruscationem, quae Deus praeter consuetum naturae usum eiusdem Ignatii meritis et intercessione, tam dum viveret, quam post eius felicem in Domino obdormitionem operari dignatus est et quotidie indies adhuc operari non dedignatur.* Quae omnia ipsis Cardinalibus constiterunt ex summario

[1]) Congr. 1. tit. 3. decr. 1. [2]) Decr. sacrae Congr. rituum.

gestorum vitae et miraculorum ipsius Ignatii, quod ex inchoato processu Canonizationis extractum fuerat. Denique die tertia Decembris eiusdem anni Summus idem Pontifex litteris datis sub forma Brevis eadem omnia concessit. Meminit huius Pontificii Decreti Philippus Ferrarius[1]) ex ordine Servorum B. Mariae in Catalogo Sanctorum Italiae sub die postrema Iulii atque ex eo infert Sanctum appellari potuisse, quia, inquit, *semicanonizatus est.* Verum Balthasar Ioannes Roca[2]) ordinis praestantissimi Praedicatorum, interrogatus de hac nomenclatura, responderet, ut arbitror, non modo potuisse, sed etiam Sanctum vocari debere. Nam ex theologicis regulis subtiliter hoc excutiens definit eos omnes, qui Beati declarantur ab Apostolica Sede ac Missae sacrificio in eorum honorem celebrando decorantur, canonizatos esse particulari ac minus solemni canonizatione, proinde tamquam sanctos esse colendos, ibi potissimum, ubi missae celebratio conceditur; et Sanctos esse nuncupandos.

18. Hoc loco sciscitabitur quispiam: Cur B. Ignatius novas regulas scripsit? nonne satius fuerat regulis vel Basilii vel Benedicti vel aliorum probatorum ordinum uti? Respondeo primum regulas nostras et novas pariter et veteres esse. Si singillatim spectentur, singulae propemodum

[1]) Philipp. Ferrar. in Catal. Sanct. Ital. 31. Iul. [2]) Balt. Io. Roca in vita B. Luys. Bertr. tr. 3. §. 4. 5. praepos. 3. 4.

veteres esse reperientur, ut in singularum commentariis planum fiet, ubi probabitur ex antiquis ordinum parentibus esse descriptas[1]). Si considerentur in universum, non nego regularum hunc librum novum esse ac recens a B. Ignatio coagmentatum, ut ordo novus in ecclesia novis accommodatisque legibus stabiliretur. Cur autem novum ordinem excogitaverit et in ecclesiam introduxerit, dicetur in explicatione tertiae particulae tituli huius[2]). Deinde respondeo descendens ad particulares causas novae scriptionis, B. Ignatium iisdem rationibus permotum ad condendas regulas, quibus et Constitutiones. Nam in hoc libro primum inest, ut dixi, Summarium Constitutionum; deinde sunt regulae communes, quarum multae de fontibus Constitutionum haustae sunt, tum regulae officiorum, quae item ex Constitutionibus sunt expressae; denique regulae omnes leges sunt quemadmodum Constitutiones, ad finem consequendum dirigentes. Itaque incitamenta,

[1]) Auctor hic studio Societatem a macula novitatis rationis vitae et Constitutionum, quae initio novo ordini saepius obiciebatur, defendendi plus iusto videtur abreptus. Ex regularum similitudine nequit concludi recentiores ex prioribus esse desumptas, cum ipsa similis ratio vitae ad similes regulas condendas adigeret. Porro hae quoque regulae a S. Ignatío novo prorsus et originario modo fuerunt efformatae. Denique, quod caput est rei, Societatis Iesu Institutum formam ordinis religiosi novam prorsus nec eo usque unquam visam per omnia exhibet. [2]) Part. 3. n. 8.

quae B. Ignatium ad Constitutiones conscribendas impulerunt, eadem fere ad regulas condendas ei causae fuerunt. Paucis haec ipse collegit in Prooemio Constitutionum[1]), cum ait: *Quia Christi Domini nostri Vicarius ita statuit et Sanctorum exempla et ratio ipsa nos docet in Domino etc.* Primus igitur impulsus fuit Summi Pontificis voluntas, quam fortasse vivae vocis oraculo expressit. Quamquam etiam colligitur ex diplomatibus, in quibus facultatem scribendi constitutiones et condendi conducentes ad finem in formula seu regula praestitutum dedit Paulus III. et confirmavit Iulius III[2]). Quae potestas ne frustra data esset, parere debebat aliquando effectum. Pontifices enim movebantur ad id praecipiendum et optandum tum Sanctorum exemplis tum recta ratione. Secundus impulsus fuit Sanctorum exemplum. Nam qui brevem primam formulam habuerunt ab Institutore, ut ordo Minorum Sancti Francisci, Carmelitarum et alii, coacti sunt postea multas alias ordinationes et constitutiones scribere, quibus primaeva regula declararetur ac sepiretur, tum ut religiosi in via perfectionis dirigerentur, in qua vel pericula erant vel errores esse poterant, quibus regulae brevitas non occurrerat. Qui primariam regulam longiorem scripserunt, ut S. Pachomius, Basilius, Benedictus: ii, ut legenti patet, cum primaeva formula, quae

[1]) B. Ign. in Prooem. Constit. [2]) Bullar. Societ. p. 4. 16. 54.

finem et media praecipua continere debet ac solet, alia multa miscuerunt, quae potius adiumenta sunt et directiones nostris regulis persimiles. At B. Ignatius melius esse putavit in formula prima magis necessaria quam brevissime scribere, cetera vero in libris Constitutionum ac Regularum fusius et uberius nobis tradere, ne quidquam a provido legislatore desideraremus.

19. Tertius impulsus ac maxime proprius fuit recta ratio, quae dictat proposita forma gubernationis alicuius leges esse formae coaptandas, quia monarchiae non conveniunt leges democratiae vel aristocratiae. Praestituto item aliquo fine praescribit recta ratio fini esse media accommodanda. Recepta est, quia vera, doctrina Aristotelis[1]), leges ferendas accommodatas fini politiae, tum pro varietate rerumpubl. ac civitatum esse variandas ac moderandas, nec omnes uni servire posse. Quod feliciter S. Thomas[2]) paucis complectens plura verba Philosophi expressit dicens: *Leges diversificari secundum diversitatem finium.* Consentiunt alii philosophi, ut Xenophon[3]), qui docet ea praescribi a lege, quae sunt facienda et fugienda, quo politia illa, cuius est lex, finem suum consequatur. Plato[4]) item tot esse formas legum decernit, quot sunt formae rerumpubl. Quare

---

[1]) Ar. l. 3. pol. c. 7. et l. 4. c. 4. [2]) S. Th. lect. in l. 4. pol. [3]) Xenoph. l. 1. de dictis et factis Socr. [4]) Plato dial. 4. de leg.

optima definitio legis est e doctrina Platonis collecta[1]): *Lex est vera gubernandi ratio, quae ad finem optimum per commoda media dirigit gubernatores; obedienti praemium, transgredienti poenam statuens.* Ex hoc colligitur, quam vere monuerit Aristoteles locis citatis, *leges politiis, non legibus politias aptandas*; quia id esset ordinem rerum invertere, sicut si quis (utar similitudine Platonis in re persimili immutata) non sagittas ad scopum dirigeret, sed scopum ad sagittas, aut pedes calceis, non calceos pedibus aptaret. Haec ratio ducta e lumine naturae non modo sapientes legislatores, urbium conditores et civitatum temperatores coegit ad leges scribendas fini, civium moribus atque ingeniis idoneas, sed etiam sacrorum ordinum auctoribus suasit praescribere regulas et constitutiones, quae sunt leges, finibus et officiis accommodatas. Quod Ioannes Gerson multis solidis rationibus ex intima finis natura petitis, probat in ordinibus religiosis esse servandum. Eadem ratione coactus est B. Ignatius nostri ordinis parens novas condere constitutiones ac regulas, novae vivendi formae finique particulari aptas. Nam aliorum ordinum constitutiones ac regulae, quamvis piae salutaresque suis, tamen nostris minus idoneae fuissent. Quas si Societati imposuisset, fuerat illi pes religionis alienis calceis adaptandus.

[1]) Mars. Fic. in argum. Min. Iavell in pol. Plat. tr. 3. c. 1.
[2]) Io. Gers. p. 3. opusc. de relig. perfect. consid. 6.

20. Sed quaeret alius: Cur tam multae regulae sunt scriptae? Viri sapientes vituperant eos gubernatores, etiam ecclesiasticos, qui bonam gubernandi rationem in multitudine legum et praeceptorum ponunt[1]). Fateor equidem utilius omnibus hominum communitatibus esse, si paucarum, quas habeant, legum observatio severius exigatur, quam si legum multitudine, quarum observatio negligatur, onerentur. Quod in ordine nostro tum opto fieri, tum fieri video. Verum quaestioni respondens dico primum non multas esse nostras regulas, si cum aliorum ordinum constitutionibus, statutis, ordinationibus ac regulis componantur. Nullum nominabo, ne carpere videar, quod mihi severissime interdixi. Sed lector habeat mihi aliquam fidem, qui per occasionem huius operis conficiendi religiosorum fere omnium statuta et leges evolvi. Deinde non ignorabat B. Pater, quod Aristoteles[2]) saepius docuerat, non omnia posse legibus comprehendi, quia singularium actiones infinitae sunt. Sed tamen voluit suas leges esse plenas, ut loquitur in Declaratione Prooemii Constitutionum[3]), quo omnibus, quae incidere possent, quantum fieri posset, provideretur, hoc est, voluit tot constitutiones ac regulas conscribere, quot recta ratio legislatori

---

[1]) Io. Gers. t. 3. l. 3. de consolat. theol. prosa 2. [2]) Ar. l. 5. eth. c. 10., l. 2., pol. c. 6. [3]) B. Ign. in Decl. Prooem. Constit.

dictabat esse necessarias ad consequendum finem, tollenda impedimenta, dirigendos gubernatores in gubernatione, subditos in via perfectionis. Quae omnia multitudinem aliquam regularum non immoderatam postulabant. Praesertim si spectentur tam multa nostra ministeria variaque domicilia, quae legibus indigebant. Qui vitae contemplativae sunt addicti, non aliud fere ministerium habent nisi orandi vel voce in choro vel mente in cella, nonnisi unum monasteriorum genus. Quamobrem paucis regulis eorum vita dirigitur. At nos tria domiciliorum genera habemus: domos probationis, collegia, domos professorum, inter se valde diversa, quae distinctas regulas exposcunt in gubernatione. Praeterea concionamur, quantum in hoc munere periculum! confessiones audimus peccatorum, quam magna in hac functione cautio est adhibenda! versamur in missionibus et peregrinamur usque ad Indos, quanta est nobis in his necessaria directio! Iuventutem erudimus omnibus ferme discipulis in publicis scholis, quis neget multis legibus esse magistros in tam difficili ministerio dirigendos? Cum igitur tam multa videret B. Ignatius esse nostra ministeria, voluit ad omnia nos animum, corpus, actiones utriusque regulis dirigere, ut intus, extra, publice, privatim, domi, foris ne latum quidem unguem erraremus. Quod si ipse non faceret, videbat posteros facturos, quemadmodum usu venit in illis ordinibus, in

quibus fundatores paucis legibus contenti fuerunt. At utilius iudicavit, eumdem esse ordinis conditorem et legislatorem, qui finem et ideam ordinis et gubernationis mente conceptam habebat cognitam, antequam ordo instituereturetur. Atque haec est prima causa non tam multitudinis quam, ut ita dicam, plenitudinis regularum.

21. Secunda ratio est, quia spectavit utilitatem et commoda superiorum et subditorum atque horum vel inter se vel cum superiore compositorum. Prodest haec multitudo regularum superioribus, quia quo plures sunt regulae, minus ipsi odiosi fiunt subditis, cum aliquid corrigunt ac puniunt, quod lege prohibetur; odio autem haberentur, si id ipsi vetarent. Notavit et monuit magnus Philosophus his verbis, agens de vi cogendi legis[1]): *Atque homines quidem, qui appetitionibus adversantur, etiamsi recte id faciant, plerique odio prosequuntur; at lex, cum probitatem iubet, odio non est.* Si nempe (exempli causa dicitur) non exstaret regula 34. de non tangendo alio, superiorque aliquis iocosum contactum aliorum vetaret decori et honestatis gratia, severus haberetur, at posita regula, si tangentem afficit poena, quia iure facit, noxae reus superiori non succenset, a quo sibi poenam iure intelligit irrogari. Deinde profuit subditis pacem concordiamque fraternam fovens haec regularum scriptio

[1]) Ar. l. 10. eth. c. 9.

copiosa. Consuetudines enim non scriptae non raro contentiones excitant inter homines in communi viventes, praesertim iis defunctis, qui testificari possunt eas consuetudines a primo parente ordinis esse introductas. Qui severiorem disciplinam oderunt, ut eam laxent, arripere solent occasionem ab aliqua consuetudine, quae disciplinam astringat ; iactant eam non esse antiquam, sed novitiam, ab aliquo severiore superiore immissam in collegium, tollendam videri. Contra disciplinae amantiores eam tueri, vetustissimam dictitare, nullam initii memoriam exstare, proinde ad ipsum religiosi ordinis parentem referendam et tamquam legem non scriptam sancte retinendam. His affirmantibus, negantibus illis, quis litem dirimat? Obierunt iam seniores, qui vel in primordiis interfuerunt vel primordia sunt secuti, a quibus testimonium accipi possit. Similem causam puto fecisse in ordine Carthusianorum, ut post centum et amplius annos scriptis mandarent B. Brunonis Institutoris praecepta, statuta formamque vivendi, quam usu tot annos posteris tradiderunt. Ut igitur haec occasio contentionum tolleretur a Societate, B. Ignatius paucissimas consuetudines sive leges non scriptas reliquit nobis. Maluit abundare scriptis regulis, ut pax conservaretur, quam minuere numerum earum cum periculo caritatis fraternae minuendae. Posset tepidior aliquis ad aliquot annos exsurgere, nisi regula scripta 33. exstaret de non ingrediendis

alienis cubiculis, qui nimis duram consuetudinem illam putaret, ut rem frivolam irrideret, nihil ad bonos mores pertinere diceret, non venisse a B. Ignatio contenderet ac rem certam in dubium vocaret. At quia mos a B. Ignatio inductus est etiam scripto in regulas relatus, sublata est omnis ansa tepidis consuetudinis salutaris exterminandae.

22. Postremo subditis profuit copia regularum, inter quas illa est, ne quis novas regulas condat. Non enim licet superioribus quibusvis subditos novis legibus onerare, quando satis gravioribus periculis est occursum. *Maxime expedit*, inquit Aristoteles[1]), *bene institutas leges, omnia quaecumque possunt, complecti ac definire minimamque partem iudicum arbitrio relinquere.* Redditque rationes : tum quia leges a prudentissimis fiunt, tum valde considerate longoque tempore, non praecipiti animo, tum quia lex sine perturbationibus definit, quae cadunt in iudicem eumque depravant. Quam ob causam alio loco[2]) docet utilius esse dominari legem quam hominem, quia *qui legem praeesse iubent, videntur iubere Deum praeesse et leges ; qui autem hominem iubet praeesse, adiungit et bestiam. Libido quippe talis est atque obliquos agit etiam viros optimos, qui sunt in potestate, ex quo mens absque appetitu lex est.* Quae Philosophus de lege et iudice tradit,

[1]) Ar. l. 1. rhet. c. 3. [2]) Idem l. 3. pol. c. 12.

id proportione quadam regulae et superiori potest aptari. Quamobrem aequi bonique consulere debemus, quam plurima regulis definiri, ut quam paucissima pendeant ab arbitrio superiorum, cum optabilius sit regulam quam superiorem gubernare.

23. Quartum caput continet regulae materiatae proprietates atque utilitates, unde inferemus ex magna similitutine, quam habet cum religiosorum regulis et nominis translati congruentiam et, quod caput est, earum nostrarumque eximiam dignitatem, magnum usum ac multiplicem utilitatem. Attigit hanc collationem Umbertus[1]) quintus Magister ordinis Praedicatorum; nos hic fusius eam tractaturi sumus. Primum igitur rectam esse oportere materiatam regulam artis apud omnes in confesso est et vero etiam rectissimam, quod sit effectrix rectitudinis in rebus omnibus pravis ac distortis, quibus applicatur quaeque per eam atque ad eam diriguntur. Etenim regulae (quae mensura quaedam recti et obliqui est) convenit, quod Aristoteles[2]) de mensura tradit, eam esse primum quiddam in suo genere et positam in indivisibili, hoc est perfectissimam habere rectitudinem et non posse, si nomen et essentiam regulae retineat, neque augeri neque minui. Hinc L. Seneca[3]) comparans cum virtute

---

[1]) Umbert. in prooem. reg. S. Aug. c. 7. [2]) Ar. l. 10. me t. c. 2. [3]) L. Sen. ep. 71.

regulam, docet nec remitti nec intendi posse regulam, qua rectum probari solet, *quam si flectas*, inquit, *quidquid ex illa mutaveris, iniuria est recti*. Labefactari regulam additione aliqua aut subtractione docuit quoque S. Gregorius Nazianzenus[1]), agens et ipse de virtute. Confirmat S. Chrysostomus[2]): *Regula*, inquit, *nec addi sibi quidquam, nec demi sustinet; alioquin hoc ipsum, quod regula est, amittit ac perdit*. Nam si desit rectitudo, quemadmodum experientia docet et S. Isidorus[3]) monet, regula fallit artificem, depravat fabricam et est causa ruinae constructo iam aedificio, ut graviter Philosophus quidam versibus notavit[4]), quos referre non dubito, quod ex iis verba multa decerpsit S. Isidorus.

Denique ut in fabrica, si prava est regula prima
Normaque, si fallax rectis regionibus exit,
Et libella aliqua si ex parte claudicat hilum;
Omnia mendose fieri atque obstipa necessum es;
Prava, cubantia, prona, supina, atque absona tecta;
Iam ruere ut quaedam videantur velle, ruantque
Prodita iudiciis fallacibus omnia primis.

Regulae quoque religiosorum ordinum rectae sunt, et rectissimae existimandae multis de causis. Primum, quia cum sint scriptae constitutiones, leges sunt. At quis dubitat, quin lex recta sit, quae

---

[1]) S. Greg. Naz. or. 26. n. 7. [2]) S. Chr. hom. 12. in ep. ad Ephes. [3]) S. Isidor. l. 19. orig. c. 18. [4]) Lucr. l.

vere lex est? Ad rectam rationem tamquam ad regulam vera lex conficitur; et vero etiam ad legem naturalem ac divinam directa est et conformata, unde derivatur, ut ex Augustino S. Thomas docet[1]); neque affectus ac perturbationes, quae depravant ac distorquent animum, in effectione legis locum habent, ut docuit ex Aristotele[2]), quia lex a recta ratione fit de rebus futuris atque universalibus, quae non commovent affectus, ut res singulares et praesentes. Proinde dicta est ab eodem *mens sine appetitu*, tum a M. Tullio[3]) in multis definitionibus semper definita est *recta ratio et a numine deorum tracta, honesta imperans et prohibens contraria*. L. Seneca[4]) virtuti legem parem faciens: *Flexuram*, inquit, *non recipit, rigida est.*

24. Secundo rectissimae censendae sunt religiosorum ordinum regulae, quia sunt a Deo peculiari quadam ratione et magis quam humanae leges. Pertinent enim ad statum gratiae naturalemque politiam excedunt. Et mihi persuasissimum est primos religiosos evangelicos, quorum mentionem facit et Philo Iudaeus et S. Dionysius Areopagita, vivendi formam et regulas ab Apostolis accepisse, qui a Salvatore fuerant edocti. Deinde a primis manarunt ad eos, qui secunda

---

[1]) S. Aug. l. 1. de l. arb. c. 5. 6.; S. Thom. 1. 2. q. 93. ar. 3. [2]) Supra n. 22. Ar. l. 1. rhet. c. 3. [3]) Cic. l. 1. de leg. et Phil. 11. [4]) L. Sen. ep. 71.

aetate vixerunt, hinc ad tertiam et sequentes, in quibus fuerunt aliquot, qui eas litteris mandaverunt. Id sensit S. Augustinus, qui secundum modum et regulam sub sanctis Apostolis constitutam vixit in monasterio presbyter, ut ex Possidio tradidimus[1]). Novimus praeterea regulam aliquam satis copiosam ab angelo dictatam fuisse, ut de S. Pachomii regula (ex qua B. Ignatius non pauca transcripsit in hunc librum, suis locis indicanda) multi gravesque auctores prodiderunt. Quos hic enumerabo, ut haec probatio commentariis omnibus hoc initio praemissa sufficiat. Hi sunt S. Hieronymus[2]) in praefatione regulae praedicti S. Pachomii, quam latinam fecit, Dionysius Exiguus[3]) in vitis Patrum, ubi de eodem est sermo, Palladius[4]) in historia Lausiaca, Sozomenus ac Nicephorus[5]) in sua uterque historia ecclesiastica, Simeon Metaphrastes[6]) in vita B. Pachomii, Gennadius[7]) libro de viris illustribus, ac denique Martyrologium Romanum[8]), quod quantae sit auctoritatis, nemo non hospes in ecclesiastica historia potest ignorare. Quod S. Pachomio divina liberalitate tributum est, et aliis ordinum institutoribus a Deo concedi potuit et fortasse concessum est. Quibusdam ab ipso

---

[1]) Supra n. 7. [2]) S. Hier. praef. in reg. S. Pach. [3]) Dio. Exig. in vit. Patr. p. 1. c. 54. [4]) Pallad. hist. Laus. c. 38. [5]) Soz. l. 3. c. 13.; Ni. l. 8. s. 14. [6]) Sim. Metaphr. in vita Pach. [7]) Gen. l. de viris illustr. c. 7. [8]) Martyrol. R. 14. Maii.

Deo vel per revelationem vel per occultam aliquam rationem regula inspirata est, quod est probabile, S. Francisco Assisinati contigisse, qui in suo testamento haec habet verba[1]): *Sed ipse Altissimus revelavit mihi, quod ego deberem vivere secundum formam sancti evangelii. Et ego paucis et simplicibus verbis feci scribi, et Dominus Papa confirmavit mihi.* Visaque illa Pontifici Innocentio Franciscoque ipsi obiecta, quae S. Bonaventura narrat duobus in locis[2]), huius inspiratae regulae probabilitatem corroborant. De vivendi modo sancti Benedicti, quem suos docuit, sic B. Bernardus[3]): *Fuit divina magis inspiratione atque consilio quam humana prudentia vel adinventione formatus.* Auctor vitae sancti Bernardi[4]) refert in divinum exemplar illi ostensum ipsius ordinationes et instituta. *Haec ergo fuit in tempore illo*, inquit, *sub Abbate Bernardo et magisterio eius in clarissima et carissima valle illa, spiritualium schola studiorum, hic fervor regularis disciplinae, omnia eo faciente et ordinante et tabernaculum Dei in terris aedificante secundum exemplar, quod ei in monte ostensum est, cum in solitudine Cisterciensi cum Deo in nube habitaret.* Doctrinam hanc universaliter traditam habemus in revelationibus B. Brigittae[5]), cui Christus, ubi dixisset

---

[1]) S. Franc. Ass. in testam. [2]) S. Bon. in vita B. Fr. c. 3. 4. [3]) S. Bern. ser. Ecce nos reliq. [4]) Guil. Abb. l. 1. vita. c. 8. [5]) S. Brig. l. 7. revel. c. 20.

regulam S. Francisci divinitus dictatam fuisse, subdit: *Ita etiam omnes aliae regulae, quas amici mei inceperunt et ipsi personaliter tenuerunt et servaverunt aliosque eas efficaciter docuerunt et porrexerunt, non fuerunt dictatae et compositae ab ipsorum intellectu et humana sapientia, sed aspiratione eiusdem Spiritus Sancti.* Quodsi non omnes fuerunt vel ab angelis dictatae vel calamo supernaturali praescriptae, certe fuerunt omnes a doctissimis sanctissimisque viris, maxima prudentia spirituali, longa mentis consideratione, diligenti traditionis Apostolicae investigatione atque observatione, summis ad impetrandum divinum lumen precibus fusis continuatisque conscriptae, proinde non sine lumine divino.

25. Tertia ratio probandae rectitudinis petitur ab ecclesiae probatione, quae in probandis ordinibus religiosorum errare non potest. Cunctae regulae sunt ab ecclesia commendatae seu probatae, vel nominatim edito post accuratam censuram decreto, ut regula S. Francisci et aliae, quae post decretum Concilii Lateranensis sub Innocentio III.[1]) Pontificibus oblatae fuerunt recognoscendae atque approbandae, vel tacito quodam consensu et longissimi temporis usu, ut regula S. Basilii, Augustini ac Benedicti, antequam Pontificiis decretis, quae supra retuli[2]), confirmarentur.

---

[1]) C. fin. de relig. domibus. [2]) Supra n. 7.

26. Ex his facile intelligitur, quid de nostrarum regularum rectitudine dici possit. Laudare res proprias periculosum est, at veritati suus locus est tribuendus, nec novitios privare fas est ea cognitione vera, quae potest eos ad observantiam regularum incitare vehementer atque ad Deum in servis suis et operibus glorificandum. Rectae igitur etiam nostrae regulae dici debent ob easdem fere rationes, quibus aliorum ordinum regulae rectae putantur. Primum enim credibile est nostras regulas afflatu aliquo divino scriptas fuisse, quod tribus coniecturis mihi ipse persuadeo. Prima coniectura ex verbis Pontificum. Gregorius XIV. confirmaturus Societatis Institutum praemittit omnes ordines religiosorum a fundatoribus, Domino inspirante, fundatos esse. Paulus V. in eiusdem Instituti nostri confirmatione testificatur illud a Pontificibus praedecessoribus suis in pristino candore, quo dicta Societas a bon. mem. Ignatio Loyola illius institutore ac fundatore, S. Spiritu inspirante, decoratum fuisse et conservatum[1]). Et quamvis regularum liber non sit totum Institutum, tamen ad integritatem Instituti spectat; quam ob causam Paulus V. (ut planius demonstrabo[2]) in sua Constitutione regulas quoque nominatim probat. Secunda coniectura est ex B. Ignatii conditoris regularum sanctitate, quam non multo ante multis testibus

---

[1]) Infra n. 20. [2]) Supra n. 140 et seq.

et Congregationis multorum Cardinalium gravissimo iudicio decretoque confirmavi[1]). Cui verisimile est ob sanctitatem Deum in re tanti momenti, ut solet dilectis suis, peculiari lumine ac directione astitisse. Tertia coniectura sumitur ex iis, quae Constitutionum ac Regularum scriptionem circumsteterunt. Qui primus B. Ignatii vitam litteris consignavit et familiariter eum novit, Petrus Ribadeneira noster tradidit, qua ratione Deum in Constitutionibus Regulisque scribendis consulere consuevisset[1]). *Exuebat imprimis*, inquit, *se omni affectu, qui tollit sincerum de rebus iudicium, abdicabatque a se omnem propensionem animi; deinde auxilium Domini ac gratiam vera videndi ac persequendi petebat; tum rationes utraque ex parte considerabat perattente et graviter earumque momentum ac pondus aestimabat atque inter se etiam componebat. Postremo recurrebat ad Deum iterum, et quae cogitasset atque invenisset, in eius conspectu ponebat, ut ipse confirmaret, quae in ipso operatus esset.* Addit Beati Ignatii dictum de regulis modestiae, quas minister publicare distulerat: *Antequam eas perscriberem, septies et eo amplius orationem Domino et lacrimas fudi.* Has regulas Deo non fuisse ingratas eventus quidam instar miraculi ab eodem narratus comprobavit. Qui refert quoque de libello (quem Hieronymus Platus se vidisse testatur[2]) et ego

[1]) Petr. Rib. l. 4. vita B. Ign. c. 2. l. 5. c. 1. [2]) Hier. Plat. l. 1. de bono st. relig. c. 25.

ab iis, qui cum B. Ignatio per id tempus vivebant, esse verissimum accepi) in quo, cum scriberet Constitutiones, unde regulae fere manarunt, notabat per singulos dies lumina, raptus, visiones, quae illi contingebant, unde probabile fit nobis, non sine divino spiritu atque instinctu fuisse conscriptas; quod iidem Petrus et Hieronymus senserunt.

27. Secundum rectitudinis nostrarum regularum argumentum est, quod vel omnes vel fere omnes e sanctorum Patrum veterumque Doctorum ac Monachorum regulis, monumentis, moribus ita sunt in hunc librum derivatae, ut ab Apostolicis usque temporibus fluxisse videantur. His B. Ignatium diligenter studuisse testatur Luysius Strata[1]) Cisterciensis, quem supra nominavi. Qui in illa ipsa epistola haec habet: *Vir sanctus anno* 1553. *misit in Hispaniam P. Hieronymum Natalem Constitutiones afferentem, quas longa decem annorum meditatione perscripserat, inspectis ante diligenter regulis antiquorum Patrum et aliorum ordinum institutis atque consuetudinibus cognitis.* Transcripsisse autem inde quamplurimas regulas in hunc librum sum equidem pollicitus in epistola ad Magistros spirituales operi praefixa[2]), me demonstraturum. Ad singularum commentarios provoco lectorem, ubi legendo cogniturus est, utrum id ego, quod in me recepi, cumulate praestiterim.

[1]) Luys. Strata ep. de morte B. Ign. [2]) Ep. ad Mag. n. 3. et seq.

28. Tertium argumentum rectitudinis est multiplex approbatio Societatis universae. Nullam enim pravitatem iis regulis contineri putandum est, quas tot viri prudentes in rebus agendis, sapientes in doctrinis, toties attenta consideratione praemissa comprobarunt. Consulebat B. Ignatius, cum eas scribebat, doctissimos quosque sodales suos, atque imprimis Iacobum Laynem, quem habuit in Societatis gubernatione successorem, omni doctrinarum genere instructissimum ac limatissimi iudicii virum[1]). Tertio ante obitum anno per Hieronymum Natalem in Hispania, per alios in aliis regnis Constitutiones publicavit, quod Luysius Strata[2]) existimat id quasi in experimentum esse tunc factum, demissionem animi ipsius conditoris admirans, qui iudicium quoque subiectorum exquireret, antequam eas plane stabiliret. Quinquennio tacito consensu probatas, in prima Congregatione generali Societas universa decreto expresso ratas habuit atque observari iussit. In secunda Congregatione Summarium Constitutionum integrum conservari mandavit et honorifice de aliis regulis sancivit, ut docui[3]). Hunc librum denique iterum iussu P. N. Everardi Mercuriani, quarti Praepositi generalis, ab omnibus provinciis recognitum quarta Congregatio probatum edidit, qua forma nunc

[1]) Petr. Rib. l. 5. vitae c. 1. [2]) Luys. Strata epist. de obitu Ign. [3]) Sup. n. 9. 13.

eum habemus, quem Societas universa cupide complexa triginta circiter annorum usu probavit adeo, ut nulla iam de rectitudine ullius regulae dubitatio relinquatur.

29. Quartum argumentum rectitudinis multo validius est approbatio confirmatioque Sedis Apostolicae, non modo priusquam ederentur Constitutiones, sed etiam posteaquam scriptae sunt et evulgatae. Nam Gregorius XIII. in Constitutione, cuius initium: *Quanto fructuosius*, data Kal. Februarii 1582., habet haec verba: *Constitutiones quoque et statuta, qualiacumque sint, ea omnia, acsi ad verbum praesentibus insererentur, pro expressis habentes, auctoritate Apostolica tenore praesentium approbamus et confirmamus.* Idem Pontifex in alia Constitutione, quae incipit, *Ascendente Domino*, data 8. Kalendas Iunii anno 1584., refert a Paulo III. et Iulio III. et a se Constitutiones fuisse confirmatas; et confirmationem eandem paulo post iterat iisdem verbis. Gregorius item XIV. anno 1591. 4. Kalendas Iulii in confirmatione Instituti repetit confirmationem Constitutionum iisdem paene verbis iam descriptis. Denique Paulus V. anno 1606. pridie Nonas Septembris in suo diplomate, confirmatis litteris Gregorii XIII. et Gregorii XIV., declarat perturbatores ordinis et rerum novarum molitores esse, qui machinabuntur aliquid contra Societatis *Institutum, Constitutiones, Decreta, Canones, Regulas, Ordinationes.* Itaque

cum nominatim Regulas ponat a Constitutionibus distinctas in hac rerum enumeratione, ut alibi notavi[1]), plane declarat sibi regularum librum aeque ac cetera probari.

30. Probata igitur tam multis argumentis stabilitaque nostrarum regularum rectitudine, duo monita hinc deduci possunt pro adolescentibus ingeniosioribus et audacioribus, qui faciles sunt ad iudicium de regulis cum reprehensione ac mutationis desiderio ferendum. Primum est, nulla ratione regulas has tam rectas, hoc est, rectae rationi, divinae legi, sacrosancto evangelio, veterum religiosorum moribus conformes nobisque congruentes esse iudicio censorio examinandas. Qui faciat, neque a superbia neque a temeritate neque ab audacia potest excusari periculoque sese exponit gravius peccandi. Plato ipse nos docet hanc modestiam; quod consulto dico, ut horum temerariorum, si qui forte ad aliquot annos exsistent, audaciam coerceam superbiamque confundam philosophi auctoritate producta. Hic libro primo de legibus introducit Atheniensem laudantem Lacones et Cretenses hisce verbis[2]): *Vobis quidem etsi rectae constitutae sint leges, una tamen lex est optima, quae iubet, ne quis iuvenum quaerere audeat, rectene an contra se leges habeant, sed uno omnium ore unaque voce*

---

[1]) Supra n. 12. [2]) Pl. dial. 1. de leg.; Theo. l. 1. de cur. Gr. aff.

recte tamquam a diis positas concedi praecipit, nec ullo modo aliter pati quidquam a quoquam dici; senem autem, si quid excogitarit, principibus et aequalibus, nemine iuvenum audiente, referat. Miror hic sapientiam Platonis, qui tantum perviderit. Utinam in nostro ordine, ubi leges a vero Deo positas opinamur, haec lex ab omnibus servetur adeo salutaris.

31. Alterum monitum est, multo minus, ne cogitatione quidem, de mutatione regularum agendum. Memorabilis mihi visa est Ioannis Gersonis illa sententia[1]): *Praecipuum cuiuslibet politiae, etiam in monasteriis regimen, ex rationabili legum suarum stabilitate resultat.* Magistrum habuit gravissimum virum Aristotelem[2]), qui quaestionem proponit: Utrum sit utilis in civitate legum patriarum mutatio? perpensaque re diligenter in utramque partem, definit damnosam esse, quia facile induci potest aut legum aut reipublicae dissolutio; proinde maxime cavendam mutationem. *Cum enim*, inquit, *utilitatis quidem accessio parva sit, assuescere vero faciliter leges mutare improbandum, constat errata quaedam esse toleranda, et legumlatorum et magistratuum.* Nota, lector, mirabilem doctrinam et saluberrimam de tolerandis erratis superiorum et regularum ipsarum potius quam ad mutationem procurrendum. Cui consen-

---

[1]) Gers. t. 3. l. 3. de cons. theol. prosa 2. [2]) Ar. l. 2. polit. c. 6.

serunt sapientes alii tum Graeci tum Latini. Perorans Alcibiades Athenis pronuntiavit eos homines agere tutissime, qui praesentibus moribus legibusque, etiamsi deteriores sint, minimum variantes rempublicam administrant[1]). Augustus ad senatum[2]): *Positas semel leges constanter servate nec ullam earum immutate. Nam quae in suo statu eademque manent, etsi deteriora sint, tamen utiliora sunt reipublicae his, quae per innovationem vel meliora inducuntur.* Huius rei subicit Aristoteles optimam rationem: *Non enim tantum proderit, qui corrigere perget, quantum nocebit assuefactio superioribus non parendi.* Tollitur ex Aristotele vigor obedientiae per legum mutationem, quae minus probae videantur. Gravissimus iurisconsultus Ulpianus[3]) cum Philosophi congruit opinione. *In rebus*, inquit, *novis constituendis evidens esse utilitas debet, ut recedatur ab eo iure, quod diu aequum visum est.* Prudenter requirit evidentem utilitatem, claram, manifestam in mutatione iuris antiqui. Non enim facile debemus existimare maiores nostros hallucinatos, ignaros, stupidos, qui legis pravitatem non viderint, quia id est arrogantis et superbi. Et quoniam afferri solet exemplum artium militaris, gymnasticae et aliarum, quae leges et praecepta mutant, ideo Philosophus idem occurrit discrimen assignans:

[1]) Thucyd. l. 6. [2]) Di. l. 52. hist. [3]) Ul. 2. de constit in princ.

Nam lex, inquit, *nullam vim habet, ut ei pareatur, nisi ex more; mos autem non fit nisi temporis longitudine. Quare facile mutare leges ex praesentibus in alias novas, infirmam facere est vim legis.* Sapienter ille. Nos manu tangimus hanc difficultatem inducendi in mores novam aliquam ordinationem, quia requiritur longitudo temporis ad delendam veteris et introducendam novae consuetudinem, atque interim neque haec neque illa servatur. Proinde Xenophonti visae sunt *omnes mutationes rerumpublicarum mortiferae*, quemadmodum observavit Martinus Delrio noster[1]). Favet ecclesiae sensus, quae tot tamque graves molestias passa est semper et adhuc patitur a cupidis rerum novarum, quos iure optimo detestatur. Hinc illud a Concilio Nicaeno: τὰ ἀρχαῖα ἤθη κρατείτω. Religiosi coetus bene temperati et recte sentientes mordicus suos mores legesque retinere conantur. Essenos Iosephus[2]) *iurare consuevisse*, tradit inter alia, *se dogmata nulli aliter, quam accepit quilibet, traditurum*, eo, ut opinor, consilio, ne sensim perverterentur et aliis aliisque commentis inquinarentur. Tanta erat in ipsis cura moris antiqui retinendi. Sibi putabant dictum illud Ennianum[3]), quod nos quoque magni ducere debemus in ordinis nostri regulis moribusque retinendis: *Moribus antiquis*

---

[1]) Mart. Delr. p. 2. adag. n. 323. [2]) Ioseph. l. 2. de bello Iud. c. 3. [3]) Ennius Pl. in paneg. Traiani.

stat res Romana. Consonat alius e saeculi sapientibus Sallustius[1]): *Imperium facile his artibus retinetur, quibus initio partum est.* Plinius in Panegyrico: *Rempublicam iis institutis facillime perennare, quibus initio coaluit.* Concordat e numero catholicorum Imperatorum Maximus[2]) in epistola ad Valentinianum iuniorem, obiurgans eum, quod veterem religionem turbaret: *Ipsis*, inquit, *humanis legibus in hac mortalitate, habet nostra reverentiam consuetudo; et in re iam vetusta atque usitata aliquid novum fecisse reprehensio est.* Ideo cavendum moderatoribus, ne legibus fundata Societas legibus evertatur. Quod usuvenit, cum novae leges antiquis explosis substituuntur. Erant autem Esseni (ut hoc semel dicam, pro toto hoc opere, in quo saepe proferam eorum mores ad confirmandas res nostras) Iudaei religiosiores, quos et therapeutas Philo vocat[3]).

32. Atque hoc secundum monitum a nobis, qui nunc vivimus, maxime servandum est. Sumus adhuc in aetate prima Societatis, quae tertium et septuagesimum agens tantum annum, primum saeculum nondum explevit, proinde florem, viriditatem ac nitorem pristinum retinet. *In quo solo*, inquit Paulus V., *vis religionis consi-*

[1]) Sall. Prooem. coniur Catil. [2]) Max. Imp. ep. ad Valentin iun. t. 1. ep. Pontif. [3]) Certum est Essenos non fuisse christianos. Quomodo cum therapeutis cohaereant, adhuc sub iudice lis est. Cfr. Hist. eccl. Card. Hergenroether I[4] p. 58.

stit. Si enim nos permittamus eam per regularum mutationem a seipsa desciscere dissimilemque fier , metuamus ex ea ruinam aliquam ac deformitatem miserandam. Salomon extremam ruinam leges consuetudinesque religione receptas temere mutantibus per haec verba minatur: *Qui dissipat sepem, mordebit eum coluber*[1]). In eum locum S. Hieronymus[2]): *Sepis maceriaeque evulsio ecclesiastica dogmata sunt et institutio ab Apostolis prophetisque fundata, quae, qui dissolverit et voluerit praeterire, in eo ipso, quo negligit, a serpente percutitur.* Olympiodorus[3]): *Sepes animae lex est divina et metus veraque legalium sensuum cognitio. Qui ergo legem contemnit et divina praevaricatur mandata, qui falsa cognitione decidit in peccatum, cuius opifex est ipse callidus serpens, iste incautus et divina cassus gratia morsus serpentis perpetietur.* In colubro vel satanam, vel praesens atque inexspectatum supplicium intelligit cum interpretibus Martinus Delrio noster[4]). Ratio primaria est, quod in principiis exigua mutatio magnam progressu temporis facit mutationem. Cui consonant Aristotelis pronuntiata illa celebria[5]): *Parvus error in principio fit maximus in fine, quia principium est maius virtute quam magnitudine.* Architectura, medicina et ars mi-

[1]) Eccl. 10. 8. [2]) S. Hier. eccl. 10. [3]) Olymp. in c. 10. Eccl. [4]) Mart. Del. p. 2. adag. n. 323. [5]) Ar. 1. caeli. c. 33.

litaris abundant exemplis, quae nos cautos faciant. In remedium sapientes clamant, principiis occurrendum atque obstandum esse, quae facile tolluntur. Hinc illud Ciceronis[1]): *Omne malum nascens facile opprimitur, inveteratum fit plerumque robustius.* Hinc illud Senecae[2]): *Facilius est initium vitiorum* (et quarumcunque rerum) *prohibere quam impetum regere.* Hinc fluminis furentis Nazianzeno, Chrysostomo et aliis usitata similitudo[3]), quod intra alveum cohibetur, si parvae aggerum rimae praecludantur; ubi sibi patefecerit ac dilataverit exitum, finitimis campis vastitatem affert et exitium, nec amplius ulla vel arte vel vi potest humana coerceri. Ex quo appareret exiguam esse spem in integrum restituendi ordinem, cum per mutationem legum a primo statu lapsus est. Petrus Damiani[4]) monasterii cuiusdam habitatores cohortans ad conservandum primaevum monasticae vitae fervorem, qui sensim intepescere solet, nisi subinde instauretur, haec sapienter ait: *Novimus enim de magna olim et ardua vix iam tenues superesse reliquias. Et sicut quod a maioribus est omissum, non reparatur a nobis, ita quod apud nos per negligentiam deperit, nequaquam successorum nostrorum posteritas instaurabit; ut verum sit illud Horatii*[5]):

---

[1]) Cic. Philipp. 5. [2]) L. Sen. ep. 86. [3]) S. Chrys. ho. 19. ad Pop. Ant. S. Nazian. in Apol. 1. n. 24. [4]) P. Dam. ep. 121. ad Er. Gamugen. [5]) Hor. l. 3. od 6.

Aetas parentum peior avis tulit
Nos nequiores, mox daturos
Progeniem vitiosiorem.

Difficilior, inquit Ivo Carnotensis[1]), *in ecclesiastica gubernatione est labor, universa reficere quam integra suo statu custodire.* Congruit Petrus Cluniacensis abbas[2]) in re monastica, cum ait: *Facilius possunt nova fundari quam vetera renovari.* Subscripsit Ioannes Gerson[3]) disserens de abstinentia ab esu carnis in ordine Carthusiensium: *Semel lapsa religio, ut experti scripserunt, numquam aut vix reparari potest; nova facilius a fundamentis conderetur.* Antiquior Gersone S. Hildebertus Cenomanensis episcopus[4]) gratulans abbati, qui monasterio reformando operam dabat: *Grave quidem est in pugnam tirones animare, gravius autem revocare fugientes. Maiori eget studio reddere quam conservare sanitatem. Ita vix est, qui dubitet, hoc ordine facilius ignaros informari quam reformari perversos.* Ratio redditur huius axiomatis a Petro Cluniacensi loco praecitato his verbis: *Quia secundum B. Greg. hominibus aliter institutis durum valde videtur in mente veteri nova meditari. Qui enim nova tantum aedificat, eum in veterum destructione non oportet laborare,*

---

[1]) B. Ivo ep. 70 ad Galier. ep. [2]) Petr. Clun. l. 3. ep. 23 ad. [3]) Ioa. Gers. 1. 2. cr. de abstin. Carthus. concl. 3. [4]) S. Hild. episc. Cenom. ep. 6.

qui autem vetera reparare nititur, duplici cura constringitur; quoniam illi et veterum destructio et novorum incumbit aedificatio. Sapienter igitur Ennodius ait[1]): *Plus est occasum repellere quam dedisse principia.* Haec pauca cursim dico, ut mutationi regularum, quod est facile, re integra in hoc primo saeculo resistamus, ut formidemus mutationem, qua facta difficillimum sit ad pristinum statum posse redire. Copiosius haec dicentur, cum de amore Instituti proprii et de Superiorum in gubernando fortitudine disseretur.

33. Secunda proprietas materiatae regulae fluens a prima est, ut per eam in rebus aliis, quibus admovetur, rectitudo pravitasque cognoscantur. Est rectum (immo et regula, quae rectissima esse debet, ut regulae nomen retineat) iudex sui et obliqui. Docuit id nos Aristoteles[2]), repetiit S. Hieronymus[3]) de regula, quotidiana demonstrat experientia. Si parieti recto planoque applicetur, aequalitas eius innotescit; si distorto, prono, gibbero admoveatur, gibbus et pravitas magis apparet ac cernitur. Talem esse legem innuit M. Tullius, a quo definitur[4]): *Iustorum iniustorumque distinctio.* Talem ego regulam quoque religiosam puto, quae tum domesticos tum extraneos ducit in cognitionem nostrae rectitudinis atque pravitatis. Ex domesticis quidem primum nos ipsos.

[1]) B. Ennod. panegyr. ad Theodoric. [2]) Ar. l. 1. de an. tex. 85. [3]) S. Hier. in c. 6. ad Gal. [4]) Cic. l. 2. de leg.

Qui si in scrutinio conscientiae regulam hanc nostris factis, dictis, cogitatis applicemus attenta consideratione, deprehendemus ipsi, rectene an prave surgat aedificium nostrum spirituale, proficiamusne an deficiamus. Facit huc Apostolus Paulus: *Per legem enim peccati cognitio*[1]), hoc est, ex Cardinale Toleto nostro[2]), lex Moysis complectens moralem, iudicialem et ceremonialem induxit homines in cognitionem peccati. Nam pars moralis, quae continet decalogi praecepta, cognitionem attulit perfectam eorum, quae cognoscebantur antea lumine naturali non ita clare; ceremonialis ac iudicialis manifestum fecerunt peccatum, quia vetando quaedam et alia praecipiendo effecerunt, ut essent peccata, quae ante legis lationem peccata non erant. Concordant quae Paulus postea scripsit[3]): *Sed peccatum non cognovi nisi per legem; nam concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret: Non concupisces*[4]). Hoc est, ut idem optime interpretatur[5]): Lex Moysis peccatum non est, sed iudex et accusatrix peccati, quia peccati cognitionem induxit. Exempli gratia ante legem eam latam homo admittebat appetitiones internas contra proximum nesciens eas esse peccata, sed accedente lege: *Non concu-*

---

[1]) Rom. 3. 20. [2]) Tolet. c. 3. ad Com. an. 14. [3]) Rom. 7. 7. [4]) Exod. 20. 17. Deut. 5. [5]) Tolet. cap. 7. Rom. ann. 9. et 10. Ben. Perer. disput. 9. in c. 3. et disp. 7. in c. 7. Rom.

pisces, intellexit homo ne interne quidem concupiscere licere rem alienam. Plura de hac re Benedictus Perer noster in eandem sententiam referens verba sanctorum Patrum digna lectu. Simili ratione philosophari possumus et nos de regulis nostris[1]). Etenim de quibusdam rebus ingerunt maiorem cognitionem peccati, ut cum prohibent dationem, acceptionem, usurpationem rerum, qui actus erant iam illiciti per votum paupertatis; in aliis faciunt illicitum et declarant, quod antea non erat, ut intrare in alienum cubiculum et officinam. In aliis declarant quaedam aliquibus dubia, ut illae quae praescribunt Superiori tamquam Patri manifestas fieri tentationes et errata sociorum, quae extra confessionem cognoscuntur, ad ipsorum emendationem ac bonum, non ad punitionem, nos reddunt certos id licere, expedire saepe, nonnunquam oportere. Denique in aliis dant nobis notitiam quorundam bonorum, quae antea nesciebamus bona esse, ut illa, quae vetat nos bibere extra tempora consueta, docet me illam abstinentiam a potu ad virtutem temperantiae pertinere, quod ante hanc monitionem non ipse animadvertissem, habereque coniunctum obedientiae meritum, si bibam venia impetrata. Qui ergo in examine suiipsius se circumspiciens, spiritualem

[1]) Reg. 26. Sum., Reg. 6. com., Reg. 32. 33. com., Reg. 9 et 10. Sum,. Reg. 20 com.

hanc regulam adhibere consuescet ad omnes actiones vitaeque partes, procul dubio cognoscet, num vita sua recta sit rectitudine religiosa an prava illa pravitate, quae vitae religiosae repugnat.

34. Secundo loco ex domesticis Superiores nostros ducit haec eadem regula in cognitionem nostri profectus aut defectus. Ad eos pertinere curam nostrarum animarum magis quam corporum, et perfectionis spiritualis potius quam valetudinis corporeae, adeo perspicuum ac certum est, ut non sit hoc loco probandum. Inter cetera instrumenta cognoscendi profectus, ut augeatur, et defectus, ut emendetur, magni est momenti et adiumenti haec regula sive liber regularum. Ad discernenda recta et obliqua, ut Sextus Empiricus observavit[1]), tribus opus est: artifice, regula et applicatione regulae. Aliqua quidem exeunt recta (quod L. Seneca adnotavit[2]) vel casu vel exercitatione, sed nisi regula in manu sit, ad quam exigantur, non credemus recta esse, quae fecimus. Similiter se res habet in nostra gubernatione. Superior est artificis loco, qui discernit; regularum libellus est regula, per quam discernit; applicatio, quae est condicio, sine qua nihil fieret, est illa collatio, qua Superior comparat Titium vel Sempronium cum libro regularum, notans animo, num omnes regulas observet.

---

[1]) Sext. Emp. l. adv. Log. c. de iud. verit. [2]) L. Sen. ep. 9.

Atque hanc collationem sive applicationem facere debet ac solet in hora considerationis, quam Superiori faciendam praescripsit ex Constitutionibus P. N. Claudius, in qua ordinatione verba haec habentur[1]): *Consideret, quomodo subditi in spiritu ac virtute proficiant, quo spirituali morbo hic vel ille laboret, quomodo regulae serventur, etc., quomodo omnia ad nostrarum regularum praescriptum componantur.* Cum id facit Superior, de quopiam duplicem notitiam acquirit: prima est, utrum is, cui regulam applicat, sit de numero observantium, quod est esse rectum et magna pars religiosae perfectionis. Secunda notitia est, quantum profecerit aut defecerit. Nam regula materiata facile convertitur in mensuram; si notis dividatur ac distinguatur in cubitos, palmos et digitos. Quo fit, ut eadem ferrea vel lignea regula facta mensoria, duplicem habeat usum et officium dirigendi et metiendi. Quo sensu videtur plane usus Apostolus scribens ad Cor.: *Nos autem non in immensum gloriabimur, sed secundum mensuram regulae, qua mensus est nobis Deus mensuram pertingendi usque ad vos, etc.*[2]). Ubi reprehendit quosdam gloriantes, quasi totum ipsi orbem peragrassent et convertissent, se autem modeste dicit eousque pervenisse, quo Deus designavit ac definivit: *Quemadmodum,*

---

[1]) Ordin. Praepos. Gener. c. 14. n. 2. [2]) 2. Cor. 10. 13.

inquit S. Chrysostomus[1]), *vineama gricolis distribuens.* Ubi mensuram agrariam intelligit, ut eodem loco Oecumenius[2]). Et postea: *Bene autem regulam vocat et mensuram, quasi ad possessionem orbis terrarum et ad optimam hereditatem accesserit.* Simili ratione nostra spiritualis regula, cogitatione in mensuram formata, per graduum distinctionem, qui possunt in observatione regularum designari, commodum erit instrumentum Superiori, quo cuiusque perfectionem et defectum metiatur.

35. Extranei quoque hac eadem mensura nostram observantiam, perfectionem, probitatem utcumque pervestigant et metiuntur, tum singulorum sodalium, tum Collegiorum atque ordinis totius. Cor, animum et interiorem hominem non vident; ex exteriore faciunt de interiore sanctitate coniecturam. Itaque regulam eandem quodammodo arripiunt, hoc est, eam partem, quam perspectam habent (utputa modestiae, silentii, paupertatis regulas) eamque nobis applicant, cum ea nos componunt et cognoscunt, quam simus observantes, non minus interdum quam nostri Superiores. Quam ob causam tantopere nobis commendatur, et meritissimo, bonum exemplum extraneis in primis praebendum.

36. Ex hac potissimum causa, quod regula religiosa magnam cognitionem affert nobis ipsis

---

[1]) S. Chrys. hom. 221. in 2. Cor. [2]) Oecum. in 2. Cor. 10.

Superioribus, sociis, externis, nostri profectus et defectus, et aliarum rerum, arbitror a B. Augustino experientissimo viro regulam ab eo conditam nobilissima metaphora *speculum* appellatam fuisse[1]). Quem in locum Hugo[2]): *Et bene hunc libellum dicit speculum, quia in eo tamquam in speculo inspicere possumus, quales simus, sive pulchri, sive foedi, sive iusti, sive iniusti; utrum quisque nostrum regulariter vivat; utrum proficiat an deficiat; utrum Deo placeat an displiceat.* Quod Hugo de Sancti Augustini regula dixit, id quilibet ordo de sua regula vere potest definire, idem quoque nos de hoc nostro libro iure pronuntiamus: *speculum* est. Nam ut se ipse nosceret homo, qui suos in se vultumque oculos inflectere non potest, homini speculum natura porrexit, ut L. Seneca notavit[3]). Ex hoc ceteri usus manarunt. Sic religionis Institutor proposuit alumnis suis regulam speculi similem, in qua suam ipsorum vitam inspicerent, componerent, ornarent, tum detrahendo tum adiugendo. Quatenus negativa est regula et vetat quaedam, ut exire domo sine permissu Superioris, extraneorum mandata deferre ad domesticos, suscipere curam saecularium negotiorum, tacite designat, quae nos deformant, ut auferantur. Quatenus vero affirmativa est iubetque nos orare matutino

---

[1]) S. Aug. in reg. c. ult. [2]) Hugo Victor. in c. ult. reg. B. Aug. [3]) L. Sen. l. 1. natur. quaest. c. 17.

tempore, peccata confiteri statuto die, bis in conscientiam diebus singulis inquirere, indicat ea, quae sunt nobis adsciscenda ad vitae pulchritudinem vel retinendam vel augendam. Hac in re S. Augustinus videtur imitatus sacrae Scripturae metaphoras. Etenim S. Iacobus legem perfectam libertatis[1]), hoc est legem evangelicam, ex Beda[2]), speculo similem fecit; et ipse Augustinus[3]) pertractans ea verba Psalmographi: *Tunc non confundar, cum perspexero in omnibus mandatis tuis*, affert hoc Iacobi testimonium: *Mandata Dei*, inquit, *sive cum leguntur, sive cum recoluntur, tamquam speculum intuendum est secundum Apostolum Iacobum dicentem etc.* Similis quippe, non par, est ratio divinae legis et regulae religiosae, quod attinet ad nostri cognitionem, proinde passim a sancti Patribus *speculum* vocitatur. S. Leo[4]): *Artifex misericordia Dei splendidissimum in mandatis suis speculum condidit, in quo homo mentis suae faciem inspiceret et, quam conformis imagini Dei aut quam dissimilis esset, agnosceret etc.* S. Gregorius Papa considerans labrum aeneum templi factum esse de speculis mulierum, quae excubant in ostio tabernaculi[5]): *Specula*, inquit[6]), *mulierum sunt praecepta Dei, in quibus se sanctae animae semper aspiciunt,*

---

[1]) Iac. 1. 25. [2]) Beda Iac. 1. [3]) S. Aug. conc. 4. in Ps. 118. [4]) S. Leo ser. 11. de Quadr. [5]) Exod. 38. 8. [6]) S. Greg. hom. 17. in Evang.

cogitationum vitia corrigunt, et quasi renitentes vultus velut ex reddita imagine componunt; quia dum praeceptis Dominicis solerter intendunt, in eis procul dubio, vel quid in se caelesti viro placeat vel quid displiceat, agnoscunt. S. Isidorus Pelusiota[1]) non solum propter virorum sanctorum exempla (quod etiam S. Gregorius Papa[2]) docuit ob eandem causam) tradit sacram Scripturam esse speculi similem ostendentis deformitatem et in incredibilem pulchritudinem immutantis, sed etiam quia continet leges salutares positas a Deo. Beatus denique Augustinus alloquens spiritualem sponsam, in speculum illi scripturam propositam dicit[3]): *Vide*, inquit, *si hoc es, quod dixit; si nondum es, geme, ut sis. Renuntiavit tibi speculum faciem tuam; sicut speculum non sentit adulatorem, sic nec te palpes. Hoc tibi ostendit nitor ille, quod es; vide, quae es, et si tibi displicet, quaere, ut non sis. Si enim cum foeda sis, tibimetipsi displices, pulchro iam places.* Itaque post speculum primarium divinae Scripturae ac legis debet nobis semper in manibus esse speculum secundum regulae nostrae, ex quo, si non aequales, certe simillimas referemus utilitates ad nostri profectus cognitionem spectantes.

37. Tertia proprietas regulae materiatae secundam subsequens, est corrigere distorta[4]);

---

[1]) S. Isid. Pelus. l. 2. ep. 135. [2]) S. Greg. l. 2. mor. c. 1. [3]) S. Aug. conc. 1. in Ps. 103. [4]) C. regula d. 3.

pravitatem, asperitatem, gibbos auferre de rebus, quibus admovetur, nisi voluntas artificis desit, qui velle debet, nisi sit amens ; quia sine regula numquam aut opus rectum efficiet aut iam depravatum diriget. Tribus autem modis haec maxima utilitas directionis capitur ex regula. Primum, si operi iam facto admoveatur, ex quo pravitas videtur, quae irrepserat, et aufertur ab opifice. Deinde si in opere faciendo adhibeatur regula, qua inhaerente depravari non potest id, quod efficitur, atque hac ratione pravitas omnis antevertitur ; quod est optandum maxime in quovis opere faciendo. Tertio prodest, cum ipsa abest quidem, sed tamen in opere faciendo relinquit imaginem sui plane similem et aequalem rectitudine, quod videre licet in officina lignaria, ubi faber funiculo rubricato, qui dicitur amussis et est regulae species, lineam imprimit in tabulae planitie, ut illa recte secetur. Librarius item stilo plumbeo lineas ad regulam in charta ducit, ut scribat quam rectissime. Capit solers religiosus primam utilitatem, cum actiones suas ac vitam saepe revocat per attentam considerationem ad regulas seu librum hunc regularum, ut pravitatem, quae fortasse se insinuaverat per regularum violationem ex humana incuria, notet, reprehendat, tollat seria emendatione vitae, morum et actionum. Secundum fructum colligit, qui continenter ante mentis oculos habet regulas ipsas, habitu saltem, si non actu ; nec quidquam cogi-

tat, dicit, agit, aggreditur, quod non cum regulis cogitatione componat. Qui id faciat, raro cogetur factum opus aut reficere aut emendare, quia semper inveniet esse directum, atque in examine conscientiae frequentius inveniet causam agendarum Deo gratiarum, quam poenitendi.

38. Tertiam utilitatem percipiunt illi religiosi cupidiores perfectionis, qui non contenti observantia regularum, quae in actu posita est, inducunt in animum rectas lineas bonorum habituum seu virtutum per frequentatos actus observantiae regularis. Hanc ob causam reor a S. Benedicto regulae partes vocatas *instrumenta virtutum*[1]), et regulam item S. Basilii vocabulo eodem insignitam. Iuvant sane ad virtutum adeptionem. Nam assidua observatione regulae, qua praescribitur silentium, quis neget silentii virtutem comparari? potus abstinentia vetiti per aliam regulam extra tempora consueta, temperantia bibendi nimirum acquiritur. Et ne sim longior, idem plane in reliquarum usu et exercitatione regularum evenit, quae bonos habitus in animo, quasi lineas rectas in charta imprimunt permanentes. Porro virtutes, quae sunt habitus honesti, rectitudines quasdam esse (ex eo quod mediocritates sunt inter extrema coactae), quae distortos affectus pravosque mores dirigendo, cor, animum totumque hominem rectum faciunt, liquet e

[1]) S. Ben. in reg. c. 4. et 73.

sacra Scriptura, ubi virtute praediti probique viri dicuntur *recti, recticordis,* probitasque ipsa nominatur *aequitas ac rectitudo.* Primus locus est ille vulgatus in Psalmo CXI.: *Generatio rectorum benedicetur*[1]). Ubi sive sumatur *generatio* pro saeculo et aetate, ut sumit Genebrardus, sive pro sobole ac generatione, ut est communis interpretatio, *recti* probos ac iustos significant, quos postea rectos corde vocat. Hic Augustinus[2]): *Quorum bonus Deus Israel, qui recto sunt corde; rectum autem cor est, non resistere patri emendanti et credere pollicenti; non eorum, quibus commoventur pedes et effunduntur gressus atque labuntur.* Alter locus est Psalmi septimi: *Qui salvos facit rectos corde*[3]), quo psalmo S. Basilius[4]) explanans ea verba: *Et diriges iustum,* apposite ad rem nostram: *Rectus iustus nominatur, et rectum cor, quod bene facit. Quid igitur vult hic orando propheta? Orat enim, ut qui iam rectus est, dirigatur. Nihil, dicet aliquis, obliquum aut obtortum seu transversum in recto erit. Sed profecto necessaria haec pro iusto petitio, ut rectum eius mentis propositum per directionem et manuductum Dei rogatur, ne prae fragilitate quandoque veluti a canone (regula) veritatis nutando declinet neque a veritatis inimico perversis laedatur dogmatis.* Consonat idem Augustinus[5]), qui positis duobus officiis medicinae,

---

[1]) Psalm. 111. 2. [2]) S. Aug. in Ps. 111. Psalm. 72. [3]) Psalm. 7. 11. [4]) S. Basil. in Psalm. 7. [5]) S. Aug. in Ps. 7.

quorum uno sanatur aegritudo, altero sanitas custoditur, intelligit salvos fieri iustos, non quod per iustificationem a peccato transferantur a morbo ad sanitatem, sed quod iam sanati ac iusti conserventur in iustitia. Quae utriusque doctrina locum habet in nostris regulis, quae iustos hac ratione rectos faciunt conservando. Paulo post idem Basilius ad ea verba : *Qui salvos facit rectos corde* : *Rectus corde is est, qui animum retinet neutrobique vergentem, sic ut nec excedat neque desit sibi, sed ad medium dirigitur virtutis.* Et post : *Quamobrem huiuscemodi homines Scriptura obliquos et obtortos nominat, qui a virtutis medio ad excessum seu defectum tendunt. Quemadmodum obliqua linea fit, si nunc in curvum, nunc in convexum eius rectitudo diffringatur seu obliquetur, sic item cor obliquum est, quod nunc per iactantiam arrogantiamque effertur, nunc per calamitates et dolores deicitur.* En quomodo per Basilium mediocritas est illa rectitudo virtutum, quae cor rectum facit, quam in cor nostrum dicebam a regulis introduci. Tertius locus est initio Canticorum : *Recti diligunt te*[1]). Nonnisi rectos corde posse diligere Deum docent S. Gregorius, Iustus Orgelitanus et S. Aponius ex latinis interpretibus antiquis illius loci[2]), necnon Philo Carpathius ex graecis[3]), qui sic pro nobis definit cordis

[1]) Cant. 1. 4. [2]) S. Greg. Iust. S. Apon. Cant. 1. [3]) Philo Carpat. Cant. 1.

rectitudinem : *Continere se ab omni specie delictorum : conscientiam suam Dei lege conformare, eiusque mandata omnino intento corde perficere.* Quare ex Philone idem est probitas et rectitudo. Et quoniam hunc locum LXX. verterunt in abstracto : *Rectitudo seu aequitas dilexit te,* perplacet Origenis opinio verba haec de sponsa interpretantis, ut sit sensus, *Rectus a rectis amaris*[1]), et dicitur rectitudo diligere sponsum, quia haec rectitudo, quae est custodia mandatorum Dei praeparat cor ad diligendum Deum, expellit iniquitatem, qua pulsa caritas advenit, in qua summa est perfectionis. Tum subdit Origenes : *Et ideo regulam quandam directam ponamus esse aequitatem, ut si quid in nobis iniquitatis est, hanc adhibentes ac superducentes directoriam mandatorum Dei, si quid in nobis curvum, si quid tortuosum est, ab huius regulae linea resecetur, ut possit et de nobis dici : Aequitas dilexit te.* Quod Origenes de regula mandatorum Dei ac rectitudine interna dicit, hoc proportione quadam ego de regula nostra dixerim, quae suam quoque nobis rectitudinem impertit.

39. Ceterum ut haec omnia munera praestare possit materiata regula, debet esse aut valde extenta, si sit amussis et linea, aut in materia solida, qualis est ferrum, aes, lignum, si sit alterius generis, ne torqueatur et flexuram capiat. *Est*

---

[1]) Orig. hom. 1. in Cant.

enim iniuria recti, si flectas, ait Seneca [1]), nec officium explet suum dirigendi, si recedat a rectitudine; quemadmodum eveniebat regulae Lesbiae, cuius meminit Aristoteles[2]) tamquam iactatae proverbio; quae, quia plumbea erat, ab ipsa murorum pravitate flectebatur. Regula itidem religiosa, ut dirigat actiones vitae nostrae, corrigat pravitates, imprimat rectas lineas virtutum in animis nostris, debet esse vel extenta ab artifice vel in solida materia constituta; quod interpretor, fortis Superioris manu tractatam esse oportere, qui strenue curet observari subiectorumque infirmitatem adiuvet, nec in violatione frequenti conniveat per animi mollitudinem, nec flectatur per minus necessariam dispensationem; quae duo solent relaxare ordinem et enervare domesticam disciplinam. Etenim est Superior regularum ac disciplinae custos, quemadmodum a Platone et Aristotele dicitur *Custos iuris et legum esse magistratus*[3]). Qua in re nolim ego rigidum ac severum Superiorem, sed pervelim fortem, Christi similem, de quo praedictio illa est David: *Reges eos in virga ferrea et tamquam vas figuli confringes eos*[4]). Hoc est, reges populos non aspere, non severe, non tyrannice, sed fortiter. Fortem enim gubernandi rationem *virga ferrea* (sceptrum hoc verbo designatur, quod ferreum apud veteres esse

[1]) L. Sen. ep. 71. [2]) Ar. l. 5. eth c. 10. [3]) Plat. dial. 2. de leg. et dial. 6. de Rep. Ar. l. 5. eth. c. 6. [4]) Psalm. 2. 9.

consueverat, ut recte observavit Martinus Roas noster[1]) significat, quae non flectitur a recto, ut regula Lesbia ; quo etiam sensu *columna ferrea*[2]) dicitur Ieremias futurus. Nec ab eo recedit S. Chrysostomus[3]) explicans, in virga non gravi, sed forti, nec S. Augustinus a Remigio probatus[4]), cum exponit : *In inflexibili iustitia.* S. Hilarius[5]), ut doceat hanc virgam non esse tyrannicam, non terroris, *sed validissimam,* ut ipse loquitur, et *pro soliditate naturae suae firmissimam,* notat pro *reges* graece esse ποιμανεῖς, id est *pastoraliter reges,* curam scilicet regendi eos affectusque pastoris habiturus. Deinde observat omnem sermonem Dei, quo in Dei veritatem ex errore revocamur, virgam nuncupari, per quam intra disciplinam divini metus cohibiti, manu prudentis ac moderati rectoris coercemur. Tum docet de hac verbi doctrina dici a Davide : *Virga directionis, virga regni tui*[6]), quia haec quidem est virga directionis, qua per doctrinam in aequam viam utilemque dirigimur. Denique putat vasorum figuli confractionem per virgam ferream non esse ad destructionem, sed ad reparationem perfectiorem (quod S. Basilius, et Chrysostomus pariter observarunt[7]) probatque ex ea, quod non

---

[1]) Mart. Roas l. 1. singul. c. 5. 6. [2]) Ierem. 1. 18. [3]) S. Chrys. catech. ad illum. [4]) S. Aug. et Remig. in Ps. 2. [5]) S. Hilar. in Psal. 2. [6]) Psalm. 44. 7. [7]) S. Basil. Psal. 44., S. Chrys. catech. ad illum.

dixit Vas fictile, id est coctum, quod fractum restitui non potest, sed *Vas figuli*, id est crudum et molle; quod, ut est apud Ieremiam[1]), destruitur a figulo in vitiis et passionibus, ut in meliorem formam reficiatur. Plura de hoc loco S. Hilarius minime vulgaria; de fortitudine vero et efficacia in gubernando P. N. Claudius in aureolo libro industriarum[2]). Nobis satis sit hoc loco indicasse regulam religiosam tum fore virgam directionis, cum fuerit coniuncta cum ferro fortitudinis prudentium Pastorum et Superiorum, et iure appellatum iri tum virgam ferream, tum virgam directionis ac rectitudinis; nobisque subiectis optandum, quemadmodum monet S. Hilarius, et gaudendum, si vasa figuli sumus malefacta aut depravata, confringi ab hac ferrea virga directionis, ut in novos homines, deposito vetere, renascamur. Cavendum quoque nobis est, ne regulam nos torquere tentemus in Superiore ad nostrum nutum, quia pessime nobis consulemus. Castigabit nos S. Augustinus[3]) reprehendens eos, qui divinae voluntatis regulam ad suam cupiditatem inflectere conabantur. *Ecce, puta, torsisti regulam, unde habes corrigi? Illa autem integra manet, regula est enim immutabilis. Quamdiu integra est regula, habes, quo te convertas et corrigas pravitatem tuam; habes, unde corrigas, quod*

[1]) Ierem. 18. 4. [2]) Cl. Aquav. l. indust. c. 2. [3]) S. Aug. in Psal. 93.

in te tortum est. Quid autem volunt homines? (dic tu: tepidi religiosi). *Parum est, quia voluntatem suam tortuosam habent; etiam volunt voluntatem Dei* (adde: et Superiorum suorum) *tortuosam facere secundum cor suum, ut hoc faciat Deus* (et Superior), *quod ipsi volunt; cum ipsi hoc debeant facere, quod Deus vult.* (adde: et Superior secundum regulam).

40. Scio complura translata nomina, praeter tria explicata, *Regula, Speculum, Instrumentum virtutum* tribui religiosorum legibus et constitutionibus, unde necessitas et utilitas magna intelligentia percipitur. Non in his immoror explicandis, ne omnia in unum locum conferre videar. Indicabo lectori fontes, a quibus sibi multa poterit haurire. *Vincula* vocat regulas Io. Gerson, Franciscus Turrianus noster[1]), quod his tria substantialia vota contineantur et colligata conserventur, vel etiam quod vinciant religiosos regulari disciplina. Convenit haec metaphora cum S. Hieronymi[2]) cogitatis, qui praecepta virtutum *vincula aeterna* vocat, ubi vigesimam septimam mansionem Israelitici populi, *Maseroth*, interpretatur *vincula seu disciplinas*[3]). Prosunt enim nobis haec vincula, non fracta, ut vincula mundi et aliorum hostium, quae nobis invitis iniciuntur,

[1]) Gers. l. de vita Spir. lect. 4. cor. 12.; Franc. Turr. Apol. adv. Boquin. c. 1. [2]) S. Hieron. ep. 127. mans. 27. [3]) Num. 33. 30,

sed integra, de quibus praeclare idem Hieronymus. *Christi autem vincula voluntaria sunt et vertuntur in amplexus. Quique bis fuerit colligatus, dicet: Sinistra eius sub capite meo, et dextra eius complectetur me*[1]). *Septimenta* dicunt Fratres Minores Capuccini Constitutiones suas, quibus regula brevissima S. Francisci munita circumsepitur. His consonant, quae supra diximus[2]) ex B. Hieronymo atque Olympiodoro, *sepem* in ecclesiaste mystice sumi pro legibus et consuetudinibus. Legem quoque in parabola vineae sepem illi circumiectam interpretatur Euthymius ac Theophylactus[3]), *nervos et ossa religionis* appellat Hieronymus Platus noster[4]), sine quibus hoc mysticum corpus consistere non potest. *Scalam* nuncupat Servatius[5]) ordinis Praemonstratensis, quae tot gradibus distincta, quot sunt particulae, religiosum observantem ad perfectionis culmen attollit. Cui metaphorae favet visum S. Romualdo obiectum scalae a terra pertingentis, per quam homines in veste candida ascendebant[6]); item ea, quae post S. Basilium et Ambrosium S. Bernardus de scala Iacob disserit apte ad religiosos[7]). *Aphorismos spirituales* idem Servatius nominat post

---

[1]) Cant. 2. 6. [2]) Supra n. 32. [3]) Euthym. et Theophyl. in Matt. 21. [4]) Hier. Plat. l. 1. de bono st. relig. c. 25. [5]) Servat. in optica regul. spec. 37. inst. 1. [6]) P. Dam. in vita S. Romual. [7]) S. Basil. in Psalm. 1.; S. Amb. praef. in Psal. 1.; S. Bern. ser. de S. Maria.

Hieronymum Platum nostrum[1]), et recte. Nam ut in medicina finis est sanitas corporis : officium medici est curatio, praeceptiones curandi et sanandi continentur aphorismis, sic in medicina spirituali nostra finis est religiosa perfectio : officium est directio et gubernatio religiosa, praecepta et aphorismi, quibus utitur medicus, sunt regulae. Quod de legibus philosophi dixerunt, itidem apte cadit in regulas. Plato similes eas aedificiorum fulcris concipiebat animo, quod iis civitas fulciretur[2]). Aristoteles vitam legibus tribuisse fertur tamquam animae, quod maxime congruit cum doctrina, quam tradit in Rhetoricis, *salutem totius civitatis in legibus esse collocatam*[3]). Haec satis de regulis in genere, de quarum observatione in tractatu proprio disseretur. Veniamus ad alteram tituli particulam.

---

[1]) Hier. Plat. l. de bono st. relig. c. 25. [2]) Plato dial. 7. de leg. [3]) Ar. l. 1. rhet. c. 21.

TITULI PARTICULA II.

Communes.

Particula superiore commentarii probatum est has regulas rite regulas vocari[1]), conditas a B. Ignatio Parente Societatis, comprobatas etiam a Summo Pontifice. Quae de iis dicenda restant, tria sunt. Primum, cur dicantur *Communes*, deinde, quid differant ab aliis quibusdam regulis, quae communes quoque videntur; postremo, quia praecipua differentia in eo posita est, ut his exterior disciplina contineatur, de regulari disciplina disputabo, de qua tria paucis expediam. Primum explicatis diversis notionibus disciplinae, dicam, quid ea sit, quam quaerimus in religione potissimum. Deinde, quanti momenti sit in ordinibus ac domibus religiosis, qua occasione singulares eius utilitates referentur. Postremo, quibus instrumentis ea per Superiorum vigilum industriam conservetur in ordinibus religiosis.

2. Regulas omnes nostras hoc libro contentas partiri possumus in particulares et universales. Voco particulares, quae non sunt praescriptae nisi uni hominum generi, veluti Rectori, Sa-

---

[1]) Partic. 1. n. 11. 12. 13. 19.

cerdoti, Bibliothecario, Coquo, Ianitori, Aedituo atque his similibus, ad quas refero regulas Peregrinorum et Missionum, quia non omnes peregrinantur aut in missionibus versantur. Universales appello, quae omnes obligant ad observationem. Atque huius generis ternas reperio : primum regulas, quae dicuntur modestiae, deinde regulas seu constitutiones Summarii, tum has, quae communes inscribuntur. Quam ob causam videntur omnes dici posse communes et constitutiones Summarii potissimum, quae *Regulae generales* a secunda Congregatione nuncupatae sunt. Verum hae solae, quas commentamur, *Communes* dicendae sunt. Primum, quia non solum ita declarat inscriptio, sed etiam *Communes* nominantur a tertia et quarta Congregatione [1]). Deinde quia hae solae summam quandam habent et omnimodam communitatem personarum, locorum, temporum, virtutum atque observantiae. Personarum quidem, quod ab earum observatione nemo plane cuiusvis gradus aut aetatis aut dignitatis excluditur. Idcirco Praepositi et Rectores monentur speciatim servare regulas communes [2]). Sacerdotibus in memoriam idem redigitur in prima eorum regula, cum iubentur observare regulas de disciplina religiosa [3]). Concionatoribus item suggeritur earundem observatio, cum regulas Sa-

[1]) Congr. 3. can. 13.; Congr. 4. can. 11. [2]) Praep. reg. 3. Rect. 2. [3]) Sacer. reg. 1.

cerdotum ad ipsos quoque pertinere declaratur[1]). Et Congregatio quarta generalis ad omnem tollendam dubitationem aut excusationem ita decernit[2]): *Omnes de Societate etiam professi et coadiutores formati ad observationem omnium regularum communium Societatis tenentur*; *nec id repugnat Constitutionibus* P. 6. cap. 3. §. 3. Denique in reddenda ratione conscientiae regularum harum observatio notatur[3]). Habent deinde communitatem locorum, quia servari debent ubique: domi, foris, in collegiis ac domiciliis nostris, urbanis ac rusticis, tum etiam in missionum hospitiis atque in itinere. Propterea in regulis missionum praescribitur iis, qui versantur in illis[4]), *ne praetermittant consueta exercitia spiritualia orandi et examinandae conscientiae et regularum communium observationem.* Et in regulis peregrinorum eadem peregrinis monita repetuntur[5]). Tertio tempora omnia comprehendunt. Cum enim magnam partem sint negativae, hoc est vetent aliquid, obligant nos quocumque temporis puncto, quod theologi docent de legis divinae praeceptis negativis, quibus aliquid prohibetur, ut puta furtum, fornicatio. Ut enim nullo tempore licet furari, moechari, proximum iniuria laedere, propterea quod haec lege divina vetantur, sic nunquam licet nobis alium ioco tan-

[1]) Conc. reg. 1. [2]) Cong. 4. can. 11. [3]) Instr. redd. rat. consc. §. 10. [4]) Mission. reg. 26. [5]) Pereg. reg. 2.

gere, cubiculum alienum intrare, clavi clausam arcam habere sine facultate Superiorum, ex vi regularum nostrarum, quibus haec fieri prohibentur. Quarto virtutibus omnibus quoque communes sunt, quia virtutum fere omnium actus atque exercitationem praecipiunt, quod in singularum explicatione videbitur. Postremo spectant communem quandam omnium disciplinam, observantiam et bonum, non singulorum tantum. Non enim singulis modo sociis impositae putantur, sed etiam sociorum communitati; proinde observatio exigitur a singulis atque ab universis simul, ut disciplina perfecta sit et unius moris in domo, quae non est talis, si non certatim omnes eas observent et observent singulas, quia singulae possunt observari, ut deinceps patebit. Et quia tot rerum communitas non inest in aliis, ut ex discriminibus apparebit, hinc fit, ut aliae non ita proprie dicantur communes.

3. Alterum caput differentias continet inter communes regulas, et alias generales. Ac primum regulae modestiae denominantur a modestia, quia virtutis illius unius exercitationem ac perfectionem quaerunt. Compositio enim corporis, membrorum eius atque actionum in incessu praesertim, statu atque vestitu decorumque gestuum ac motuum legislatori propositum fuit. Ob id videntur hae regulae personis potius impositae, quam ordini; quod conicio ex P. N. Claudii responsis,

qui iubet quidem earum observationem a nobis per Superiores exigi; quod tum monitionibus tum poenis fieri debere arbitror atque usitatum vidi, sed publice legendas esse in refectorio negat, mandat autem inspici privatim ab unoquoque. Quod responsum in domibus probationis non est in praxi, in quibus necessaria putatur earum publica lectio, rudibus novitiorum moribus externis religioso decoro componendis. Quamobrem non disciplinam continent oeconomicam, sed monasticam, hoc est non domesticam communem, sed privatam personalem, quam S. Vincentius in corporis compositione cognoscit[1]), et antea S. Bernardus, cuius haec sunt verba ad Sophiam virginem[2]). *O quam compositum reddit omnem puellaris corporis statum, nedum et mentis habitum disciplina? Cervicem submittit, ponit supercilia, componit vultum, ligat oculos, cachinnos cohibet, moderatur linguam, gulam frenat, iram sedat, format incessum.* Itaque iure non dicuntur communes hae regulae modestiae, quae nec omnibus virtutibus communiter acquirendis serviunt, nec publice communitati leguntur.

4. Regulae Summarii multis differunt a communibus. Primum nomine. Nam licet dici possint et dicantur regulae, ut est probatum[3]), tamen dicuntur quoque Constitutiones, ut liquido cerni-

[1]) S. Vic. tr. de vita spir. c. 5. [2]) S. Bern. ep. 113. ad Soph. virg. [3]) Tit. par. I. n. 9.

tur in inscriptione, quae est *Summarium Constitutionum*, atque in regula 52. Summarii. Nec sine ratione, quia particulae Constitutionum sunt omnes ex ipso libro decerptae ; tum in illud breviarium, quod recte Summarium vocamus, intextae. Communes autem non alio nomine notantur quam regularum communium, neque omnes e libro Constitutionum exscriptae sunt, sed eae tantum, quae locum Constitutionum in margine scriptum habent. Secundo differunt (atque hoc discrimen maxime notandum est), quod regulae Summarii, ut dicitur in titulo, pertinent ad spiritualem nostrorum institutionem, hoc est. ut interpretor, non attingunt rationem gubernandi, quae spectat ad paucos ; non disciplinam externam, quae mores externos componit ; sed cultum interioris hominis, disciplinam internam, perfectionem eam, quae in virtutibus animi posita est. Quod plane colligitur e multis, quae in illis praecipiuntur : ut puta, quod habeatur recta intentio, praeveniantur tentationes, exuatur affectus propinquorum, concupiscantur ignominiae sine culpa aliorum, strenue quaeratur devotio, Christus agnoscatur in Superiore, quibus aliisque similibus verbis actus interni vitae spiritualis imperantur. Verum in communibus regulis omnibus vel iussio vel prohibitio actus externi continetur, quod planum fiet singulas consideranti. Nam interesse missae, concionem au-

dire, praefinitum orationi tempus impendere, statim accurrere, quo vocamur, praecepta sunt actuum externorum. Eorundem pariter actuum prohibitiones illae sunt : Non loqui cum iis, qui versantur in prima probatione ; non asportare quidquam in aliud collegium ; non bibere extra consueta tempora. Quo fit, ut hae communes regulae comparent uniformemque faciant externam disciplinam, forment mores et domesticum ordinem tueantur. Atque hoc significatur in prima regula Sacerdotum, in qua praecipitur, ut servent, quae de disciplina religiosa in regulis proposita sunt. Proinde communes cadunt omnes sub curam, sollicitudinem ac censuram ministri, qui Superiorem iuvat ex sua regula secunda ad retinendam domesticam disciplinam, tum violatores observando, tum poena transgressoribus imponenda. Contra vero maxima pars Summarii, quod actus interni praescribantur, venit sub curam Praefecti Spiritus et Superiorum, qui per conscientiae rationem exigendam, penetrant in intima pectoris, ut nos ad perfectionis culmen dirigant.

5. Per haec satis fit quaestioni, cur potius hae communes dicantur quam regulae Summarii, quae generales dictae sunt alicubi atque in epigraphe dicuntur esse ab omnibus observandae. Nam communes, quia magnam partem negativa praecepta continent, et quae habent affirmativa, sunt ex-

ternorum actuum, ut docuimus ; idcirco non solum debent ab omnibus observari, sed etiam facile possunt, et reipsa observantur omnes, tum quia facillimum est parere vetantibus regulis, quales sunt non intrare in alienum cubiculum, non alium tangere, non tenere apud se pecuniam. Tum quia, si de affirmativis agimus, facilius est horam quotidie mentali orationi dare quam abhorrere ab omnibus, quae mundus amat ; munditiem corporis et vestimentorum habere quam cordis et conscientiae puritatem ; sexta feria servare consuetam ordinis abstinentiam quam in rebus omnibus maiorem sui abnegationem amplecti. Verum Summarii regulae tametsi debent omnes observari pro viribus, non tamen omnes observantur perfecte, nec vero possunt observari complete. Quaedam enim non sunt regulae practicae, quarum requiratur observatio ; sed speculativae, quae dirigunt intellectum, ut illae, quibus vel proponitur finis Societatis vel declaratur munus proprium nostri ordinis ac vocationis esse diversa loca peragrare, nostram vivendi rationem iustis de causis esse communem. Quaedam consiliis similiores sunt quam praeceptis, ut habere Christum loco rerum omnium, optare contumelias et iniurias, continuam in rebus omnibus mortificationem quaerere, cavere a Daemonis illusionibus[1]). Sunt nonnullae, in quibus (quod

[1]) Reg. 15. et. 28. Summ.

ex verbis ipsis colligitur) cursus, progressus, conatus tantum exigitur a nobis, qualis est illa de perfectione absoluta comparanda et alia de puritate Angelica imitanda. Quamobrem cum regularum Summarii observatio nec omnium exigatur nec omnes ab omnibus observari possint, moraliter loquendo, spectatis omnibus gradibus perfectionis in eis praescriptae, iure placuit maioribus nostris, non illis tribuere nomen communium, sed his, quas habemus in manibus, quarum observatio vere atque integre potest ac debet omnibus esse communis.

6. Ceterum quia docui communibus regulis disciplinam regularem exteriorem contineri et conservari, idcirco perutile duxi de disciplina hac externa seu regulari breviter disputare hoc tertio capite, servans ordinem expositum in principio. Scio maioris esse momenti plurisque faciendam interiorem disciplinam, quae regulis Summarii componitur; scio vigorem spiritus ac perfectionem ex ea promanare ad exteriorem ut demonstratur ad regulam XVI. Summarii; proinde in ordine nostro semper est anteposita externae. Verum negligenda nequaquam externa est, propter insignes eius utilitates, et prope dixerim necessitatem, etiam ad interiorem conservandam. Firmat sententiam meam S. Bonaventura[1]), qui cum statuisset ea, quibus exte-

[1]) S. Bon. l. de sex alis Seraph. c. 3.

rior disciplina continetur, *Quamvis*, inquit, *in his, non tanta vis salutis exsistat, quasi sine eis non sit salus, tamen transgressio eorum deformat religionis decorum, et profectum spiritualem et aliorum aedificationem solet impedire.* Post: *Cavenda est negligentia exterioris disciplinae, quae pro decore religionis et habilitationis profectus spiritualis statuta est, cuius desertio signum est neglectae conscientiae interioris levitatis.* Sed iam veniamus ad primum caput de variis notionibus disciplinae, ut iis expensis deprehendamus, quam quaerimus.

7. Disciplina, quae graece dicitur παιδεία, ducit appellationem a discendo, ut S. Isidorus Hispalensis animadvertit[1]), edoctus a B. Augustino multis in locis[2]), notissimaque significatione (quae nostrae disputationi pernecessaria est) sumitur pro instructione aut traditione doctrinae, quae fit a magistro docente, eo modo, quo possit ab auditore discipulo percipi et addisci. Plato putabat[3]) hoc sensu praecipuam educationis partem eam esse παιδείαν, quae a pueritia desiderari et amari faciat ac doceat virtutem illam, qua puer factus civis imperare iure sciat atque parere. M. Tullius eadem notione scribit[4]) *Anaxagoram philosophum ab Anaximene disciplinam acce-*

[1]) S. Isid. l. 1. orig. c. 1. [2]) S. Aug. l. 2. soliloq. c. 11. l. 1. de lib. arb. c. 1. et alibi. [3]) Plato dial. 1. de legib. [4]) Cic. l. 1. de nat. Deor.

pisse. Salomon item hoc ipso sensu verbum idem usurpat, ut in libro Proverbiorum: *Audite filii disciplinam patris et attendite, ut sciatis prudentiam*. Et: *Tene disciplinam, ne dimittas eam; custodi illam, quia ipsa est vita tua*[1]). S. Hieronymus in eum locum[2]): *Hic exhortaturus ad philosophiam, qualiter ipsa sapientia sit a patre edoctus, explicat*. Et Cornelius Iansenius ibidem notat[3]), παιδείαν sumi pro doctrina et eruditione, tametsi alias pro correptione. Non desunt in Testamento novo testimonia notionis eiusdem, ut apud Paulum scribentem ad Ephesios, *sed educate illios in disciplina et correptione Domini*[4]), quod testimonium expendam postea[5]). S. Augustinus, qui librum scripsit et inscripsit De disciplina christiana, videtur hac significatione sumpsisse vocabulum, quod eo libro traditur doctrina, qua christiane vivere discamus. B. Laurentius Iustinianus (Beatum appello Clementis VII. Pontificis auctoritate; qui anno 1524. rogatu Reip. Venetorum concessit, ut in universa ipsorum ditione dies natalis B. Laurentii, primi patriarchae Venetiarum et fundatoris Congregationis Canonicorum S. Georgii in Alga, celebraretur, quod iidem Canonici fieri iusserunt octava die Ianuarii duplici officio de confessore[6]), Lauren-

[1]) Prov. 4. I. 13. [2]) S. Hier. in c. 4. Proverb. [3]) Ians. in c. 4. Proverb. [4]) Ephes. 6. 4. [5]) Infra n. 30. [6]) Cong. S. Geor. const. 83.

tius, inquam, Iustinianus eandem notionem inclusit in hoc verbo, cum libro praefixit titulum *De disciplina et perfectione monasticae conversationis*. Et Bernardinus Rosignolius noster in libris de disciplina christianae perfectionis veteres imitatus tradit doctrinam tamquam magister discipulis, qua christiana perfectio comparari possit. Atque in hoc sensu praeter humanam disciplinam in omnibus doctrinis sunt aliae tres disciplinae: divina primum, quae verbo et tradito et scripto continetur; ecclesiastica deinde, quae Conciliorum et Pontificum decretis necnon Sanctorum Patrum et theologorum libris comprehenditur; postremo religiosa, quae in quolibet ordine traditur tum voce, tum scripto.

8. Secunda notio vocis huius est usitatior in Scriptura et apud scriptores sacros quam profanos, cum sumitur pro delictorum punitione, seu pro severitate castigatrice erratorum. Quintilianus hoc sensu de magistro loquens videtur accepisse, cum scripsit[1]): *Neque vero satis est summam praestare abstinentiam, nisi disciplinae severitate convenientium ad se quoque mores adstrinxerit*. Alios locos observavit in latinis scriptoribus priscis Iacobus Pamelius[2]). Fluxit a prima significatione haec secunda. Nam saepe usuvenit, ut pueri in addiscendis bonis artibus ac li-

[1]) Quin. l. 2. c. 21. [2]) Iac. Pameli. an. 4. ad Tertull. l. adv. Vial. c. 1.

beralibus disciplinis vel propter ingenii duritiem vel propter morum levitatem vel propter animi obstinationem asperitate verborum ac verberibus incitandi sint ad attentionem atque studium, tum a vagatione mentis et corporis coercendi. Hinc factum arbitror, ut disciplinae nomen ad ipsam negligentiae punitionem, castigationem molestiasque discendi transferretur, quarum auxilio disciplinae a pueris addiscuntur. Innuit hoc S. Basilius[1]), qui secundam hanc notionem scite distinguit a prima, tractansque Isaiae testimonium hoc iuxta LXX. *Disciplina Domini aperit aures meas* (pro quo nos legimus, *Dominus Deus aperuit mihi aurem*) acute deducit per hanc paediam seu disciplinam castigatricem a Domino nobis aures aperiri ad audiendum magistrum Deum, quemadmodum paedagogus aures aperit puerorum flagris, hoc est attentos reddit, ut qui ante plagas doctrinam non capiebant, quod attente non audirent, post inflictum dolorem dictata percipiant memoriaque custodiant. Innuit et S. Augustinus, qui explicans illud Prophetae David[2]): *Bonitatem et disciplinam et scientiam doce me*, tradit in Scriptura παιδείαν verti *disciplinam* seu *eruditionem, quae per molestias acquiritur*. Item disciplina significari tribulationem emendatoriam, quae acci-

[1]) S. Basil. ho. 11. in init. Prover. Is 50, 5. [2]) Ps. 118, 66. S. Aug. conc. 17. in Ps. 118.

piendo discitur, hoc est experiendo. Locus perspicuus est in Psalm. 49. *Tu vero odisti disciplinam*, ubi Paraphrastes Chaldaeus vertit: *Castigationem sapientium*, atque a B. Cypriano in hunc sensum exponitur[1]). In Testamento novo est totum caput duodecimum epistolae B. Pauli ad Hebraeos, in quo saepe usurpatur *disciplinae* vox sub hac notione[2]). Inter alios locos: *Fili mi. noli negligere disciplinam Domini*, quae verba sunt Salomonis in Proverbiis[3]). Et quo sensu capiantur ab utroque scriptore, declarant verba sequentia: *Quem enim diligit Dominus, castigat; flagellat autem omnem filium, quem recipit.* Et: *Omnis autem disciplina in praesenti quidem videtur non esse gaudii, sed moeroris.* Quos locos ad hanc significationem probandam affert S. Augustinus loco recitato, et expendit etiam in libro XIV. de Trinitate, ubi haec habet[4]): *Disciplina a discendo nomen accepit, unde et scientia dicitur. Ad hoc enim quaeque res discitur, ut sciatur. Quamvis alia notione in iis, quae pro peccatis suis mala unusquisque patitur, ut corrigatur, dici soleat disciplina.* Bonam affert huius rei causam Franciscus Ribera noster[5]): quia finis punitionis et castigationis Dominicae est eruditio et scientia nostra.

---

[1]) Psal. 49. 17. Chald. paraph. Ps. 49., S. Cypr. l. de disc. et hab. virg. [2]) Hebr. 12. 5. [3]) Prov. 3. 11. [4]) S. Aug. l. 14. de Trin. c. 1. [5]) Franc. Rib. in c. 1. Heb.

Guilelmus Parisiensis [1]) huic disciplinae tribuit ea, quae timorem aut dolorem aut oppressionem inferunt et quae fomenta vitiis subtrahunt aut accesum ad ea praecludunt. Sub hac secunda notione, ut politicam et militarem disciplinam praeteream, est item triplex: divina, de qua satis patet ex recitatis locis Scripturae et S. Augustini; ecclesiastica et religiosa, de quibus mox dicendum.

9. Reperitur etiam disciplina ecclesiastica castigatrix, propterea veteres Patres usi sunt saepenumero hac voce pro castigatione peccatorum. Cum Tertullianus scripsit[2]) Valentinianorum collegium *disciplina non terreri*, Pamelius[3]) opinatur locutum de hac secunda disciplina correctrice, de qua etiam intelligit S. Cyprianum, cum librum de disciplina et habitu virginum a disciplinae descriptione auspicatur his verbis[4]): *Disciplina custos spei, retinaculum fidei, dux itineris, salutaris fomes ac nutrimentum bonae indolis, magistra virtutis, facit in Christo manere semper ac iugiter Deo vivere et ad promissa coelestia et divina praemia pervenire.* S. Augustinus agnoscit hanc disciplinam correctivam, non solum divinam, sed etiam ecclesiasticam. *Neque hoc ideo dixerim*, inquit adversus litteras Petiliani[5]), *ut*

[1]) Paris. p. 1. de univ. p. 3. c. 4. [2]) Tertull. l. adv. Valent. l. 1. [3]) Pamel. ann. 4. in. Tertu. l. cit. [4]) S. Cypr. l. de disc. et hab. virg. [5]) S. Au. l. 3. ad. litt. Petil. c. 4.

negligatur ecclesiastica disciplina, et permittatur quisque facere, quod velit, sine ulla correptione et quadam medicinali vindicta et terribili lenitate et charitatis severitate. Idem Doctor una cum aliis catholicis in collatione tertia cum Donatistis habita illis demonstravit[1]): *Malos in ecclesia sic nunc esse permistos, ut quamvis debeat vigilare ecclesiastica disciplina, ad eos non solum verbis, sed etiam excommunicationibus et degradationibus corripiendos, tamen non solum in ea latentes nesciantur, sed plerumque propter pacem unitatis, etiam cogniti tolerentur.* S. Valerianus integram scripsit de disciplina hac homiliam[2]), atque in principio coarguens eos, qui disciplinam castigatricem imperiosam dictitabant et superbiae assignabant: *Disciplina*, inquit, *magistra est religionis, magistra verae pietatis; quae nec ideo increpat, ut laedat, nec ideo castigat, ut noceat.* Exinde testimonium ex Proverbiis producit et multa subtexit in eandem sententiam S. Gregorius, qui vim eandem tribuit ecclesiasticae huic disciplinae. Modo eam *falcem* appellat, modo *censuram disciplinae*, quae prohibet ab illicitis et salubriter resecat excessus, culpas et vitia[3]). Urbanus II. accepit etiam hoc sensu pro censura et punitione ecclesiastica, cum interfectores excommunicatorum iusto bello pro ecclesia declarat non esse homici-

[1]) Idem in Brevi. coll, 3. c. 9. [2]) S. Valerian. hom. 1. [3]) S. Greg. l. 6. reg. ep. 36., l. 11. ep. 52.

das in foro externo, et nihilominus vult illis poenitentiam indici pro aliqua culpa intentionis: *Ne matris ecclesiae disciplina deseratur*[1]). Est etiam huius notionis disciplina religiosa, quia et in ordinibus religiosis interdum exerceri solet ac debet exemplo sanctae matris ecclesiae, prudentiae caritatisque temperamento moderata. Sermonem integrum de hac ad sororem scribit S. Bernardus[2]), ubi probat eam ex sacra Scriptura, colligit utilitates, emendatricem nuncupat subditosque hortatur, ut ament superiores, a quibus per disciplinam hanc paterne corriguntur. Plura de hac in Summario[3]).

10. Quoniam vero disciplina ecclesiastica punitiva et correctiva sese interdum extendit ad verberationem, ut apparet in formula absolvendi ab excommunicatione, in qua verberatur absolvendus, atque in synodo Coyacensi anno 1050. in Hispania celebrata, ubi definitur, ut *qui cum Iudaeo cohabitaverit aut cibum sumpserit, si inferior persona fuerit, centum flagella accipiat*[4]), ideo factum puto, ut disciplinae vox verberationi ac verberi ipsi tribuatur ab ecclesiasticis scriptoribus minus antiquis. Hinc leges apud Petrum[5]) Damiani: *Suscipere disciplinam, scoparum ictibus sibi in-*

[1]) C. excommnicator. 23. q. 5. [2]) S. Bern. ser. 18. ad sororem. [3]) Ad reg. 4. Sum. [4]) Baron. t. 11 an. eccl. an. 1050. [5]) P. Dam. ep. 89. ad Cassin. et in vita S. Domin. Loric. 14. Oct.

ferre disciplinam, qui viginti Psalteria cum disciplina decantat, centum annorum poenitentiam se peregisse confidit. Postero saeculo S. Bernardus dixit[1]), *disciplinam corporalem suscipere*; et Petrus Blesensis passim eadem notione usurpat, ut notat Ioannes Busaeus noster[2]). Quamquam cum haec recognoscerem, observatam reperi a Iacobo Gretsero nostro[3]) in sacris libris hanc acceptionem non sine magna probabilitate. In Proverbiis[4]): *Qui parcit virgae, odit filium suum*; et post quasi interpretans hoc dictum, ait: *Noli subtrahere a puero disciplinam, si enim percusseris eum virga, non morietur.* Item in eodem libro: *Stultitia colligata est in corde pueri et virga disciplinae fugabit eam.* In Ecclesiastico docens auctor, servum esse tractandum similiter atque asinum, ait: *Cibaria et virga et onus asino*; *panis et disciplina et opus servo* [5]). Quo loco repetuntur eadem aliis verbis, et quam prius dixerat *virgam*, appellat postea *disciplinam*. Est in Societate nostra haec moderata disciplina secundae huius notionis, cuius utilitates praeclaras enumerat S. Valerianus auctor libri de bono disciplinae inter opera Sancti Augustini [6]), sed non ea est, quam quaerimus.

---

[1]) S. Bern. tr. de pass. c. 10. [2]) Blesens. ep. 16. 102 et aliis.; Io Busaeus not. ad Bles. com. in Iob. [3]) Iac. Grets. l. 1. de discipl. c. 1. [4]) Prov. 13. 24. Ibid. 23. 13. Ibid. 22. 15. [5]) Eccl. 33. 25. [6]) S. Valer. hom. 1. S. Aug. t. 9. l. de bono discipl.

11. Ex utraque declarata disciplina, tum praeceptiva tum correctiva, producitur effectus quidam in hominibus in commune viventibus, qui est habitus sive obedientiae sive observantiae regularum et honesta forma vivendi. Nam prima disciplina per regulas, monita, praecepta, leges, ordinationes docet, quid faciendum sit, quomodo vivendum. Secunda disciplina corrigit aberrantes et castigando devios reducit in viam. Hinc nascitur obedientia sive observantia propriarum legum in civitate, exercitu, familia, quam voco disciplinam, ut ita dicam, usitatam, quae opponitur docenti; emendatam, quae opponitur corrigenti. Agnoscit Umbertus inter varias disciplinae notiones disciplinam quandam, quam *effectum disciplinae* nuncupat[1]), mecum congruens. Hoc tertio sensu M. Tullius saepe conqueritur collapsam esse corruptamque in Romana civitate reque publica veterem disciplinam, quia leges atque instituta maiorum minime servabantur. Scribens ad Quintum fratrem[2]), inter fundamenta dignitatis in gubernatione corruptissimae provinciae statuenda, ponit familiae gravem et constantem disciplinam. Scipio, Marius et alii duces laudantur ab historicis, quod militarem disciplinam restituerunt. Valerius Maximus inscripsit caput operis sui *De disciplina militari*[3]). Macer

[1]) Umb p. 1. de. erud. relig. l. 2. c. 2. [2]) Cic. l. 1. ad Q. fr. ep. 1. [3]) Val. Ma. l. 2. c. 2. L. officium ff. De re militari.

iurisc.: officium legentis exercitum non tantum in dando, sed etiam in observanda disciplina consistit. Iacobus Gretserus noster videtur eandem descripsisse agens de variis notionibus disciplinae, cum scripsit[1]) esse *hominis interioris exteriorisque, hoc est omnium actionum tam internarum, quam externarum ad honestatis praescriptum conformationem et compositionem, inque officio coercitionem ac restrictionem, ita ut praefinitos limites non transiliant.* Omissa humana, politica, oeconomica, militari disciplina tertiae huius notionis, video tres alias praecipuas disciplinas, naturalem, quae divina dici potest, ecclesiasticam et religiosam. Prima est in rerum natura ; secunda in ecclesia ; tertia in ordinibus religiosis.

12. Disciplinam naturalem voco illam observantiam legum naturalium, quae divinae sunt ; quam deprehendimus in machina mundi totaque rerum natura. Multa de hac S. Valerianus homilia de bono disciplinae ; qui licet incipiat loqui de disciplina castigante, tamen laudat postea disciplinam tertiam observantiae et obedientiae, cum docet coelum, astra, solem, lunam agere statos cursus, mare terminis coerceri ratione disciplinae, legibus constitutis omnia elementa stare. *Omnia*, inquit, *profecto natura confunderet, nisi mundum disciplinae ratio gubernaret. Haec ideo proponimus dicere, ut disceretis obedire*

[1]) Grets. l. 1. de discipl. c. 1.

evangelicis praeceptis et caelestibus obtemperare mandatis. Est eadem disciplina in ecclesia. *Morum disciplinam* eam appellat S. Cyprianus[1]). Auctor operis de 12 abusionibus (inter opera B. Augustini[2]) ponit undecimum gradum: *Plebs sine disciplina, quae cum disciplinae exercitationibus non servit, communi se perditionis laqueo constringit; iram enim Domini absque disciplinae rigore non evadit.* Post eam definit. *Disciplina*, inquit, est *morum ordinata correctio et maiorum praecedentium regularum observatio.* Definitionis huius pars prior correctricem describere videtur; posterior disciplinam tertiam, ut ita dicam, obedientiae. Floret haec et viget in ecclesia universa, cum eam regit Pontifex zeli plenissimus, quales praeterita saecula multos viderunt et nostra aetas similibus non caruit. In ecclesiis item particularibus viret, cum episcopus in huius disciplinae observatione pervigilat. Equidem florentem maxime vidi ac video in ecclesia Mediolanensi disciplinam ecclesiasticam, a tempore sancti Caroli Cardinalis Archiepiscopi. In ordinibus religiosis reperitur quoque haec practica et actualis regularum morumque observantia, quae a B. Laurentio dicitur *Disciplina regularis observantiae*[3]). Hanc intellexit S. Bonaventura in inscriptione operis, quod appellavit *Speculum disciplinae.* Nam

[1]) S. Cyp. l. de disc. et bono. pudic. [2]) S. Au. t. 9. l. de 12. abus., abus. 11. [3]) B. Laur. l. de obed. c. 18.

in eo optabat suos inspicere, qualis esse debet observantiae regularis disciplina. De hac Thomas a Campis cogitabat, cum inscripsit libros quinque: *De disciplina claustralium*; Tridentina Synodus eadem notione utitur, ubi cupit monasteria relaxata *ad congruam monasticae vitae disciplinam* omnino revocare[1]). Maiores quoque nostri vocem hanc eodem acceperunt sensu, cum in tertia Congregatione definierunt ad religiosam disciplinam pertinere in peregrinationibus et profectionibus iter pedestre[2]). De nomine satis, inquiramus, quid sit.

§ 13. Hugo Victorinus a S. Bonaventura probatus ita definit[3]): *Disciplina est conversatio bona et honesta, cui parum est mala non facere, sed studet etiam in iis, quae bene agit, per cuncta irreprehensibilis apparere.* Cum ait *conversationem*, declarat, sese de externa disciplina loqui, non de interna. Cui consonat Beatus Laurentius, qui modum religiose vivendi nominat monasticam conversationem[4]). Sed alicui videri potest manca definitio, tum quod ea disciplina, quam investigamus, luceat etiam extra conversationem, tum quod nulla datur certa regula, qua bona et honesta conversatio fiat et cognoscatur. Itaque tentabo ipse, num pleniorem descriptionem for-

[1]) Conc. Trid. sess. 25. c. 21. de regul. [2]) Cong. 3. ca. 2. [3]) Hugo Vict. instr. Novit. c. 10.; S. Bonav. p. 1. spec. p. 2. c. 1. [4]) B. Laur. l. de disc. et perf. mon. convers.

mare queam, veterum Patrum ductu. Definierim equidem sub doctiorum magistrorum censura nostram disciplinam hoc modo: *Disciplina est observantia regularum ordinata in coetibus religiosis.* Dixi primum esse observantiam, quia video Patres ac magistros spirituales in id convenire communiter. Nam auctor 12 abusionum iam relatus, in ecclesiastica disciplina definienda posuit *observationem regularum maiorum.* S. Bernardus docet[1]) religiosorum manus lilia minime redolere, *ubi voluntas propria in observantiis invenitur.* S. Bonaventura dixit[2]) *observantiam disciplinae*, quam paulo ante vocaverat *exteriorem disciplinam.* Et post monet, ne dilabi permittantur *observantiae regulares.* B. Laurentius[3] *disciplinae regularis observantiam* appellat, quam alibi *monasticae conversationis disciplinam* nuncupaverat. Trithemius[4]) pro synonymis habet *disciplinam regularem et observantiam regularem.* S. Ambrosius[5]) *observationem et disciplinam* coniunxit. Concilium Tridentinum[6]) *ad retinendam regularem disciplinam* commendat votorum ac praeceptorum observantiam. Denique maiores nostri in sexta Congregatione[7]) urgentes exsecutionem monitis salutaribus, docent eam non parum pro-

[1]) S. Ber. ser. 71. in Cant. [2]) S. Bo. l. de sex alis cher. c. 3. [3]) B. Laur. l. de obed. c. 18. [4]) Trith. in Penthico c. 12. [5]) S. Amb. l. 1. offic. c. 22. [6]) Conc. Trid. sess. 25. de regular. c. 1. [7]) Cong. 6. inst. 10. in 10.

moveri, *si vigeat disciplina*; quam postea quasi definiunt *per regularis observantiae rigorem.*

14. Est autem observantia sive observatio idem fere quod obedientia regularum. Colligo cum ex aliis, tum vero ex S. Bernardo[1]), cuius haec sunt verba docentis non esse veram observantiam sine obedientia: *Etenim*, inquit, *si in die ieiunii mei inveniatur voluntas mea, non tale ieiunium elegit sponsus nec sapit illi ieiunium meum, sed non lilium obedientiae, sed vitium propriae voluntatis sapit. Ego autem non solum de ieiunio, sed et de silentio, de vigiliis, de oratione, de lectione, de opere manuum, postremo de omni observatione monachi, ubi invenitur voluntas sua in ea, et non obedientia magistri sui in ea, idipsum sentio. Minime prorsus observantias illas etsi bonas in se, tamen inter lilia, id est inter virtutes, censuerim deputandas.* Haec S. Bernardus. Ratione tantum observatio ab obedientia differre mihi videtur, ut obedientia proprie dicatur relata ad praecipientes, superiores, legislatores. Hinc Apostoli dicunt audacter ad magistratus Iudaeorum: *Obedire oportet Deo magis quam hominibus.*[2]) Paulus: *Filii, obedite parentibus vestris in Domino.* Et: *Obedite praepositis vestris et subiacete eis*[3]). Votum item obedientiae Superiorem respicit, qui praecipere potest. At observantia

[1]) S. Bern. ser. 71. in. Cant. [2]) Act. 5, 29. [3]) Ephes. 6. 1.; Hebr. 13. 17.

respectum habet ad leges, praecepta, iussa, regulas, ut magis proprie dicamus non observare leges quam legibus parere aut regulis obedire. Hinc in scriptura sacra legum mandatorumque Dei observatio tum observantia. Paulus ad Corinthios: *Circumcisio nihil est, et praeputium nihil est, sed observatio mandatorum Dei*[1]). In libro secundo Machabaeorum: *Verebantur propter religionem et observantiam manu sibimet auxilium ferre*[2]). Sermo ibi est de observatione legis ad sabbatum spectantis. Inde passim legem et mandata servare atque observare in psalmis et epistolis Apostolorum, qui loquendi modus latinus est, Ciceroni usitatus et Virgilio[3]), cui nescio quis *servantissimus aequi* dicitur.

15. Dixi loco secundo in definitione: *regularum*, ut exprimerem obiectum observantiae, quae tota pendet a regulis et ad regulas refertur. Atque in hoc veteres quoque magistros sequor. Auctor 12 abusionum hanc vocem, in sua descriptione posuit, ut vidimus. Patres et Concilia nostrae disputationi subiectam disciplinam a regulis denominaverunt regularem; eo quod a regulis pendeat earumque observatione constituatur. Hinc natae sunt illae locutiones, parum inter se dissimiles, rem eandem significantes[4]): apud

[1]) 1. Cor. 7. 19. [2]) 2. Machab. 6. 11. [3]) Ci. l. 2. ep. 17 ad famil.; Vir. l. 2. Ae. [4]) Beda in vita B. Cuthber. c. 6.; S Gr. l. 7. re. ep 36.; Supra n. 13. P. Da. ep. 95.

Bedam: *Vitae regularis observantia*; apud S. Gregorium: *Regularis ordo*; apud B. Laurentium et Concilium Tridentinum: *Regularis disciplina*; apud Petrum Damiani: *Regularis institutionis disciplina*; apud S. Bonaventuram: *Regularis observantia*; quem modum Pontifices usurpant in facultatibus transeundi ad alium ordinem religiosum, in quibus solent illam apponere clausulam: *Ubi vigeat regularis observantia.* Converso loquendi modo S. Gregorius in recto posuit regulam, et hanc observantiam regularem modo nuncupavit *disciplinae regulam*, modo *regulam monasterii*[1]). Sed hic quaeret quispiam: Quarumnam regularum observatio constituit hanc disciplinam regularem, quam describimus? S. Bonaventura quatuor genera praeceptorum seu legum in religione deprehendit: primum, quae procedunt a lege aeterna, ut praecepta veteris ac novae legis et virtutes, sine quibus nemo fit salvus. Deinde, quae procedunt ab humana institutione vice Dei, ut ecclesiae canones et praecepta iuris positivi, christianis omnibus communiter imperata. Tertio quaedam proveniunt ex voto, quae ante votum neminem cogebant, post voluntariam promissionem Deo factam obligant tamquam praecepta Dei. Quarto quaedam procedunt *ex quadam habilitatione profectus spiritualis*, inquit S. Bonaventura, *quamvis alias non forent*

[1]) S Greg. ho. 11. in Ezech. L. 9. reg. ep. 42.

necessaria saluti, ut omnis disciplina divini officii et singulorum officiorum in religione, atque officiorum et temporum in silentio, victu et habitu, labore, vigiliis et ceteris spiritualibus disciplinis, in quibus singularum religionum observantiae variantur, sicut cuique visum fuerit expedire. Posita hac doctrina S. Bonaventurae respondeo primis duobus generibus praeceptorum ac legum, quae omnes christianos obligant, constituitur illa disciplina, quae dicitur christiana, quam in religiosis non tam requirimus, quam supponimus, ut ea iacta in fundamento superaedificetur fabrica regularis disciplinae. Tertium genus, quod est votorum, efficit quandam regularem disciplinam, internam potius quam externam, quam pendere diximus ab observatione regularum Summarii. Sane maioris est haec momenti, quae substantialis est et alterius disciplinae radix; nam ex Concilii Tridentini sententia[1]), quae ad regularis vitae substantiam pertinent, bases sunt et fundamenta totius regularis disciplinae. Quartum genus a S. Bonaventura traditum regularum est illud, quod hanc externam disciplinam regularem, de qua est sermo, conformat. Sunt nempe regulae communes magnam partem ex earum genere, quae nec sub votum cadunt, nec extra ordinem religiosum necessariae putarentur. Con-

[1]) Conc. Trid. sess. 25. de regul. c. 1.

venit in eandem opinionem Thomas a Campis[1]), qui tradit disciplinam tribus praecipue constitui: *Silentio, divino officio et opere manuum.* S. Bernardus, ut vidimus[2]), enumerat ieiunium, silentium, vigilias, orationem, lectionem, opus manuum inter ea, quae statuunt observantiae disciplinam. Quae omnia sunt in regulis communibus nostris. Haec, quia continet aliqua graviora et quae attingunt substantialia, votorum renovationem, sacramentorum usum, celeritatem obedientiae, vitationem proprietatis atque his similia, ideo pluris aestimanda est a nobis haec externa disciplina, proveniens ab observatione communium regularum, quam vel a S. Bernardo vel a S. Bonaventura sui ordinis externa disciplina aestimaretur. Cum autem *regulas* in hac definitionis particula dixi, consuetudines quoque legitime praescriptas intelligo, quae vim regularum obtinuerunt quarumque observatio Superioribus commendatur in ipsorum officio[3]).

16. Addidi: *ordinata.* Quo verbo requiro ordinem in obedientia et observantia multarum regularum, tamquam rem maxime necessariam ad constituendam regularem disciplinam, in communitate praesertim; quemadmodum in tractatu proprio docebo copiosius[4]). Hic satis sit intelligere perverti disciplinam, nisi regulae serventur or-

[1]) Th. a Camp. l. 1. de disc. claust. c. 1. [2]) Supra n. 14. [3]) Praep. reg. 5.; Rect. reg. 5. [4]) Tr. de dupl. ordine et. c.

dine ab ipsis regulis praescripto, quod in disciplina naturali, politica et militari liquido apparet. Ducunt me in hanc sententiam Sancti Patres, qui disciplinam hanc domesticam religiosorum nomine ordinis decorare solent, variis loquendi modis. *Ordo* sine ulla additione dicitur a S. Gregorio Papa atque a S. Bernardo[1]), cuius verba est utile referre: *Multam vobis habeo gratiam, quod tam bene sibi complacet in vobis pro disciplina vestra et ordinis zelo, pro obedientia et voluntaria paupertate, pro quibus sine dubio merces vestra multa est in coelis. Unde rogo vos, fratres, et multum obsecro, sic agite et sic state in Domino dilectissimi, solliciti semper circa custodiam ordinis, ut ordo custodiat vos.* Quodsi quis existimet hoc loco nomine ordinis intelligi religionem seu familiam ipsam religiosam, non magnopere curo, dummodo concedat mihi ordinem vocari, quod maxime sit aut esse debeat ordinata. Nonnunquam dicitur *ordo regularis* et, quod est idem, *ordo canonicus*, ut videre licet apud sanctum Gregorium[2]). Interdum dicitur elegantius *ordo disciplinae*. Sic locutus est idem S. Gregorius, qui queritur cum Urbico Abbate, *disciplinae ordinem in monasterio non servari, quia regimen* inordinatum ipse Abbas habebat. Item Tertul-

[1]) S. Greg. l. 11. reg. ep. 11. S. Bern. ep. 321 ad. fr. de S. An. [2]) S. Greg. l. 7. ep. 36. l. 11. ep. 52. Id. l. 9. ep. 42.

lianus[1]): *Si honesta causa est convivii* (hoc est: si adeo sunt moderatae coenae) *reliquum ordinem disciplinae de causa aestimate.* Verbis iisdem describitur a B. Caesario[2]): *Qui pro aliqua negligentia correctus, pro disciplinae ordine castigatus, non se ad emendationem, non ad satisfactionem confert etc.*

17. Postremo subiunxi: *In coetibus religiosis.* Primum, ut excluderem ab hac mea definitione quamcumque aliam disciplinam, quae religiosa non esset. Deinde, ut intelligeretur descriptio de disciplina communi totius vel coenobii vel ordinis, quam dicere possumus oeconomiam. Nam exstat alia quaedam disciplina, quae personalis nominari potest, in decoro motus, incessus habitusque posita, de qua fuse dicetur ad regulas modestiae. Hanc Richardus Victorinus[3]) nominavit disciplinam corporalem, habitum et compositionem exterioris hominis ac morum disciplinam, caputque inscripsit in opere de eruditione interioris hominis: *Quomodo per discretionem iudicii vel circumspectionem sui solet morum disciplina reformari.* Quin etiam est quaedam disciplina in singulis membris, quae in legum illi membro impositarum observantia sita est. Colligo id e S. Gregorio[4]), qui cum querimonia numerans incommoda

[1]) Tertull. c. 39. Apolog. [2]) S. Caesar. ho 3. ad Monac. [3]) Ric. Vict. p. I. l. 2. de crud. c. 48. [4]) S. Greg. ho. 11. in Ezech.

Praelationis, inter alia sic loquitur: *Quia autem necessitate loci saepe viris saecularibus iungor, nonnumquam mihi linguae disciplinam relaxo. Nam si in assiduo censurae meae rigore me teneo, scio quia ab infirmioribus fugior eosque ad hoc, quod appeto, numquam traho.* Linguae disciplinam intelligit Gregorius observantiam legis, qua silentium linguae praescribebatur antea in monasterio. De hac igitur particulari disciplina non est definitio, sed illa designatur, quae universalis est totius coenobii, nascitur tamen ex uniuscuiusque personae ac regulae observantia.

18. Haec disciplina, quam dixi regularum observantiam esse, non distinctam re, sed ratione ab obedientia, versatur sine dubio in genere virtutum. Virtutes autem in mediocritate quadam inter extrema vitiosa collocatas esse docuerunt omnes boni philosophi cum Aristotele, et S. Hieronymus[1]) probavit, cum scripsit: Philosophorum quoque sententia est: Μεσότητας ἀρετὰς ὑπερβολὰς καὶἰας εἶναι, *quod latinus ita sermo potest resonare: moderatas esse virtutes; excedentes modum atque mensuram inter vitia deputari.* S. Dorotheus[2]) Scriptura, Patrum auctoritate et inductione probat idem. Quamobrem ad perfectam disciplinae cognitionem operae pretium est indicare vitia contraria, quae vitanda sunt

[1]) Ar. l. 2. eth. c. 2. et 6., S. Hieron. ep. 8. ad Demetr.
[2]) S. Doroth. serm. 10.

a studiosis observantiae, quibusque cognitis observantiae virtus clarius elucebit. Est autem alia ratio mediocritatis in observantia respectu subditorum, alia respectu Superiorum. Nam rigor, ut dicam in dissertatione de observantia subiectorum[1]), si teneatur a subdito, virtutis fines non egreditur, si exigatur in subdito per Superiorem, vitio vertitur Superiori[2]). Quamobrem distincte loquendum est ; ac de respectu Superiorum alias. In observantia respectu subiectorum vitium a mediocritate deficiens est, quae vulgo dicitur inobservantia ; laxitas in observantia regularum dicta est a P. N. Claudio[3]). Nominari potest etiam licentia vivendi regulis non servatis. S. Ambrosius[4]) disciplinae opposuit *insolentiam*, cuius Doctoris verba, quae monitum praeclarum continent conversationis pravorum fugiendae, referre placet. *Noxiae sunt*, inquit, *conversationes cum insipientibus et inficiunt sobriam mentem ac decolorant, quia sicut adhaerens sancto, sanctus eris, ita cum perverso perversus eris, sicut scriptum est*[5]). *Frequenter enim accidit, ut quis contra propositum suum intemperantem audiens, cum velit ipse continentiam disciplinae tenere, fuco insipientiae coloretur, meritoque contrariae sibi sunt et repugnantes disciplina atque insolentia.* Vitium excedens in subdito difficile est reperire ; qui quo diligentior est,

[1]) Infra n. 34. [2]) Infra n. 33. [3]) P. Clau. l. indust. c. 11. [4]) S. Amb annot. in c. 8. Exod. [5]) Psalm 17. 7.

accuratior atque observantior, eo laudabilior; et rigor, quem vitiosum in Superiore putamus, non est in subdito reprehendendus. Dicerem tamen excessum esse [1]). superstitiosam quamdam et indiscretam observantiam cum notabili singularitate nimiaque sollicitudine animi perturbationeque timoris coniunctam, qua neque sibi ipsi neque aliis satisfacit. Hoc vitio peccaret, qui interrogatus de re necessaria, respondere paucis nollet, nullis litteris responsum exigentibus facultate impetrata rescriberet, adeo demissa voce loqueretur, ut vix audiri posset ab iis, quibuscum loqueretur; metuens negotia saecularia, nihil in proximorum utilitatem expediendum susciperet.

19. Sed iam cognita per definitionem regulari disciplina veniamus ad secundum caput, in quo quaerebatur, quanti sit momenti in ordinibus religiosis. Maximi esse debet cuique mediocriter perito rerum ad religiosos ordines pertinentium certissimum esse. Prima probatio sumitur ex Patribus. S. Bernardus[2]) explicans miraculum mutationis aquae in vinum, ponit in religione sex hydrias, hoc est sex res valde necessarias ad nostrum statum, quas ipse vocat sex observantias a sanctis Patribus ad corda purificanda institutas: Castitatem, ieiunium, laborem manuum, vigiliam, silentium et sexto loco inquit: *Sexta quoque hydria disciplina est, qua non nostro arbitrio,*

[1]) Infra n. 34. [2]) S. Bern. ser. 2. de mut. aquae etc.

sed alieno vivimus, ut deleatur quidquid indisciplinate vivendo deliquimus. Quanti Bernardus eam faciat, patet ex eo, quod associat cum labore manuum, ieiunio, silentio, quae semper fuerunt inter monachos in primis muneribus, et quod est mirabilius, aequare videtur cum castitate, quae est de substantia religionis. Atque hic pius Pater in effectu disciplinae, qui est alieno arbitrio vivere, per ordinem regularem videtur respexisse sanctum Hieronymum, qui in epistola ad Rusticum sic describit regularem disciplinam[1]). *Et, ne plura replicando fastidium legenti faciam, per haec omnia ad illud tendit oratio, ut doceam te, non tuo arbitrio dimittendum, sed vivere debere in monasterio sub unius disciplina Patris, consortioque multorum, ut ab alio discas humilitatem, ab alio patientiam; hic te silentium, ille doceat mansuetudinem; non facias, quod vis; comedas, quod iuberis; vestiare, quod acceperis; operis tui pensum persolvas; subiciaris, cui non vis; lassus ad stratum venias ambulansque dormites et necdum expleto somno surgere compellaris.* Petrus Blesensis[2]) eodem, quo S. Bernardus saeculo, si non religiosus, sed archidiaconus, tamen in laudes religiosorum merito effusus, inter praecipua religiosi coenobii bona disciplinae vigorem enumerat. *Habebas*, inquit, *in claustro secretum solitudinis, locum poenitentiae, pacem animae,*

[1]) S. Hier. ep. 4 ad Rust. [2]) Pet. Bles. in Invectiva.

contemplationis arcanum, gaudium in Spiritu sancto, consilium in haesitatione, in tentatione remedium et in omnibus efficax beneficium medicinae. Ibi virtutum schola est, summus ibi modestiae usus, morum regularitas, legendi libertas, fraternitatis affectio, omnium communicatio, disciplinae vigor, lex obedientiae, vinculum caritatis et mutua obsequela. Salvator in revelationibus S. Brigittae[1]) capitali ancorae in navi similem fecit disciplinam religiosam, laevigatam per patientiam et favorem divinae dilectionis ; qua perdita fluctuat navis, etiamsi integra sit secunda ancora, quae est voluntas serviendi Deo et gubernaculum Superioris ; quod tamen cito solvetur. Veterum Patrum alia in laudem regularis disciplinae dicta, sparsa reperies in hac ipsa tractatione.

20. Secunda probatio ducitur ex analogia disciplinae militaris. Probaturus sum in commentario sequenti tertiae particulae[2]) Societatem nostram a militari societate nomen esse mutuatam, proinde maximam esse inter utrumque ordinem congruentiam. Itaque ex illa disciplinae nostrae necessitatem utilitatemque colligemus. Illa militaris oritur tum e legibus militaribus, quales illae sunt: vigilare in excubiis, servare ordinem in itinere, castris, acie, non deserere locum, non abicere arma in pugna, quibus accedebant praecepta ducum atque adhortationes ante pugnam :

[1]) Revel. B. Brig. l. 4. c. 88. [2]) Partic. 3. n. 21.

tum poenis impositis atque exactis; quales erant fustigatio, hordeum, cinguli depositio, missio ignominiosa, mors. Ex his nascebatur in exercitu mira obedientia et legum observatio, quam disciplinam voco. De hac Valerius Maximus nobile illud elogium extulit vocans eam[1]): *praecipuum decus et stabilimentum Romani Imperii et vinculum tenacissimum, in cuius sinu ac tutela serenus tranquillusque beatae pacis status acquiescit.* De hac nostra disciplina religiosa dixerim equidem hoc ipsum: *praecipuum decus atque stabilimentum religiosi status et vinculum tenacissimum concordiae.* Dixi *praecipuum decus religiosi status*, quia ut id verissimum est de disciplina et observantia substantialium, ita in opinione saecularium et populi verum id est de regulari externa disciplina. Nam ii dignitatem sanctitatemque cenobii atque ordinis hac disciplina subiecta oculis metiuntur, tunc existimant ordinem vel a primaeva institutione nihil descivisse, vel in pristinum statum a lapsu rediisse, cum in eo regularem observantiam vigere animadvertunt. Non penetrant interiora, de iis faciunt ex externis coniecturam, ut iam docuimus[2]).

21. Secundo loco asserebam hanc disciplinam dici posse *stabilimentum religiosi status.* Conveniunt in disciplinam, quae est observatio regularum, quaecunque dicuntur de regulis, quas dixi[3])

[1]) Val. l. 2. c. 2. [2]) Partic. I. n. 35. [3]) Part. I. n. 40.

vincula, sepimenta, nervos nuncupari et aliis translatis nominibus, quae vim earum ac necessitatem declarant, quoniam iis sublatis atque exsectis ruere statum religionis est necesse. Fateor hanc propositionem de observatione substantialium verissime pronuntiari, quae *bases ac fundamenta totius regularis disciplinae* nuncupat Concilium Tridentinum[1]); de observatione nostrarum regularum communium nonnihil claudicare, cum non omnes ad substantiam pertineant religiosi ordinis. Verum eadem propositio maxime ad veritatem accedit, si observatio in universum spectetur, non singularum regularum. Nam inter eas quaedam regulae sunt ad substantiam pertinentes, ut saepe docui, tum quia est ad substantialium observationem instituta atque ordinata. Quo fit, ut iis fulcimentis sublatis votorum et substantialium observatio, si non statim labatur, non longo certe ruat intervallo. Quodsi haec observatio regularum non est ex substantialibus primi ordinis, erit sane secundi generis. Nam a Congregatione quinta[2]) locantur inter substantialia. *Imprimis, quae in regula Iulio III. oblata scribuntur, deinde ea, sine quibus illa aut nullo modo, aut vix constare possunt.* Si ergo votorum et substantialium observatio constare non potest aut vix potest sine regularum communium observatione, ut docet experientia, intelliget prudens lector, quid respon-

[1]) Conc. Trid. sess. 25. de reg. c. I. [2]) Cong. 5. can. 17.

sura esset Congregatio generalis, si de hac re consuleretur. Equidem puto decreturam, harum regularum simul sumptarum observationem de numero substantialium esse, quae secundo loco numeravit.

22. Probatur hoc pronuntiatum auctoritate magistrorum vitae religiosae. Quorum aliqui ruinam oriri affirmant ex eo, quod regulae non observantur. S. Ephraem, locutus de oratione et conversatione mundanorum, profert haec gravissima verba[1]): *Magnum quippe animarum naufragium, in quo canones et rectae vitae institutiones non vigent.* Ratio alia esse non potest tantae ruinae, nisi quia canones fulciunt substantialia. Proximo nobis saeculo Ioannes Trithemius[2]): *In coenobiis, ubi regula despicitur, ubi disciplina non servatur, quid aliud, quam quaedam scaturigo vitiorum omnium conspicitur? Nulla obedientia, nulla paupertas, nulla castitas apud illos virtutis amore tenetur.* Deinde probatur ex iis, qui disciplinam exteriorem ad interiorem conferre ac prodesse docent. Ricardus Victorinus[3]) integro capite probat disciplinam cogitationum et cordis observari omnino non posse sine sensuum disciplina, quae exterior est. Hugo item Victorinus[4]) multus est ad probandum externae disciplinae

[1]) S. Ephr. t. 2. in doctr. var. c. 32. [2]) Io. Trith. in Penthico c. 3. [3]) Ric. Vict. in Beniam. minore c. 32. [4]) Hugo Victor. t. 2. Instit. novit. c. 10.

bona ad mentem internamque disciplinam redundare. Haec inter cetera: *Paulatim intrinsecus mens ad quietem componitur, cum per disciplinae custodiam mali motus eius foras fluere non sinuntur.* Post: *Omnium vitiorum motus disciplina coercet et quantum mala desideria foris coercenda comprimit, tantum per eam bonum desiderium interius convalescit.*

23. Tertio probatur ex iis, qui disciplinae regularis utilitates attingunt, quorum aliqui docent passiones, affectus, vitia reprimi, nonnull perfectionem comparari. Inter priores Hugo Victorinus loco citato: *Disciplina est compes cupiditatis, malorum desideriorum carcer, frenum lasciviae, iugum elationis, vinculum iracundiae, quae domat intemperantiam, levitatem ligat et omnes inordinatos motus mentis atque illicitos appetitus suffocat.* Petrus Blesensis[1]) post enumerata commoda religionis: *Verum molestus est tibi poenitentiae labor, abstinentia onerosa, importabilis disciplinae austeritas, quae sola est clavis innocentiae, religionis ancora, custodia cordis et peremptoria prorsus appetitus illiciti.* Quae verba non utilitatem modo, sed etiam necessitatem indicant, qualis est ancorae in navigatione. S. Bernardus ubi docuisset eum carere disciplina, qui non secundum Deum, sed secundum se vivit, qui si poterit, est cum quibus vult, pergit quo vult et quantum

[1]) Pet. Bles. in Invectiva.

vult, ridet et iocatur inter quos, et ubi et quando vult et alia in eamdem sententiam; subicit disciplinae fructum, mortificationem scilicet passionum, his verbis[1]): *Oleaster olivae insertus amissa amaritudine efficitur fructuosus. Si ergo agricultura convertit stirpium qualitatem, nonne studia doctrinae et disciplinae assiduitas mitigare possunt quaslibet aegritudinis passiones?* Postremo sunt, qui disciplina docent religiosos ad perfectionem evehi. S. Ambrosius[2]): *Neque enim emendationem morum magis aetas affert, quam disciplina.* S. Bernardus loquens de prima cella ex tribus, quam sapienter vocant cellam disciplinae, haec habet[3]): *Primo omnium in cella priore, iugo disciplinae insolentia morum domanda est; quousque duris ac diutinis seniorum attrita legibus humilietur et sanetur cervicosa voluntas; bonumque in se naturae, quod superbiendo amiserat, obediendo recipiat.* Thomas a Campis initio primi libri de disciplina claustralium multa tradit digna lectu de laudibus disciplinae; quae omnia referuntur ad probationem positionis initio positae[4]): *Disciplina claustralis, si strenue servetur, ad magnam perfectionem ducit, ab aeterna damnatione liberat et in coelesti regno altissime coronat.* Ex hac servanda disciplina, qui sub regula S. Francisci per-

[1]) S. Bern. tr. de ordine vitae. [2]) S. Ambr. l. 3. ep. 25. [3]) S. Bern. ser. 23. in Cant. [4]) Th. a Camp. l. 1. de discipl. claust. c. 1.

fectius eam servare coeperunt, post primum rigorem laxatum, Observantes, seu De observantia nuncupati sunt, quam appellationem non refugit Concilium Tridentinum[1]). Ast modo una est familia S. Francisci.

24. Quod autem disciplina sit *vinculum tenacissimum pacis et concordiae*, ut de militari dicebat Valerius, habetur primum a S. Bonaventura[2]), qui docet facile turbari fratres, cum disciplina non servatur, et quisque vivit pro libitu. Deinde ratio persuadet manifesta. Nam multae sunt regulae, quae, ut in singularum commentario dicitur, pacem, concordiam, caritatem fraternam spectant, quibus non servatis tollitur e coenobio tantum bonum. Exemplum rem illustrat. Fingamus animo in aliquo domicilio nostri ordinis aliquos esse, qui res sibi usurpent ex alienis cubiculis, domum orationis atque studiorum tempore clamoribus compleant, de quibuscumque rebus contentiose disputent, in aliena cubicula otiosis sermonibus locuturi irrumpant, hunc reprehendant acerbe, iocose illum verberent, alterius officium auctoritate propria sibi occupent, quae omnia sunt regulis nostris communibus vetita, quis non videt fore, ut magnae rixae ac dissensiones accendantur et domestica concordia

[1]) Conc. Trid. sess. 25. de reg. c. 3. [2]) S. Bon. l. I. de sex alis Seraph. c. 3.

funditus tollatur? Veniamus ad tertium disputationis caput.

25. Proposueram tertio loco disputandum, per quae instrumenta possit a Superioribus disciplina conservari. Nemo nescit omnia, quaecumque faciunt idoneum Superiorem ad gubernandum, prodesse disciplinae conservandae. Nam haec dilabitur ex mala gubernatione, ut sanctus Gregorius gubernandi bene peritus manifestum facit, reprehendens Urbicum abbatem de dissoluta regula monasterii: *Quod*, inquit[1]), *ex nulla alia re evenire valuit, nisi quia tua dilectio in regimine suo inordinata est nec cum gravitate valet aliquid disponere; sed modo studet peccantibus leviter blandiri, modo inordinate et extra modum nimis irasci. Nam si semetipsam in mentis suae ratione tenere potuisset, ipsa eius maturitas haberi in reverentia potuit et disciplinae in monasterio ordo servari.* Verum quia de bona gubernandi ratione non hoc loco praecipio, solum attingam ea, quae maxime necessaria videntur in Superiore ad continendam disciplinam regularem, de qua est instituta disputatio. Tria sunt haec atque illa, quae se doceri flagitabat propheta David, clamans affectu: *Bonitatem et disciplinam et scientiam doce me*[2]). In cuius loci expositione non immoror S. Bernardo contentus, qui *Haec sunt*,

[1]) S. Greg. l. 9. reg. ep. 42. [2]) Psal. 118. 66.

inquit[1]), *quae pastori conveniunt: Bonitas attrahit, disciplina corripit, scientia pascit. Bonitas amabilem, disciplina imitabilem, scientia docilem reddit.*

26. Bonitate, quam in Superiore percupio disciplinae regularis gratia, complector duas virtutes et eiusdem disciplinae zelum et regularum communium observantiam. Primum igitur Superior plenissimum habeat pectus zelo disciplinae in aliis conservandae. Cupit hoc sexta Congregatio[2]), quae monet provinciarum Praepositos curare, *ut subditi intelligant valde probari sibi zelum Superiorum in promovenda disciplina.* S. Bonaventura reliquit posteris libellum aureum de sex alis Seraphim, quo continetur religiosae gubernationis magisterium[3]). Hunc, quia conformis est spiritui nostro congruitque cum modo procedendi Societatis, iussit P. N. Claudius typis excudi ac per omnes provincias disseminari, ut nostri, praesertim Superiores, eum evolverent ac doctrinam tanti viri ad praxim referrent. Is ergo primam alam Superioribus attribuit *zelum iustitiae*, declaratque postea a se per iustitiam intelligi *observantiam omnium, quae vel saluti vel profectui animarum necessaria sunt*; ac de regulari disciplina disserit in eo capite. Quo ex loco intelligimus a S. Bonaventura quoque primo loco zelum disciplinae

[1]) S. Bern. in 16. serm. parvis nu. 5. [2]) Congr. 6. Instr. 10. §. 9. [3]) S. Bon. l. de sex alis seraph. c. 3.

in Superiore requiri. Zelus autem hic laudabilis, de quo est sermo, quo *zelatus est Elias pro Domino exercituum*[1]), qui cor Christi exedebat[2]), est actus amoris divinae caritatis. Idcirco Deus *Zelotes* dicitur in sacra Scriptura, *quia*, Dionysius inquit[3]), *amat creaturas*. Nam qui amat, in rem amatam fertur, et quia saepe quaedam impediunt adeptionem amatae rei, nascitur in voluntate amantis conatus quidam ad ea impedimenta tollenda. Et in amore amicitiae, qui verus ac bonus est amor, producitur hic conatus ad repellendum quidquid amico amato nocet, quidquid incommodat. Atque hic conatus a S. Thoma[4]) dicitur esse zelus. Itaque Superior, qui et religionem amat et religiosos curae suae commissos, optat utrisque hoc magnum bonum disciplinae atque observantiae conaturque ab iis arcere omnia, quaecunque disciplinam turbare aut eripere moliuntur. Atque is tunc dicitur exercere zelum, cum exerit discrete et amanter hunc conatum et qua monendo, qua castigando, qua docendo, disciplinae impedimenta repellit. Quodsi Superiores omnes inter se quasi *conspiratione facta*, quemadmodum monet sexta Congregatio[5]), conveniant animis et factis, salva retinetur atque integra in ordine toto disciplina.

27. Alterum, quod in Superiore necessarium

---

[1]) 3. Reg. 19. 10. [2]) Io. 2. 17. [3]) Areopag. l. de div. nom. c. 4. [4]) S. Th. 1. 2. q. 28. art. 4. [5]) Congr. 6. Instr. 10. §. 12.

arbitror ad retinendam in aliis disciplinam, est observatio regularum earumdem, quas a suis cupit observari. Monentur hoc nostri Superiores in regulis, in quibus haec scripta sunt[1]) : *Communes regulas ipse servet et particularia in cibo, indumentis et aliarum rerum usu, quantum fieri potest, vitet.* Et sexta Congregatio[2]) declarat atque optat etiam Superiores observantia disciplinaque contineri. Ratio necessitatis huius est exempli vis ac potestas tanta, quantam alio loco demonstrabo, quae in Superiore multo maxime apparet in utramque partem, hoc est ad subditos bonos malosque faciendos. Cognita est haec exempli potestas a philosophis. Hinc illa sunt M. Tullii[3]): *Quales in Republ. principes sunt, tales reliquos solere esse cives.* Plinius ad Traianum[4]): *Vita principis censura est eaque perpetua, ad hanc dirigimur, ad hanc convertimur.* De bono Velleius[5]) : *Recte facere princeps cives suos faciendo docet.* De malo M. Tullius[6]) : *Vitia non solum ipsi principes concipiunt, sed etiam in civitatem infundunt; plusque exemplo quam peccato nocent.* Equidem soleo bonum principem dicere similem pharo lucenti iuxta portum, navigantes in tutum invitanti ; vitiosum vero eidem iuxta scopulum, ad naufragium perducenti. Tu lector, quae de prin-

[1]) Praep. reg. 3., Rect. reg. 2. [2]) Sexta Congr. Instr. 10. § 10. [3]) Cic. l. 1. ep. 9. ad famil. [4]) Pl. in Paneg. Traiani. [5]) Vell. Paterc. l. 2. hist. [6]) Ci. l. 3. de leg.

cipe dicunt philosophi, Superioribus religiosorum accommoda; quorum eadem est plane in diversa professione vitaeque genere ratio. Praedixit S. Nazianzenus[1]): *Neque*, inquit, *vel indelebilem tincturam pannus vel foeditum aut suavem odorem res admotae ita facile contrahunt, vel exitialis quidam vapor tam facile in aerem diffunditur ac per aerem animantia occupat (quod quidem pestis est et appellatur) quam subditi antistitis improbitate celerrime impleri solent; et quidem multo facilius quam virtute.* Sunt autem huius facultatis ac potestatis causae plures. Prima est a Superioribus, quorum facta tacitae leges ac praecepta existimantur. Quinctiliani id visum. *Haec*, inquit[2]), *conditio principum, ut quidquid faciant, praecipere videantur.* Immo suaviora sunt haec tacita praecepta quam ipsa verborum imperia. Quamobrem Latinus Pacatus[3]) laudans Theodosium seniorem, quod non minacibus edictis, sed mensae parsimonia luxuriem conviviorum represserat: *Sic est enim*, inquit, *sic est; exasperat homines imperata correctio; blandissime iubetur exemplo.* Quin etiam crediderim ipse magnam partem fortitudinis in gubernando ex hoc capite adesse Superiori, quoniam nullam metuens reprehensionem a subditis, liberius ac diligentius exigit ab iisdem observantiam disciplinae, cuius ipse se omnium oculis

[1]) S. Greg. Naz. apol. 1. n. 22. [2]) Quinct. declamat. 4. [3]) Pacat. in paneg. Theodosii.

exhibet observantem. Huc spectat S. Ambrosius[1]) a Gratiano descriptus. *Iudicet ille de alterius errore, qui non habet, quod in se ipso condemnet etc.*

28. Secunda causa, cur tantum possit exemplum Superioris, affertur a S. Isidoro Pelusiota[2]): naturalis propensio subditorum ad imitandum Superiorem. *Ita*, inquit, *natura comparatum est, ut ad eius, qui praeest, similitudinem ii, qui parent, sese effingant.* Ante S. Isidorum id Cornelius Tacitus significaverat, cum dixit[3]), *obsequium in principem et aemulandi amorem validiora esse quam poenam ex legibus.* Tertia causa item in subditis. Si bonum praebet Superior exemplum in eo, quod iubet, possibile putatur, quod iubetur; si malum, existimatur impossibile praeceptum. Priorem partem Plinius innuit in laudatione Traiani[4]). *Melius homines exemplis docentur, quae imprimis hoc in se boni habent, quod approbant, quae praecipiunt, fieri posse.* Quem locum sanctus Bernardus respexisse videtur, cum de operis exemplo loquens, *plurimum*, inquit[5]), *faciens suasibile, quod auditur, dum monstrat factibile, quod suadetur.* Posteriorem habes a S. Chrysostomo[6]) tractante hoc ipsum argumentum sub nomine discipuli et doctoris: *Si quando viderit ver-*

[1]) S. Ambr. ser. 20. in. Ps. 18. q. 7. iudicet. [2]) S. Isid. Pelus. l. 2. ep. 209. [3]) Tac. l. 3. ann. [4]) Pl. in paneg. Traiani. [5]) S. Bern. ser. de S. Bened. [6]) S. Chrys. ho. 12. in c. 3. Philip.

bis duntaxat philosophantem (doctorem discipulus) *dicet eum impossibilia praecipere. Quod autem impossibilia praecipiat, eum hoc ostendere primum, qui ea non faciat. Si vero viderit per opera perfectam virtutem, iam non poterit ista dicere.* Quarta causa est pudor, in ingenuis potissimum subditis. Innuitur ab Theodorico Rege apud Cassiodorum[1]) laudante senatui Romano Cassiodorum ipsum. *Vixit tanta continentia, ut aequitatem et instrueret monitis et doceret exemplis. Facilis enim recti persuasor est innocens iudex, sub cuius praedicabili conversatione pudet mores probabiles non habere.* Contra vero licere sibi eadem impune arbitrantur ac sine pudore metuve peccant, qui viderint Superiorem leges communes omnes ac iura violantem. Item Rex: *Quis enim vereatur scelus, cuius in suggestu gremii complicem videt? Incassum personam fictae severitatis inducit, cum avarus pecuniae ambitum dissuadet.* Et post alia concludit: *Excessus tunc sunt in fortitudine, cum creduntur iudicibus displicere.*

29. Ob has atque alias, quas omitto, rationes, viri prudentes tum philosophi, tum theologi, in humana et ecclesiastica gubernatione saepe gravissimis cohortationibus urgent Superiores, quolibet nomine insignes, sive principum ac iudicum, sive doctorum ac magistrorum, ut exemplo praeluceant subditis suis, in eo praesertim, quod ipsi

[1]) Cassiod. l. 1. var. ep. 4.

iubent. Quorum voces ad nostros Superiores in observantia communium regularum, de qua disputamus, mea scriptione converto. E philosophis sufficiant ea testimonia, quae retulimus. Quibus Claudiani praeceptum[1]) iam inde ab adolescentia mea impressum menti pulchritudo ipsius addere suadet, quo fere omnia complectitur, quae supra collegimus, laudans Honorium et alios docens.

In commune iubes si quid censesque tenendum,
Primus iussa subi; tunc observantior aequi
Fit populus nec ferre vetat, cum viderit ipsum
Auctorem parere sibi. Componitur orbis
Regis ad exemplum; nec sic inflectere sensus
Humanos edicta valent quam vita regentis.
Mobile mutatur semper cum principe vulgus.

E sacris auctoribus S. Chrysostomus[2]) explanans ea verba Pauli: *Sicut habetis formam nostram*, docet primum Apostolos fuisse perfecta exempla primarii exemplaris, deinde reddit his verbis huius rei rationem: *Quod litterae referebant, illud reipsa omnibus conspicuum faciebant. Ea demum est optima doctrina. Ita discipulis induci ac persuaderi poterit. Si enim doctor verbis quidem doceat ac philosophetur, operibus vero contraria fecerit, nondum doctor erit. Nam isthuc et discipulo facile praestitu fuerit, nempe verbis philosophari. Sed opus est admonitione et inductione, quae sit*

[1]) Claud. pane. in 4. consul. Honor. [2]) S. Chrys. ho. 12. in c. 3. Philip.

ex ipsis operibus. Ista quippe et doctorem venerabilem facit et discipulum obsequentem. Similia paucioribus docet Cassiodorus[1]): *Non potest auctoritatem habere sermo, qui non iuvatur exemplo; dum iniquum sit bona praecipere et talia non fecisse.* Rationem reddimus ex Niceta episcopo[2]), qui vitam et sermonem instar geminarum manuum ait esse, nec licere discipulos altera trahere, repellere altera, quod proverbio vetamur; id autem facere magistrum, cum bene loquitur et male vivit. S. Ephraem[3]) his antiquior: *Nihil aeque animum hominis ducit ad salutem iunioresque ad laborandum incendit, atque si doctorem re ipsa et exemplo ad virtutem cohortatorem invenerint.* Idem alio loco[4]) disserens de cura pastorali. *Oportet maiores minoribus formam praebere atque exemplum ad omnem virtutem, ut non demus occasionem cupientibus occasionem. Nam si nos inobedientes simus, quomodo ceteris obedientiam demonstrabimus?* et alia in eandem sententiam, afferens Apostoli dictum: *Exemplum esto fidelium*[5]), *et* Salvatoris: *Qui fecerit et docuerit, hic magnus vocabitur in regno coelorum*[6]). Auctor imperfecti commentarii in Matthaeum[7]), qui locatur inter opera S. Chrysostomi, explicans ea verba Salvatoris: *Sic luceat lux*

[1]) Cassiod. l. 11. var. c. 8. [2]) Niceta tetrast. 4. Nazianz. [3]) S. Eph. t. 3. tr. de vita spir. c. 37. [4]) Id. t. 2. paraen. 15. [5]) 1. Tim. 4. 12. [6]) Matth. 5. 19. [7]) Imperf. hom. 10. in Matth.

vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona etc.[1]) his verbis locum illustrat : *Sic illuminate, docete, non ut verba vestra tantummodo audiant homines, sed ut opera vestra bona videant, ut quos illuminaveritis per verbum quasi lux, condiatis per exempla operum vestrorum quasi sales. Quoniam qui docet et facit, quod docet, vere ille docet ; qui autem non facit, quod docet, non alium docet, sed ipsum condemnat. Et melius est facere et non docere, quam docere et non facere: quoniam qui facit, etsi tacuerit, aliquos corrigit exemplo suo ; qui autem docet et non facit, non solum neminem corrigit, sed adhuc multos scandalizat. Quis enim non moveatur ad peccandum, cum viderit ipsos doctores pietatis peccantes?* Quod hic auctor de doctore ac docente dicit, tu lector de Superiore ac praecipiente observationem regularum dicito, atque in eum doctrina tota cadit aptissime. S. Augustinus[2]) praelatum formans : *Circa omnes seipsum bonorum operum praebeat exemplum. Disciplinam libens habeat, metuendus imponat.* S. Dorotheus[3]) coenobiis praefectum instituens : *Verbo et opere, quae agenda sunt, illos instrue et doce, magis tamen opere et exemplo, quoniam exempla multo sunt efficaciora et opera longe magis movent quam verba.* S. Bonaventura[4]) in praememorato libello quartam praelato alam affingit, *exemplum*

[1]) Matth. 5. 16. [2]) S. Aug. in reg. c. 31. [3]) S. Doroth. serm. 17. [4]) S. Bon. l. de sex. alis seraph. c. 6.

vitae; caput integrum scribit ea de re. Inter alia, praelatum esse debere similem geometriae magistro, qui, quas docet demonstrationes, fingit in sabulo; cum in omnibus virtutum exemplis oportere rectorem praecedere subditos, tum specialiter in communis observantiae conformitate. Tum subdit: *Communem vitam cum ceteris observet in victu, vestitu et labore, etc.* Quo ex loco regula secunda nostri Rectoris exscripta videtur. Denique S. Bernardus liquido docet abbatem regulae communi subesse debere, cum ait ex regula S. Benedicti[1]): *Omnes magistram sequantur regulam, ubi sane nec Abbatem excipi puto.* Et antea dixerat: *A nemine deviandum a regula*; ergo nec ab ipso abbate. Quodsi, ut Imperator Theodosius et Valentinianus Caesar rescripserunt[2]), *digna vox est maiestate regnantis, legibus alligatum se principem profiteri*, quanto dignior erit vita rectoris religiosorum, qui leges ordinis sui sibi servandas intelligat et quam diligentissime observet?

30. Stabilita bonitate in Superiore ad continendam in aliis disciplinam agendum est de duobus instrumentis, quae diximus esse *disciplinam et scientiam.* Intelligo per hanc posteriorem scientiam doctrinam quandam, qua subditus a Superiore erudiatur, tamquam a magistro intelligat,

[1]) S. Bern. l. de pecc. et dispens c. 7. [2]) L. digna. C. de legibus etc.

quam obligationem habeat ad regulas observandas, quanti sint eae momenti, quod in hunc finem supra docuimus; quot fructus ex earum observatione proveniant, quibus adiumentis observantia perfecta obtineatur, quibus impedimentis tollatur aut enervetur; quae sequantur mala quamque gravia ex neglecta disciplina; atque his similia cum adhortatione coniuncta. Per disciplinam sumo punitionem et correptionem aliquam, quam disciplina significat in secunda acceptione supra multis explicata[1]); sine qua cum durioribus parum verba proficiunt. Itaque sunt ambae necessariae, quod ex S. Ambrosio[2]) colligitur explicante Psalmi 118. locum. *Qui petit doceri bonitatem et disciplinam, debet petere etiam scientiam doceri. Nisi enim habeat et castigatio scientiam, molesta est disciplina, molesta correptio.* Et vere scientia sola despicitur, correptio sola odio habetur, alteram altera temperet, mitiget, iuvet. Idcirco virga Aaron, quae correptionis est symbolum, ut omnibus notum est, non longe aberat a tabulis testamenti sive legis, quae erant in arca[3]). Quibus umbris innuitur doctrinam cum castigatione coniungi oportere in bona gubernatione. S. Paulus in epistola ad Ephesios[4]) praecipiens de liberorum educatione connectit inter se duas hasce disciplinas, doctricem alteram,

[1]) Supra n. 8. [2]) S. Ambros. octon. 9. in Psal. 118. [3]) Hebr. 9. 4. [4]) Ephes. 6. 4.

alteram castigatricem, cum ait: *Sed educate illos in disciplina et correptione Domini.* Primo loco παιδείαν requirit, hoc est eruditionem ac disciplinam primae notionis initio disputationis huius positae. Quod verbum in hunc sensum accipit S. Hieronymus, qui sic exponit[1]): *Sed divinae legis eos instituite disciplinis.* Itidem S. Chrysostomus[2]), qui per hanc occasionem graviter parentes monet, ut divinae Scripturae cognitione curent liberos imbui, si morigeros eos velint; docetque doctrinam illam sacram non solum monachis, sed omnibus christianis esse necessariam. Secundo loco ponit Apostolus νουθεσίαν, quam vetus interpres vertit *correptionem.* S. Hieronymus describit[3]) *admonitionem minime austeram.* Quibus ex verbis clare habemus esse castigatricem disciplinam, quae ab admonitione facta verbis initium ducens, progreditur, si sit opus, ad reprehensionem et flagella. S. Gregorius Nyssenus[4]) agens de disciplina ecclesiastica et de instrumentis illius conservandae, inter quae commemorat *segregationem*, hoc est excommunicationem, confert Mosaicam legem cum evangelica atque in illa quatuordecim plagas esse dicit, sed in vita evangelica, inquit, *imprimis est verbum et misericordia et virga et adhortatio et plaga.*

[1]) S. Hier. in c. 6. Ephes. t. 3. [2]) S. Chrys. ho. 21. in c. 8. Ephes. [3]) S. Hier. l. 3. in epist. ad Ephes. t. 5. [4]) S. Greg. Niss. adv. gr. fer. reprehens.

Quibus verbis non aliud intelligit, nisi doctrinam cum adhortatione et virgam emendatricem cum misericordia. In Superiore religioso B. Laurentius Iustinianus eadem requirit[1]), qui in libro de institutione et regimine Praelatorum enixe requirit exhortationes publicas et privatas collocutiones, tum correctiones cum compassione. Dialogi de Oratoribus auctor[2]), sive is fuerit Tacitus sive Quinctilianus, coniungit disciplinam et severitatem non semel eadem mente. Pollicetur se prius de severitate ac disciplina maiorum circa educandos formandosque liberos dicturum, tum subiungit: *Quae disciplina ac severitas eo pertinebat, ut sincera et integra et nullis pravitatibus detorta uniuscuiusque natura toto pectore arriperet artes honestas.* P. N. Claudius[3]) ad curandum morbum illum, quem vocat laxitatem in observantia regularum, multa remedia Superioribus praecipit, quae omnia fere ad haec duo capita revocantur: *Doctrinam et castigationem.* Sed de utraque nonnihil in particulari dicamus.

31. Scientia haec, sive doctrina sive disciplina primae significationis, quam necessariam ducimus, cum ad bene gubernandum, tum vero potissimum ad continendam observantiam regularem, potest esse publica et privata. Nam Superior docere potest ac debet suos ea, quae iam dixi,

[1]) B. Laur. l. de regim. Praelat. c. 7. 8. 9. [2]) Quinct. dial. de orat. [3]) P. Claud. l. Indust. c. 11.

modo publice in sodalium omnium conventu, modo privatim singulos pro necessitate vel utilitate cuiusque. Publice fit in exhortatione domestica, in qua est agendum de observatione Constitutionum et regularum, quemadmodum praescribitur Superioribus in ipsorum regulis[1]). Verum quia de domestica exhortatione fuse scripsi[2]), ideo non aliud nunc est de illa dicendum. Privata doctrina traditur in privato colloquio, quod tantopere commendatur Superioribus nostris in regula, quae praecitatam de publica exhortatione sequitur[3]), in haec verba. *Crebro et magna caritatis significatione alloquatur subditos eorumque necessitatibus, non corporis tantum, sed multo etiam magis animae paterno affectu prospiciat.* Quanti sit ponderis ac necessitatis haec privata collocutio ad recte gubernandum religiosos, alio loco demonstrandum est, interim perlegatur B. Laurentii liber De institutione et regimine Praelatorum[4]), in quo caput est : *Quod more medicorum, qui praesunt, studeant in privatis locutionibus congruam animarum medicinam audientium praebere languoribus.* Quod ad praesentem disputationem attinet, certum est gravem esse morbum animae atque a Superiore tamquam medico curandum laxitatem in observatione regularum. Remedium

[1]) Praep. reg. 25.; Rect. reg. 24. [2]) Tract. de do. exhort. [3]) Praep. reg. 26.; Rect. reg. 25. [4]) B. Laur. l. de reg. prael. c. 8.

illud potissimum traditur a P. N. Claudio, ut aegrotus privato colloquio eoque frequenti iuvetur et in omnem partem versetur ac sanandus omnino suscipiatur, quemadmodum amantes medici faciunt, cum aliquem aegrotum curandum suscipiunt, unde et suscepti dicuntur ab Ambrosio[1]), Cassiano[2]) et aliis, quem non una, sed multis rationibus sanitati reddere conantur. Atque haec P. N. Claudii medicina consonat cum doctrina, quae traditur a S. Gregorio Nysseno his verbis[3]): *Quae ad docendum comparatur oratio, est tractatu difficilis et ad virtutem institutio et postulat variam regendi et administrandi rationem se subiecti moribus accommodans. Est quispiam pervicax, asper et qui non facile morem gerit, opus habet flagris. Quidnam ergo faciemus, cum virgas non tractemus? eumne relinquemus et eius nullam curam geremus? Nequaquam, sed eum oratione in alium traducemus habitum, usui subiecto congruentem. Et quomodo obsonia, si parum adhibeatur condimenti, in contrarias transeunt qualitates, mutata ab acerbo in dulce et a dulci in acerbum, ita etiam nostra oratio adiectis figuris in usus diversos transformatur, ut excogitetur, quod est aptum ad unumquemque alendum.*

32. Sed quia verba, monitiones, cohortationes in quibusdam non proficiunt, tum ad eorum emen-

[1]) S. Ambr. serm. 27. [2]) Cass. l. 10. c. 7. et c. 14. [3]) S. Greg. Nyss. adv. aegrefer. reprehens.

dationem, qui peccarunt in violatione regularum, tum ad continendos alios in officio, deveniendum est interdum a Superiore ad alteram partem disciplinae, quam diximus aliquando castigatricem, poenis imponendis transgressori, quae sint in ordine usitatae ac receptae. *Latratu canum baculoque pastoris*, ut S. Hieronymi[1]) verbis utar, *luporum rabies deterrenda est.* Id ex Constitutionibus Superiori nostro mandatur per haec verba[2]): *Nisi prudentia rebus particularibus adhibita aliter procedendum dictaverit, illud in correctionibus observet, ut ii, qui peccant, primo in caritate et dulcedine admoneantur, secundo in caritate quidem, sed eo tamen modo, ut eis confusio et robur iniciatur, tertio amori ea, quae timorem incutiant, si opus erit, adiciantur.* Et alio in loco[3]) subditi monentur castigationem acceptare: *Adimplere quisque debet quasvis poenitentias, quae propter defectus et negligentiam suam vel quidvis aliud fuerint iniunctae.* Res est veteribus usitata in transgressione regularis disciplinae, ut poenae violatoribus imponantur publicae in fratrum conventu. S. Pachomius ita statuit[4]): *Qui una oratione tardius venerit, vel qui mussitaverit aut locutus fuerit ad alterum, vel qui riserit in reliquis orationibus, constituto ordine aget poenitentiam.*

[1]) S. Hier. ep. 83. ad Ocean. [2]) Par. 3. c. 1. lit. N. Rect. reg. 27. [3]) Exam. c. 4. §. 33. Reg. 37. Sum. [4]) 3. Pachom. reg. n. 68. 9. 1.

Postea : *Qui contemnunt praecepta maiorum et regulas monasterii, quae Dei praecepto constitutae sunt, et parvipendunt seniorum consilia, corripientur iuxta ordinem constitutum, donec corrigantur.* Regulas monasterii dicit Dei praecepto constitutas, ut equidem opinor, quia dictatae fuerunt ab angelo. Cassianus[1]) de tardis ad orationem : *Ulterius oratorium introire non audet nec semet ipsum admiscere psallentibus, sed congregationis missam* (hoc est dimissionem) *stans pro foribus praestolatur, donec egredientibus cunctis, submissa in terram poenitentia negligentiae suae vel tarditatis impetret veniam.* Integrum caput in quarto libro[2]) multas habet poenitentias praescriptas violatoribus multarum regularum nostris persimilium, cuius verba referentur opportuniore loco. Quid poenarum S. Basilius, Benedictus, Isidorus et Fructuosus statuerint transgressoribus harum regularum, quarum observatio dicitur disciplina regularis. videre licet in commentario regulae XV., ubi de celeritate obedientiae disseremus[3]). Habebat et S. Augustinus hanc consuetudinem poenas imponendi ruptoribus suarum regularum, quas in domestico clericorum monasterio statuerat. Inter quas ad vitandum periurium, interdixerat, ne quis iuraret. *Quodsi*, tradit Possidius[4]), *prolapsus fuisset, unam de statutis perdebat*

[1]) Cass. l. 3. c. 7. [2]) Id. l. 4. c. 16. [3]) Ad reg. 15. con. n. 26. 27. [4]) Possi. in vita B. Aug. c. 25.

potionem. Numerus enim erat suis secum commorantibus et conviventibus poculorum praefixus. Indisciplinationes quoque et transgressiones suorum a regula recta et honestate et arguebat et tolerabat, quantum decebat et oportebat etc. S. Bernardus probat hunc usum scribens ad sororem de modo bene vivendi sermonem[1]). Nam multis eam hortatur, ut amet correptionem, ut diligat correctores, deinde exponit locum Canticorum: *Invenerunt me vigiles, qui custodiunt civitatem etc*[2]) his verbis: *Per custodes civitatis intelligimus praelatos, qui statum sanctae ecclesiae custodiunt, qui etiam animam fidelem inveniunt eamque suis praedicationibus et exhortationibus atque minis percutiunt atque amore caritatis Christi vulnerant. Nec solum hoc sufficit eis, sed etiam pallium ei tollunt, id est omnem terrenam delectationem atque substantiam temporalem ab ea auferunt et eam nudam peccatis ac spoliatam divitiis ad regnum coelorum transmittunt.* Expende lector: *percusserunt me*, exponi de verbo tum publice tum privatim; *vulneraverunt* de poenis inflictis. Idcirco postea subicit: *Melius est tibi manu abbatissae flagellis caedi quam in inferno poenas pati.* Thomas a Campis agens de hoc ipso argumento[3]): *Duo bona praetendit omnia regularis disciplina; ut statuta diligenter serventur et negligentes pro cul-*

[1]) S. Ber. ser. 18. de modo bene vivendi. [2]) Cant. 3. 3. [3]) Th. a Campis l. 1. de discipl. claust. c. 1.

pis suis corrigantur. Quam strenue recentiores ordines imitatione antiquorum exigant poenas in capitulis a transgressoribus regularum et disciplinae regularis violatoribus, non hoc loco dicam, ne cuncta in unum congeram. Nam quae de huiusmodi poenis imponendis dicenda restant, reservantur disputationi de poenis.

33. Atque haec, quae praecepimus de continenda disciplina[1]), sic a Superioribus sunt executioni mandanda, ut vigor servetur, non rigor, ut supra significavi, hoc est consistendo inter extrema vitiosa, quae virtutis speciem ac naturam tollunt et religiosos ordines evertunt. Temperent zelum ac misceant cum suavitate fortitudinem. Itaque necessarium duco, quod promisi, declarare laudabilem mediocritatem in Superioribus, extremis vitandis demonstratis. Alterum extremum in defectu est, quo Superior disciplinam ex toto relaxat. Dicitur hoc vitium a S. Gregorio[2]) *desidia. Nam si, quod absit, ecclesiasticam sollicitudinem vigoremque negligimus, perdit desidia disciplinam et animabus profecto fidelium nocetur, dum talia a suis pastoribus exempla suscipiunt.* A B. Laurentio[3]) nominatur tum *ignavia*, tum *pusillanimitas*, cum ait : *Compassio absque iustitiae rectitudine ignavia et pusillanimitas iudicanda est.* Potest quoque dici *remissio, dissolutio, languor, indulgen-*

[1]) Supra n. 18. [2]) S. Greg. l. 12. reg. ep. 12. [3]) B. Laur. l. d. regim. praela. ca. 9.

tia vitiosa. Qui sunt hoc vitio infecti Superiores, iure vocitantur desides, remissi, dissoluti, languidi, nimis indulgentes. Habere solent hi quaedam axiomata, quibus in gubernatione utuntur. Paucula ponam in exemplum. Caritatis regula tantopere a Christo commendata utendum, ex Petro Cluniacensi[1]), in religiosorum gubernatione, quae praeponenda est religiosae ex Bernardo[2]). Suavitatem nobis a B. Ignatio ceterisque maioribus nostris traditam in praeceptis: Iugum Domini esse suave. Zelus indiscretus malus: *Qui vehementer emungit, elicit sanguinem*[3]). Compatiendum est exemplo Salvatoris fratrum infirmitatibus; non exasperandi religiosi, qui sponte se Deo devoverunt; severitate religiosae familiae dissolvuntur; metus poenarum a gubernatoribus non coenobiorum, sed civitatum et regnorum adhibendus; multa in religiosis ordinibus ad terrorem potius quam ad poenam exigendam instituuntur; regulae nostrae non obligant ex genere suo ad peccatum. Haec axiomata et horum similia, etsi bono sensu intellecta vera sunt omnia, tamen quo sensu pronuntiantur a languidis Superioribus et ad gubernationem religiosam adhibentur, enervant regularem disciplinam. Nam, ut experientia magistra est, iis imbutus dogmatibus Superior connivens in omnibus transgressionibus

[1]) Petr. Clu. l. 3. ep. 28. ad Ber. respons. 20. [2]) S. Bern. l. d. praec. et disp. ca. 7. [3]) Prov. 30. 33.

omnia dissimulat, nihil punit, omnibus parcit. Dispensat in regulis vel facillime vel sine causa gravi vel cum omnibus, aeque cum novitio et robusto adolescente atque cum sene debilitato morbis et annis. Timeri timet nimis, proinde si quando moneat aliquem in re gravi, verba usurpat Heli sacerdotis ac parentis languidissimi, reprehensi ab omnibus sanctis Patribus atque a Deo severius ob hunc languorem castigati: *Nolite filii mei: non enim est bona fama, quam ego audio*[1]). Si moneatur a senioribus de disciplinae lapsu, de alicuius fratris errato (quod fert aegerrime), semper illam excusationem habet in ore: *Nihil est, leve est, peccatum non est, humanitus erranti ignoscendum est*[2]). Laudem enim suavitatis et humanam gratiam subditorum popularemque auram passis velis captat, dicens in corde suo: *Fiat tantum pax in diebus meis.* Tum virgam auctoritatis non adhibet ad regendas oves, sed quemadmodum fecit Ionathas, intingit in favum mellis *et convertit manum suam ad os suum*[3]). Quod factum ad mores trahens S. Gregorius[4]) ait eos significare, qui vani favoris gustum de studio boni operis recipiunt. Idcirco inter alia haec habet: *Virgam quippe et manum melle plenam ad os convertunt, qui iuxta veritatis vocem omnia opera sua faciunt, ut ab hominibus videantur*[5]). *Dum enim*

[1]) I. Reg. 2. 24. [2]) Isa. 39. 8. [3]) I. Reg. 14. 27. [4]) S. Greg. l. 5. in l. I. Reg. ca. 14. [5]) Matth. 23. 5.

suis laudibus saturantur, mel non ad tenuem gustum habent in summitate virgae, sed vel in tota virga vel in manu ad plenam refectionem. Ego sancti Doctoris imitatione dixerim, virgam in favo mellis intingere atque ori admovere esse potestatem in suum commodum convertere; quod remissus Superior facit, quum auctoritate, qua pollet, singularia sibi in victu, vestitu ceterisque rebus ad vitam pertinentibus quasi virga mel sibi attribuit atque applicat. Non enim subditorum censuram metuit, qui gratiam eorum dissimulatione atque indulgentia sibi comparavit. Atque in hoc vitium deficiens prolabi solent Superiores potius senes quam iuvenes et qui minus observantes regularum ipsi subditi fuerunt et qui diuturna gubernatione lassati sunt et fracti laboribus regendi.

34. Alterum extremum excedens, quo Superior disciplinam immoderatius atque asperius astringit, habet quoque sua nomina. Dicitur a S. Isidoro[1]) *crudelitas*, cum loquitur de iracundis doctoribus: *Per rabiem*, inquit, *furoris disciplinae modum ad immanitatem crudelitatis convertunt et unde emendare subditos poterant, inde potius vulnerant.* Item a B. Laurentio[2]) disputante de regimine praelatorum ac de necessitate iustitiae et compassionis: *Iustitia sine compassione cru-*

[1]) S. Isi. Hispal. l. 3. sen. c. 40. [2]) B. Laur. l. de regi. Praelat. ca. 9.

delitas est. Appellari quoque potest ac solet *austeritas. severitas, asperitas*, atque imprimis *rigor*, ducta translatione a termino seu limite agrorum, qui rectus statuitur, et quia lapideus, rigidus est nec flectitur, proprie rigor appellatur a Latinis[1]). Hinc Eugenius IV.[2]) Papa reddens suaviorem regulam Carmelitarum a B. Alberto Patriarcha conscriptam ait se *asperitatem eius ac rigorem* temperie quadam mitigare. Sexta nostri ordinis Congregatio[3]) vetat imputari *rigorem* iis Superioribus, qui religiosam disciplinam et exactam regularum observationem exigunt a subditis. Non enim vitio rigoris dari debet, quod est virtutis. Hanc vocem pro vitioso excessu in disciplina retinenda usurpat Ivo[4]) moderans immoderatum Gaufridi Abbatis zelum exemplo illius, cui caedenti ligna ferrum de manubrio exierat et amicum percusserat et occiderat[5]). *Sic*, inquit, *sic carissime, immoderatus rigor disciplinae. quos corripit, non corrigit, sed in laqueum diaboli praecipitanter impellit.* Et alia epistola[6]): *Maioribus malis amovendis melius subvenit moderatio sincerae caritatis quam rigor indiscretae severitatis.* Ante S. Gregorius[7]) non uno in loco rigorem exasperantem damnat, cum ait: *Amor, sed non emolliens; rigor, sed non*

[1]) Aggen. l. de limitib. [2]) Eugen. IV. in bulla Romani 1431. [3]) Congr. 6. instr. 10. §. 8. [4]) Ivo ep. 82. ad. Gaufrid. Abb. [5]) Deut. 19. 5. [6]) B. Ivo ep. 70. [7]) S. Greg. l. 20. mor. c. 5. al. 8. et. l. 1. reg. ep. 24.

exasperans. Et Guilelmus Parisiensis[1]) explicans viginti duas contrarietates passionum, quae reperiuntur in parte irascibili, ponit secundo loco hanc his verbis: *Secunda est rigor inflexibilis et remissio sive laxitas inintensibilis*. Refert ex S. Gregorii sententia ad speciem superbiae. Tum subdit: *Sicut ergo iste rigor nullis exhortationibus flectitur, sic contraria remissio sive laxitas nullis suasionibus intenditur. Medium autem horum duorum vitiorum vocatur usualiter tractabilitas*. Haec Guilelmus, cuius doctrina de privato homine tradita vera quoque reperitur ob rationes easdem in Superiore respectu subditorum. Denique B. Ignatius, qui in laboribus animi et corporis prohibet extrema, *rigorem et dissolutionem*, si interrogaretur, eadem extrema in exigenda disciplina Superioribus interdiceret[2]).

35. Qui rigorem amant, haec semper axiomata iactant: Religionem virtutis scholam, mortificationis gymnasium, poenitentiae locum esse; poenae metu ac poenis ipsis communitates hominum optime contineri; exerendos esse aculeos zeli; pecudes indulgentia morbidas fieri; *virgam ferream* tribui Salvatori gubernaturo gentes a propheta Davide[3]); remissione laxari disciplinam eaque laxata ruere in praeceps ordinem; Super-

[1]) Guil. Paris. l. de virt. c. 17. [2]) Par. 10. §. 10. [3]) Psal. 7. 9.

iorem fortem esse oportere atque erectum in inflexibili iustitia. Haec horumque similia dogmata optima sunt cum axiomatis Superioris remissi temperata ; sed adeo cruda, ut ab hoc extremo proponuntur, faciunt gubernationem intolerabilem. Nam qui iis ducitur, cum nemine in regula ulla dispensat neque in particularibus casibus neque ex gravi causa. Punit omnes transgressiones, aeque leves atque graves. Nullam habet rationem personarum, non aetatis, non valetudinis, non meritorum ; aeque senem, languidum, valetudinarium tractat ac novitium, robustum, sanum. In medendo semper amara, ferrum, ignem adhibet. Affectata gravitate supercilioque spirat minas ac verbera timerique cupit potius quam amari. Cadere solent in hoc extremum novi Superiores, quos optime describit ac depingit Petrus Damiani[1]), cuius inter cetera sunt illa : *Fit repente severus in vultu, imperiosus in voce, ad corripiendum acer, ad iudicandum promptus.* Et potissimum cadere solent melancholici et qui subditi fuerunt austerioris vitae et qui gratiam Superiorum aucupantur opinione disciplinae diligentissime conservatae, denique ii, qui vel ob scientiae tenuitatem vel ob exiguam probitatis opinionem vel ob aliam causam non magnam habent apud subditos auctoritatem, existimantes se eam vel adipisci posse vel tueri severitate disciplinae. Qua re nihil

[1]) Petr. Dam. ep. 96.

consequuntur. Nam ex hac austera et rigida ratione disciplinae exigendae subditorum corda odio, querimoniis ora complentur, inde conspirationes ac seditiones in Superiorem insurgunt; quae non minus quam contrarium vitium religiosos ordines pessumdant.

36. Inter haec duo extrema media virtus est posita, sive in extremorum laxitatis et rigoris fuga sive in fortitudinis et suavitatis temperamento. Medium hoc laudabile in Superiore (de quo nunc est sermo) nominare soleo *vigorem disciplinae*; quasi dixerim masculam in gubernando virtutem aut robur virile. Glossarium vetus ac bonum interpretans vocem graecam ἀνδρεία *virtus*, inquit, *fortitudo, vigor*; quo interpretamento significat fortitudini, quae in genere virtutum est, vigorem aequari. Placuit Paulo iurisconsulto in gubernatione civili *vigor publicae disciplinae*[1]). Sancti Patres eam vocem usurpant in disciplina retinenda et ecclesiastica gubernatione. S. Cyprianus[2]), cui familiarissima est: *Item presbyteris et diaconibus non defuit sacerdotii vigor, ut quidam minus disciplinae memores et temeraria festinatione praecipites.* Idem alio loco[3]): *Nisi hoc fecissent, disciplinae evangelicae ruina non facile sarciretur, praesertim cum nulli magis tam congruens esset tenorem evangelici vigoris illiba-*

[1]) L. Locatio ff. de publ. et vectigal. [2]) S. Cyp. ep. 15. [3]) Idem ep. 31.

tum dignitatemque servare. S. Ambrosius dans praecepta Constantio[1]): *Disciplinae observantiam nequaquam soluto animo et remisso vigore patiaris perire.* S. Gregorius[2]), qui refert etiam ad religiosorum disciplinam et regimen hoc verbum, admiratus in Iob temperamentum necessarium disciplinae ac mansuetudinis, documentum dat gubernatoribus in haec verba: *Unde cunctis rectoribus utraque summopere sunt tenenda, ut nec in disciplinae vigore benignitatem mansuetudinis, nec rursum in mansuetudine districtionem deserant disciplinae; quatenus nec a compassione pietatis obdurescant, cum contumaces corrigunt, nec disciplinae vigorem molliant, cum infirmorum animos consolantur. Regat ergo disciplinae vigor mansuetudinem, et mansuetudo ornet vigorem; et sic alterum commendetur ex altero, ut nec vigor sit rigidus, nec mansuetudo dissoluta.* Et ad Ioannem episcopum Syracusarum scribens[3]): *Nullius persona vos a vigore disciplinae emolliat, neque vehemens dedignatio in rigore, quod absit, aliquo immoderatae districtionis obduret.* Post eum Petrus Damiani[4]): *Adversus ergo huiusmodi pestes sacerdotalis se auctoritas erigat et improbae temeritati ecclesiasticae disciplinae vigor obsistat.* Eundem vigorem agnoscit et exigit in ordine religioso scribens ad Ariprandum monachum: *Si de sacro conventu correp-*

[1]) S. Ambr. l 3. ep. 19. [2]) S. Greg. l. 19. mor. c. 12. al. 16. [3]) Id. l. 6. regist. epist. 9. [4]) Petr. Dam. ep. de.

tionum censura subtrahitur, disciplinae vigor funditus enervatur et religio tota destruitur. Recensetur a Petro Blesensi, ut vidimus[1]), intra maxima coenobii bona *disciplinae vigor.* Ioannes Gerson[2]) agens de zelo, qui est in Superiore nervus disciplinae regularis, tribuit illi socias scientiam sive discretionem et benevolentiam sive compassionem, atque accommodat ad haec tria sanctissimae Trinitatis appropriata, quae sunt *potentiae vigor, sapientiae fulgor, benevolentiae dulcor.* Quae accommodatio vigorem potentiae, zelo disciplinaeque assignat. Paulus quoque III.[3]) Papa, prohibens in Societate appellationes a regulae correctione, reddit hanc causam: *Ut vigor disciplinae melius conservetur.* Ex Patrum dictis habemus vigorem laudabilem esse in quavis gubernatione ac retinendum strenue, sed fieri posse rigorem damnatum, si sine modo teneatur. S. Gregorius[4]) alio loco clarissime: *Saepe subiectos frangimus, dum plus iusto vigorem iustitiae tenemus, qui profecto vigor iam iustitiae non erit, si se sub iusto moderamine non custodit.* Verum, si nimirum vitetur, habet vigor intra gyrum virtutis aliquam latitudinem, qua potest modo ad severitatem vergere, modo ad pietatem, pro ratione locorum, temporum, personarum. Hinc Innocentius II., qui laxatam

[1]) Supr. n. 19. Idem ep. 106. ad. Aripr. mon. [2]) Gers. in tr. de nupt. Christi consider. 3. [3]) Bullar. Soc. p. 31. [4]) S. Greg. l. 20. mor. c. 2. al. 3.

repererat ecclesiasticam disciplinam, laudatur ab Arnulpho Lexoviensi[1]), *quod regeret homines potius disciplina sobriae severitatis quam lenitate remissae misericordiae.* Contra alius reperietur, qui nonnihil ad lenitatem sine reprehensione deflexerit, quod Superiori paulo severiori successerit. Mediam hanc viam tenebat in disciplina domestica vir magnus in omnibus B. Augustinus, qui transgressores, ut retuli ex Possidio,[2]) *et arguebat et tolerabat.* Tenebit autem Superior ille, qui in toto gubernationis cursu Deum imitabitur, attingentem omnia *fortiter ac suaviter*[3]) disponentem universa. Virgam auctoritatis intelligat non esse debere severitate ferream, sed inflexibilitate iustitiae, iungendam in arca pectoris cum manna dulcedinis, faciendam directionis potius virgam, qualis erat gubernatio Christi (de quo dicitur: *Virga directionis, Virga regni tui*[4]) quam districtionis; melle benignitatis ac pietatis illinendam in usu, non quidem totam, sed partem aut certe summitatem, quod Ionathas fecit; rationem habendam personarum in feriendo. Nam quidam, ut generosi equi, vel sibilo vel umbra virgae reguntur, non exspectata percussione. Suscipiat affectum patris, non domini; saepe matris, nonnumquam medici, qui morbos insectatur, non homines, qui miscet in medicamentis oleum cum

[1]) Arnulph. Lexov. epist. ad Alexan. III. [2]) Supra n. 32. [3]) Sap. 8. 1. [4]) Psalm. 44. 7.

vino, Samaritani laudabilis exemplo. Timeri timeat et amari cupiat, sed in utroque servet illud sapientium: *Nequid nimis*[1]). Iustitiae zelum exerceat, sed non sine comitibus discretione et compassione. Denique vitatis extremis suprapositis observet Constitutiones nostras, de hoc temperamento praecipientes, quas, ubi de fortitudine cum suavitate miscenda in gubernatione disseretur, explicabo. Legantur interim de hac re S. Bonaventura libello de sex alis Seraphim, B. Laurentius Iustinianus Lib. de instit. ac regim. Praelatorum, P. N. Claudius in cap. 1. et 2. lib. industriarum ad curandos animi morbos.

[1]) Ar. l. 2. rhet. c. 16.; S. Hier. ep. S. ad Demetr. part. 9. c. 2. §. 4.

TITULI PARTICULA III.

Societatis Iesu.

1. Tertia tituli sive inscriptionis particula explicanda est, quae duobus verbis continetur: Societatis Iesu. De qua dicenda sunt quinque. Primum Societatem hanc nostram canonice ab Sede Apostolica institutam, probatam, confirmatam, esse proprie religionem. Deinde ordinem esse regularem Clericorum seu Presbyterorum. Tertio religionem esse ex instituto ac Pontificum declaratione mendicantem. Quarto quaeretur, cur B. Ignatius novum hunc ordinem instituere voluerit. Quinto docebo Societatem Iesu militari translatione appellatam, et qua occasione, exemplo, causis etc. Quo in postremo capite latius spatiabitur disputatio, ut nominis huius iniquis aestimatoribus respondeatur.

2. Primum igitur, haec minima Societas Iesu est a sancta Sede Apostolica canonice instituta per Paulum III. Pont. Max. anno Domini millesimo quingentesimo quadragesimo, V. Kalen. Octobris, Pontificatus eius anno sexto;

quod et B. Ignatius examinis initio significat[1]) et planum est ex primo Pontificis diplomate bullato, quod est primum in Bullario nostro[2]), qua voce librum illum intelligo, quo Bullae, perpetuo valiturae Constitutiones, Brevia Litteraeque omnes Pontificiae, quibus Societas instituitur, confirmatur, privilegiis ornatur ac defenditur, continentur. Et quoniam formula sive regula oblata Pontifici magnam proponebat perfectionem, institutum eximium et vias non ab omnibus eo saeculo tritas, ideo voluit vir prudentissimus tamquam in experimentum definire numerum professorum ad sexaginta per haec verba[3]): *Volumus autem, quod in Societate huiusmodi usque ad numerum sexaginta personarum, normulam vivendi huiusmodi profiteri cupientium, et non ultra admitti, et Societati praefatae aggregari dumtaxat valeant.* Triennio circiter post cognita Pontifex multitudine adolescentium ac virorum, qui iam admissi in Societatem litteris ac doctrinis operam dabant, perspecta item, ut idem loquitur in secundo diplomate[4]), *pia vita et bonorum operum exemplo Ignatii propositi ac sociorum*; *necnon animarum zelo*, confirmavit Societatem, institutum, regulam et sublata circumscriptione numeri facultatem concessit amplissimam, quotcumque collibitum fuerit, ad professionem ad-

[1]) Exam. c. 1. §. 1. [2]) Bullar. Soc. initio. [3]) Idem p. 10. [4]) Id. p. 15.

mittendi. Prid. Id. Martii an. ab Incarnatione 1543. Paulo III. successit Iulius item III., qui anno primo Pontificatus sui 12. Kalen. August. ann. 1550. quaecumque Paulus instituerat et concesserat, confirmavit, declaravit ac novis facultatibus auxit. Marcellus II., qui dies paucos vixit, nihil de Societate nostra statuere potuit. Paulus IV., qui Marcello subrogatus est, Institutum Societatis diligentissime examinavit, ut testatur Gregorius XIII.[1]), quod sanctum ac pium inventum esse colligimus, eo quod in eo nihil immutandum censuit. Sub Pio IV., qui Societatem multis facultatibus decoravit, Synodus oecumenica Tridenti coacta Societatem nostram his verbis commendavit[2]): *Per haec tamen sancta Synodus non intendit aliquid innovare aut prohibere, quin religio Clericorum Societatis Iesu iuxta pium eorum institutum a sancta Sede Apostolica approbatum Domino et eius ecclesiae inservire possit.* Pius V., qui mortuo Pio IV. gubernacula suscepit ecclesiae, multa decrevit in Societatis commodum, atque illud imprimis, quod mendicantem esse declaravit, ut fusius dicam[3]), et praeterea nostros appellavit religiosos[4]). Post hunc Gregorius XIII, cuius grata memoria ob insignia in nostrum ordinem collata paterno affectu beneficia debet esse sempiterna, bis Institutum nostrae Societatis confirmavit

[1]) Bullar. Soc. p. 217. 227. [2]) Conc. Trid. sess. 25. c. 16. de reg. [3]) Infra n. 7. [4]) Bullar. Soc. p. 120. 121.

atque illustravit[1]) ; primum quidem an. 1582. Kal. Februarii, deinde biennio post an. 1584. octavo Kal. Iunii, per amplissimam ac celeberrimam Constitutionem, cuius initium est : *Ascendente Domino*, quae inter eas ponitur, quae tum novitiis tum iis, qui tertio probantur, inspiciendae ac diligenter legendae traduntur[2]). Post non multos annos Gregorius XIV.[3]), cuius quoque recordatio apud nos in benedictione est, ut quosdam Instituti criminatores compesceret, ordinem nostrum institutumque vivendi confirmavit de novo Apostolica auctoritate an. 1591. quarto Kal. Iulii. Postremo Paulus V.[4]) certans cum praedecessoribus in bene merendo de nobis, an. 1606. prid. Non. Sept. Constitutiones Gregorii XIII. et Gregorii XIV. confirmans, religionem nostram vivendique modum atque institutum eius adeo constabilivit atque probavit, nihil ut amplius desiderare posse videamur.

3. Ex his satis constare potest novitio, Societatem coetum esse vere regularem atque ordinem proprie religiosum, quales sunt alii ordines ab ecclesia probati. Nam primum cum in multis canonibus Pontificii iuris[5]) definiatur ab Innocentio III., Gregorio X., Clemente V. et Ioanne XXII. non

---

[1]) Id. p. 216. Id. p. 227. [2]) Praep. Gener. ordin. c. 4. Instr. 11. §. 11. [3]) Bullar. Soc. p. 280. [4]) Id p. 305. [5]) C. fin. de relig. dom. c. un. eo. tit. l. 6.; Clem. l. eod. tit., Extrav. un. eod. tit.

esse religiones congregationes virorum ac mulierum, quae non sint ab Apostolica Sede comprobatae, quilibet vel leviter eruditus inferre potest, quo loco sit habenda nostra Societas, quam Paulus III. saepius dicit a se canonice esse Romae institutam[1]), et quam tot Pontifices consequentes confirmarunt, probarunt, tot rationibus stabiliverunt. Deinde tria substantialia vota religiosa paupertatis, castitatis et obedientiae vovemus in approbata religione, quod satis esse ad hoc, ut vere ac proprie religiosi simus, decernit Gregorius XIII. anno 1582., quod Navarrus observavit[2]). Sed idem Pontifix postea anno 1584. copiosius atque uberius id definiens asserit se motu proprio declarasse atque statuisse: *Eos, qui biennio novitiatus peracto vota tametsi simplicia emiserunt, esse vere ac proprie religiosos; quia tria huiusmodi Societatis vota ut substantialia religionis vota a Sede Apostolica fuerunt admissa, illaque emittentes in statu religionis vere constitui, quippe per ea ipsa se Societati dedicant atque actu tradunt seque divino servitio in ea mancipant.* Tum definiens de potestatis plenitudine ait: *Statuimus atque decernimus, tria vota huiusmodi, etsi simplicia, ex huius Sedis institutione ac nostra etiam declaratione et confirmatione esse vere substantialia religionis vota ac in dicta Societate, tamquam in religione approbata per Sedem eandem*

[1]) Bullar Soc. p. 20. 28. [2]) Nav. comm. 1. de reg. n. 19.

admissa fuisse et esse. Haec Gregorius, qui hoc loco Societatem perspicue religionem approbatam vocat; qua religionis appellatione nominant eam post Concilium Tridentinum sequentes quoque Pontifices: Gregorius XIV. et Paulus V., qui praedictam Gregorii XIII. Constitutionem approbant ad verbum. Et licet idem Gregorius XIII. doceat voti solemnitatem sola ecclesiae constitutione inventam esse, quod Bonifacius VIII. trecentis ante annis, ut rem vulgatam ac certam assumpserat[1]), tamen magna pars nostrum tempore suo, iam emissa haec vota solemniter profitetur. Cum igitur habeamus tria vota substantialia et ecclesiae approbationem sive acceptationem per Pontifices et Concilium generale, non possumus dubitare, quin Societas sit perfecta seu completa religio, quando solum haec duo necessaria sunt ad essentiam religionis, ut valide probat Leonardus Lessius noster[2]). Tertio novitius colligere potest nostrum ordinem veram ac propriam esse religionem ex eo, quod, qui sua sponte post emissa non solum solemnia, sed etiam simplicia vota deserunt Societatem, apostatae sunt, apostasiae notam incurrunt et omnibus apostatarum poenis subiciuntur. Quod Paulus III. et Pius IV., ut refert Pius V., atque ipse Pius V. in proprio diplomate, et post eum Gregorius XIII.

[1]) De voto et voti redempt. l. 6. [2]) Less. de iust. etc. l. 2. c. 41. dub. 1.

non semel praedecessores Pontifices secutus, qua declaraverunt, qua decreverunt. Postremo illud maxime consolari potest tirones, si perspicue tractatum fuerit a magistro, quod Summus Pontifex errare ac decipi non potest in approbatione religionum, quemadmodum communis theologorum sententia docet, quam post alios egregie muniunt atque illustrant Gregorius de Valentia et Ioannes Azor nostri ordinis[1]). Itaque cum Institutum nostrum ratioque vivendi sit approbata et tamquam regula religiose vivendi cuique in ecclesia proposita, debent certo credere nostrum Institutum bonum esse, perfectioni evangelicae consentaneum atque ecclesiae utilem fuisse huius ordinis erectionem.

4. Secundo loco proposueram probandum nostram Societatem esse regularem ordinem clericorum seu presbyterorum. Etsi omnes religiosi conveniunt in unum statum regularem seu religiosum a laicis et clericis saecularibus distinctum per tria vota substantialia probata atque acceptata per Sedem Apostolicam, quibus et a mundo segregantur et Deo consecrantur, tamen in ecclesia Dei varii sunt ordines non modo inter se peculiaribus finibus diversi, sed etiam nominibus quibusdam generalibus in ea usitatis distincti. Propterea quidam monachi dicuntur, quod

[1]) Greg. Val. t. 3. disp. 1. q. 1. pun. 7. p. 6. §. 4.; Io. Azor. t. 2. l. 5. c. 7.

nomen antiquissimum reperio atque usitatum S. Dionysio Areopagitae[1]), quod soli sibi ac monadi, hoc est Deo, viverent. Eremitae alii vocabantur seu anachoretae solitarii in locis desertis victitantes, qui vel monachi erant e coenobiis egressi maiorum permissu, perfectionis maioris studio, vel si vota substantialia non emittebant, ad theologicam amussim revocati, religiosi proprie non erant. Canonici item regulares multi nuncupantur, qui omnes fere sub S. Augustini regula militant. Postea comparuerunt religiosi, qui Fratres appellantur, quorum ingens est numerus et magnus splendor. Postremo saeculo XVI. clerici regulares non pauci exstiterunt. Itaque Romanus Pontifex cum omnia regularium seu religiosorum genera complecti cupit aliqua lege, quatuor haec nominat: Canonicorum, Monachorum, Fratrum et Clericorum. Sunt autem clerici regulares ii religiosi, qui retento clericorum habitu per vota substantialia et approbationem ecclesiae ordinem religiosum efficiunt. Ex quo fit manifestum, habitum clericalem esse differentiam accidentalem huius generis ab aliis classibus religiosorum distinguentem.

5. Licet autem hoc postremo saeculo exstiterint clerici regulares permulti, quorum varios ordines postea recensebo[2]), tamen non est inventum huius saeculi neque appellatio novitia.

[1]) S. Areop. l. de eccl. hier. c. 6. [2]) Infra n. 20.

Nam praeteritis quoque saeculis reperti sunt. Qui nunc dicuntur *Fratres Iesuati*, nuncupati sunt quoque *Clerici Apostolici*, ut tradit post Paulum Morigiam Emmanuel Rodericus[1]). Gofridus Monachus[2]) in vita S. Bernardi narrat ab eo in monasterio trium fontium, quod ad urbem est, illuminatum fuisse caecum et clericum ex iis, qui regulares nominantur. Ipse S. Bernardus[3]) explicans varietatem, qua circumdata est regina in vestitu deaurato, commemorat ordines religiosorum diversos, qui varietatem illam iucundissimam efficiunt; atque inter eos, post Cluniacenses et Cistercienses numerat Clericos regulares. Ivo Carnotensis[4]) episcopus, sanctitate doctrinaque praeclarus, scribit se consultum, *utrum clerici regulariter viventes parochias regere possint et animarum habere custodiam*; ac respondisse *nullum in primitiva ecclesia rectorem animarum constitutum, nisi de communi vita assumptum*; atque id multis canonibus probat. Petrus Blesensis[5]) de S. Augustino: *Ordinavit etiam regulam clericorum canonice degentium, lineam canonicae mediocritatis extendens, ut sapiens architectus; iuxta quam communiter viverent Apostolicam vitam agentes.* His verbis declarat illos Dei servos, quibus-

[1]) Paul. Morig. l. de orig. relig. c. 33.; Em. Roder t. 1. q. 5. ar. 8. [2]) Gofr. mon. l. 4. vitae S. Bern. c. 4. [3]) S. Ber. Apol. ad Guil. Abb. [4]) Ivo Carn. ep. 313. ad Ioan. Aurel. Episc. [5]) Bles. ser. 32.

cum vivere coepit secundum regulam Apostolicam in monasterio intra ecclesiam, ut narrat Possidius[1]), non monachos fuisse, sed clericos. Atque hi loci non ab alio notati praeter ultimum sint satis ad probandum clericorum regularium nomen ac genus non esse rem novam in ecclesia. Nam plura huc producere supersedeo, quod ea reservem ad integram ac plenam huius rei tractationem, quae clericorum regularium ordinem ad Apostolos referet. Interim legantur Hieronymus Platus ac Petrus Ribadeneira nostri ordinis necnon Basilius Serenus Canonicus Regularis Lateranensis, amicus meus in Christo, et Antonius Caracciolus Clericus Regularis in notis ad praefationem Constitutionum ordinis sui; qui omnes non ieiune tractant hoc ipsum argumentum[2]).

6. Nos igitur in hac classe Regularium Clericorum sumus. Primum quia clericorum honestorum habitum retinuimus in religionis institutione. Definitur hoc in Constitutionibus, ubi praeter alia praescribitur, *ut honestus sit et ad usum loci, in quo vivitur, accommodatus, vel saltem quod omnino non recedat*[3]). Illustrat constitutionem prima Congregatio[4]) declarans, sacerdotes uti oportere eo habitu, *quo sacerdotes honesti eius regio-*

---

[1]) Possid. in vita S. Aug. c. 5. [2]) Hier. Pl. l. 2. de bo. st. relig. c. 23.; Rib. l. de instit. Soc. not. 9, 10.; Basil. Seren. l. de priv. can. reg.; Ant. Caracc. not. ad praef. constit. [3]) P. 6. c. 2. §. 15. et. lit. L. [4]) Cong. 1. can. 27.

nis, in qua versantur, uti solent, et qui sacerdotes non sunt, quo alii clerici honesti. Quo factum est, ut pro varietate regnorum et nationum nonnihil habitus noster varius sit. Nam in Hispania palliati incedimus omnes extra domum; in Gallia Germaniaque manicatam togam ferimus ; in Italia pallio sacerdotes, toga gallicae simili clerici amiciuntur, quia clericis et sacerdotibus regionis esse conformes conati sumus et erimus imposterum, nisi illi mutaverint, ut alicubi coeperunt. Deinde clerici regulares numeramur, quia sic nominati sumus ab Apostolica Sede. Concilium Tridentinum vocat ordinem nostrum, ut vidimus supra, *religionem Clericorum Societatis Iesu.* Gregorius XIII. an. 1573. concedens facultatem horas canonicas extra chorum recitandi atque alia privilegia, dixit *Institutum Clericorum regularium Societatis Iesu a suis praedecessoribus approbatum et confirmatum fuisse.* Interdum nos Pontifices vocarunt *presbyteros,* ut Pius V., ubi nos declarat esse mendicantes ; et Clemens XIII. per aliam occasionem. Verum id effecerunt vel agentes de re, quae solis presbyteris conveniebat, vel certe cunctum ordinem a nobiliore parte, quae est sacerdotalis, denominaverunt. Permovit autem ecclesiae moderatores ad nobis imponendam clericorum nomenclaturam, quod viderent a nobis sociatum cum vita regulari statum fere omnem clericorum. Nam et eumdem finem habemus

salutem animarum sive cooperatores esse Salvatoris ad eum finem consequendum. Assumpsimus item omnia fere ministeria clericorum, quae infra numerabuntur; atque illud imprimis, quod maxime proprium cleri est: doctrinam populorum atque eruditionem iuventutis. Probabitur multis argumentis in eadem dissertatione ad clerum hoc munus pertinere docendi; nunc sufficiat advertere animum ad ecclesias collegiatas, in quibus vestigia remanent aliqua ministerii huius, magisterii, praeceptores, theologi, qui tenentur ex prima institutione obligatione docendi pueros et alios pro cuiusque captu. Cuius rei notitiam exhibet nobis totus titulus de magistris in iure canonico. Nec ab re fuerit Novitiorum Magistrum hic monere cuiusdam praesensionis, cuius meminit Petrus Ribadeneira noster his verbis de Petro Canisio Noviomagensi, nostri ordinis scriptore primario, loquens[1]): *Cum nata nondum esset Societas, femina quaedam opinione sanctitatis vulgo nobilis, matrem eius admonuit, ut magna Petrum filium cura educaret; quod brevi religio quaedam clericorum instituenda foret, quae eximias Dei ecclesiae utilitates esset allatura, in quam religionem filius eius adscriptus, vir apprime insignis haberetur.* Haec sancta femina Petri matertera fuisse traditur a Nicolao Orlandino, atque a Matthaeo

[1]) Ribad. l. descriptor. Soc. in Petro Canis.

Radero in vita eiusdem Petri[1]) vidua fuisse dicitur nomine Reinolda, Arnheimium patria, tredecennis puer, cum illa haec matri praedixit. Vaticinium seu praesensionem Reinoldae rei probavit eventus.

7. In tertio capite probandum est nostram Societatem esse ordinem mendicantem. Exstant litterae Apostolicae Pii V. Pont. Max. atque optime de christiana religione deque nobis meriti, datae VII. Iulii an. 1571. In his Pius candido pectore laudat primum minimam Societatem nostram tam multis, ut ea pudor ingenuus ac religiosus referre vetet. Deinde ex sua sententia haec scribit verba: *Quia ipsa Societas mendicans exsistit, quippe quae ex eius Instituto et Constitutionibus Apostolica auctoritate confirmatis bona stabilia possidere nequit, sed incertis eleemosynis fideliumque largitionibus et subventionibus vivit.* Institutum, cuius meminit Pius, exstat expressum in regula oblata Iulio III. et ab eo confirmata his verbis: *Voveant singuli et universi perpetuam paupertatem, ut non solum privatim, sed neque etiam communiter possint professi vel ulla eorum domus aut ecclesia ad aliquos proventus, redditus, possessiones, sed nec ad ulla bona stabilia praeter ea, quae opportuna erunt ad usum proprium et habitationem retinenda, ius aliquod civile acqui-*

[1]) Orland. l. 4. hist. §. 34.; Mat. Rad. l. 1. vitae P. Canis. c. 1. et l. 3. c. 4.

rere, rebus sibi ex caritate donatis ad necessarium vitae usum contenti. Constitutiones vero confirmatae ab eadem Sede, quarum mentio in eadem formula, sic se habent[1]). *In domibus vel ecclesiis, quae a Societate ad auxilium animarum admittentur, redditus nulli, ne sacristiae quidem aut fabricae applicati, haberi possint; sed neque ulla alia ratione, ita ut penes Societatem eorum sit ulla dispensatio.* Quo loco Pius idem clare significat mendicitatem Societatis esse ex propriis Constitutionibus, quod iam aliquot iurisconsulti observarunt[2]); unde deducitur ordinem nostrum non esse mendicantem ex regula S. Francisci, tum quia sub eo non militat, tum quia mendicitatem profitemur propriis Constitutionibus per Pontifices probatis definitam. Quae iubent nos quamprimum vendere, *data tamen opportunitate*, bona stabilia, quae nobis relinquuntur; ut etiam innuitur in formula oblata Iulio III., in qua negatur esse *in nobis ius ad ea retinenda.* Ex quo verbo, consideratissime posito a Beato Ignatio, duo intulit Iacobus Menochius[3]) iurisconsultus hoc aevo magnus in paucis, et Societatem capacem esse stabilium bonorum, si relinquantur, sed incapacem ad retinendum. Et quoniam obici poterant Pio V. domicilia Societatis, in quibus scholares

[1]) P. 6. c. 2. §. 2. [2]) Car. Tap. aut. Ingres. vers. monast. c. 8. n. 5. de sacros. eccl. Menoch. vol. 11. cons. 1014. p. 6. l. 2. lit. E. [3]) Menoch. vol. 11. cons. 1014. n. 19.

ac novitii aluntur ex perpetuis proventibus, antevertens obiectionem et tollens ambiguitatem, sic rem definit motu proprio certaque scientia: *Societatem et illius Praepositum ac singulas personas Societatis huiusmodi vere et non ficte mendicantes fuisse, esse et fore et inter aliorum Fratrum et Religiosorum mendicantium ordines aliosque Fratres et Religiosos mendicantes, prout illos nos connumeramus, et connumerari debere etc.* Atque hanc declarationem a Pio V. factam de nostri ordinis mendicitate commemorat et laudat Gregorius XIII. anno 1584. Franciscus Suarez noster[1]) disserens de communicatione privilegiorum, Societatem nostram esse non fictione iuris seu ex privilegio, sed vere naturaque sua mendicantem ingeniose deducit ex eo, quod Pius V. accurate praegnantibusque verbis declarat communicationem privilegiorum ordinum mendicantium factam Societati non esse tantum *ad illorum instar, sed pariformiter et aeque principaliter, absque ulla prorsus differentia; perinde acsi Societati nominatim et specialiter ac generaliter concessa fuissent.* Etenim quia semper inter verum et fictum fictione iuris aliqua differentia relinquitur, ideo dicuntur Societati concedi privilegia sine ulla differentia et aeque principaliter, ut intelligatur Societas esse mendicans vere et aeque atque ordines alii vere mendicantes, non

[1]) Suar. l. 8. de legib. c. 16.

autem ficte fictione aliqua iuris. Rationes autem, cur vere mendicans sit ordo noster, tametsi habet collegia et domos probationis, quae perpetuis vectigalibus aluntur, profert optimas Hieronymus Gabriel iurisperitus Romanus in consilio de hac re[1]). Quarum illa praecipua est, quod collegia et tirocinia sunt accessoria et membra, proinde sequuntur naturam principalis et capitis; et qui in iis educantur, sunt absolutis studiis in Societatem, quae vivit mendicato, transferendi. Quamobrem ratione finis animo destinati etiam ipsi novitii et scholares mendicantes dicendi sunt, ut ex Horatio Mandosio iurisconsulto et aliis deducit Emmanuel Rodericus[2]), concludens totum ordinem absolute mendicantem esse. Quem inter mendicantes Navarrus quoque connumeravit in comment. 4. de regularibus[3]). Plura de hac re dicentur, ubi de paupertate disseretur.

8. Quarto loco declarandum est, cur B. Ignatius novum ordinem religiosorum in ecclesiam adeo religionibus abundantem introduxerit. Quaestione hac B. Ignatius non plus urgetur quam Sancti religionum parentes Dominicus, uterque Franciscus, Ioannes Columbinus, Philippus Benicius, Petrus de Morono, Io. Gualbertus, Romualdus. Nam a singulis quaerere possum, cur no-

[1]) Hier. Gabr. t. 1. consil. 28. [2]) Hor. Mandos. de privil. ad instar. gl. 9. n. 9.; Em. Roder. t. 1. qq. reg. q. 2. ar. 1. 9. et. t. 3. q. 49. ar. 2. [3]) Nav. com. 4. de reg. n. 12.

vam atque adeo diversam ab aliis condiderint regulam instituerintque ordinem, eo praesertim tempore, quo tot regulae exstabant et familiae religiosae. Responderent ipsi quaestioni his, quae pro B. Ignatio dicam, persimilia. Novam igitur excogitavit atque instituit religionem, quia licuit, quia divinitus impulsus fuit, quia plurimum prodesse cupiit ecclesiae. Primum licuit; nam ex doctrina S. Thomae Aquinatis[1]) communiter ab omnibus probata receptaque, tot ordines religiosi fieri possunt, quot sunt opera misericordiae et caritatis, quae pro fine particulari suscipiantur. Hinc videas tantam varietatem religiosorum ordinum in ecclesia, ut res sit cogitatu mirabilis visuque iucunda. Militares alii sunt, ut S. Ioannis, Iacobi, Lazari, Gregorii, Stephani atque aliorum ad pugnandum contra infideles pro fidei christianae defensione atque amplificatione quondam instituti, quorum non pauci strenue munus suum exercent. Claustrales alii sunt ordines, partim contemplationi dediti, ut Carthusiani, Camaldulenses aliique monachi, partim actioni, ut ordo S. Trinitatis et S. Mariae de Mercede, qui captivis redimendis curam impendunt, ut infirmorum Ministri, qui aegrotis in nosocomiis et extra subveniunt. Multi praeterea contemplationem cum actione sapienter miscuerunt, ut ordo Praedicatorum et alii, qui dicuntur mendicantes. Et

[1]) S. Th. 22. q. 118. art. 1.

unusquisque ordo de novo emergens tamquam nova stella apparens in ecclesiae firmamento, sibi sumit ea munera caritatis et officia, quae videt ab aliis esse vel relicta vel neglecta. Quae varietas non utilitati modo est ecclesiae, ut oculis cernitur, sed maximo etiam ornamento. Proinde Sanctus Bernardus et eius fere aequalis Petrus Blesensis[1]), quos alii multi sequuntur, de hac varietate praedictum putant a Davide: *Astitit Regina a dextris tuis in vestitu deaurato, circumdata varietate*[2]); quasi vero paludamentum aureum militantis ecclesiae, hoc est christianam religionem, distinguant ac varient tamquam gemmae dissimiles regularium ordines inter se fine particulari, muneribus, ritibus habituque diversi. Quae interpretatio proxime accedit ad sensum antiquiorum Patrum. Nam communis sententia est prophetiam esse de ecclesia, quae vestem habet affectam ornatamque varietate mirabili, hoc est variegatam, scutulatam, acupictam opere Phrygio, ut S. Hieronymus, chaldaica versio et Genebrardus docent[3]), quod opus ab Italis hebraica voce, *Ricamo*, dictum, colorum figurarum que visendam excepit varietatem. Haec praesignificat vel linguarum ac nationum diversitatem, quae venturae erant in ecclesiam ex Hieronymo,

[1]) S. Bern. Apol. ad Guil. Abb.; Pet. Bles. invectiva et ep. 97. [2]) Psal. 44. 10. [3]) S. Hier. ep. 140 ad princip. Geneb. Psal. 44.

Rufino. Augustino [1]), vel doctrinarum varietatem, quas ecclesia fidei unitate salva non respuit, ex S. Basilio[2]), vel diversas celebritates, variasque rituum observationes, quae non tollunt unitatem fidei, ut alibi opinatur idem Augustinus[3]), vel denique varios hominum status, officia, dignitates, de quibus Apostolus saepe[4]), Apostolorum, Prophetarum, Doctorum, Martyrum, Virginum, Poenitentium, ut Cassiodorus[5]). Quidni ornent vestem eamdem, familiarum varietas ac diversitas regularium, ut S. Bernardus et Blesensis censuerunt, quae tantam habent partem in ecclesia?

9. Tunicae item polymitae Iosephi[6]), quam illi puerulo pater fecit, similem dicunt ecclesiae vestem iidem duo Doctores ob eandem religiosorum ordinum varietatem. Nam polymita vestis ex Plinio, ea est, quae (ut graecum nomen sonat) pluribus liciis contexitur, et quia Septuaginta interpretes ποίκιλον vertunt, hoc est variegatam, seu variam ex Hieronymo[7]), possumus existimare licia diversorum colorum fuisse, ita ut intexta versicolor appareret aut discolor, aut schematibus florum, animalium aliarumque rerum depicta, quemadmodum sunt Alexandrini tapetes

[1]) S. Hier. Ruf. Aug. in Psal. 44. [2]) S. Basil. Psal. 44. [3]) S. Aug. ep. 86. ad Casulan. [5]) 1. Cor. 12., Ephes. 4. [5]) Cassiod. in Psalm. 44. [6]) Genes. 37. 3. [7]) S. Hier. in qq. Hebraic.

et Attrebatensia peristromata nostri temporis. Nec longe abeunt Aloysius Lipomanus et Hieronymus Oleaster[1]), qui verbum hebraicum verti contendunt *tunicam partium seu particularum*. Etenim vidi aulaea pannorum frustis variorum colorum artificiose adeo coagmentata, ut figuras multas referrent. Itaque nostrae mentis oculis utrovis modo varietatem pulcherrimam exhibet, qua decoratur amiculum ecclesiae ob religionum variam multitudinem. Theodoretus[2]) nummorum varietati similem dicebat varietatem religiosorum institutorum. Ut enim reges post aliquam temporum conversionem nummorum mutant imagines, modo stellae, modo leonis, modo angeli signum imprimentes, novo charactere tentantes aurum reddere pretiosius, sic summus rex universorum nova haec et multiplicia vivendi instituta pietati veraeque religioni adicit veluti quasdam figuras et characteres, quibus non fidelium modo, sed etiam infidelium linguas ad laudandum excitat. Aptissima est similitudo Theodoreti, in qua perstat aurum nummorum, mutantur figurae, retinetur in omnibus ordinibus substantia religiosae vitae atque status, variantur characteres per varios fines particulares, observantias, colores vestimentorum. Dixerim ego in castris atque exercitu militantis ecclesiae,

[1]) Aloys. Lipom. ca. Gen. 37.; Hier. Oleast. in c. 37. Gen.
[2]) Theodo. hist. relig. c. 26.

qui copiis conflatus est christianorum, cuius vexillum est crux, tessera baptismalis character, cohortes auxiliares atque subsidiarias esse ordines religiosorum, qui suis habitibus diversis propriisque signis sublatis distinguuntur, proelia Domini sub Imperatore Christo Iesu eiusque Vicario pugnaturi. Locupletabit adhortationem Instructor, si Petrum Blesensem[1]) accurate legerit, qui ex ordine ac varietate stellarum et angelorum varietatem religiosorum ordinum illustrat. Cuius et illa notanda sunt: *Ipsa varietas*, inquit, *uniformitatis causa est. Nam in cithara ex diversitate chordarum fit uniformis modulatio ad concentum.*

10. Nec dubitandum est, quin divinitus ad eum instituendum Beatus Pater fuerit instinctus. Graves ac vehementes habemus coniecturas. Prima est Summorum Pontificum testimonium, quibus divina sapientia maxime omnium mortalium assistit. Nam Paulus III. cum primum formulam a B. Ignatio oblatam legit, divino, ut par est opinari, lumine illustratus: *Spiritus*, inquit[2]), *Dei est hic*, quo dicto significavit ad nostrum ordinem constituendum Ignatio divini spiritus afflatum aliquem aspirasse. Paulus idem in diplomate, quo Societas canonice in religionem erigitur, loquens de B. Ignatio ac sociis, haec ha-

[1]) Bles. ep. 97. et serm. 4. [2]) Petr. Rib. l. 2. vitae c. 17.; Maff. l. 2. vitae c. 12.; Dieghus Payva l. 2. orthod. explic.

bet verba idem plane significantia: *Spiritu sancto, ut pie creditur, afflati iamdudum e diversis mundi regionibus discedentes, in unum convenerunt et socii effecti etc.* Gregorius item XIII. in utraque Instituti confirmatione testificatur: *B. Ignatium institutorem ac socios a Spiritu sancto excitatos ad invenienda fini media convenientia in Societate.* Gregorius XIV. asserit in sua confirmatione: *Religionem Societatis Iesu novissimis hisce diebus divina providentia excitatam,* quod sane per B. Ignatium factum est; tum subicit omnes ordines religiosorum a fundatoribus *Domino inspirante fundatos esse*; a quorum numero noster nulla ratione est excludendus. Denique Paulus V. in eiusdem Instituti nostri confirmatione tradit *a B. Ignatio fundatore Societatem Instituti candore fuisse S. Spiritu inspirante decoratam.* Ex quibus locis planum est sensisse Pontifices totum hoc Societatis constituendae negotium a B. Ignatio tractatum peculiari quadam divini numinis aspiratione atque ductu, praeordinatamque nostram Societatem a Spiritu S., quemadmodum opinatur de ordine Cluniacensi Sanctus Bernardus[1]). Quod confirmari potest ex eo, quod alio loco multis probatum est[2]), religiosorum ordinum regulas divinitus fere omnes inspiratas fuisse. Secundum argumentum continet mirabilia quaedam signa, quae praecesserunt, qualia sunt: illustris et mira-

[1]) S. Bern. Apol. ad Guil. Abb. [2]) Tit. p. 1. n. 24.

culosa iuvenis ignorantis a vita militari conversio, quae ad spiritualem militiam Societatis directa est ; species Salvatoris ferentis crucem et Romae suum patrocinium pollicentis obiecta, paulo antequam approbationem a Pontifice peteret ; Bartholomaei Guidiccioni Cardinalis admiranda mutatio, qui cum novis ordinibus omnibus adversaretur, in suam sententiam collegas traxerat non admittendae Societatis. Nam post preces ac lacrimas ab Ignatio fusas Deo sensit ille adeo se intus animo commoveri, ut diceret *se divinitus eo inclinari, unde revocaret humana ratio* ; *Societatem hanc novam haud probare non audere* ; fieret denique adiutor ex adversario. Praecessit quoque divina, ut mea fert opinio, significatio, qua cognovit B. Ignatius fore se aliquando religiosi coetus familiaeque fundatorem. Id merito Nicolaus Orlandinus noster deducit ex praedictione, quam Petrus Ribadeneira[1]) in vitae ipsius breviario scripsit et idem Nicolaus narrat his verbis in historia : *In his excursibus* (quos in Belgium eleemosynae colligendae gratia faciebat ; dum Lutetiae in magna paupertate studeret) *Antverpiam cum aliquando venisset, in mercatorum corona fertur praecipue in iuvenem e Methymna campi, Petrum Quadratum nomine, obtutum fixisse et se vocatum monuisse, grates ut ageret Deo, a quo*

[1]) Orland. p. 1. hist. l. 1. §. 66.; Ribad. in vitae compend. §. de dono proph.

electus esset, qui olim in sua patria Societatis Iesu collegium conderet. Quam praedictionem multis post annis probavit eventus[1]). Hactenus Nicolaus, qui alio in loco[1]) ex incredibili B. Patris constantia, de qua postea[2]), tum in formanda familiae suae nomenclatura, tum in retinenda Societatis Iesu appellatione, etiam contra non neminis ex sodalibus suis sententiam, evidenti coniectura colligit eum divinitus didicisse, multo antequam conderetur Societas, quo nomine, ubi constituta esset, appellanda foret, vocabulique huius speciem iam inde ex Manresanis de regno Christi vexillisque meditationibus atque aliis praeclaris mentis illustrationibus in eius animo insedisse. Itaque necesse est eum, qui se novae familiae conditorem ductoremque futurum certo noverat, qui nomen imponendum ipsi familiae divinitus doctus fuerat, interno instinctu permotum a Deo ad instituendam Societatem fuisse. Tertio divinum impulsum in B. Ignatio fundandi ordinis praefuisse conicimus ex iis, quae secuta demonstrant Societatem a Deo non permissu tantum, sed etiam imperio interno per Ignatium esse constitutam. Sunt autem haec: Sedis Apostolicae per multos Pontifices approbatio et confirmatio, christiani orbis acceptatio, tot Doctorum ac genere illustrium virorum ingressus, non contemnendum brevi

[1]) Orland. l. 2. hist. §. 25. 62. [2]) Infra n. 24.

tempore incrementum ordinis inter multorum obsistentium impetus, profectus ad fidei, pietatis ac religionis augmentum tantus, *quantum* (inquit Paulus V. in suo diplomate) *christiana respublica novit universa.*

11. Quartum argumentum, quod ducit nos in cognitionem divini spiritus B. Ignatium ad novum ordinem fundandum impellentis, complectitur vaticinia quaedam, quae nonnulli Doctores catholici de ordine nostro interpretantur. Quae si verae praedictiones fuerunt afflante Deo pronuntiatae, oportuit eodem Deo inspirante per aliquem fundatorem adimpleri, qui B. Ignatius fuit. Prima praedictio eruitur a Rutilio Benzono episcopo Lauretano ex verbis S. Vincentii Ferrerii ordinis Praedicatorum [1]), qui in libello de vita spirituali prope finem exhortans suos ad quaedam assidue meditanda, ponit inter ea statum futurum virorum evangelicorum, quem ita describit: *Statum scilicet pauperrimorum, simplicissimorum et mansuetorum, humilium, abiectorum, caritate ardentissima sibi coniunctorum, nihil cogitantium aut loquentium nec saporantium, nisi solum Iesum Christum et hunc crucifixum, nec de hoc mundo curantium suique oblitorum, supernam Dei et Beatorum gloriam contemplantium et ad eam medullitus suspirantium; et ob ipsius amorem*

[1]) Rutil. Benz l. 1. de Iubil. c. 8. fol. 39.; S. Vinc. tr. de vi. spir. c. 19.

semper mortem sperantium et adinstar Pauli dicentium: Cupio dissolvi et esse cum Christo etc. Secunda praedictio antiquior est Ioachimi abbatis, qui scripsit quadringentesimo abhinc anno florens opinione spiritus prophetici, ut probat Blasius Viegas noster[1]), qui eum ab haeresis infamia purgat. Hunc ergo de Societate praedixisse arbitratur idem Rutilius episcopus[2]), atque eius verba refert ex diversis operibus. Ex libro quinto concordiae[3]) haec refert: *Insurget una nova religio sanctissima, quae erit libera et spiritualis; in qua Romani Pontifices potiti pace ecclesiae se continebunt; quam religionem et ordinem Deus super omnes alias diliget, quia perfectio illius vincet omnes alias aliorum ordinum.* Item in cap. I. Ieremiae[4]): *Revelandi sunt in ecclesia doctores praedicatoresque fideles, qui terrena et carnalia corda omni plaga percutiant atque erectis ac tumidis magisteriis silentium studiis suis imponant. Et bene filius Melchiae Ieremias describitur, quia ordo ille futurus ad obedientiam Summi Pontificis dirigitur.* Similis locus est in cap. XIII[5]): *Forte in ipso ordine praeter doctores erunt clerici, qui Deo serviant, laici, qui continenter et religiose vivant.* Et: *Oleum devotio, petra fides, quam subterposuit capiti et infundit, quia obedientiam et reverentiam*

[1]) Bl. Vieg. Apoc. c. 3. comm. 2. sect 3. [2]) Rutil. Benz. l. 1. de Iub. ca. 8. [3]) Ioach. abbas l. 5. concord. [4]) Id. in c. 1. Ier. [5]) Id. in c. 13. Ierem.

exhibebit capiti summo Pontifici et tenebit et observabit omnia, Apostolicam fidem et catholicam doctrinam ecclesiae, quae est domus Dei et porta coeli. Idem in explicatione Apocalypseos[1]), loquens de ecclesia in sexta aetate: *In quo oportebat,* inquit, *concipere spiritualem ecclesiam, haud dubium, quod novum quemdam spiritualem intellectum, sive etiam promissionis filium et prolem prae ceteris spiritualem, hoc est ipsum ordinem, quem designat Iesus, qui videlicet ordo prae multis aliis, qui praecesserunt eum, amabilis et praeclarus, infra limitem quidem secundi status initiandus est, hoc est in tempore sexto; si tamen usque adhuc non est in aliquibus initiatus, quod tamen mihi adhuc non constat, quia initia semper obscura et contemptibilia sunt, multiplicandus vero et dilatandus in tertio illo statu saeculi, qui in tempore novissimo futurus est.* Et multo post exponens c. XIV. ad ea verba[2]): *Et super nubem sedentem similem filio hominis*: *Arbitramur tamen in eo, qui visus est sedere supra nubem candidam et esse similis filio hominis*: *significari quendam ordinem iustorum, cui datum sit perfecte imitari vitam filii hominis, et* (*sicut alibi scripsimus, S. Ioan. Evangelistae*) *habere nihilominus linguam eruditam ad evangelizandum evangelium regni et colligendum in aream Domini ultimam messionem.* Post:

[1]) Id. in Apo. p. 1. c. 3. fol. 83. [2]) Id. p. 4. c. 14. sect. 7. fol. 175.

Qui videlicet ordo recte coronam auream habere describitur, quia in veritate certabit contra omnia vitia et superabit ea. Praeterea de simili filii hominis. *Aliquis ordo futurus perfectorum virorum servantium vitam Christi et Apostolorum intelligendus est.* Distinguit postea ab eremitis aemulantibus vitam angelicam, et quia in nube candida, dicit futurum contemplationi deditum et non inhiantem terrenis rebus. Tertium vaticinium Io. Federicus Lumnius in lib. 2. de extremo iudicio et Indorum vocatione[1]) recognoscit in Isaia propheta, eiusque interpretationem probat idem Rutilius[2]). Prior locus est in c. 18. *Ite angeli veloces ad gentem convulsam et dilaceratam, ad populum terribilem, post quem non est alius; ad gentem exspectantem et conculcatam etc.* Posterior est in c. 60[3]). *Qui sunt isti, qui ut nubes volant et quasi columbae ad fenestras suas? Me enim insulae exspectant, et naves maris in principio etc.* Quae hic de nostra Societate scribit Lumnius, non refero verbatim, quia me retinet pudor. *Angelos* sodales nostros vocari dicit, quia devotione alacres et spiritu per vastissimi maris pericula Pontificis auctoritate in incognitum orbem transvolaverunt; *nubes* propter celerem obedientiam et affluentem verbi Dei praedicandi et praerogativam et gratiam; *columbas*, quia Societas pacifica est,

[1]) Io. Fe. Lum. l. 2. de extr. iud. etc. c. 6. [2]) Rut Ben. l. 1. de Iubil. c. 8. Is. 18. 2. [3]) Ib. 60. 8. 9.

felle caret, simplicitate commendatur, gemit meditando et silvestres columbas domum rediens adducit.

12. Quod ad hos Isaiae locos attinet, mihi certum est germanum eorum sensum a Lumnio excogitatum non esse. Nam posteriorem S. Cyrillus Alexandrinus, S. Hieronymus, Procopius, quos Glossa interlinearis, Franciscus Forerius atque Hector Pintus merito secuti sunt[1]), intelligunt de gentibus, quae conversae veniunt ad Christum. Priorem vero ex cap. 18. difficillimum intellectu fatetur esse S. Cyrillus, proinde varietas exstitit interpretationum; S. Hieronymus de falsis Apostolis et haereticis exponit. De legatis alii, sive Aegyptiorum ad Israelitas, ut Lyranus[2]) et Pintus, sive aliorum ad Aegyptios, ut S. Cyrillus. De Apostolis Procopius. Quodsi uterque locus primario sensu de Apostolis intelligendus esset, ut nonnulli volunt, tunc omnibus quoque religiosis conveniret secundario sensu, qui cooperatores fuerunt atque imitatores Apostolorum in gentium conversione. Quorum in numero B. Franciscus Xaverius atque alii nostri ordinis collocari possent, de quibus Pius V. Pontifex locutus est, cum ait: *Non contenti terrarum finibus usque ad orientales et occidentales Indias penetrarunt; atque eorum aliquos ita Domini*

[1]) S. Cyrill., Hier., Procop. in Isa.; 60. Gloss., For., Pint. in c. 60. Isa. [2]) Nic. Lyr. in c. 18. Isa.

amor perstrinxit, ut etiam proprii sanguinis prodigi, ut verbum Dei inibi efficacius plantarent, martyrio voluntario se supposuerint; perque eorum spiritualia exercitia etiam regna ipsa fidem Christi agnoverunt. Post Pium Gregorius decimustertius in diplomate bullato, quo Mediolanense collegium, rogatu S. Caroli Cardinalis erigendum ordini nostro, monasterio Braidensi fundat et praediis quibusdam auget anno primo sui Pontificatus, rationes afferens, quibus ad id faciendum inducatur, haec habet: *Sollicito considerans animo* (S. Carolus Cardinalis), *quantam reip. christianae afferre consueverint utilitatem collegia dilectorum filiorum presbyterorum Societatis Iesu optime in plurimis christiani orbis partibus sanctissime et pie instituta. Ipsi enim nullam praetermittentes occasionem, qua in proximum caritatem suam exercere valeant, per totum terrarum orbem dispersi neque sacculum neque peram assumentes et afflati spiritu, qui dat cuncta bona timentibus eum, non solum hic et per totius Italiae oras, verum etiam ab aquilone ad austrum retia tendentes et iam non piscium, sed hominum piscatores effecti, eius ductu, qui summa caritas et bonitas est, quotidie non cessant ministerium suum adimplere fideles et infideles in vias et semitas rectas adducendo ac populos ubique dispersos tam exemplo boni operis quam doctrina conformando. Tantumque in eos invaluit proximi caritas, ut ad Indos et regiones incognitas*

secedentes et per martyrii palmam infideles ad Christi fidem revocare non dubitaverint, ita ut merito cum exsultatione referre possint: Domine, quinque talenta tradidisti mihi, ecce alia quinque superlucratus sum, etc[1]. Quod attinet ad alias praedictiones, quamvis, ut docet Io. Osorius noster[2]), multa nostro ordini conveniant eique possint accommodari, quae aliis ordinibus aptari minime queunt, tamen auctor sum Magistris novitiorum atque Instructoribus, ut Blasii Viegae[3]) nostri modestiam imitati, suadeant novitiis atque discipulis suis, ut gratias quidem ingentes habeant Rutilio Benzono, Io. Federico Lumnio atque aliis, qui tam honorifice ad ordinem nostrum eas praedictiones retulerunt, sed interpretationes illas habeant suspectas, quod ab amore in nostram Societatem sint profectae. Fiet id exemplo primorum Patrum nostri ordinis; qui, ut est auctor historiae scriptor Orlandinus[4]), de S. Vincentii vaticinatione rogati, *qua erant modestia humilitateque nihil in se ex tanta illa sanctitate, quae praedictione illa describebatur, agnoscebant.* Nec vero imprudens praetermitto praedictionem, quam Io. Baptista Castaldus[5]) clericus regularis prodiisse scribit ex ore Caietani Thienaei fundatoris suae religionis; quia nullam habet probabilitatis speciem, nec

[1]) Matth. 25. 20. [2]) Ioan. Osor. t. 4. conc. 2. de B. Ign. [3]) Bl. Vieg. Apoc. c. 3. comm. 2. sect. 3. §. 5. [4]) Orland. l. 2. hist. §. 56. [5]) Io. Bapt. Castald c. 3. vitae Caiet. Thien.

res nostras fulcire debeo rationibus, quae convinci possint falsitatis. Is in vita praedicti Caietani scripta italice tradit multis, quod ego paucis refero: B. Ignatium nostrum anno 1536. Venetiis dies aliquot in coenobio S. Nicolai Tolentinatis hospitem magna caritate tractatum a Clericis regularibus substitisse, probitatem illorum Patrum offecisse propius vivendique rationem adamasse; proinde flagitasse a Caietano, ut in eum ordinem adscriberetur. Post aliquot dies in exploranda voluntate Dei positos respondisse B. Ignatio *non illum a Spiritu Sancto vocari ad eum ordinem, sed ad Dei servitium pertinere, ut ipse alium presbyterorum quoque ordinem actuosiorem institueret.* Verum est B. Ignatium illo anno fuisse Venetiis socios e Gallia praestolantem, quod tres historici nostri tradunt[1]). Probabile item est ab illis Patribus exceptum hospitio per aliquot dies, quia peregrinus atque extraneus erat; praesertim cum prodatur a Petro Ribadeneira et Nicolao Orlandino consuetudinem habuisse cum Io. Petro Caraffa tum eiusdem ordinis, paulo post Cardinale, ac demum Summo Pontifice, quod in coenobio S. Nicolai, ubi degebat, evenisse potuit. De caritate Patrum illorum, qua fuit exceptus, nihil dubitatur, nosque omnes illi coenobio multum debemus, quod parentem nostrum

[1]) Ribad. l. 2. vitae c. 6.; Maff. l. 2. c. 3.; Orland. l. 1. §. 123.

in alieno solo peregrinantem tam benigne humaniterque tractaverit. At quod B. Ignatius in illorum familiam admitti petierit, nulla probabilitate subsistit. Prudentibus nempe rerum aestimatoribus verisimile non est, hominem cordatum atque in susceptis consiliis constantissimum tanta levitate fluctuasse deliberationemque voto firmatam tam repente mutata voluntate abiecisse, ut novem socios amantissimos carissimosque insalutatos violata fide mutua desereret, quos Parisiis electos tamquam filios in Christo genuerat, tam diuturno labore educatos excoluerat, tot spiritualibus rationibus ac beneficiis sibi devinxerat, tam sacrosanctis votis Deo secum obligaverat atque ad condictam diem Venetiis adesse iusserat[1]). Praesertim cum multo ante haec tempora divinitus ipsi B. Ignatio revelatum fuerit religiosi coetus, qui Societas Iesu diceretur, eum fore institutorem ac ducem, quemadmodum Petrus Ribadeneira et Nicolaus Orlandinus firmissimis et coniecturis et rationibus probant[2]). Nec de probissimorum sociorum mutata voluntate dubitasse potuit, qui tanta incitatione animi ferebantur in Italiam, votum peregrinationis Ierosolymitanae (quod est in paucis religiosissimum ac difficillimum relaxatu) soluturi, ut ad VI. Id.

[1]) Ribad. l. 2. c. 4.; Maff. l. 1. c. 21.; Orland. l. 1 §. 90.
[2]) Ribad. in vitae comp. §. de dono prophetiae.; Orland. l. 1. §. 66. et l. 2. §. 25. 62.

Ianuarii 1537., hoc est ante praescriptum ex conventu tempus, Venetiis affuerint. Quid quod eo tempore, quo B. Ignatius egisse dicitur cum Caietano, Venetiis aberat Caietanus, Neapolim triennio ante profectus? Ex hoc apparet falsa opinatione Castaldum esse deceptum. Haec propositio: *Si, quo anno Venetiis Ignatius fuit, Caietanus erat vel Neapoli vel Romae, non potuit Ignatius agere cum Caietano*, quia perspicuum quiddam continet, quod constat inter omnes, est ex earum numero, quas firmare supervacaneum est, ut docuit M. Tullius, qui simillimam huic profert in exemplum[1]): *Si, quo die caedes Romae facta est, ego Athenis eo die fui, interesse in caede non potui.* Indiget approbationis illa particula propositionis: *Erat partim Neapoli, partim Romae Caietanus eo toto anno* MDXXXVI. Cuius approbandae causa testem appello Antonium Caracciolum ex eodem Clericorum regularium ordine; atque ad huius historiam Castaldum sodalem ablego. Antonius enim in collectaneis historicis de vita Ioannis Petri Caraffae triumque reliquorum sociorum[2]) prudenter atque accurate latine editis, in quibus enumerat omnes propemodum passus Caietani, diserte scribit primum Clementis VII. Papae iussu Caietanum a Caraffa missum esse Neapolim anno trigesimo tertio supra sesquimil-

[1]) Cic. l. 1. de Iuvent. [2]) Ant. Caracciol. in collectan. de vita Caraffae etc. p. 214. et seq.

lesimum, cum Ioanne Marinone Veneto socio. Venetiis discessisse postridie Kalend. Augusti; Romae summis caloribus ex itinere ad pedes Pontificis accidisse; Neapolim sub finem Octobris attigisse ibique praefuisse coenobio. Firmatur Antonii narratio testimonio Ioannis Baptistae Tufi[1]) ex eodem ordine, episcopi Acerrae (ut iuxta Salvatoris pronuntiatum in ore duorum testium stet hoc verbum[2]), qui in historia suae religiosae familiae italice scripta convenit cum Caracciolo in missione Neapolitana Caietani, in socio Marinone, in anno profectionis, refertque ad verbum Clementis Pontificis litteras XI. Februarii 1533. datas, quibus aliquot ex eorum numero Neapolim mitti iubet. Deinde narrat Caracciolus a Caietano deprehensam perniciosam doctrinam, quam Bernardinus Occhinus spargebat in vulgus, cum in aede S. Ioannis Maioris concionaretur anno trigesimo sexto; et Octobri mense eiusdem anni Neapoli Romam ad sui ordinis comitia profectum, quae nonnisi mense Decembri sunt absoluta. Unde liquido apparet toto anno 36. partim Neapoli, partim Romae fuisse. Ac ne quis suspicetur ex Romanis comitiis Venetias esse regressum sub anni finem atque eo tempore cum Ignatio illa tractasse, quae Castaldus asserit, perspicue Caracciolus tradit Caietanum Roma Neapolim recta esse reversum nec inde pedem extulisse, nisi anno

[1]) Io. Bapt. Tufus hist. cler. regul. c. 4. [2]) Matth. 18. 16.

quadragesimo, quo anno Caietanus Neapolitanis comitiis creatus est Venetae domus praepositus et Ignatius Romae diu commoratus confirmationem suae Societatis a Paulo III. obtinuerat. Confirmatur haec Neapolitana continuata commoratio Caietani verbis ipsius, qui cum a Petro Toletano prorege potestatem abeundi peteret anno trigesimo septimo, quod nullum certum aptumque locum nacti essent, dixit se cum sociis *iam quatuor totos annos Neapoli ter mutatis sedibus mansisse.* Atqui hoc quadriennio trigesimus sextus annus necessario comprehenditur. Igitur si Caietanus anno 1536. Neapoli degit usque ad Octobrem mensem et anni reliquum Romae consumpsit, unde Neapolim regressus est, quo modo potuit Venetiis colloqui cum Ignatio? Haec manifesta temporum discordia corporumque utriusque distantia demonstrat totam narrationem Castaldi corruere. Postremo non illa potuit esse praedictio de novo ordine instituendo, quae Caietano affingitur, quoniam Societas nostra iam multis votis astricta Lutetiae coaluerat, nec aliud ad perfectionem desiderabatur, nisi Sedis Apostolicae confirmatio, quae, ut dixi, non longo intervallo impetrata est.

13. Iamvero, ut redeamus in viam, unde nos deduxit necessitas vindicandi Parentis nostri ab inconstantiae mutabilitatisque nota, ex errore historicae veritatis illi potius, quam animi de-

creto, ut opinor, inusta, B. Ignatius, quia licuit, quia instinctus a Deo, quia cupiebat ecclesiae prodesse quam plurimum, novam instituit religionem, nominis Iesu nota, nummum signatum immisit in gazophylacium ecclesiae; cohortem adduxit ad christiana castra, vexillum praeferentem eodem aureo nomine insigne, cupidissimus eiusdem militantis ecclesiae iuvandae. Quod ut faceret, sumpsit sibi pro fine particulari opera quaedam caritatis, quae tunc ab aliis ordinibus vel praeterita fuerant vel ex lassitudine deserta vel certe minus, quam oportebat, exculta. Hoc fere modo S. Bonaventura respondere solebat[1]) nonnullis obicientibus novitatem atque insolentiam ordini ac regulae S. Francisci non multo ante defuncti. Nullam dicebat tunc exstitisse regulam in ecclesia Dei, quae tria simul coniungeret: *Christi virtutum imitationem, contemplationem assiduam, lucrum animarum.* Nam eremitae contemplationi tantum vacabant, monachi coenobitae virtutum imitationi praecipue studebant, parochi curam habentes animarum earum lucro dabant operam. At S. Franciscus zeli plenus haec tria voluit in unam regulam ordinemque innectere, proinde novam regulam excogitavit, quae tria haec munera complecteretur, accommodans eam ad illum finem consequendum, qui prodesset ecclesiae. S. Bruno pariter multis ante S. Franci-

[1]) S. Bonaven. tr. in reg. S. Franc. q. 3.

scum annis optavit, ut Petrus Sutor tradit[1]), coniungere vitam eremiticam cum coenobitica, quae tunc erant separatae, novumque ordinem e doctrina Hieronymi, Cassiani, Benedicti conformavit. B. Ignatius noster cum studio contemplandi, cum labore divini verbi praedicandi, cum sacramentorum poenitentiae atque Eucharistiae administratione atque aliorum quorumdam piorum operum exercitatione, in quibus videbat alios ordines strenue versari, percupiit sociare quaedam alia caritatis opera vel nondum ab ullo ordine suscepta, vel certe non tanto ardore atque assiduitate tractata, quanto ipse tractavit et a nobis exerceri cupiebat. Singulatim haec attingam in gratiam novitiorum. Primum opus est: *Puerorum ac rudium in christianismo institutio.* Haec ipsa verba ponuntur in regula Paulo III. et Iulio III. oblata et probata. Parochi, ad quos haec cura spectat, ut declarat Concil. Tridentinum[2]), laboris plenum hoc munus negligebant adeo, ut necesse fuerit eos a Concilio graviter moneri atque excitari. Nulla tunc exstabat congregatio, quae pueros ac rudes doceret christianae fidei rudimenta ex institutione. Nam quae Romae dicitur esse in religionem erecta Clericorum congregatio, muneris huius apprime studiosa, vicesimo post ordinem nostrum conditum anno

[1]) Pr. Sutor l. 2. de vita Carthus. tr. 3. c. 1. et 3.
[2]) Conc. Trid. sess. 5. c. 2. et. sess. 24. de refor. c. 4.

est constituta, ut tradit Rutilius Benzonus[1]). Facimus et in solemni professione mentionem de peculiari cura circa puerorum eruditionem, ut ea peculiari modo sit nobis commendata[2]). Atque ut ea sit in praxi, non modo, qui sunt in secunda et tertia probatione, non modo adolescentes, dum litteris dant operam, pueros ac rudes docere iubentur, sed etiam eorumdem eruditio quadraginta dierum iniungitur Rectori, cum primum Rector renuntiatur[3]), et professis atque coadiutoribus spiritualibus post professionis ac votorum emissionem, antequam annus elabatur[4]). Quodsi non ubique id studium viget in nostris, ut optamus, id provenit ex parochorum diligentia, qui vel auctoritate episcopi vel ex Concilii Tridentini monitu vel ex conscientiae praescripto pueros ac rudes ad ecclesias parochiales cogunt et sine nostrorum opera suo munere praeclare funguntur, accitis in auxilium proborum virorum ac feminarum coetibus in id subsidium institutis. Plura de hac re in tractatione propria videri possunt[5]).

14. Secundum caritatis opus ab nulla congregatione hoc modo susceptum, est *fidei catholicae defensio ac propagatio.* Noverat B. Pater aliquos omnium fere ordinum, ac potissimum

[1]) [2]) Rutil. Benz. l. 1. de Iubil. c. 8. P. 5. c. 3. §. 3. et lit. B. [3]) [4]) Congr. 6. can. 15. et. 20. [5]) Tract. de doct. christ. puer.

Praedicatorum, Minorum, Eremitarum aliorumque Mendicantium religiosos viros Dei zelo plenos vel sua sponte vel maiorum imperio vel Sedis Apostolicae iussu profectos saeculis praeteritis in provincias infidelium ad evangelium praedicandum, et nonnullos martyrium subiisse. Sciebat in India atque in orbe novo, quo tempore Societatem hanc suam instruebat, salutem gentium illarum barbararum ab iisdem procurari. Verum non invenerat, neque in ecclesiastica historia neque in religionum regulis, ab ordine ullo susceptam hanc curam ut finem praecipuum ac proprium ministerium per votum peculiare, quo quisque sese obstringeret ad pergendum sine excusatione ac tergiversatione, quocunque Summus Pontifex mitteret, sive ad Turcas sive ad haereticos sive in Indiam ad gentiles, quod nos facimus in nostra solemni professione[1]). Utrum autem id re ipsa nostri praestiterint ac praestent, testis est orbis universus. Quid in hoc munere patiantur, docuit anno 64. saeculi praeteriti, qui 4. et 20. est ab ordine instituto Dieghus Payva Andradius theologus Lusitanus his verbis: *Infinitum quidem esset numerando percensere, quot huius sodalitatis viri in hoc docendi evangelii atque Indicos homines ab impietate avocandi munere verberibus caesi fuerint, quot vinculis obstricti, quot in carceres misere contrusi quot inedia fere*

[1]) P. 5. c. 3. §. 3.

consumpti, quot denique ob Christi nomen variis cruciatuum generibus interierint.

15. Tertium caritatis opus a Societate susceptum ut peculiare ac modo peculiari, est *iuventutis a primis propemodum elementis eruditio gratuita cum probitate coniungenda*[1]). Quo tempore B. Ignatius de Societate stabilienda cogitabat, multi religiosi ex omnibus ordinibus cum magna laude doctrinae profectuque auditorum in publicis gymnasiis philosophiam, theologiam sacramque Scripturam explanabant, imitatione magnorum illorum virorum Alberti, Alexandri, Thomae, Bonaventurae, Aegidii, Ioannis, qui tam praeclara nobis ex eo munere docendi monumenta reliquerunt. At nullus ordo sibi sumpserat tamquam peculiarem finem pauperum et omnis generis puerorum a grammatica et vero etiam alicubi a primis rudimentis eruditionem usque ad sacram theologiam, scholis apertis unicuique et collegiis in hunc finem institutis, in quibus excepta medicina et iure civili disciplinae ac linguae omnes eruditiores explicantur. Quod ita fit apud nos (ut e libro studiorum atque e re ipsa patet), ut ab hoc docendae iuventutis munere nostrorum sodalium fere nullus eximatur, ut nullum stipendium a discipulis aut eorum parentibus neque exigatur neque oblatum sponte recipiatur[2]), ut denique una cum litteris ac doctrinis

[1]) P. 4. c. 7. §. 1. [2]) Reg. 27. Summ.

auditores, bonos mores, doctrinam christianam, religionem catholicam et pietatem adversus Deum, frementibus in aliquot provinciis atque obsistentibus haereticis, concipiant et addiscant. Quodsi quae congregationes regulares in Italia pueros publice docent, quo tempore haec scribimus, septuagesimo post Societatis institutionem anno, quarum studium et laborem laudo, non existiment novitii nostri minus vera esse, quae dixi. Nam id laboris publice suscipere memoria mea non multis ante annis inceperunt.

16. Quartum caritatis opus est *exercitiorum spiritualium traditio*. Mentio horum est in formula oblata Paulo III. ac Iulio III. et in confirmatione Gregorii XIII. Fuisse semper in ecclesia Dei spiritualia exercitia docuimus in tractatione propria huius argumenti[1]). At qui tamquam duces ac magistri dirigerent alios ex professo in eo secessu ab omnibus negotiis et meditationum cursu ad artem redacto nulli, nisi me fallit opinio, reperientur aut certe, quo tempore Societas constituebatur, hoc studium paene desierat. Quintum opus caritatis est *eorum, qui in carceribus vel in hospitalibus inveniuntur, pia subventio et ministerium*. Huius mentio est in formula probata a Iulio III. Cura haec nullius erat ordinis propria ex vi regulae, cum B. Ignatius Societatem formabat. Postea subsidio venerunt nobis in hoc

[1]) Tract. de secessu et exerc. spir.

ministerio congregationes duae, altera in Hispania instituta a probo quodam viro Lusitano, qui Ioannes Dei dictus est, ex quo et ipsius sodales Confratres Ioannis Dei dictitantur, in unum corpus a Xysto V. congregati anno 1586.[1]), qui ex quarto voto perpetuam hospitalitatem pauperibus aegrotis serviendo profitentur; altera in Italia Romae exorta est clericorum, qui Ministri infirmorum appellantur. quae sub Xysto V. coepit, opera ac directione primum Octaviani Capelli (quod non diffitetur Sanctius Cicatellus, scriptor vitae Camilli de Lellis, horum Ministrorum ducis[2]), deinde Ioannis Baptistae Piscatoris Societatis nostrae presbyterorum, ut quondam in Aragoniae regno ordo S. Mariae de Mercede institutus ad captivos redimendos opera atque institutione S. Raymundi de Pennaforti ordinis Praedicatorum. Quam ob causam Societas nostra illam magna benevolentia prosequitur. Postea fuit in religionem erecta a Gregorio XIV. die XI. Kalen. Octobris 1591. et hanc curam aegrotorum quarto voto suscepit.

17. Sextum est *missio ad praedicandum, confessiones audiendas, doctrinam christianam tradendam et alia opera pia instituenda sine ulla temporalis mercedis compensatione atque spe per fi-*

[1]) Const. Xysti V., quae incipit.: Etsi pro dep. et c. 50. regulae. [2]) Sanct. Cicatel. l. 1. vitae c. 14. 18. 20. et l. 3. c. 16.

sumentes in excolenda vinea Domini fructuosiorem illam efficiant. Quarta et postrema est, ut per varietatem novorum ordinum accedat spirituali mundo plurimum ornamenti, quemadmodum corporatum mundum mirifice creatarum rerum varietas exornat. B. Ignatio potuerunt venire in mentem divinitus inspiratae quatuor hae causae movereque illum omnes ad Societatem instituendam. Prima quidem, quod videret Lutherum paucis ante se natum annis per apostasiam e nobilissima familia religiosa egressum per Germaniam ore pestilentissimo venenum haeresium exhalantem, cuius conatibus erat occurrendum. Secunda, quod non deessent ordines religiosi, quorum pristinus ardor deferbuerat et disciplinae rigor non parum erat diuturnitate temporis remissus. Quam ob causam aliquando cogitavit de laxato coenobio ingrediendo, ut suo strictiore vivendi genere illud ad veterem severiorem disciplinam reduceret[1]). De tertia causa nihil dubitandum est, quod sit iam probatum ea maxime permotum. Quartam quoque non videtur neglexisse is, cui semper multum cordi fuit splendor ecclesiae. Verum ex his quatuor, quae tertia numerata est ab Orlandino, ut mea fert opinio, in B. Ignatii animum vehementissime incubuit, quod maximam ac multiplicem utilitatem contineret, ut vidimus[2]). Atque ex ea tamquam e fonte

[1]) Maff. l. 1. vitae c. 16. [2]) Supra n. 13.

ceterarum commoda fluxerunt. Nam ex tot ministeriis susceptis Lutheri et aliorum vis repressa est et quotidie voce et calamo retunditur, ut propterea multi scriptores tradiderint a Deo tum missum Ignatium, cum Lutherus emersit ab inferis[1]). Qui ordines intepuerant, vires, fervorem et pristinam in studio virtutis contentionem repetiverunt ad conspectum huius minimae Societatis, ut testis oculatus est populus christianus universus. Aliquid quoque ornamenti est additum ecclesiae, quia novus ordo veteribus est adiectus, quorum splendor maior apparuit ac reluxit ex collatione comparationeque tenuitatis atque obscuritatis nostrae.

18. Veniamus ad quintum postremumque caput de nomine nostri ordinis, quod est Societas Iesu. Quae disputatio partes octo continebit. Prima probabitur nomen aliquod necessarium fuisse, ut ordo novus ab aliis antiquis et potissimum ab ordinibus Clericorum regularium, qui una nobiscum cooriebantur, distingueretur. Secunda, varios in ecclesia Dei variis ex eventibus fuisse modos tribuendi nomina religiosis familiis, inter quos observatae sunt visiones, quarum quaedam nostro dedit occasionem appellationis. Tertia continebit causas, quae B. Ignatium ad hanc appellationem impulerunt. Quarta docebit, quid vox *Societas* in hac nostra appellatione significet.

[1]) Tit. p. 1. n. 15. et seq.

eiusque rationes. Quinta respondebitur obiectis quibusdam ab adversariis. Sexta declarabit, cur placuerit plus Iesu nomen quam Christi aut Salvatoris. Septima disseretur de nomine gentilitio inde ducto, quo dicimur *Iesuitae*. Octava et postrema complectetur spirituales fructus tam sanctae appellationis.

19. Ut ordiamur a prima particula disputationis, nomen est inventum ad distinguendas personas et res[1]), quibus imponitur, a similibus et personis et rebus. Observarunt id Diocletianus et Maximianus Imperatores, cum lege lata vetuerunt fraudulentam nominis proprii mutationem et post eos Iustinianus in Institutionibus[2]). Inventum est autem naturae ductu, quae parentes docuit proprios liberos, simul ut nati sunt, notare nomine, ut eos distinguant. et illi appellati vocanti respondeant. Docuit et auctor naturae Deus, qui perductas ad Adamum omnes terrestres atque aereas animantes iussit propriis atque aptis nominibus ab eo notari et appellari[3]). Quodsi in familia quacumque necessaria est nominum impositio, ut liberi unorum parentum distinguantur in eadem domo, vel aeque vel multo magis erat necessaria in magna domo ecclesiae catholicae, ubi tot ordines religiosi tamquam carissimi filii aluntur a coelesti patrefamilias in vitam aeter-

[1]) L. sicut. C. de mut. nom. [2]) Instit. de leg. 5. si quidem. [3]) Gen. 1. 19.

nam; ut inter se distinguerentur appellationibus propriis. Atque ut omittam dicere de monachis Aegyptiis, qui a S. Antonio per Pachomium et Antonii discipulos propagati sunt, de Graecis, qui S. Basilii opera et disciplina in incredibilem numerum excreverunt, in Italia atque ex ea in ecclesiam latinam universam mirandum in modum se diffudit ordo monachorum a S. Benedicto constitutus. Cumque ex eodem trunco novi singulis saeculis rami prodirent novarum congregationum, nova quoque nomine exorta sunt: Cluniacensium, Cisterciensium, Camaldulensium, Coelestinorum, Cassinensium, Montisolivetanorum. Maior apparuit necessitas, cum monachi sub novis regulis emergere atque splendere coeperunt, ut Carthusiani, qui propriis constitutionibus vivunt, ut Praemonstratenses, qui sub regula S. Augustini militant. Maxima vero exstitit quadringentis abhinc circiter annis, cum foecundissima parens ecclesia tot examina religiosorum effudit, mendicantium potissimum, qui latinam ecclesiam mirifice decorarunt, ut multis et bene probat Hieronymus Platus noster[1]). Hinc illa nomina perhonorifica, licet haeretici fremant, Praedicatores, Minores, Eremitani, Carmelitae et alia, quae referre longum esset et subinde commemorabuntur. Itaque noster ordo coactus est novum nomen excogitare, ut ab aliis distingueretur.

[1]) Hier. Plat. l. 2. de bono st. relig. c. 22.

20. Atque haec necessitas magis urgebat ex eo, quod post annum humanae salutis sesquimillesimum multae Congregationes Clericorum seu Presbyterorum prodire coeperunt, quae paulatim regulares ordines Apostolicae Sedis voluntate ac decretis evaserunt. Nam licet ordo noster satis a monachis, Canonicis regularibus atque a Fratribus Mendicantibus distinctus fuisset habitu clericali, potuissetque distingui nomine, si ordo Clericorum aut Presbyterorum regularium fuisset nuncupatus, tamen egebat appellatione, quae differret ab aliis congregationibus Clericorum, quae iam prodibant in ecclesiae lucem. Nam anno 1524. Clemens VII. Pont. Max. dedit facultatem[1]) Ioanni Petro Caraffae episcopo Theatino et sociis ac posteris eorum, ut emissis publice ac solemniter tribus vitae religiosae substantialibus votis sub solito et communi habitu Clericorum subque nomine et nuncupatione Clericorum regularium in communi viverent. Hos vulgus ab episcopo Theatino praedicto, qui postea, ut dixi[2]), Cardinalis creatus est atque ex Cardinali Summus ecclesiae Pontifex nomine Paulus Quartus, vocare coepit Theatinos, quae appellatio ipsis in Italia adhaesit ; nobis in Hispania per errorem etiam nunc tribuitur. Per eadem tempora in oppido Bergamensis agri, cui nomen est Sommascha, Hieronymus Aemilianus patricius Ve-

[1]) Clem. VII. in Brevi Exponi nuper. [2]) Supra n. 12.

natus congregationem Presbyterorum instituit[1]), cui pauperum orphanorum educationem commendavit; quam nonnisi post multos annos Pius V. in ordinem regularem erexit. Anno item 1533. Clemens VII. concessit[2]) Bartholomaeo Ferrario et Antonio Mariae Zacchariae tribusque sociis Mediolani degentibus, ut religiosorum vota profiteri possent et sub Ordinarii obedientia viverent; biennio post a Paulo III. sub Sedis Apostolicae protectionem recipiuntur ad quinquennium et Clerici regulares nominantur. Demum a Iulio III. (sub quo profiteri coeperunt) appellati sunt Clerici regulares S. Pauli. Quamquam vulgus Barnabitas appellat, quod ad ecclesiam S. Barnabae nata sit eorum congregatio. Quae omnia ex ipsis Pontificiis Constitutionibus decerpsi, per quae typographorum error apud Rutilium Benzonum[3]) corrigendus est. Ravennae quoque anno 1537. Margarita femina sanctitate, miraculis et dono prophetiae clara congregationem presbyterorum instituit, sub nomine *Boni Iesu*, quae adhuc viget non inde egressa. Meminerunt eius Franciscus Turrianus noster, Paulus Morigia ordinis Iesuatorum, et Basilius Serenus Canonicus regularis Lateranensis[4]), qui tradit iuvisse

[1]) And. Stella in vita Hieron. Aemil. [2]) Rutil. Benz. l. 1. de Iubil. c. 8. [3]) Id. Rut. l. cit. [4]) Fr. Turr. apol. adv. Boquin. haeret.; Paul. Morig. l. de orig. relig. c. 64.; Basil. Seren. praefat. ad privil. can.

ad eius erectionem Seraphinum Firmanum Canonicum regularem. Obtinuisse facultatem profitendi multo post a Pio IV. prodit Carolus Tapia iurisconsultus [1]). Mitto dicere de aliis Clericorum ordinibus, qui postea Societatem nostram constitutam secuti sunt: Clerici Doctrinae christianae Romae an. 1560. sub Pio IV., Clerici Minores Neapoli et Clerici Ministri infirmorum Romae sub Xysto V. congregati atque a sequentibus Pontificibus in coetum regularem instituti, quorum mentionem facit idem Rutilius. Mihi satis fuit demonstrasse coactum fuisse B. Ignatium cogitare de peculiari nomine, quando congregatio, quae dicitur Theatinorum, a Sede Apostolica iam obtinuerat, ut ipsi nuncuparentur *Clerici Regulares* sine additione ulla, et aliae congregationes, quae vel tunc nascebantur vel paulo ante erant inchoatae per aliquod additamentum a primis Clericis regularibus differebant, qualia sunt: S. Pauli, de Sommascha, Boni Iesu. Propterea appellatus est hic noster ordo Clericorum regularium *Societas Iesu*, qua appellatione tum ab antiquioribus tum ab aequalibus tempore tum ab iis, qui postea sunt secuti, distinguitur.

21. Secunda parte disputationis expendendi sunt varii modi religiosos ordines appellandi, quorum aliis alii placuerunt; sed nostro non po-

[1]) Carol Tapia. Auth. Ingressi C. de sacros. eccl. v. monast. c. 5. n. 1.

terant aptari. Primum quidam nuncupati sunt a loco, ubi primum ordines vel exorti sunt vel sedem fixerunt. Quod factitatum a philosophis quoque observat Tertullianus ex Academicis atque Stoicis[1]): *Qui de conventiculis et stationibus suis cognomentum sectatoribus suis induxerunt.* Hinc appellantur Fratres de Monte Carmelo, qui brevius Carmelitae ; hinc Canonici S. Gregorii in alga Venetiis ; hinc Clerici regulares de Sommascha. Sunt in hoc numero Praemonstratensis ordo et Carthusianorum; Congregationes monachorum Cluniacensis, Cassinensis, Camaldulensis, Cisterciensis, Vallis-Umbrosae et Montis-Oliveti. Non placuit hic modus B. Ignatio, quia non poterat ordini loci nomen aptari, qui non uno in loco coaluerat, Parisiis quidem sodalium coetus collectus est, Romae vero, quo convenerat e Gallia, probatus ab Apostolica Sede atque stabilitus. Parisiensem appellare sodalitatem non expediebat, quam mundanam esse, hoc est nationum omnium ac gentium commodis servire oporteret, quia videbatur nimis angustis finibus per id nomen circumscribi. Si Romanam dixisset, fuisset habitus arrogans et invidiam in se non exiguam excitasset. Tum quia cuncti fere ordines Romae comprobantur ab Apostolica Sede, tum quia omnes profitentur se Romanos esse, hoc est fidei Romanae ab Apostolo Paulo laudatae sectatores ac Romanae

[1]) Tertull. Apol. c. 3.

Cathedrae, quae caput est omnium ecclesiarum, famulos obsequentissimos ac filios. Secundo nonnulli ordines duxerunt nomen ab officio praecipuo seu primario ministerio, quod exercent, ad illud a Deo potissimum divinitus vocati. Sunt horum in numero Fratres Praedicatores notissimi in mundo universo; Fratres de Mercede et Redemptione captivorum in Aragonia Hispaniae regno exorti; Clerici Ministri infirmorum, de quibus iam aliquid dixi[1]). Verum Societas nostra non unum habet tantummodo ministerium aut concionandi aut docendi aut aegrotos visitandi, ut ab eo solo nominari posset; sed multa, ut vidimus[2]), aeque primaria, quae uno nomine comprehendi non possunt, nisi forte illud sit cooperari pastoribus animarum in animarum salute procuranda, quod satis exprimit *Societatis Iesu*, quemadmodum docebitur[3]). Praeterea iam aliquot officiorum nomina erant ab aliis ordinibus occupata, quos commemoravi. Si se Societas nuncupasset ad imitationem praestantissimi ordinis Praedicatorum, *Ordinem Doctorum* (quod solum nomen restat intactum) maiorem flammam invidiae sibi conflasset, quam qua nunc flagrat ob nomen sacrosanctum Societatis Iesu.

22. Tertio nonnulli ab aliqua virtute nomen

---

[1]) Supra n. 16. [2]) Supra n. 15. et seqq. [3]) Infra n. 50.

ordinibus suis imposuerunt[1]). S. Franciscus Assisias sodalitium suorum fratrum *ordinem Minorum* appellari mandavit; et S. Franciscus a Paula sancta aemulatione alterius Francisci cognominis sui concitatus, ut opinor, ordinem a se institutum *ordinem Minimorum* nuncupavit. Voluit uterque humilitatem commendare suis: monens nomine ipso, ut se minimos omnium religiosorum reputarent. Similem affectum habuerunt nobiles cives Mediolanenses, qui ordinem Humiliatorum condiderunt ac nomine hoc humilitatis pleno nobilitarunt. Quem tamen desertorem humilitatis, quam profitebantur, post quingentos et amplius annos, a Pio V. supprimi atque aboleri vidimus. Eadem opinor mente Augustinus Adronus patricius Genuensis ordinem Clericorum regularium opera sua institutum anno 1589. atque a Pontificibus Xysto V. et sequentibus probatum nuncupavit *ordinem clericorum Minorum.* Referri potest huc B. Philippus Benicius, qui ordinem a se conflatum nominari voluit *ordinem Servorum S. Mariae.* Quo nomine religiosi illi peculiari quadam ratione se B. Mariae Virginis Reginae coelestium servos esse profitentur. Locari possunt in hac classe illi religiosi viri, quibus aliqua religiosa actio nomen dedit, veluti Crucigeris latio

[1]) S. Anton. p. 2. Hist. tit. 15. c. 23.; Car. Sig. l. 8. de regno. Ital. an. 1046.; Rut. Benz. l. 1. de iub. c. 8.; Car. Tap. Auth. Ingresssi C. de sacros. eccl. §. monast. c. 14. n. 1.

Crucis, quam manu gestant, cum e monasterio egrediuntur; et Minoribus quibusdam acuminati capitii gestatio sive ad contemptum sui sive quod proprium esse habitum S. Francisci arbitrentur; unde Capuccini, non a vulgo solum, sed etiam a sapientibus atque a seipsis nominantur. B. Ignatius noster potuisset denominare Societatem ordinem Clericorum minorum aut minimorum aut aliquid simile, quia id admodum congruebat cum ipsius spiritu humilitatis; sed quia iam hic modus fuerat ab aliis usurpatus et ad aliud nomen divinitus instinctus, quo scopus ordinis totius omniaque officia significabantur, rationem aliam tenuit, de qua postea. Verum ut intelligat lector, quam longe fuerit ab omni suspicione superbiae, quantum coluerit humilitatem, sciat consuevisse sodalitatem suam tum verbo tum scripto nuncupare, ut prodidit Maffeius noster, *Minimam Societatem Iesu*[1]). Moris huius vestigium apparet in Examinis initio, cuius haec sunt prima verba[2]): *Haec minima congregatio, quae a Sede Apostolica prima sui institutione Societas Iesu nominata est.* Clarius in prooemio Constitutionum[3]): *Quamvis summa sapientia et bonitas Dei creatoris nostri ac Domini sit, quae conservatura est, gubernatura atque promotura in suo sancto servitio hanc minimam Societatem Iesu etc.* Hoc additamento

[1]) Maff. l. 2. vitae c. 5. [2]) Ex. c. 1. §. 1. [3]) Const. prooem. §. 1.; Reg. 1. Sum.

vir sanctus, ut ego arbitror cum Maffeio, fatebatur alios quoque ordines religiosos, qui suum praecedebant tempore, dici potuisse Societates Iesu, sed hanc earum esse minimam aetate, meritis, splendore; quo sensu S. Paulus se *minimum* vel Apostolorum vel Sanctorum pronuntiavit[1]). Nam omnes communiter et agnoscunt et mirantur humilitatem Apostoli, qui se non modo minimum tempore, quia novissime vocatus est, confitetur, ut S. Hieronymus exponit[2]), sed etiam minimum probitate, considerans aliorum innocentiam, qui non peccaverant Christum persequendo, ut interpretatur S. Gregorius Magnus[3]). Deinde monere volebat sodales suos ac posteros, ut humilitate informati et propriae aestimationis spiritu vacui cunctos ordines religiosorum propter antiquitatem, res gestas, sanctitatem ac doctrinam, digniores nobilioresque corde existimantes honore praevenirent atque honorifice de illis semper et inter se et coram aliis loquerentur. Denique ut alumni sui ac filii eorum (quemadmodum S. Franciscus Assisias sodales suos Minorum cognomine admonitos voluit[4]) ex hac humili appellatione discerent se ad discendam exercendamque humilitatem ad Christi scholam venisse, nec tentarent fieri maiores aut maximi, hoc est praelati ecclesiae, qui se minimae Societatis sodales esse recordarentur.

[1]) 1. Cor. 15. 9., Ephes. 3. 8. [2]) S. Hieron. 1. Cor. 15. [3]) S. Greg. hom. 10. in Ezech. [4]) S. Bon. in. vita S. Franc. c. 6.

23. Quarto non defuerunt, qui nomen acceperunt ab aliquo viro sanctissimo, in cuius tutela cupiebant esse. Hoc factitarunt ordines religiosi militares S. Ioannis, Lazari, Georgii, Iacobi, Michaelis, Stephani, Mauritii, Virginis Annuntiatae, et si qui sunt alii. Hoc ordo monasticus S. Pauli primi eremitae, S. Antonii, S. Hieronymi et aliorum, qui eorum Sanctorum patrocinium cum nomine expetiverunt, quamvis non essent ab iis instituti. Nam ordo S. Basilii, S. Benedicti, S. Augustini parentem ipsum nomine venerantur. Laudabat, ut reor, B. Ignatius horum consuetudinem, sed digniorem potentioremque patronum sibi nomine adoptare cupiebat. Illos imitatione secutus est, qui Deum ipsum vel aliquam e divinis personis voluerunt et tutorem esse ordinis et nominis fontem. Talis in Lusitania vetus ordo militaris Christi, in Gallia militaris ordo Spiritus S. nostra aetate institutus, talis quadringentis abhinc annis ordo claustralis sanctissimae Trinitatis ab Innocentio III. comprobatus. Propterea concupivit nomine, quod Verbum incarnatum contineret, Societatem Iesu nuncupari, idque a Sede Apostolica obtinuit, ut dicemus[1]). Cuius formandi nominis ac proponendi Summis Pontificibus occasionem dedit visio mirabilis, quam referam paucissimis, ubi probavero solitum esse Deum, quos ad novorum ordinum institutionem eligit atque

[1]) Infra n. 42.

excitat, eos solari quibusdam visis divinitus obiectis, quae vel ipsis ordinum auctoribus vel Pontificibus eos comprobaturis vel aliis magnis probitate viris, sive institutum vitae sive felices progressus sive habitus rationem, sive denique nomen appellationemque declarant. S. Hugoni episcopo Gratianopolitano[1]) praeter eremum Carthusiae, quae in ipsius erat dioecesi, septem stellae colore rutilo in orbem dispositae et a terra paululum sublevatae in somnis apparuerunt, quibus S. Brunonem Carthusianorum institutorem[2]) cum sex sociis esse designatum intellexit tum, cum ad eum accesserunt petituri locum aptum poenitentiae, quod terrena respuentes, deserta loca quaererent et per amorem studiumque coelestium rerum tamquam stellae micarent ; quemadmodum narratur in vita utriusque. Innocentio tertio visa est in somnis Basilica Lateranensis ruinam minitans humeris homunculi sustentari, quem postea Franciscum Assisinatem esse intellexit. Narrat id S. Bonaventura[3]) una cum aliis visionibus tum eidem Pontifici tum Francisco tum Sylvestro presbytero obiectis, ad institutionem et progressum ordinis pertinentibus. S. Romualdo Camaldulensium monachorum institutori[4]) ostensa est scala de terra pertingens ad coelum, per quam homines in

[1]) Guido in vita S. Hug. 1. Apr. [2]) Sur. in vita S. Brun 6. Oct. [3]) S. Bonav. c. 3. vitae S. Franc. [4]) Vita S. Romuald. in Breviar.

veste candida descendebant et ascendebant, qua praeter alia candidus habitus significabatur. S. Norberto fundatori Praemonstratensis ordinis, ut refertur in vita[1]), Iesus Christus tamquam pendens in cruce visus est, super quem septem solis radii mirabilis claritatis fulgebant et a quatuor partibus multitudo magna peregrinorum cum peris et baculis properabat. Iique flexis genibus adorato Redemptore et pedibus eius dato osculo recedebant reversuri. Vir sanctus ex eo viso intellexit multitudinem fratrum, qui ad suum ordinem venturi erant. Addit Servatius in Optica[2]) multa illum edoctum fuisse a Beatissima Virgine; et imprimis fuisse praemonstratum illi ab eadem locum, ubi monasterium ordinis caput esset construendum; atque ex eo coenobium nominatum fuisse Praemonstratum, et ordinem ipsum Praemonstratensem seu Praemonstraticum. B. Virgo Maria quoque apparens primis sodalibus, qui ordinem Servorum condiderunt, habitum dedit et nomen dicens: *Vos mihi in servos elegi*[3]). Ordini denique sanctissimae Trinitatis habitum ac nomen tribuit obiectum visum Innocentio tertio, qui eius regulam approbavit. Rem narrat ex aliis Franciscus Turrianus noster[4]); ex eo paucioribus ipse refero. Consecratam hostiam populo ostendenti

[1]) Sur. in vitae S. Norberti c. 24. 6. Iun. [2]) Serv. Optica Spec. III. inst. 5. [3]) Dam. Gran. in vita B. Philip. Benicii. [4]) Fr. Turr. apol. adv. Boquin. in prooem.

Pontifici Angelus astitit albo vestitu cum cruce in pectore rubri caeruleique coloris, tenens manibus commutatis dextera Christianum cum cruce, sinistra Aethiopem. Visum Pontifex ubi fuisset interpretatus, et habitum eundem assignavit ordini et officium redimendorum captivorum subiunxit. *Hic erit vobis ordo, quem sanctissimae Trinitatis titulo et redemptionis captivorum ordinamus nuncupari.* Mirum hinc nulli videri debet B. Ignatio visum quoque quoddam ostensum, quod mox narrabo, unde nomen nostri ordinis manavit.

24. Tertia sequitur particula, qua causae traduntur, quibus B. Ignatius impulsus est ad hanc appellationem ordini a se fundato imponendam. Ad tria capita referri possunt: ad Deum, ad ipsum Ignatium et ad nos alumnos ac filios ipsius. Prima causa videtur fuisse divinae voluntatis impulsus ipsius animo per visum illud memorabile impressus. Praeter duos auctores vitae, Ribadeneiram et Maffeium[1]), necnon constantem traditionem ab iis acceptam, qui cum B. Ignatio vixerunt, rem narrant alii, qui non sunt nostri ordinis, ut Alphonsus Villegas, Petrus Valderrama et Florimundus Raemundus[2]). Quo die Romam accessit B. Ignatius anno 1538., Petro Fabro et

[1]) Ribad. l. 2. c. 11.; Maff. l. 2. c. 5. [2]) Vill. in Flore SS. in Ign.; Valderr. conc. de B. Ign.; Florim. Raemun. l. 5. de ortu haeres. c. 2.

Iacobo Layne comitibus, orandi causa templum desertum non longe ab Urbe sîtum ingressus est. Ibi vehementius oranti et a sensibus abstracto clarissima in luce Deus Pater illi sese per speciem ostendit, Iesu filio gestanti crucem et crudelissimis affecto suppliciis praesentem Ignatium sociosque commendans. Quos Iesus cum in fidem ac patrocinium libentissime recepisset, ad Ignatium placido et sereno vultu conversus, haec ipsa effari verba dignatus est: *Ego vobis Romae propitius ero.* Re narrata subdit Maffeius: *Atque idipsum vel imprimis causae fuit, cur Ignatius confirmatae postmodum Societati salutare potissimum Iesu nomen indiderit.* Addit Petrus Ribadeneira (qui haec a Iacobo Layne acceperat, B. Ignatii comite) tam alte fuisse Ignatii menti Iesu nomen impressum ex eo viso, ut hoc ipso nomine Societatem denominare decreverit, asserens usque eo sibi certum id velle Deum, ut ab ea mente se dimoveri numquam posse diceret. Tanto denique in ea deliberatione a Deo fuisse lumine collustratum, ut id vel dissentientibus sociis (qui tamen consenserant omnes) facturus videretur. Legi post apud Nicolaum Orlandinum in historia nostri ordinis[1]) multo ante hoc visum statuisse Patres auctore Ignatio, post accuratas preces, cum Vicentiae consisterent, de hac appellatione suo coetui tribuenda. Quo loco confirmat, quae prodidit Petrus

[1]) Nic. Orland. l. 2. hist. Soc. §. 25. 29. et 62.

Ribadeneira de B. Patris constantia in ea retinenda, atque adiungit haec verba: *Quin ab eo testatur se audivisse Ioannes Polancus, cum diceret contra Dei nutum se facturum minimeque levem apud eum noxam incursurum, si ea de re vel minimum haesitasset.* Hinc conicere licet, aliis praeclaris mentis illustrationibus iam praemonitum fuisse a Deo, ut novam hanc familiam Societatem Iesu vocandam esse pronuntiaret; et Maffeium prudenter scripsisse visum illud non unicam causam huius appellationis fuisse, sed imprimis coniecturae divinae huius voluntatis tres possunt esse. Primum praedictio Abbatis Ioachimi in expositione Apocalypsis, in illis verbis: *Hoc est ipsum ordinem, quem designat Iesus*[1]), quibus nominis huius impositio notari videtur, ut observarunt ante me Ioannes Osorius et Blasius Viegas nostri ordinis[2]). Neque vero de Iesuatorum ordine per Ioannem Columbinum instituto potest intelligi praedictio; quia hic ordo, ut apparet ex eventu, sancta simplicitate contentus, non imposuit silentium tumidis magisteriis nec habuit linguam eruditam ad evangelizandum, quae duo tribuit ordini novo Ioachimus. Altera coniectura est altera item praedictio non admodum vulgata, quae sic se habet. Obiit Mediolani an. 1525. in

[1]) Ioach. Abb. in Apoc. p. 1. c. 3. fol. 83. [2]) Osor. t. 4. conc. 2. de obitu B. Ign.; Vieg. Apoc. c. 3. comment. 2. sect. 3.

coenobio sanctimonialium S. Marthae sub regula B. Augustini religiosissime militantium, Archangela Panigarola, quae duos et quadraginta annos in eo partim obediendo partim imperando vixit magna cum opinione sanctitatis. Huic ferunt beatos Angelos ac Sanctos saepe spectabiles apparere, cum ea familiariter colloqui, futura praedicere consuevisse. Constans fama est in eo monasterio qua scripto qua voce delata posteris et a senioribus accepta, fuisse Archangelae inter alia divinitus significatum appetere tempus, quo tempore ecclesiastica disciplina reformaretur, atque ad eam reformationem laturos auxilium sacerdotes quosdam, qui laboraturi essent in conversione totius mundi, concionibus potissimum habendis tamquam novi Apostoli, et *de Societate Iesu* nominandi. Tridentino Concilio Oecumenico perfecto visa est haec reformatio in ecclesia Dei universa, tum potissimum in ecclesia Mediolanensi opera et laboribus S. Caroli Borromaei Cardinalis et Archiepiscopi. Qui, ut est auctor Ioannes Petrus Glussianus recens eius vitae scriptor italice[1]), misit Roma tamquam praecursores reformationis a se concupitae Benedictum Palmium *eloquentem* (scriptoris sunt haec omnia verba) *et zeli plenissimum concionatorem Societatis Iesu cum aliis sodalibus, quorum ordinem optabat Mediolani stabilire.* Contigit haec missio an. 1563.

[1]) Io. Pet. Glus. l. 1. vitae c. 9.

Horum presbyterorum adventu cognito et audita nomenclatura sacrae Virgines Sanctae Marthae, apud quas recens erat adhuc illa traditio, intellexerunt in ipsis praedictionem Archangelae completam esse, curaruntque id totum Benedicto significari, qui gratus monasterio concionibus habendis eas saepe ad perfectionem incitavit, quoad degit Mediolani. Publicis denique litteris universum coenobium, quae supra narravimus[1]), P. N. Claudio Aquavivae Praeposito generali Societatis testificatum est. Tertia praedictio est Reinoldae illius viduae sanctitatis opinione clarissimae, cuius supra cum Matthaeo Radero, Nicolao Orlandino et Petro Ribadeneira nostris mentionem feci. Haec enim, ut Raderus[2]) scribit, non modo religionem catholicam per novum religiosorum presbyterorum seu clericorum ordinem instauratum iri praedixit, sed etiam illum ordinem a Iesu denominandum. Nam, ut verbis utar Raderi, *Haec oracula Numinis cum Reinolda in corona cognatorum exponeret et inter ipsos propinquos Petrus Canisius tredecennis puer adstaret, Reinolda ad illum conversa humerosque stantis permulcens, et hic, inquit, unus ex illa familia sacerdotum Iesu erit, qui in sanandis ecclesiae vulneribus desudabit.* Annus tricesimus quartus erat illius saeculi, cum Petrus Canisius primo et vicesimo eiusdem saeculi natus anno, tertium et decimum

[1]) Supra n. 6. [2]) Rad. l. 1. vitae P. Canis. c. 1.

aetatis suae ageret, quo tempore nondum B. Ignatius sodales omnes coegerat nec in Italiam venerat nec de nomine Iesu cum sodalibus deliberaverat, quae omnia post illum annum contigerunt. Accedit coniecturae ex praedictionibus argumentum ab effectu secuto Apostolicae comprobationis. Nam licet Beatus Ignatius notabili modestia singularique animi demissione nomen hoc ordini suo imponendum proposuerit, dicens in formula Paulo et Iulio Pontificibus oblata[1]): *Quicumque in Societate nostra, quam nomine Iesu insigniri cupimus*; licet a quibusdam catholicis occulte per cuniculos, ab haereticis multis palam per furiosas invectivas oppugnatum fuerit, tamen stat adhuc et stabit perpetuum, quia Apostolica Sedes, ut dicam[2]), non solum illud permissione aut usu probavit, sed etiam Decreto edito stabilivit.

25. Secunda causa nominis huius imponendi fuit ex parte ipsius B. Ignatii, qui ex humilitate, quantum in ipso fuit, impedivit per hanc appellationem, ne Societas nostra diceretur ordo Ignatii seu Ignatianus, neve religiosi huius ordinis vocitarentur Clerici Ignatiani. Petrus Ribadeneira et Nic. Orlandinus nostri id significant, Petrus Valderrama ordinis Eremitarum S. Augustini in concione dixit et Florimundus Raemundus scripsit[3]). Et sane videtur usus magistris in hac

[1]) Bullar. Soc. p. 3. et 53. [2]) Infra n. 47. [3]) Orlan. l. 2. hist. Soc. §. 62.; Valder. conc. de B. Ign.; Flor. Raemun. l. de ortu haeres. c. 2.

re sanctis Apostolis, qui filios spirituales a se genitos per baptismum Christianos a Christo nominari voluerunt, non a nominibus suis, qui eos converterant ad Christum. Animadvertit hanc Apostolorom humilitatem S. Augustinus interpretans Psalmum XLIV[1]). Deuteronomii legem[2]) de uxore fratris ducenda, et ei semine suscitando servatam ab Apostolis docet, qui mortuo Christo ecclesiam eius uxorem spiritualiter duxerunt atque ex ea per evangelium filios genuerunt. *Itaque suscitantes*, inquit, *propter nomen fratris semen fratri suo, quotquot genuerunt, non Paulianos, non Petrianos, sed Christianos nominaverunt.* Commentarius, qui Rufini nomine circumfertur[3]), iisdem fere verbis eamdem plane sententiam habet in eiusdem Psalmi explanatione. Verum dicet quispiam, qua ratione potuit id impedire? Nam videmus omnes fere ordines, quamquam ab institutoribus et vero etiam a Sede Apostolica nomine proprio nuncupatos, a vulgo nomine fundatoris appellari. Hinc Praedicatores Dominicani dicuntur, et qui Minores dici deberent, Franciscani vocitantur. Hinc ordo S. Basilii, S. Benedicti, S. Augustini. Nec solum a plebe, sed etiam a prudentibus atque a Curia Romana nonnulli ex auctore denominantur, ut ordo Caelestinorum a Caelestino V. Pontifice Maximo, qui eum

[1]) S. Aug. in Psal. 44. [2]) Deut. 25. 8. [3]) Ruf. in Psal. 44.

instituerat, antequam Pontifex crearetur. Respondeo dixisse me Ignatianam appellationem a B. Ignatio fuisse impeditam, quantum in eo fuit. Non enim legem praescribere ipse potuit populis, praesertim cum instinctu aliquo divino concitantur, quemadmodum accidit in denominatione Iesuatorum, de quibus postea[1]); vel certe, cum ex affectu religionis erga sanctum institutorem moventur ad has nuncupationes, quemadmodum in denominandis Caelestinis atque aliis commemoratis evenit. Obstitit ergo quantum potuit, quia nomen imposuit tam nobile, tam Deo carum tamque probatum ab ecclesia, ut non possit sine aliqua Salvatoris iniuria et ecclesiasticorum decretorum violatione commutari. Quis enim catholicus audeat (non enim loquor de haereticis effrontibus nostri aevi) posthabito Iesu nomine divino ab ecclesia comprobato humanum Ignatii nomen Societati imponere vel sociis ab Ignatio deductam appellationem affigere? Nemo sanae mentis per hos 70 annos est ausus. Confirmatur in hac impositione nominis B. Ignatii humilitas ex eo, quod Societati nomen dedit ab eo, quem verum ac proprium auctorem confitebatur. Sciebat nihil novi esse vel absurdi, *si disciplina de magistro* (verba sunt Tertulliani[2]) *cognomentum sectatoribus inducit.* Se non auctorem primarium, non parentem reputabat, sed instrumentum ac mini-

[1]) Infra. n. 57, 58. [2]) Tertull. Apol. c. 3.

strum Dei in hac sodalitate constituenda. Igitur Iesum Dei filium, qui se illi ostenderat in deserto templo, voluit eum esse, cuius nomine dulcissimo Societas denominaretur. Qua ratione factum est, ut ab auctore denominationem acciperet, quod est in philosophis, in religione christiana et in monachis usitatum ; nec tamen Ignatii nomen audiretur, quod taceri cupiebat.

26. Tertia causa denominationis huius respectu sodalium, filiorum ac posterorum est ; quod est dicere totius ordinis gratia et in ipsius maximam utilitatem spiritualem. Attigit paucis summam huius rationis et causae Ribadeneira noster, quem praestat audire[1]) : *Societatem Iesu appellari voluit; ut qui huc vocati fuerint, non se in Ignatii ordinem aliquem adscriptos, sed in Societatem Filii Dei Iesu Christi Domini nostri vocatos agnoscant, sub illo summo Imperatore mereant, eius signa sequantur, crucem suam cupide tollant et in auctorem fidei et consummatorem Iesum aspiciant, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contempta. Et ne defatigentur animis deficientes, certum illis atque persuasum sit ducem suum sibi praesto esse ; illum non Ignatio solum et sociis, ut videmus hactenus fuisse, sed sibi quoque futurum semper propitium sperent.* Ex his verbis Ribadeneirae sensu gravidis colligimus quinque rationes, quae B. Ignatium permoverunt

[1]) Ribad l. 2. vitae B. Ign. c. 11.

nostrae utilitatis causa ad hoc nomen ordini tribuendum. Prima ratio, ut intelligamus nostram vocationem esse a Iesu Christo atque ad Iesum Christum, non ab homine aut ad hominem, sed a Dei filio ad eundem filium Patris. Quae cognitio maxime scilicet ad religionis virtutem spectat, ex qua sequitur confessio praeclara nostri ordinis auctorem esse Iesum mundi Salvatorem, quod ipso nomine confitemur; quidquid habet boni, ab eodem tamquam a perenni atque inexhausto fonte profluens agnoscentes. Atque eadem vox et appellatio cum auditur ac pronuntiatur, nobis in mentem revocat sodalitatem nostram fundatam, auctam, ornatam, conservatam a Domino Iesu; tum ex recordatione beneficiorum gratus animus et auctori tantorum munerum gratias agit et ad eius dilectionem magis magisque excitatur.

27. Secunda ratio, ut meminerimus sub Christo duce militare et merere stipendia. Dat animos militibus in pugna, dat alacritatem in laboribus militaribus Imperatoris summi vel fortitudo cum peritia, felicitate gloriaque coniuncta, vel affluentia divitiarum cum liberalitate sociata, unde milites exspectare possint tum ex capite priore victoriam in proeliis, tum ex posteriore largam periculis, laboribus vulneribusque remunerationem. Et licet laudabiles sint illi ordines, qui Sanctum aliquem denominatione ipsa patronum ac ducem sibi adoptarunt, veluti S. Georgium, S. Hierony-

mum, S. Brigittam atque alios, tamen plus sibi consuluerunt illi, qui Sanctorum Sanctum habere voluerunt ducem ac defensorem. Quod illi ordines fecerunt, qui vel Christum vel Spiritum Sanctum vel Deum vel Trinitatem sibi elegerunt; in quorum numero B. Ignatius ponendus est, qui Iesum exercitatissimum in carne nostra ducem sibi accepit. Tertia ratio secundae finitima, ut Iesu signum vexillumque nos secuturos intelligeremus, proinde pararemus nos ad crucem post eum ferendam, quae labores, mortificationem, dolores, tribulationes, persecutiones, ignominiam, sanguinis denique effusionem mortemque designat. Haec omnia Iesu nomen innuit, quod Salvatorem sonat; salvavit autem per crucem sanguinem, mortem; quia fortasse de causa in titulo crucis non Christi nomen inscriptum legimus, sed Iesu Nazareni. Significat eadem visum obiectum B. Patri nostro, quo Salvator crucem ferens, sanguine perfusus, vulneribus confossus pollicitus est se nobis propitium fore.

28. Quarta ratio, ut semper in auctorem fidei et consummatorem Iesum aspiciamus imitandi studio eumque tamquam perfectum omnibus numeris exemplar imitationis in nobis, in aliis, in omnibus rebus, cogitatis, dictis, factis exprimamus. In hoc est summa nostra perfectio, nam imitator fit exemplari similis adeo, ut nomen exemplaris accipiat, quemadmodum multis probat Orige-

nes[1]). Utilissimum autem est sibi proponere perfectissimum omnium exemplar ad imitandum. Licet enim *numquam imitator par fiat auctori*, ut dicebat M. Seneca[2]), licet *totum exprimere, quem elegeris, sit homini inconcessum*, ut opinatur Quinctilianus[3]); tamen qui perfectissimum sibi proposuit exemplar ante oculos, vehementius excitatur et contendit ad summam perfectionem. Ad quam propius accedit, dum consequi connititur, quam si non eam sibi proposuisset. Esse autem honorificum *prima sequentibus in secundis tertiisque consistere*[4]) in quavis arte ac disciplina omnes confitentur. Hanc causam nostrae appellationis a B. Ignatio spectatam, imitationem scilicet Iesu, Pius IV. expressit in diplomate, quo Societati confirmat ac de novo concedit facultatem aedificandi intra CXL cannas aliorum ordinum. *Qui*, inquit, *sicut nomen sociorum Iesu assumpserunt, ita opere, doctrina et exemplis D. N. Iesum Christum imitari et eius vestigia sequi nituntur*. Haec Pius, cuius testificatio de nostrorum sodalium conatu ad imitandum Salvatorem utinam imposterum omne tempus vera esse possit. Eodem imitationis voto sanctimoniales Sancti Pauli Mediolani a Sede Apostolica impetrarunt[5]), ut non Matres, Sorores, Dominae praeno-

[1]) Origen. hom. 4. in Ezech. [2]) M. Sen. l. 1. contr. in prooem. [3]) Quinct. l. 10. c. 2. [4]) Cic. l. 2. de or.; Quinct. l. 12. c. 11. [5]) Io. Bapt. Fotana in vita Paulae Ant. de nigris c. 2.

minarentur, quemadmodum aliae sacrae virgines, sed *Angelicae*. Neque id obtinuerunt, quod a se angelos puritate aequari arbitrarentur, sed ut praenomine monerentur puritatem angelicam corpore et animo pro viribus imitari. Quinta causa, ut eumdem Iesum speremus semper ante pugnam consolatorem, in pugna adiutorem, post pugnam remuneratorem largissimum exspectemus, atque in omni nostro negotio propitium fore credamus eum, ad cuius honorem et in cuius nomine, iuxta Apostolum omnia, quaecunque facimus *in verbo aut in opere*[1]), monemur facere.

29. Iam quarto loco quaeramus ad perfectam appellationis notitiam concipiendam, quid nomine Societatis intelligatur, quum ordo noster dicitur *Societas Iesu*. Ac primum, quod attinet ad priorem vocem, Societas, reperio S. Augustinum[2]) ea usum ad significandum coetum regularem verorum religiosorum. Loquens enim de vita suorum clericorum, qui religiose vivebant, iuxta morem multitudinis credentium in Actibus Apostolorum (ut multis probat Basilius Serenus[3]) recitatis S. Lucae verbis: *Nostrae*, inquit, *Societati testimonium perhibet lectio, quam audistis*. Post S. Augustinum B. Isidorus Hispalensis[4]) in sua regula coetui monachorum hanc ipsam Societatis

[1]) 1. Cor. 10. 31., Coloss. 3. 17. [2]) S. Aug. serm. de vita cleric. ad pop. [3]) Bas. Ser. praefat. ad privi. canon. regul. [4]) S. Isid. in reg. c. 4.

nomenclaturam tribuit; cuius verba referam postea[1]). Praeterea Leo X. Pontifex an. MDXX. die XX. Augusti concessit Paulo Iustiniano patricio Veneto et monacho Camaldulensi facultatem dilatandi eremiticum institutum eiusdem ordinis, retentis regulae substantialibus. In cuius diplomate (ut tradit Lucas Eremita Hispanus in historia Eremitica Montis-Coronae Camaldulensis[2]) congregatio haec *Societas Eremitarum sancti Romualdi ordinis Camaldulensis nuncupata exstitit.* Ex his locis habemus non esse rem inauditam in ecclesia catholica, religiosum ordinem vocari Societatem. Potest autem Societas in universum describi *duorum pluriumve conventio inita ob aliquod commodum.* Quod enim non potest unus consequi aut repellere ob virium infirmitatem, aliorum auxilio et obtinet et expellit. Hoc spectant Salomonis verba: *Frater, qui adiuvatur a fratre, quasi civitas firma*[3]). Ex hoc fit, si coitio haec referatur ad lucrum et quaestum per mercaturam consequendum, ut exsistat societas mercatoria, in quam alii pecuniam, operam alii conferunt. Posset quispiam existimare vocatam Societatem hoc sensu, in quam Salvator confert caput divinae gratiae ad animarum lucrum, nos vero nostram exiguam opellam, quoniam saepe Christus parabolis et translationibus a mer-

[1]) Infra n. 31. [2]) Luc. Hisp. l. 2. hist. erem. Camald. c. 14. [3]) Prov. 18, 19.

catura desumptis est usus, vel dicens regni coelorum acquisitionem similem esse negotiationi, vel ad negotiationem adhortans auditores[1]). Non abhorret haec opinatio ab instituto nostro, cui propositum est lucrum animarum, et ad quam Salvatoris adhortationes perveniunt. Verum non arbitror fuisse metaphoram a mercatura deductam in hoc nomine, quia B. Ignatius miles fuerat, non mercator, atque a re militari petitis translationibus delectabatur, ut docebo[2]). Praesertim cum Redemptor illum permovens visione praenarrata ad nomen formandum idoneum ordini, militis potius seu ducis militum speciem praeseferret, ad militiam vexillo crucis ac vulneribus invitantis.

30. Posset alius opinari per societatem intelligi communionem illam rerum omnium, quae in amicitia solet esse, spectatumque a B. Ignatio S. Ioannis locum in epistola prima dicentis: *ut et vos societatem habeatis nobiscum, et societas nostra sit cum Patre et filio eius Iesu Christo*[3]). Quam societatem bene probat Ioannes Lorinus noster[4]) ex aliorum Apostolorum dictis, esse spiritualem per caritatem a Spiritu Sancto. De eadem Paulus: *Fidelis Deus, per quem vocati estis in societatem filii eius Iesu Christi Domini nostri*[5]), qui locus videtur accommodatior huic opinationi, in quo

[1]) Matth. 13. 45.; Luc. 19. 13. [2]) Infra n. 34. [3]) 1. Io. 1. 3. [4]) Lor. 1. Io. 1. [5]) 1. Cor. 1. 9.

tantum Iesu Christi fit mentio. Nam si haec societas supernaturalis, proveniens a caritate divina virtutum aliarum parente, socios facit omnes christianos iustos inter se atque adeo socios et amicos Dei, ita ut christianismus universus sit vere quaedam societas Patris ac Filii, ut ex locis relatis apparet, tum etiam Spiritus Sancti, qui non excluditur ab operibus, quae theologi vocant ad extra et Paulus significat, cum alicubi apud eum legatur: *Societas spiritus*[1]); quidni poterit aliqua particula christianismi nominari *Societas Iesu Christi*? Praesertim cum B. Ignatius mirifice per omnem occasionem nobis caritatem fraternam commendarit, quae est vinculum religiosarum sodalitatum. Fateor vera esse omnia, quae dicta sunt, sed tamen non existimo notionem hanc societatis a B. Ignatio prima intentione animi spectatam, tum quia visio illa, nominis formandi occasio, non ad iucunditatem invitabat, quae est in societate fraternae caritatis melle condita, sed, ut dixi[2]), ad pugnam, ad dolores, ad plagas excitabat; tum quia, ut manifesto videbimus, aliunde vir sanctus ac sapiens transtulit appellationem Societatis quam ab illa societate, quae est in amicitia sive naturali sive supernaturali.

31. Tertio sumi potest *Societas* pro sodalitate militari, in quam sub duce plures conveniunt, spectantes commodum victoriae ac praedae. Hoc

[1]) Philip. 2. 1. [2]) Supra n. 26.

sensu dicitur, ut ego reor, in libro priore Machabaeorum[1]), ubi leguntur oratores missi Romam a Iuda, ut statuerent cum Romanis *societatem et pacem et amicitiam et societatem*. Postea mittuntur a Ionatha *ad renovandam amicitiam et societatem*, et libro posteriore scribitur *de amicitia* et *societate*[2]) cum Romanis. At capite octavo exprimit scriptor esse societatem ad defensionem communem et hostium communium offensionem, quae dicitur alio nomine foedus. Hinc Sallustius[3]) *societatem belli* dixit, et M. Tullius[4]) in M. Antonium invectus: *Neque ullam societatem optimis civibus cum importunissimo hoste foedere ullo confirmari posse credidi*. Vulgus Italorum centurias et cohortes militum vocare solet *compagnie di soldati*, hoc est societates militum. Eodem sensu Aeneas apud Virgilium commilitones suos consolans afflictos ex tempestate maris, *socios* vocabat, cum dicebat[5]):

O socii (*neque enim ignari sumus ante malorum*)
O passi graviora.

Non longe abit ab hac existimatione S. Isidorus[6]), qui monachorum coetum appellat societatem, quo loco statum religiosum militiae comparat. *Sicut enim*, inquit, *ii qui ad saecularem promoventur militiam, in legionem non transeunt, nisi ante*

[1]) 1. Mach. 8. et 12. [2]) 2. Mach. 4. 11. [3]) Sall. in Catil. coniur. [4]) Cic. Phil. 2. [5]) Virg. l. 1. Aen. [6]) S. Isid. in reg. c. 4.

in tabulis conferantur, ita et ii, qui in spiritualibus castris caelesti militiae sunt signandi, nisi prius professione verbi aut scripti teneantur, in numerum societatemque servorum Christi transire non possunt. Quamobrem mihi persuasissimum est, e re militari ducta metaphora nostrum ordinem appellatum a Beato Ignatio Societatem, quasi cohortem aut centuriam aut legionem conscriptam ad pugnam cum hostibus spiritualibus, victoriae de daemone, mundo et carne consequendae cupidam et animarum praedae faciendae avidissimam. Confirmavit me in hac opinione, cum haec recognoscerem, auctoritas Petri Ribadeneirae nostri[1]), qui cum B. Ignatio diu vixit atque intimos eius sensus introspicere atque eruere potuit. Is enim in libro, quem scripsit de Instituto Societatis nostrae, diserte tradit nostrum ordinem non esse coetum hominum, qui sint sodales Iesu, nisi tamquam milites, qui sub vexillo Domini Iesu militant, quem habent pro tribuno atque ductore. Verum historia nostri ordinis, quae lucem aspicere coepit, cum hos commentarios repolirem, liquido scribit, quod ego cognieceram, his verbis[2]): *Cumque nullum alium praeter Iesum, quem sequerentur vitae ducem, haberent, nec ad solitudinem et umbram, sed ad solem et aciem convenissent, placuit omnibus, ut a militari vocabulo Societas*

[1]) Rib. l. de instit. Soc. c. I. [2]) Nic. Orland. l. 2. hist. §. 62.

Iesu (*suis enim cohortibus milites, quas vulgo societates seu compagnias appellant, ab ipsis fere ducibus nomen indunt*) *appellaretur*. Sermo erat historico de B. Ignatio et sociis Romae deliberantibus de nomine ordini novo, quem moliebantur, imponendo. Quod si perspicuum non esset et certum, probari posset rationibus sive coniecturis.

32. Prima communis nobis cum aliis religiosis ordinibus. Ecclesiam sanctam Christi in terris, hoc est aggregationem fidelium, dici et esse militantem notius est, quam ut hoc loco necesse sit probari. Habet hic exercitus recte ordinatus ducem Christum, ac praeterea vicarium eius Summum Pontificem oculis aspectabilem, pro vexillo crucem, pro tessera baptismum, pro armis sacramenta, verbum Dei, miracula, opera bona. Sed quod facit ad rem nostram, ternas habet sub se copias militantium: clericos, religiosos, laicos. Quomodo viri ecclesiastici Deo servientes militare dicantur, non est huius loci; probat id luculenter Cosmus Magalianus noster ex sacra Scriptura et Patribus interpretans posteriorem Apostoli epistolam ad Timotheum[1]), quo lectorem mitto. Qua item ratione laici Domino universorum militando serviant, colligi potest ex eodem Apostolo, qui fideles universos armis ad defensionem propriam et offensionem hostium ornat atque

[1]) Mag. 2. Tim. 2. vers. 4. ann. unica.

instruit ad Corinthios, Ephesios et Thessalonicenses scribens[1]); videatur quoque Tertullianus[2]) martyres consolans. Secundae igitur ecclesiae militantis copiae sunt religiosi, in tot legiones distributi sub suis tribunis, quot sunt ordines a sanctis viris conscripti. Hi non solum pugnant adversus communes hostes christianorum, sed etiam, quo facilius vincant, impugnant sensus, passiones, propriam voluntatem, communium hostium fautores ; atque ob id maius a Deo stipendium accipiunt divinae gratiae et donativum exspectant amplius gloriae coelestis post rem bene gestam in terris. Ad religiosos referunt aliquot sacri canones et prisci Patres Apostoli monitum ad Timotheum : *Labora sicut bonus miles Christi Iesu. Nemo militans Deo implicat se negotiis saecularibus*[3]), ut in commentario regulae XIV. Summarii demonstrabo. Quia licet prima intentione feratur Apostoli monitum ad Timotheum episcopum atque ordinem ecclesiasticum, tamen ratio par, et vero etiam maior, in religiosos idem intorquet.

33. Hinc est, quod sancti Patres frequentes sunt in translationibus a re castrensi ac militari deductis; saepe monachum comparant cum milite, suis armis induunt, hortantur ad proelium. S. Basilius in praefatione Asceticorum monachum alloquitur perinde, acsi militi praecepta daret[4]). *Huc*

[1]) 2. Cor. 10. 3. 4.; Ephes. 6. 11.; 1. Thess. 5. 8. [2]) Tertull. l. ad mart. c. 3. [3]) 2. Ti. 2. 3. 4. [4]) S. Basil. praef. Ascet.

(in coelum) *tuus tibi, o Christi miles, dirigendus est cursus. Obliviscere, quidquid hic in terris refectionis haberi potest. Miles non domos aedificat, non comparandis agrorum possessionibus vacat, non variis se quaestuosarum mercaturarum generibus immiscet.* Et alio loco fundens se in laudem cellae[1]): *O cella, sacrae militiae tabernaculum, procinctus triumphatoris exercitus, castrum Dei, turris David, quae aedificata es cum propugnaculis; mille clypei pendent ex te, omnis armatura fortium. Tu campus divini proelii, spiritualis arena certaminis, angelorum spectaculum.* Cassianus[2]) *monachum, ut militem Christi in procinctu belli semper positum, accinctis lumbis iugiter incedere* iubet. Et alio in loco *tyrocinium et rudimenta militiae spiritualis* commemorat. In collatione vero septima perfectum ascetam similem facit evangelico centurioni, quem adornat ac munit spiritualibus illis armis, quibus Paulus Apostolus armat militem christianum; eumque Cassiani locum aemulatus est Albertus Patriarcha in regula Carmelitarum[3]). S. Benedictus[4]) initio regulae sermonem dirigit ad eum, qui *Domino Christo regi militaturus est.* Et post dicit Coenobitas *sub regula vel abbate militare*, atque alia his persimilia. Eodem

[1]) Id. tr. de laude vitae solit. Cant. 4. 4. [2]) Cass. l. 1. c. 2.; Collat. 1. c. 1.; Collat. 7. c. 5. [3]) Alb. patr. in reg. Carmel. c. 11. [4]) S. Bened. prol. reg.; Id. c. 1. reg.

aevo Cassiodorus[1]) accomodans monachis verba David: *Illic passeres nidificabunt*, ait: *His tale propositum est, hostes suos non reluctando vincere, sed patiendo superare. Triumphus illis omnis est in proprii corporis passione, et tunc adversarios efficaciter vincunt, quando laudabili humilitate succumbunt. Re vera milites Christi, qui nullam praesumptionem in humanis viribus ponunt, sed adversa omnia virtute Domini superare se posse confidunt. Hi cum aliis non habent iurgia, sed semper secum litigant; miserentur omnibus, sibi solis non parcunt et coelesti caritate flammati bona, quae sibi evenire cupiunt, aliis communicare contendunt.* S. Isidorus[2]) vocat religiosum statum *militiam Christi, militiam coelestem, militiam divinam* (quo epitheto eam ornavit S. Basilius[3]) *et spiritualia castra.* S. Bernardus[4]) revocare conatus Robertum nepotem ad ordinem Cisterciensem totam perorationem, cuius initium est *Surge, miles Christi*, militaribus translationibus complet. B. Laurentius Iustinianus in iisdem multus est. Ioannes Trithemius sermones de vitae religiosae perfectione inscripsit: *De militia spirituali.* Quid quod Iustinianus Imperator, monachos Graeciae reformans, vocat eos modo *philosophiae monasticae certatores*, modo *decertatores*? Ubi glossa: *scilicet ieiuniis et orationibus contra diabolum; et*

[1]) Cassiod. psal. 103. [2]) S. Isid. reg. c. 4. [3]) S. Basil. praef. in Ascet. [4]) S. Bern. ep. 1. ad Rober.

expone decertatores, id est bellatores[1]). Quodsi religiosus status universus est pars exercitus militantis ecclesiae, noster ordo particula certe est eiusdem exercitus ; proinde, si non legio dici potest (quamquam numerum legionariorum militum iam pridem excessit) saltem vocari poterit societas, quae de cohorte, de centuria, de manipulo intelligi potest. Quod vero nostrae minimae Societati militaris societatis nomen conveniat, inde habes, quod in ea Romanae militiae castrorumque forma reperiatur. Id Martinus Delrio noster[2]) integra polemica adhortatione tres perfectiones, ordinem, disciplinam armorumque genus Romani exercitus percurrens, docte copioseque docet ; quem ab exhortatore legi suadeo, loci huius dilatandi gratia.

34. Secunda coniectura, quae me in eandem persuasionem inducit, est professio militaris B. Patris nostri, antequam ad Deum converteretur e mundo, cuius rei peritia et affectus iuvenilis recordatio faciebat, ut inde suas cogitationes ad militiam spiritualem transferens, militaribus quoque metaphoris in loquendo uteretur. Atque id providentiae divinae instinctu suaviter omnia disponentis, quae B. Ignatium a militia saeculari traduxit ad aliam militiam meliorem atque sanctiorem ; quemadmodum piscatores Apostolos e la-

[1]) Auth. collat. 1. t. 5. praef. et c. 4. [2]) Mart. Delr. in polem. 6.

cu Galilaeae traxit ad aliud piscationis genus, cum dixit illis: *Venite post me, et faciam vos fieri piscatores hominum*[1]). Hinc est quod ille suscepto sacco pro thorace approbaturus Deo in Montesserrato sua novae rudimenta militiae, totam noctem equitum more vigilavit in armis ante Dei Genitricis imaginem[2]). In exercitiorum spiritualium libello secundae hebdomadis initio[3]) ponit capita praecipuae contemplationis de regno Christi, in qua contemplaturus est meditator Christum imperatorem advocantem omnes mortales ad suum vexillum in bellum spirituale. Praeterea in Instituti formula, quam obtulit primum Paulo III. probandam, deinde Iulio III. confirmandam, haec sunt prima verba: *Quicunque in Societate nostra, quam Iesu nomine insigniri cupimus, vult sub Crucis vexillo Deo militare*; et saepe in eadem formula professorum coetum atque ordinem vocitat *Iesu Christi militiam*[4]). Denique in epistola de perfectione sive de virtute discretionis complures habet metaphoras et sententias militares. Modo dicit viles existimandos nos esse, si minus fortiter pugnemus ad nostri victoriam et regnum coelorum obtinendum, quam miles honoris et praedae causa. Modo docet stipendia militiae spiritualis esse dona omnia naturalia et super-

[1]) Matth. 4. 19. [2]) Ribad. l. 1. vitae c. 4.; Maff. l. 1. c. 4. [3]) B. Ign. Loyola l. exerc. hebd. 2. [4]) B. Ign. Loyola ep. 2.

naturalia, quae nobis largitus est Deus; proinde turpissimum esse tot stipendiis acceptis nolle certare. Modo denique scribit non oportere nos nimio pondere armorum onerari, ne nobis eveniat, quod David, qui Saulis armis indutus pugnare non poterat. Itaque certum nobis esse debet societatem quoque militarem ab eo capi in ordinis appellatione.

35. Tertia coniectura ducitur ab obedientiae virtute, quam in ordine voluit maxime omnium virtutum florere ac vigere, ut liquido in epistola de obedientia declarat[1]). At haec, si usquam, maxime laudatur in militia. S. Gregorius a Gratiano inter decreta relatus[2]): *Summa militiae laus inter alia bona merita haec est obedientiam sanctae reipubl. utilitatibus exhibere; quodque sibi utiliter imperatum fuerit, obtemperare.* Quin etiam exercetur, quando minima quaeque legum militarium ac praeceptorum imperatoriorum violatio poena capitis vel certe fustigatione severissima luebatur a Romanis; neque hoc tempore clementior est poena inobedientiae, ubi viget aliqua militaris disciplina. Quamobrem ut ad obedientiam consequendam niteremur, nos admoneri voluit atque incitari recordatione militiae, quae nomine significatur societatis. Qua ratione sanctus Ephraem[3]) ad obedientiam religiosos hortatur exemplo militum, qui ducibus accuratissime parent. Atque

[1]) Idem ep. de obed. §. 2. [2]) S. Greg. l. 12. reg. ep. 24. 23. q. 1. Summa. [3]) S. Ephr. t. 2. Paraen. 38.

ut lector videat, quam sit obedientia militiae propria, subiciam huius rei probationem aliquam, quae Magistro usui esse potest ad exhortationem quoque de obedientia conficiendam. Brasidas apud Thucydidem[1]) tria haec esse bonae militiae dicere solitus erat: *velle, vereri, obedire.* Scripsit Iosephus Iudaeus[2]), nobilis historicus, duabus potissimum rebus Romanos ad tantam pervenisse potentiam: *obedientia et armorum exercitatione*; quam obedientiam in bello ipse capio, in quo quanta cum severitate exigeretur, intelligitur a Sallustio[3]). *In bello*, inquit, *saepius vindicatum est in eos, qui contra imperium in hostem pugnaverunt quique tardius revocati proelio excesserunt, quam qui signa relinquere aut pulsi loco cedere ausi sunt.* Positionem Sallustii facta probant. Nam apud eumdem et Plinium[4]) laudatur Torquatus, qui animadvertit in filium, quod contra imperium, quamquam feliciter, pugnasset. Narratur de Rutiliano, qui vix servatus est a morte, similem ob causam damnatus[5]). Legitur apud Agellium[6]) de Crasso Mutiano, qui verberari iussit architectum, quod malum pro navi misisset non maiorem, ut imperatum fuerat, sed magis idoneum, minorem. Cum laude saepe commemo-

[1]) Thucyd. l. 5. [2]) Ios. l. 2. de bel. Iud. c. 25. [3]) Sall. in Catil. coniur. [4]) Pl. l. de vir. ill. c. 28. 31. [5]) S. Aug. l. 1. de Civ. c. 23. et l. 5. c. 18. [6]) Agell. l. 1. c. 13.

ratur a Xenophonte[1]) miles quidam, qui cum tubam receptui canentem audisset, hostem occidere supersedit. Exstat Romanorum lex e Modestino iurisconsulto desumpta[2]): *In bello, qui rem a duce prohibitam fecit aut mandata non servavit, capite punitur, etiamsi rem bene gesserit.* Ubi Glossa exclamat: *Magna est virtus obedientiae et sic est contra subditos pro praelatis.* Exempla collegit Robertus Valturius[3]) eorum, qui severissime propter inobedientiam puniti sunt et de hac ipsa obedientia tradit multa Alexander ab Alexandro[4]). Nobis haec sint satis ad intelligendum rigorem obedientiae in militari disciplina, in qua lege lata et usu vindicabatur in eos, qui rem bene gerebant contra imperium ducis.

36. Cum igitur societas adhibeatur in hac appellatione translate pro societate militari, planissimum est, quo sensu dicatur a nobis Societas Iesu. Nemo enim sanae mentis existimare potest a nobis Iesum Christum commilitonem nostrum appellari, sed tribunum, ducem, imperatorem, ut christianos ac religiosos decet. Itaque sensus erit huius appellationis *Societas Iesu*: *militia seu legio seu cohors militum sociata sub duce Iesu*; quo modo diceremus hanc cohortem esse Scipionis, hanc legionem Caesaris, hunc exerci-

[1]) Xenoph. l. 4. et 8. paediae. [2]) L. desertorem ff. de re mil. [3]) Rob. Valt. l. 1. de re mil. c. 16. [4]) Alex. ab Alex. l. 1. dier. gen. c. 20.

tum Pompeii, qui eorum ductores sunt. Proinde cum nos ipsi nuncupamus religiosos de Societate Iesu vel presbyteros clericosve Societatis Iesu, significare volumus nos esse *servos Iesu* militantes sub eo, seu manipulares aut legionarios milites Iesu ; quo sensu Paulus hortabatur Timotheum, ut laboraret ac certaret *sicut bonus miles Christi Iesu*[1]) ; et in Lusitania equites crucesignati se vocant *Milites Christi*. Fit etiam hinc nos numquam vocitare neque sodales nostros neque nos ipsos Iesu socios ; multo minus Iesum socium nostrum. Nam milites saeculi nec ducem dicunt suum esse commilitonem nec se illius ; sed alios milites in eodem exercitu commilitones appellitant. Solet quidem imperator humanitatis et benevolentiae significandae gratia milites suos appellare socios, ut apud Virgilium accepimus, et commilitones, ut videre licet in orationibus militaribus, quae leguntur in historiis ad milites habitae ante proelium. Et Suetonius[2]) tradit Augustum orbe pacato desiisse milites appellare commilitones, quia militare desierat. At privatus miles numquam ausus fuisset suum imperatorem vocare commilitonem sine aliqua nota arrogantiae. Similiter in re nostra Salvator benevolentiae ergo fratres amicosque vocabat Apostolos, sed ipsi illum dominum ac magistrum. Nos imitati reverentiam Apostolicam, Iesum Dominum, Ducem, Imperato-

[1]) 2. Tim. 2, 3. [2]) Suet. in Aug. c. 25.

rem praedicamus, tametsi pro sua benignitate ipse nos socios et commilitones vocare posset.

37. Obiciet quispiam Pium IV. in primo suo bullato diplomate nos Iesu socios dixisse. Quid tum? Num Pontifici Maximo nos leges loquendi praescribamus? Sed nec vir sapientissimus in hac appellatione aberravit a veritate. Nam milites in laboribus, periculis, vulneribus vere socii sunt ducum suorum in bello. Propterea sine mendacio dux milites appellat socios; ex quo fit, ut milites quoque vocare possint ducem socium, si spectetur veritas rei, quamvis reverentia prohibeat. Sanctus Paulus christianos omnes appellat Iesu Christi socios, non liceat Pontifici religiosos christianos peculiari ratione in Christi societatem adscriptos nuncupare socios Iesu? Cum enim ait: *Fidelis Deus, per quem vocati estis in societatem filii eius Iesu Christi*[1]), socium christianorum facit Iesum et vicissim hos Iesu socios. Hinc S. Chrysostomus[2]), admiratus magnitudinem beneficii, concludit Deum facturum, quae promisit. *Pollicitus autem est se nos unigeniti Filii socios facturum.* Posset aliqua dubitatio esse, si quis se Trinitatis aut Patris aut Spiritus sancti sodalem esse gloriaretur. Qui tamen se tueretur testimonio Ioannis[3]), qui societatem nostram cum Patre esse docet primum, deinde societatem nos habere ad invicem,

[1]) 1. Cor. 1. 9. [2]) S. Chrys. ho. 2. in 1. Cor. 1. [3]) 1. Io. 1. 3. 7.

si in luce ambulamus ; quam societatem Caietanus[1]) intelligit mutuam ac reciprocam cum Deo Patre, ita ut ipse socius fidelium, et fideles socii sint vicissim Patris. Verum de Iesu Christo, qui nostram naturam assumpsit, nulla potest esse dubitatio, quin ratione humanitatis possit inter ipsum et fideles, iustos praesertim, mutua societatis relatio intercedere, qua socii dicamur ipsius et ipse vicissim socius noster. Ceterum modestia reverentiae iuncta nos continet, ut id non audeamus dicere, quod iure Pontifex dixit ; atque hoc, ne ullam vel minimam arrogantiae suspicionem praebeamus. Quam hucusque maioresque nostri Societasque universa vitavit, quae neque in libris neque in litteris neque in inscriptionibus neque in publicis privatisque scripturis neque alia in re ulla modum hunc loquendi scribendique adhibuit, quo socii Iesu diceremur. Si quis extraneus dixit, secutus est sensum suum ; aliena facta verbaque non possumus impedire.

38. Responderi facile potest ex his ad obiecta, quod quinta particula me facturum sum pollicitus. Pauci sunt catholici, qui Societatis Iesu appellationem reprehenderunt ; haeretici, quod laudi ducimus, permulti. Melchior Canus[2]) tantum ex catholicis mihi cognitus, qui de nomine ecclesiae disserens, quam ab Apostolo[3]) docet vo-

[1]) Caiet. in 1. Io. 1. [2]) Can. l. 4. de loc. theol. c. 2. [3]) 1. Cor. 1. 9.

cari Societatem Iesu Christi, haec habet: *Quae sine dubio societas, cum Christi ecclesia sit, qui titulum illum sibi arrogant, hi videant, an haereticorum more penes se ecclesiam exsistere mentiantur.* Acerbissima reprehensio est, quae Donatistarum, qui penes se unos ecclesiam esse iactabant, nos imitatores facere videtur, qui pietatis, patrocinii modestiaeque studio ducimur in hac appellatione retinenda. Iuvat me credere cum Ioanne Lorino nostro[1]) non adeo perverse virum religiosum de religiosis sentire. Zelo ardebat, necdum introspexerat mentem B. Ignatii in tam sancta nomenclatura, quam non ille vir humillimus sibi arrogaverat, sed Apostolicae Sedi proposuerat examinandam et illius suffragio probandam. Nec denique plane cognoverat tot Summis Pontificibus, quot referam[2]), probatam fuisse Concilioque Tridentino oecumenico placuisse. Diluetur paulo post accusatio sit interim satis ad nostrae defensionem innocentiae non arrogari a nobis, quod ecclesiae catholicae auctoritate possidetur; non esse imitationem haereticorum, quod a virtute profectum est et quod reprobant in nos propterea bacchantes haeretici nostri aevi, qui mores suos probare solent ac tueri laudando, non oppugnare vituperando.

39. Alteri reprehensores haeretici sunt cuiusque generis, qui facto agmine buccis concrepan-

[1]) Lor. 1. Io. 1. 3. [2]) Infra n. 47.

tibus, in circulis et concionibus tum libellis famosis editis sanguine Lycambeo scriptis, nomen hoc Societatis Iesu lacerare atque obruere criminationibus sunt conati. Quod cessit in Dei gloriam atque ampliorem nominis huiusce splendorem. Nam primum ex regula S. Hieronymi scribentis ad B. Augustinum[1]): *Hoc ipsum haereticorum odium ac detestatio signum est gloriae maioris eius, quod odio prosequuntur ac detestantur.* Deinde per hanc occasionem veritatis defendendae tam multa excogitata, dicta, scripta sunt de nomenclaturae huius dignitate, ut mirum videatur. Notissimus Calvini sectator et sacri Concilii impudentissimus examinator Martinus Kemnitius exstitit ante omnes, qui libro scripto in nostri ordinis appellationem invectus est. Pius IV. librum damnavit litteris Apostolicis ad Maximilianum II. Imper. et Albertum Bavariae ducem datis. Strenue retudit eius audaciam Diegus Payva Andradius[2]) theologus Lusitanus in explicationibus orthodoxis. Petrus Boquinus Biturigensis, deinde Zvinglii discipulus, edito libello nomen idem criminatus est. Adversus hunc iusto volumine Franciscus Turrianus[3]) noster scripsit atque edidit apologiam. Emersit praeterea e gurgustio nescio quo Germaniae Simon Misenus Lithus, qui ter eamdem incudem tutudit, cum

[1]) S. Hier. ep. 30. ad Aug. [2]) Payva l. 1. orth. explic. [3]) Franc. Turr. apol. adv. Boquinum.

vitam B. Ignatii a Petro Ribadeneira nostro conscriptam vellicavit ac momordit. Hic vicissim ter a Iacobo Gretsero[1]) nostri item ordinis refutatus obmutescere tandem est coactus. Gabriel Lermaeus Calviniano veneno imbutus evomuit itidem libellum adversus nostrum ordinem et nomen, quem egregie Iacobus idem refellit[2]). In Gallia quoque Franciscus Montanus[3]) vir catholicus Antonii Arnaldi criminationes in idem nomen coniectas in auctorem repulit, et Ludovicus Richeomus[4]) nostrae sodalitatis os impurum catechistae nescio cuius, calumnias similes eructantis, obturavit. Papyrii Massoni item Galli Martinus Delrio compescuit calamum. Denique Petrus Ribadeneira in Hispania, Nicolaus Serarius in Germania et Nicolaus Orlandinus in Italia sodales mei[5]), necnon alii tum catholicis tum haereticis tum dubiae fidei satisfecerunt abunde adeo, ut iam adversarii nostri ordinis nonnisi decantata et saepius refutata iniuriis cumulata retractent. Est autem necessarium tirones nostros a magistro doceri, qua ratione criminatoribus nostrae nomenclaturae cum humilitate respondeant, si quando iactatas criminationes aure

---

[1]) Iac. Grets. apolog. adv. Lithum. [2]) Idem apol. adv. Gab. Lermaeum. [3]) Fran. Mont. c. 66. 67. [4]) Lud. Richeo. expostul. Apol. ca. 94. [5]) Mart. Delr. l. 2. disp. Magic. q. 10.; Ribad. l. de soc. Instit. c. 1.; Nic. Ser. l. 1. in Ios. c. 2.; Orland. l. 2. hist. Soc. §. 63.

percipiant. Nam et ordo Praedicatorum prudentissimus existimavit quoque suae appellationis rationem fratribus ordinis reddere, ut ipsi paratam haberent responsionem calumniatoribus obiciendam. Ob id ex relatis auctoribus pauca quaedam, huic loco aptiora decerpam, nonnulla de meo sensu addam; non omnia coacervabo, quae dixerunt, quoniam tam multis non est opus ad veritatem vindicandam.

40. Quaecunque obiciuntur, ad duo capita referam omnia. Primum est hanc appellationem, qua nuncupatur ordo noster, *Societas Iesu*, novam, inusitatam, insolentem esse. Possem equidem respondere nomenclaturam Praedicatorum, Iesuatorum, ordinis S. Trinitatis, novam, inusitatam, insolitam tunc fuisse, cum primum audiri coepta est, postea tempore progrediente inveterasse, adeo ut iam non dicatur nova, sed vetus; quod nostrae quodque continget. Verum aliam viam inibo, qua demonstrabo antiquam esse appellationem vel antiquiorum imitatione formatam. Ut id demonstrem, pono duo satis certa. Primum est idem esse re congregationem, sodalitatem, ordinem, familiam, religionem, collegium, societatem, iisque vocibus synonymis coetum virorum religiosorum ad serviendum Deo congregatorum in unum significari, et nominatim de societate probatum est ex usu S. Augustini atque Isidori. Alterum est tria haec nomina concreta Christus, Iesus,

Salvator, personam eamdem S. Trinitatis, secundam scilicet, quae Verbum et Filius Dei est, notare, designare, significare, cum aliquo levi discrimine. S. Cyrillus Ierosolymitanus[1]): *Iesus Christus vocatur duplici nomine, Iesus propter salvationem, Christus propter sacerdotium, quo fungitur*; et alia ad id probandum egregia, quorum similia docet Eusebius Caesariensis[2]). Sed plura postea de horum nominum differentia. Tertium nomen Salvator est latinum interpretamentum hebraicae vocis Iesus, quam Graeci vertunt Σωτήρ, estque usitatum ab initio nascentis ecclesiae et fortasse novatum a primis christianis latinis, ut exprimeretur unica voce vis ac notio, quae in nomine *Iesu* et Σωτὴρ delitescit. Ciceronis aetate nullum unum verbum erat in latina lingua, ut ipse diserte docet, quod σωτῆρα exprimeret. Describo verba in gratiam adolescentium, ex actionis secundae in Verrem oratione secunda[3]). *Itaque eum non solum patronum istius insulae, sed etiam σωτῆρα inscriptum vidi Syracusis. Hoc quantum est? Ita magnum, ut latino uno verbo exprimi non possit. Is est nimirum soter, qui salutem dedit.* Nec vero quispiam existimans Ciceronem vel immemorem vel accusatorie locutum, obiciat illi *servatorem*, latinum verbum. Nam hic bonus latini

[1]) S. Cyr. ca. 20. [2]) Eus. Caes. praef. hist. eccl. c. 3. Infra n. 48. [3]) Cic. l. 2. in Verr. act. 2. or. 4.

sermonis magister non ignoravit eam vocem esse latinam, qui se alicubi *servatorem reipubl.*, Plancium *servatorem capitis sui*[1]) dixit ; sed sciens ac prudens pernegat, non oratorie, sed vere, soterem ullo latino verbo exprimi, quia soteris maior est vis ac significatio quam servatoris. Paulus Manutius[2]) Aldi F. vir magno iudicio, scientia litterarum latinaeque linguae cognitione praeditus singulari (quem produco, ne controversiam litterariam, veterum tantummodo Patrum auctoritate videar velle definire) probe intellecto sensu Ciceronis ac vi vocis graecae σωτήρ : *Quo patet*, inquit, *communis error eorum, qui Iesum Christum, cuius immortalia merita nullo satis uno verbo exprimi latine queunt, servatorem appellant.* Sapienter, vere christianeque Manutius sententiam tulit expellentem ab ore christianorum *servatorem* in appellatione Christi Iesu Salvatoris. Subnectit idem Ciceronis interpres validissimam rationem petitam ex vi vocis imbecilla servandi. *Aliud* inquit, *est servare, aliud salutem dare*; *servat is, qui ne salus amittatur, aliqua ratione praestat* ; *salutem dat, qui amissam restituit.* Tum infert minime convenire Christo servatoris nomen, *quia genus humanum afflictum non in eodem statu servavit, sed a sempiterno interitu ad aeternae vitae bona perduxit, quod summi Dei Filius et fecit et facere solus potuit.* Illustrat hanc rationem Manutii

[1]) Id. or. pro Planc. [2]) Paul. Manut. in or. 4. in Verr.

Claudius Dausqueius noster vir doctissimus[1]) atque accuratissimus, civilis iuris luce. Servator a servando dicitur, servare autem verbum est a militia, cuius vim exhibent nobis Institutiones imperatoriae[2]) Christo Domino indignam. *Servi*, inquiunt, *ex eo appellati sunt, quod Imperatores captivos vendere ac per hoc servare nec occidere solent.* Itaque servator ex iure civili dicetur is, qui hostes in proelio victos non occidit, sed captivos facit, eos servituti reservans atque addicens. Qua ratione dici fortasse poterit ex opinione Dausqueii servator daemonum, quos ab interitu servat, ne ruant in nihilum, et poenis addixit sempiternis. Verum homines, quos fecit salvos, liberans eos iam captivos ab hostium potestate, asserens in veram libertatem coeloque inferens animo primum, deinde corpore, non servator nuncupetur umquam, sed Salvator. Accedit Iacobi Pamelii eruditione clarissimi viri observatio[3]): *Salvare* Tertulliano *plus esse quam servare*; quod apud eum salvare sit, *quod omni modo constat.* Qui Salutificatori (sic enim sotera vertit, ut mox dicam) tribuit haec multa, quae servatori nullo modo competunt: *Quod periit, salvum faciens*; *quod mortuum est, vivificans*; *quod percussum est, sanans*; *quod languit, medicans*; *quod ereptum*

[1]) Cl. Dausq. in not. ad Basil. Seleuc. or. 12. [2]) Inst. de iure perso. §. serv. [3]) Iac. Pamel. in. schol. ad Cyp. ep. 74. Tertull. l. de resur. carn. c. 47. 60.

est, redimens; *quod famulatum est, liberans*; *quod seductum est, revocans*; *quod elisum est, suscitans.* Addo coniecturas, quod servator non aequet notionem σωτῆρος. Prima est ex Corn. Tacito[1]), qui de Milicho delatore coniurationis a Nerone praemiis ditato agens: *Conservatoris,* inquit, *sibi nomen, graeco eius rei vocabulo, assumpsit.* Verisimile est nomen illud graecum σωτὴρ fuisse, sed Cornelius servatorem non est ausus vertere, quia non exprimebat; voce significantiore, ut putabat, *conservatorem* dixit. At ea deducta ex eodem fonte parum vincit servatorem, proinde sotera non adaequat. Secunda coniectura ex Tertulliano[2]), qui non semel Christum appellavit nova et inusitata voce *Salutificatorem.* Non poterat homini scientissimo rerum omnium incognitum esse nomen servatoris aut conservatoris. Novavit vocabulum, ut exprimeret, quod a servatore habere non poterat; non nescius, quid a M. Tullio scriptum fuerat. Cur Salvatorem non usurparit his locis, quibus Salutificatorem adhibuit, causa potest esse, vel quia nondum in Africam Salvatoris vox pervenerat vel (quod probabilius existimo) quia studiosissimus erat novandorum vocabulorum, in rebus praesertim appellandis, quarum vis et magna esset et minime vulgata, qualis est notio Soteris et Iesu. Tertia coniectura est

[1]) Tacit. l. 15. annal. [2]) Tertull. l. de carne chr. c. 14., l. de resur. carnis. c. 47.

ex eo, quod viri peritissimi latinae linguae, cum Iesum et Σωτῆρα vertere potuissent Servatorem, dicere maluerunt Salvatorem. Mitto sacrorum bibliorum vulgatum interpretem, quem proprietatis peritissimum fuisse constat. Lactantius Firmianus[1]), qui Cicero christianus est habitus : *Sed Iesu*, inquit, *qui latine dicitur Salutaris sive Salvator ; qui cunctis gentibus salutifer venit.* Post Lactantium B. Augustinus longe clarius[2]) : *Qui est hebraice Iesus, graece* Σωτήρ, *nostra autem locutione Salvator. Quod verbum latina lingua antea non habebat, sed habere poterat; sicut potuit, quando voluit.* Quod ait Augustinus : antea non fuisse *salvator* in latina lingua, Ciceronis aevo cape et ante praedicationem evangelii, sed postea fuisse, quum novatum est et factum ; non vi, sed suaviter et naturali ductu, more latino, imitatione aliorum, a verbo *salvare*, quod in oratione Ciceronis adversus Pisonem nonnulli codices habere dicuntur. Itaque religiosiores isti latinae Tullianaeque proprietatis amatores, dum superstitiose metuunt barbarismum in salvatore, labuntur in aliud vitium, quod *improprium* diceret Quinctilianus[3]), quia servatoris nomen Iesu Christi proprium non est, quod non respondeat, ut probatum est, amplissimae notioni. Sed dicet quispiam, ab utroque nomine abstinebo : servatoris quidem, quia non est pro-

[1]) Lactan. l. 4. de vera sap. [2]) S. Aug. l. 13. de Trin. c. 10. [3]) Quin. l. 1. c. 5.

prium, salvatoris vero, quia minus latinum ; quum opus fuerit, circumscriptione utar. Ridiculum effugium ad circumscriptionem. Prudenter Manutius[1]) de circumscriptione Tulliana : *Qui salutem dedit, ut interdum*, inquit, *non commoda solum, verum etiam necessaria videtur, sic iterata saepius et dignitatem amittit et satietatem parit.* Christianus orator aut scriptor, qui centies Salvatorem cogitur nominare, semper utetur circumscriptione? Cur ecclesiasticas christianasque voces homo christianus, ecclesiasticus et vero etiam religiosus reformidas? Metue potius iustam atque acrem S. Spiridionis episcopi reprehensionem[2]) in aliquo reviviscentis, qui quod tenacissimus esset priscorum ecclesiae morum ac vocabulorum, non est passus a Triphyllio episcopo se praesente dici σκιμπόδιον, ubi dicendum erat ex evangelio κράββατον. De architectura disserens artis eius vocabula Vitruvio usitata non fugies, tametsi non ea repereris apud Ciceronem ; vocabula christianae religionis fugies, quod non ea Caesar aut Tullius aut Sallustius usurparit? Graviter ac vere Ioannes Bernartius[3]), non theologiae professor, sed iuris civilis ac politioris litteraturae, monuit eos, qui, quia putidum existimant, quidquid non est promptum e Tulliano penu, voces ecclesiasticas horrent et earum loco, non sine legentium,

[1]) Paul. Manut. l. cit. [2]) Soz. l. 1. c. 11.; Niceph. l. 8. c. 42. [3]) Io. Bernart. in Boet. l. de cons. prosa 1.

aut audientium stomacho longas et saepe ridiculas descriptiones substituunt. Praeterea scriptores omnes christiani, vel antiquitate laudabiles, ut Novatianus[1]), qui Fabiani Papae temporibus de Trinitate scripsit ante suam haeresim, vel linguarum omnium peritia, ut S. Hieronymus, vel professione dicendi, ut B. Augustinus, vel nativae locutionis proprietate, ut S. Ambrosius, vel elegantia poetica, ut Prudentius, hoc salvatoris vocabulum usurpaverunt; nos homunciones erimus illis doctiores ac prudentiores, ut metuamus ac repudiemus? Quamobrem miror cum Caesare Baronio Cardinale[2]) et ecclesiasticae historiae sole, cum Ioanne Molano[3]), cum Nicolao Serario[4]) et Claudio Dausqueio nostris et cum eodem Manutio, miror inquam, ne quid gravius dicam, christianos eos ac religiosos, qui per huius vocabuli fugam ab antiquissimo christianorum omnium, Doctorum ecclesiae ac saeculorum usu recedunt. Porro salvator intelligitur ex usu Plinii latinum esse verbum ac probabiliter ante conditam religionem christianam in Latio natum. Digressum quidem me fateor, at digressio profutura est novitiis atque adolescentibus, ut christianorum more loquantur; neve putent usitatis ecclesiae vocabulis, sacrarumque rerum propriis, latinum foedari sermonem.

[1]) Novat. l. de Trin. [2]) Card. Bar. not. ad martyr. 9. Nov. [3]) Molan. not. Usuar. v. Kal. Mart. [4]) Ser. l. 1. Ios. c. 2. q. et praef. Tribar.

41. His duobus iactis fundamentis, enumerabo congregationes piorum ac religiosorum hominum, quae sunt, quae fuerunt in ecclesia catholica nominibus Christi, Salvatoris ac Iesu nobilitatae, in quarum aliquot duo nomina coniunguntur. In Lusitania tempore Ioannis XXII. Papae[1]) eiusque auctoritate ac probatione fuit institutus ordo militaris religiosus sub nomine Christi, rubram crucem auro finitam in pectore ferens, cuius milites etiam nunc dicuntur Equites Christi. Gregorius XII. circiter an. 1407. Lucae ex ordine Eremitarum S. Augustini assumpsit Stephanum Senensem aliosque sex eiusdem familiae patres eosque canonicos regulares instituit habitu mutato, vocavitque eum ordinem *Canonicorum regularium S. Salvatoris.* Praeterea litteris datis XXV. Ianuarii Arimini, decrevit, ut *Fratres constantes S. Salvatoris nuncuparentur.* Hoc tradunt ipsimet in prooemio suarum Constitutionum[2]). Eugenius IV. an. 1446. immittens in possessionem ecclesiae Lateranensis congregationem Canonicorum regularium de Frisionaria, in suo diplomate, quod refertur a Basilio Sereno[3]), nomen illi mutat his verbis: *Decernimus praeterea et statuimus, ut deinceps omnes dictae Congregationis conventus et loca ab huiusmodi S. Basilicae titulo et totius*

[1]) Azor. t. 1. Inst. mor. l. 13. c. 5. [2]) Congr. S. Salvat. in prooem. constit. [3]) Basil. Seren. in privil. can. regul. pag. 322.

congregationis capite nomen accipiant, et Salvatoris congregatio appelletur. Est Romae, ut prodit Franciscus Turrianus noster[1]), piorum virorum sodalitas sub nomine Salvatoris non sine consensu Pontificum instituta. Has reperi congregationes Christi et Salvatoris. Veniamus ad sodalitia sub nomine vel Iesu vel Iesu Christi.

42. S. Dominicus in Hispania contra haereticos instituit ordinem militarem *de militia Iesu Christi crucesignatorum*, probatum a Pontificibus, ferentium super vestes quibusdam diebus crucem albam et nigram desinentem in lilia et deauratam; qui renovatus est anno 1603. regis Philippi III. desiderio et decreto S. Inquisitionis scripto 29. Iulii, ut narratur in capitulo generali Praedicatorum Vallis-Oleti celebrato an. 1605[2]). Hunc ipsum esse puto, quem Renatus Choppinus[3]) scribit a sancto Dominico institutum atque a Gregorio IX. aliisque Pontificibus probatum sub nomine *Fratrum et Sororum militiae Iesu Christi*, qui postea sunt dicti *Fratres de poenitentia*. Ioseph Pamphilus[4]) episcopus Signinus tradit anno 1256. multas religiosorum congregationes Alexandri IV. iussu, fuisse unitas ordini Eremitarum Beati Augustini[5]), de quarum numero fuit congregatio Eremitarum *de poenitentia Iesu Christi*, per Italiam et Gal-

[1]) Fr. Tur. Apol. adv. Petr. Boquin c. 1. [2]) Praedic. c. gener. an. 1605. [3]) Ren. Chopp. l. 2. monast. tit. 3. §. 31. [4]) Ios. Pamph. in chron. Eremit. [5]) S. Aug. an. 1256.

liam propagata. Fuisse Oxonii in Anglia collegium *Iesu Christi* refert Io. Lorinus noster[1]). De collegio seu sodalitate religiosa Ravennae sub nomine *Boni Iesu* dixi antea[2]). Vincentius Iustinianus[3]) antistes ex ordine Praedicatorum scribit a Pio IV., Pio V., Gregorio XIII. approbatam confraternitatem sub nomine *Nominis Dei* et aliam *Nomine Iesu*, contra blasphemiam, quae in conventibus Praedicatorum fundari possunt. Pius V. an. 1567. privilegia quaedam canonicorum regularium extendit ad alios ordines, inter quos nominatur *ordo Fratrum militiae Iesu Christi reformatorum regni Portugaliae.* Diploma ipsum exscripsit Basilius Serenus[4]). Licuit ergo tot congregationibus nuncupatio a Christo, Iesu, Salvatore deducta, non liceat ordini nostro? Quidnam inter se differunt *Militia Christi* seu *Iesu Christi* et *Societas militaris Iesu*? Quid *Societas Iesu* et Sodalitas *boni Iesu*? Quid *Ordo Christi* et *Ordo Iesu*? Quid denique *Congregatio Salvatoris et Societas Iesu*, quando idem est Iesus et Salvator eademque res societas et congregatio? Nomenclatura haec adeo non est nova, ut etiam videri possit aliis ordinibus erepta. Quamquam nulli est facta iniuria, quoniam voces hasce duas *Societas* et *Iesu* nulla congregatio ante nos legitur coniunxisse.

43. Alterum caput obiectorum accusat no-

[1]) Lor. 1. Io 1. §. 3. [2]) Supra n. 20. Vinc. Iustin. in vita B. Bertr. c. 16. [4]) Basil. Seren. in privil. canon. pag. 560.

stram appellationem arrogantiae; quam ex eo probant, quod nobis attribuimus, arrogamus et facimus proprium, quod est universale totius ecclesiae, quae denominata fuit *Societas Iesu*[1]), tum ab Apostolo Paulo tum a Ioanne, quorum verba non semel descripta sunt. Hinc sequuntur, inquiunt, incommoda duo, quorum altero tacite negatis alios ordines vestri similes esse Iesu societates, alios religiosos esse Iesu sodales. Alterum incommodum facit, ut videamini negare pariter vos esse servos Iesu, praesertim cum Iesuitae nominamini, concedere vos esse socios et aequales Iesu, quod est humilitatis a Christo toties commendatae defectus. Respondere possumus primum, non minus alios ordine a Christo, Iesu, Salvatore denominatos urgeri praedictis quam nostrum, praesertim cum illos quoque Iesu societates vere esse contendant. Quod igitur illi responsuri sunt obiectis, aut in suis initiis similibus argumentationibus impetiti atque exagitati responderunt et nos hoc tempore proferemus ad nostram defensionem. Quin etiam idem argumentum obici potest aliis ordinibus approbatis, qui vel sanctissimae Trinitatis vel Spiritus sancti (quales sunt, in Gallia equitum et Venetiis Canonicorum Regularium quaedam congregatio) vel S. Mariae nomine ornantur. Adde religiosos illos, qui *Amici Dei* dicuntur Parisiis, et moniales,

[1]) 1. Cor. 1. 9.; 1. Ioan. 1. 4.

quae ibidem *Filiae Dei* nuncupantur[1]). Adiunge Fratres Praedicatores, Fratres Constantes, quos supra commemoravi[2]); Fratres Iesuatas, de quibus postea; Fratres B. Virginis, quo modo Carmelitas appellatos docet Ioannes Ierosolomitanus Patriarcha[3]), quod prisci Carmelitae Beatam Virginem sororem suam Apostolorum tempore vocitarent propter votum virginitatis cum illis commune[4]). Denique intorqueatur idem argumentum in eos christianos, qui Pii nominantur nomine proprio et Probi et Modesti necnon Christiani, quod ultimum nomen magnis principibus, Daniae regibus et Saxoniae ducibus est usitatum. Hi omnes hac vel simili interrogatione vehementer urgentur. Vos soli Trinitatis adoratores? Vos soli cultores Spiritus sancti? Vos soli amici Dei, servi fratresque Mariae? Non alii praeter vos Praedicatores, Constantes, Iesuatae? Denique vos soli pii, probi, christiani? Quid fiet tam multis aliis, qui sibi divinam gratiam benefactis conciliarunt? Existimo responsuros hos omnes hoc fere modo, quem subiciam. Fatemur cunctos fideles cultores esse Trinitatis et divinarum in Trinitate personarum; cunctos item dici posse Mariae fratres ac servos et christianos, sed ex peculiari causa, quia licitum est, nomen universale nobis

[1]) Franc. Mont. in apol. c. 67. [2]) Infra n. 58. [3]) Io. Patr. Ierosol. l. de instit. mon. c. 36. [4]) Io. a Iesu l. 1. de vita B. Theres. c. 2.

tribuimus, adoptantes nobis illam personam nomine significatam in ducem, patronum, decus ordinis nostri. Sic propemodum locuti sunt duo clarissimi viri nostram agentes causam sponte sua. Ruardus Tapper in Belgio theologicis ingenii monumentis illustris nascente Societate dixit aliquando in concione haec verba, quae referuntur ab Orlandino nostro[1]): *Merito plane sanctissimo Iesu nomine appellatur; non ut quidam perverse dicunt, quasi alii sint de societate diaboli, sed quia Dominum Iesum eiusque Apostolos praestantissimo modo sectatur.* In Gallia Florimundus Raemundus[2]) regius consiliarius in opere praeclaro de ortu, progressu ac ruina haeresium retundens calumnias haereticorum: *Nec vero ab hoc nomine propterea ceteri homines exclusi censendi sunt; quemadmodum nec ceteri principes minus pro christianis habentur atque agnoscuntur eo, quod Francorum rex christianissimus appellatur. Eodem modo ecclesiastici dicuntur ii, qui divini cultus servitiis sunt consecrati, quamvis ab ecclesiae societate nemo omnium excludatur.*

44. Licet ergo quibusdam certis hominibus ex tota christianorum multitudine communem aliquam denominationem sibi accipere. Probat id Nicolaus Serarius noster[3]); quia, quod est com-

[1]) Ruar. Tapp. apud. Orlan. l. 11. hist. §. 43. [2]) Florim. Raemund. l. 5. de ortu haeres. c. 2. §. 5. [3]) Nic. Serar. l. 1. in Ios. c. 2. q. 19.

mune, recte quidam accipiunt, si aliis non fiat iniura nec vetet custos communitatis, sed potius probet, ut in pascuis, viis, aquis et similibus rebus. Quid magis commune quam Deus, qui Parens, Dominus et bonum est omnium nostrum? At viri sancti sibi illum attribuentes voce proprium faciunt ac suum. David : *Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges*[1]). Paulus : *Primum quidem gratias ago Deo meo per Iesum Christum pro omnibus vobis*[2]). Franciscus: *Deus meus et omnia.* Verum dicet quilibet ordo ex nominatis: nemini fecimus iniuram, quia integrum est aliis idem accipere vel iisdem vocibus vel parumper commutatis, praesertim cum minime negemus aliis idem nomen convenire posse, et Summi Pontifices, qui sunt ecclesiae custodes, aut concesserint aut non vetuerint. Sed ad communem appellationem capiendam permoti sumus peculiari ex causa, quae in aliquibus est affectus religionis, in aliis significatio finis atque officii praecipui in ordine toto, in nonnullis utrumque simul. Primum incitamentum habuisse videntur, qui denominationem a Spiritu S. acceperunt, quem novo et magis assiduo cultu, ad ipsius gratiam impetrandam, quam alii vel christiani vel religiosi, colere instituerunt. Secundum incitamentum habuit ordo Praedicatorum, qui praecipuum officium ac finem in quadam declaratione attingit

[1]) Psal. 15. 2. [2]) Rom. 1. 8.

dicens[1]): *Et vere hic ordo re et nomine dicitur Praedicatorum, quia principaliter ad praedicationem et salutem animarum institutus est.* B. Ignatius noster haec omnia spectavit in hac denominatione Pontifici proponenda, finem ordinis, officium praecipuum; affectu religionis vehementer excitatus, ut postea planius ac plenius declarabo, cum docebo[2]), cur potius *Iesu Societatem* dixerit quam *Christi*.

45. Nec ullam fecit iniuriam aliis ordo noster, quoniam ingenue fatemur alios ordines religiosorum, et potissimum mendicantium, qui salutem aliorum procurant, dici posse *Societates Iesu*. Quod autem id fateamur, intelligi potest ex doctoribus nostris, qui de hac re disserentes id perspicue docent, Ribadeneira, Maffeius, Serarius, Lorinus, Lucena[3]), Gretserus, alii, quibus ego postremus tempore et doctrinis accedo. Qua confessione ingenua diluitur prima obiectio, quae inferebatur ex communis nominis usu. Sed aliquis sciscitabitur, cur alii ordines non eam appellationem ante vos acceperunt? *Societas Iesu* dici poterat inter caeteros ordo Praedicatorum, cuius officium dictum est esse praedicationem et finem salutem animarum. Concedo libens, quod asseritur; si accepisset ipse, quod sane tum iure tum facto potuisset, B. Ignatius abstinuisset ab hac nomenclatura;

[1]) Praed. const. d. 1. c. 15. lit. 1. [2]) Infra n. 48. [3]) Io. Luce. l. 1. vitae Xav. c. 9.

et Praedicatorum nomen ipse fortasse filiis suis ab Apostolica Sede procurasset, quibus propter ministerium verbi divini ubique gentium et omni ratione disseminandi convenisset. Ille ordo non accepit nostram denominationem, vel quia non venit in mentem, vel quia Pontifex anteverterit eorum cogitationes aptissimo Praedicatorum nomine: proinde B. Ignatius occupatam ab hoc praestantissimo ordine iussu Pontificis appellationem Praedicatorum non attigit: optavit ordini suo nuncupationem, quam habemus, ab nullo sub his vocibus ante occupatam. Depellitur quoque ex dictis aliud obiectum de defectu humilitatis. Nam saepe responsum est nos esse manipulares milites humillimos huius Societatis spiritualiter militantis sub duce Iesu, servos eiusdem abiectissimos ac mancipia, nusquam ac nunquam auditum nostros Iesu socios vocari a nobis, quamquam non defuerunt, qui nos ita nuncuparint, quia socii dici possunt Iesu, qui sunt in animarum salute Iesu cooperatores, quemadmodum loquitur S. Dionysius Areopagita[1]), et coadiutores Redemptoris, ut Petrus Blesensis[2]). Eiusdem humilitatis studio B. Ignatius minimam Societatem vocitare solebat, ut docui supra[3]). Cui dissertationi addo nomenclaturam ipsam, quae dicitur esse communis ecclesiae toti, contractam ad partieu-

[1]) Areopa. l. de cael. hier. c. 3. [2]) P. Bles. ser. 47.
[3]) Supra n. 22.

lorem hominum coetum more sacrae Scripturae vilitatem significare. Observarunt docti viri Melchior Canus, Gilbertus Genebrardus, Antonius Agellius, Ludovicus Sotomaior[1]) in sacra Scriptura nomen apud probatos auctores et in communi usu loquendi nomen generis tribui speciei. Quorum aliqui addunt solere tribui non cuicunque speciei, sed viliori ac deteriori; quod patet, cum bruta animalia nomen damus et in Psalmo nonagesimo[2]), ubi latus pro sinistro accipitur, cum dicitur *Cadent a latere tuo mille, et decem millia a dextris tuis*, quod etiam S. Bernardus adnotaverat[3]). Similiter B. Ignatius cum nomen, quod generale putatur, contraxit ad parvam cohortem nostri ordinis ac vilem, et cum antiquioribus ordinibus comparetur, optavit, opinor, ut ex hac regula minima omnium esse intelligeretur; quo facto quamcunque vel tenuissimam umbram diripuit arrogantiae; quod etiam observavit Io. Lucena noster[4]).

46. Quodsi tandem scrupulus remaneret in aliorum animis, alii ordines, ut arbitror, eximerent admota Summorum Pontificum manu, qui nonnulla ordinibus vel imposuerunt ipsi vel ab auctoribus ordinum imposita suae auctoritati calculo

[1]) Canus l. 12. de loc. theol. c. 11.; Genebr. et Agell. in Ps 90; Sotom. Cant 5. n. 24. [2]) Psalm. 90. 7. [3]) S. Bern. ser. 7. in Ps. Qui habitat. [4]) Io. Luc. l. 1. vit. Xav. c. 9.

probarunt. Ordo S. Trinitatis produceret pro se Innocentium III., Fratres Constantes S. Salvatoris Gregorium XII., et alios alii nominum vel impositores vel confirmatores. Atque imprimis ordo Praedicatorum allegaret Innocentium III., de quo sic scribitur in Constitutionum declarationibus[1]). *Dum scriberet B. Dominico et fratribus suis imposuissetque scriptori, ut scriberet hoc modo: Fratri Dominico et sociis suis, statim revocavit et dixit, scribe hoc modo: Fr. Dominico et cum eo praedicantibus. Statimque aliquantulum plus considerans: Noli, inquit, sic dicere, sed scribe hoc modo: Magistro Dominico et fratribus Praedicatoribus. Inde sic vocari coeperunt in curia et ab omnibus atque Honorius III. et Gregorius IX. nomen hoc confirmarunt.* Thomas Cantipratanus[2]) antiquus scriptor eiusdem ordinis tradit ab Apostolico mutationem factam ex praedicantibus in Praedicatores, monitu Notarii, qui illi suggessit praedicantis nomen esse adiectivum rem significans tantum per modum actus; praedicatoris vero substantivum esse rem significans per modum habitus, quamvis non semper in actu, proinde optime praedicandi officium eorum proprium declarari. Nulli enim tunc erant religiosi, qui praedicarent. Monachorum officium erat lugere, non docere; mendicantes Fratres nondum apparu-

[1]) Praed. Const d. 1. c. 15. lit. 1. [2]) Th. Cantipr. l. 1. Apam. c. 9. §. 5.

erant. S. Franciscus Assisias, qui pone sequebatur, praedicationem suis tamquam proprium officium praescripserat non. Itaque Pontifex sine ullius querela nomine accomodato muneri sapienter fecit illos insignes ac distinxit. Et merito religiosi omnes, qui nomenclaturam a Pontificibus acceperunt, eorum auctoritate se tuentur et gloriantur. Nam si nomen est imponendum a sapientibus, qui rerum nominandarum naturam probe cognoscant, ut ex Platonis doctrina docuit Eusebius Caesariensis[1]), si praeterea pollere debet auctoritate atque esse Superior, ut tradidit S. Chrysostomus[2]) ex Adamo nomen animantibus imponente, quis non intelligit in ecclesia Dei nulli magis hoc officium convenire, tum propter sapientiam tum propter auctoritatem, quam Papae; nec ab ullo imponi posse prudentius.

47. Merito nos quoque gloriamur in Domino, quod nostri ordinis nomen habeat ab Apostolica Sede firmitatem. Nam B. Ignatius humiliter in regula oblata insinuavit Paulo III. suum desiderium, ut *Societas Iesu* nuncuparetur. Ille confirmavit omnia, quaecumque in regula continebantur, testificatus in ea nihil se reperisse, quod pium non esset ac sanctum. Ex eo tempore sic nostrum ordinem in aliis Apostolicis litteris cum tota curia nominavit. Iulius III. eam-

[1]) Plat. in Crat. Euseb. Caesa. l. 11. de praepar. c. 4.
[2]) S. Chrys. ho. 14. in Gen.

dem regulam cum eadem insinuatione, laudibus eisdem confirmat. Sub Pio IV. Concilium Tridentinum oecumenicum in ultima sessione[1]) nostrum ordinem excipiens a lege quadam universali cum Instituti nostri laude, nominat eum *Religionem Clericorum Societatis Iesu.* Ceteri subsequentes Pontifices in eadem nuncupatione perstiterunt, ut eorum litteras et constitutiones legentibus innotescit. Postremo Gregorius XIV. an. 1591., cum nescio qui tempore decessoris contra hoc iam probatum a Sede Apostolica et usu receptum nomen oblatrassent, data Constitutione perpetuo valitura die 30. Augusti definit: *Nomen Societatis Iesu, quo laudabilis hic ordo nascens a Sede Apostolica nominatus est et hactenus insignitus, perpetuis futuris temporibus in ea retinendum esse.* Atque hanc Gregorii Constitutionem Paulus V. totam confirmavit anno 1606. In qua est expendenda testificatio, quod ab Apostolica Sede tali nuncupatione sodalitas nostra exoriens nominata fuit, quod in continuata perstitit possessione, tum decretum de eadem appellatione perpetuo retinenda. Quo fit, non loqui ex praescripto Pontificum nec ad Concilii generalis normam eos, qui vocant *Societatem nominis Iesu*, ut alias monuit P. N. Claudius, quia *Societas Iesu* nominanda est. Pontifices ad hoc nomen imponendum ac probandum moveri potuerunt illis ratio-

[1]) Conc. Trid. sess. 25. de reg. c. 16.

nibus, quibus et B. Ignatius excitatus est ad proponendum et insinuandum Pontificibus; et potissimum, quia finem et officia seu ministeria nostri ordinis exprimit, ut fuse dicam postea[1]). Potuit alia congruentia venire illis in mentem, quae est eiusmodi. Pontifex Summus duplicem habet personam, alteram qua vicarius est Christi, ratione cuius herus est, dominus ac pater familiae huius, quam dicimus ecclesiam; alteram, quia non desinit esse servus Christi. Nos item cum in religionem adscribimur, duplicem respectum ad eum habemus: alterum tamquam filiorum ad patrem, alterum tamquam libertorum ad herum ac dominum. Quod attinet ad primum: quemadmodum servi nomina dominorum suorum imponunt filiis suis, ut sint promptiores ac fideliores ad serviendum iis, quorum nomina ferunt, ita Pontifex nobis universis filiis suis in Societate, quae ipsius est filia ratione erectionis, nomen Iesu, qui est communis herus ac dominus, imposuit, ut alacrius ac fidelius ei serviamus. Si spectetur tamquam Christi vicarius, exinde ut herus ac dominus domus, nos manumittit a servitute saeculi, cum nostra vota recipit et donat libertate spirituali facitque ex servis mundi, libertos Christi Iesu. Romani cum servum manumittebant, eum multis insignibus decorabant, quae

[1]) Infr. n. 50, 51.

collegit ex Tertulliano Iacobus Pamelius[1]). Induebatur alba veste, dabatur annulus aureus, adhibebatur ad mensam, corona, pileo, tribu honorabatur. Praeter haec omnia manumisso patroni nomen imponebatur, ut Lactantius loquitur[2]), tamquam filio. Similiter Pontifex Iesu Christi vicarius, sive Christus in eo et per eum, manumissae huic sodalitati e servitute saeculari nomen suum Iesu honoris gratia benevolentiacque donavit, vel etiam ad significandum illud ius peculiare, quod habet in Societatem ratione quarti solemnis voti, quo Pontifici promittimus obedientiam circa missiones[3]). Porro ipsi Salvatori Christo placuisse hanc nomenclaturam a B. Ignatio excogitatam, a Pontificibus probatam et usitatam ab ecclesia, conici potest ex miraculo quodam a Ludovico Pontano[4]) nostri ordinis narrato, cuius verba referre iuvat. *Gregorius XIII. Pont. Max. hortabatur quemdam, ut Societatem nostram ingrederetur. Qui cum repugnantiam in se ad id faciendum sentiret, descendit ad templum S. Petri genibusque flexis ante sacrosanctam Eucharistiam magno fervore petiit sibi manifestam fieri Christi Domini voluntatem. Ecce repente vox exiit de tabernaculo dicens: Esto de Societate nominis mei.*

[1]) Tertull. lib de cor. mil. c. 13. et. l. de resurr. car. c. 57. nu. 401. et. l. de pat. c. 4. [2]) Lact. l. 4. de vera sap. c. 3. [3]) P. 5. c. 3. §. 3. [4]) Lud. Pont. p. 1. ducis spir. tr. 1. c. 22.

Probat idem auctor Christi veram vocem fuisse, tum quia ille, cui facta est, contremiscens ex reverentia procidit in terram, tum quia cor eius commutatum est ad amorem ordinis, quem ante horrebat. Est enim in Societatem nostram receptus atque in ea religiose vixit et obiit. Tum denique illi tanta nominis Iesu tunc infusa est existimatio et cognitio, ut quotiescumque de eo loqueretur, in magnam admirationem raperet omnes, qui eum audiebant. Ioannes Oliva contubernalis meus, qui per Gallias aliquando transeuntem illum de facie novit et allocutus est, Hispanum fuisse mihi asserit, ac nomine Iacobum seu Didacum Sanchez. Nec vero quispiam ex hac narratione inferat dicendam *Societatem nominis Iesu*, quod negatum est, sed intelligat sensum verborum miraculosorum esse: *Esto de Societate, quae meo nomine insignis est quaeque denominatur a nomine meo Iesu Societas Iesu*

48. Sequitur iam sexta particula disputationis, cur B. Ignatius maluit *Iesu* nomen quam *Christi aut Salvatoris* Apostolicae Sedi proponere. Quinque rationes magistro novitiorum subministro. Prima respicit Salvatorem ipsum, ut quemadmodum eum in ducem suae cohortis elegerat, sic illam maxime proprio ipsius nomine insigniret. Licet enim tria commemorata nomina, ut dictum est[1]), divinam filii Dei personam signifi-

[1]) Supra n. 40.

cent, unum tamen *Iesu* nomen est maxime proprium incarnati Verbi. *Salvator* est latina interpretatio hebraicae vocis *Iesus. Christus, quia significat unctum, Sacramenti nomen est*, inquit Augustinus[1]); hoc est declarat eius dignitatem tum regiam tum sacerdotalem, quae non sine unctione conferebantur. Itaque qui Christum dicit, sacerdotem ac regem dicit, quia ex Lactantio[2]) Christus non proprium nomen est, sed *nuncupatio potestatis et regni*. At nomen *Iesus* est ita proprium, personam designans, ut nomina Petrus et Paulus notant principes Apostolorum. Angelus et Iosepho et Mariae apparens ita iubet nominari: *Et vocabis nomen eius Iesum*[3]). Maria et Ioseph auscultantes angelo, hoc infanti nato nomen imponunt; dicitur enim de utroque diversis locis: *et vocavit nomen eius Iesum*[4]). Confirmat Lucas, quod Matthaeus scripserat: *Vocatum est nomen eius Iesus, quod vocatum est ab angelo, priusquam in utero conciperetur*[5]) Ita vulgo appellabatur, quemadmodum colligimus ex verbis caeci nati dicentis: *Ille homo, qui dicitur Iesus, lutum fecit*[6]). Lactantius[7]): *Iesus quippe inter homines nominatur*. Denique Augustinus[8]): *Iesus, proprium nomen est illi, quomodo Moyses proprio*

[1]) S. Aug. tr. 3. in. 1. Ioan. 2. [2]) Lact. l. de vera sap. c. 7. [3]) Matth. 1. 21. 25.; Luc. 1. 31. [4]) Matth. 1. 25. [5]) Luc. 2. 21. [6]) Io. 9. 11. [7]) Lact. l. 4. c. 7. [8]) S. Aug. tr. 3. in 1. 16. 2.

nomine appellatus est, quomodo Elias, quomodo Abraham. Ex huius nominis usu, quod proprium esse probavi divini Verbi incarnati, accessit hoc commodum ecclesiae ipsius, observatum a Renato Benedicto [1]) theologo Sorbonico doctoreque regio in universitate Parisiensi; cuius verba referre placet. *Divina*, inquit, *providentia videtur instituta Societas militans sub nomine Iesu, ad occurrendum Calvinistis; qui ut tollant a Christo divinitatem, non Iesum Christum appellant, ut mos antiquissimus est, vel Iesum, sed tantum Christum.* Ex eius verbis habemus et sodalitatem militantem esse et Calvinistarum in appellando Salvatore depravatae consuetudini facere medicinam.

49. Secunda ratio respicit alteram appellationis partem: *Societas*, quam docuimus esse militarem. At nomen *Iesus* valde congruit cum militari societate, quia vocabulum quoque est militare. Salvatorem enim significat, qui tamquam dux salvavit populum suum. Proeliatum esse Salvatorem in humano genere salvando notius est ex Scripturis ac Patribus, quam ut egeat longa probatione. Triumphus, de quo Paulus declarat praecessisse pugnam: *Et expolians principatus et potestates traduxit confidenter, palam triumphans illos in semetipso* [2]). *Salvare* quoque in Scriptura verbum est a militia; unde colligimus Christum salvasse genus humanum pugnando. Ionathas

[1]) Ren. Ben. in expos. epist. circumcis. [2]) Coloss. 2. 15.

cum armigero loquens de aggrediendis hostibus: *Non est Domino difficile salvare vel in multis vel in paucis*[1]). Et in libro secundo Esdrae: *Dedisti eis salvatores, qui salvarent eos de manu hostium suorum*[2]). Ubi salvatores appellantur duces exercituum; *salvare de manu hostium* est liberare proeliando ac vincendo. Favet figura prophetica Iosue, qui ex Osee fit Iosue mutatione nominis atque nomen Iesu recipit[3]), quia LXX interpretes Iesum eum vocant. Nam multi veterum Patrum Graeci et Latini, quos collegit Nicolaus Serarius noster, observarunt tunc illi mutatum nomen, cum dux militiae adversus Amalecitas est constitutus. E classe Latinorum sufficiat nobis Lactantius[4]): *Cum primum Auses vocaretur, Moyses futura praesentiens iussit eum Iesum vocari; ut quoniam dux militiae delectus esset adversus Amalech, qui oppugnabat filios Israel, et adversarium debellaret per nominis figuram et populum in terram promissionis induceret.* E Graecorum[5]) numero Origenes in homilia II. in Exodum, explanans ea verba: *Elige viros et egressus pugna contra Amalech; usque ad hunc locum*, inquit, *beati nominis Iesu nusquam facta est mentio. Hic primum vocabuli huius splendor effulsit. Hic primum vocavit Moyses Iesum, etc.* Confirmatur etiam ex sensu Graecorum, qui

[1]) 1. Reg. 14. 6. [2]) 2. Esd. 9. 27. [3]) Num. 13. 17. [4]) Lact. l. 4. c. 17. [5]) Orig. hom. 11. in Exodum.

in Sotere ducem exercitus proelio salvantem agnoscebant. Nam Antiochus, primus huius nominis Syriae rex, ob victoriam de Galatis reportatam cognomento Σωτὴρ est appellatus[1]) atque in pugna tulit in vexillo figuram pentalpha cum verbo ὑγεία, id est *salus*, ut in numismatibus cernitur[2]), atque usus est pro militari tessera verbo ὑγιαίνειν, quod *salvum esse* significat, eamque ab Alexandro Magno se in somnis iussum usurpare dixit.

50. Tertia ratio respicit finem Societatis, quem nomen Iesu maxime demonstrat, eique convenit. Hic finis ex nostris Constitutionibus est salus propriarum animarum et proximorum nostrorum[3]). At nomen Iesus eum significat, qui salvum facit, qui dat salutem. Angelus nomen imponendum infanti nascituro ad Iosephum deferens e coelo, quasi interpretans ab effectu dixit: *Ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum*[4]); perinde acsi diceret: Vocabis Salvatorem, quia salvabit. Qua vero ratione mirabili hoc nomen ex vi vocis salutem sonet, docent pluribus Maldonatus, Toletus et Sebastianus Barradas nostri[5]); quorum postremus addit Bedae[6]) observationem in litteris graeci verbi Ἰησοῦς con-

[1]) Lucian. Apol. de lapsis in salut. [2]) Pier. Valer. lib. 47. hieroglyph. [3]) Ex. c. 1. §. 2.; Reg. 2. Sum. [4]) Matth. 1. 21. [5]) Mald. Matth. 1.; Tol. Luc. 1. an. 84. et seq. et Io. 1. ann. 73.; Seb. Barr. t. 1. 9. c. 36. [6]) Beda Luc. 2.

cum armigero loquens de aggrediendis hostibus: *Non est Domino difficile salvare vel in multis vel in paucis*[1]). Et in libro secundo Esdrae: *Dedisti eis salvatores, qui salvarent eos de manu hostium suorum*[2]). Ubi salvatores appellantur duces exercituum; *salvare de manu hostium* est liberare proeliando ac vincendo. Favet figura prophetica Iosue, qui ex Osee fit Iosue mutatione nominis atque nomen Iesu recipit[3]), quia LXX interpretes Iesum eum vocant. Nam multi veterum Patrum Graeci et Latini, quos collegit Nicolaus Serarius noster, observarunt tunc illi mutatum nomen, cum dux militiae adversus Amalecitas est constitutus. E classe Latinorum sufficiat nobis Lactantius[4]): *Cum primum Auses vocaretur, Moyses futura praesentiens iussit eum Iesum vocari; ut quoniam dux militiae delectus esset adversus Amalech, qui oppugnabat filios Israel, et adversarium debellaret per nominis figuram et populum in terram promissionis induceret.* E Graecorum[5]) numero Origenes in homilia II. in Exodum, explanans ea verba: *Elige viros et egressus pugna contra Amalech; usque ad hunc locum*, inquit, *beati nominis Iesu nusquam facta est mentio. Hic primum vocabuli huius splendor effulsit. Hic primum vocavit Moyses Iesum, etc.* Confirmatur etiam ex sensu Graecorum, qui

[1]) 1. Reg. 14. 6. [2]) 2. Esd. 9. 27. [3]) Num. 13. 17. [4]) Lact. l. 4. c. 17. [5]) Orig. hom. 11. in Exodum.

in Sotere ducem exercitus proelio salvantem agnoscebant. Nam Antiochus, primus huius nominis Syriae rex, ob victoriam de Galatis reportatam cognomento Σωτὴρ est appellatus[1]) atque in pugna tulit in vexillo figuram pentalpha cum verbo ὑγεία, id est *salus*, ut in numismatibus cernitur[2]), atque usus est pro militari tessera verbo ὑγιαίνειν, quod *salvum esse* significat, eamque ab Alexandro Magno se in somnis iussum usurpare dixit.

50. Tertia ratio respicit finem Societatis, quem nomen Iesu maxime demonstrat, eique convenit. Hic finis ex nostris Constitutionibus est salus propriarum animarum et proximorum nostrorum[3]). At nomen Iesus eum significat, qui salvum facit, qui dat salutem. Angelus nomen imponendum infanti nascituro ad Iosephum deferens e coelo, quasi interpretans ab effectu dixit: *Ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum*[4]); perinde acsi diceret: Vocabis Salvatorem, quia salvabit. Qua vero ratione mirabili hoc nomen ex vi vocis salutem sonet, docent pluribus Maldonatus, Toletus et Sebastianus Barradas nostri[5]); quorum postremus addit Bedae[6]) observationem in litteris graeci verbi Ἰησοῦς con-

[1]) Lucian. Apol. de lapsis in salut. [2]) Pier. Valer. lib. 47. hieroglyph. [3]) Ex. c. 1. §. 2.; Reg. 2. Sum. [4]) Matth. 1. 21. [5]) Mald. Matth. 1.; Tol. Luc. 1. an. 84. et seq. et Io. 1. ann. 73.; Seb. Barr. t. 1. 9. c. 36. [6]) Beda Luc. 2.

tineri ex Sybilla Cumana numerum hunc 888, qui numerus mysteria salutis aeternae redolet, quae brevitatis causa praetermitto. Cum igitur ordo noster cooperari cuperet Salvatori in animarum salute procuranda, conveniebat illi nomen ducis, quod a salute duceretur salutemque auribus mentibusque sonaret. Atque ita usuvenit, ut audita nostri ordinis appellatione intelligamus illico non solum, quis sit militiae nostrae dux et imperator, sed etiam qui finis propositus nobis esse debeat, salus videlicet animarum, quae duci fuit perpetuo ante oculos, ut nomen ipsum declarat.

51. Quarta ratio respicit sodales nostros, ut monerentur se esse procuratores alienae salutis, non solum tamquam milites sub duce Iesu, sed etiam tamquam medicos sub protomedico Christo, sive ut servos ac ministris sub primario curatore animarum aegrotarum. Nam hoc mirabile nomen Iesus, ut hebraice Salvatorem, ita graece medicum significat. Qua ratione id verum sit, subtili indagatione esset investigandum; et nonnulia scripsit de hoc argumento Nicolaus Serarius noster[1]). Mihi sat est hoc loco veteribus Patribus Graecis nativae linguae peritis habere fidem. S. Cyrillus Ierosolymorum episcopus[2]): *Iesus apud Hebraeos significat Salvatorem, in lingua vero graeca medicum sonat; quandoquidem et corporum medicus est et animarum curator.* Et:

[1]) Serar. in Ios. c. 2. q. 10. [2]) S. Cyr. Ieros. cat. 10.

Iesus vocatur vero nomine a salutari medicina habens appellationem. Titus Bostrorum episcopus[1]): *Nomen Iesus translatum in linguam graecam*: θεοῦ σωτηρίαν καὶ ἴασιν, hoc est Dei salutem ac sanitatem sonat. Ante hunc S. Epiphanius[2]): *Iesus secundum hebraicam linguam vocatur* θεραπευτὴς ἤτοι ἰατρὸς καὶ σωτήρ, hoc est therapeuta sive medicus et Salvator. S. Bernardus[3]) quoque in hoc nomine sanitatem agnoscit, quando probat integro sermone illud medicinam esse salubrem fidelibus christianis. In S. Epiphanii verbis expendendum est verbum illud θεραπευτής, quo Iesum vocari dicit. Hoc quoque religiosioribus illis viris tribuitur, quorum vitam ac mores describit Philo[4]), et illo ipso nomine S. Dionysius Areopagita[5]) monachos appellat. Ex quo inferimus Iesum nomine suo, non modo ducem religiosorum obici nobis, cum eius appellationem audimus, sed etiam primarium therapeutam seu principem therapeutarum, quod est esse formam vitae regularis. Habet autem therapeuta duplicem notionem inclusam, quarum altera significat curatorem, ut Philo et post ipsum Eusebius interpretantur; quibus et associandus est S. Epiphanius[6]), qui diserte medicum exponit. Atque ex

[1]) Tit. Bostr. homil. in Missus est. [2]) S. Epiphan. haer. 29. [3]) S. Bern. ser. 15. in Cant. [4]) Philo l. de vita contempl. [5]) S. Areop. l. de eccl. hier. c. 6. [6]) Philo l. de vita contempl.; Euseb. l. 2. Eccl. hist. c. 16.; S. Epiphan. haer. 29.

eodem Philone satis apparet utramque medicinam profiteri therapeutas consuevisse et spiritualem et corporalem, illam in animabus curandis, hanc in corporibus domesticorum aegrotorum. Altera notio est, quae significat eos esse cultores, nam θεραπεύειν etiam divina curare, religiose servire sonat; et apud Platonem[1]) θεραπεία pro cultu ac religione sumitur, unde fit, ut ab eodem Philone citato libro et a S. Dionysio Areopagita[2]) cultores seu servientes dicantur esse therapeutae. Quae duplex notio probe declarat naturam religiosae vitae. Nam respectu Dei debet monachus et quilibet regularis vitae professor esse therapeuta cultor ac serviens, hoc est maxime religiosus erga Creatorem in divino servitio; respectu sui therapeuta curator, id est medicus sanandae animae perpurgandaeque a vitiis et passionibus studiosus. Si regularis sit clericus atque ad aliorum salutem procurandam ex instituto destinatus, debet quoque proximorum esse medicus spiritualis, atque ita quaerere salutem eorum, ut boni, diligentis prudentisque medici partes exsequatur et omnes numeros expleat, atque in hanc tertiam notionem Eusebius Philonem trahit. Propterea Beatus Ignatius exoptavit, ut nobis ob oculos animi versaretur idea perfecti religiosi vitae mixtae Iesus, quae nostris mentibus identidem ingereret oportere nos esse coopera-

[1]) Plato in Eutyphr. [2]) S. Areop. l. de eccl. hier. c. 6.

tores Iesu Salvatoris in animarum salute procuranda ; ita tamen, ut exhibeamus nos therapeutas. hoc est primum humillimos servos et cultores Dei per virtutem religionis ac per eius actus, qui sunt adoratio, oratio, sacrificium atque aliae spirituales exercitationes, de quibus agitur in prima regula. Deinde esse debere medicos, quod et nomen Iesu et therapeuta significat ; tum nostrarum animarum cohibendis passionibus, pellendis vitiis exstinguendisque peccatis, tum aliorum mortalium adhibendis sacramentorum, verbi Dei et aliorum Instituti nostri ministeriorum medicamentis.

52. Quinta et postrema ratio est respectu ipsius B. Ignatii, quia ex virtute religiositatis incredibilem in modum affectus erat erga sanctissimum Iesu nomen ob causas postea referendas[1]). Atque, ut mea fert opinio, multorum exemplo imitationeque sanctorum virorum, qui hoc nomen mirifice coluerunt. Ac primum existimare possumus spectasse cognominem suum S. Ignatium martyrem episcopum Antiochiae, de quo traditur, non modo nomen Iesu (quem amorem suum alicubi appellat) frequenter habuisse in ore, sed etiam in eius corde scriptum aureis litteris inventum fuisse[2]). Scio narrationem hanc nullo niti veterum historicorum fundamento, ut vi-

[1]) Infra n. 59. [2]) S. Ign. mart. ep. ult. ad Rom.; Areop. l. de div. nom. c. 4.

dere licet apud Cardinalem Baronium in annalibus[1]), quia traditur devoratus a feris fuisse, quae sola ossa reliquere; sed quia, cum B. Ignatius noster viveret, nondum tantum ecclesiasticae historiae lumen affulserat, quantum postea ille Cardinalis intulit, opinari fas est Beatum Ignatium fidem habuisse recentioribus Vincentio Beluacensi, Iacobo a Voragine, S. Antonino Florentino, Gabrieli Biel atque aliis eiusdem classis, qui tamquam rem vulgatam eam historiam tradiderunt[2]). Praesertim cum idem nomen sit in aliorum sanctorum corporibus post mortem repertum insculptum, ut in S. Eustochiae corpore sub axilla, quemadmodum tradit Alanus Copus[3]). Deinde moveri potuit imitatione B. Ioannis Columbini fundatoris ordinis Iesuatorum in Etruria, qui quia continenter illud dulcissimum nomen habebat in ore, Iesuatorum nomen ordini ipsi adhaesit, ut dicam[4]). Et sane praetereundum non est (quod divinae providentiae videtur notabilis effectus) eodem die pridie Kalend. Augusti[5]), Ioannem Columbinum institutorem Iesuatorum et Ignatium Loyolam parentem Iesuitarum, sanctissimi nominis cultores eximios, in coelum ex hoc saeculo commigrasse; quasi vero divina

[1]) Card. Baron. t. 2. ann. 110. [2]) Vinc. Bel. specul. hist. l. 10. c. 57.; Iac. Vorag. in S. Ign.; S. Ant. p. 1. hist. tit. 7. c. 1. §. 11.; Biel lect. 59. in can. Missae. [3]) Al. Cop. dial. 253. c. 3. [4]) Infra n. 58. [5]) Martyr. Rom. ult. Iulii.

providentia eos, quos moribus atque affectibus similes ac paene pares in multis virtutibus exstitisse noverat in hac vita, die prorsus eodem in meliorem vitam transire voluerit, ut anniversaria memoria celebritateque eiusdem diei sociarentur. B. Ignatium nostrum in hoc religioso affectu erga nomen Iesu videtur imitata B. Theresia Hispana fundatrix ordinis Carmelitarum discalceatorum, quae neglectis atque oblivioni traditis parentum nobilium cognominibus dici voluit *Theresia de Iesu*, ut tradunt omnes vitae ipsius scriptores[1]).

53. Tertium exemplar B. Ignatio propositum arbitror fuisse S. Bernardinum Senensem, cuius vitam omnem videtur multum probasse, quia coniunxerat et apte temperaverat cum actione contemplationem, spiritum cum doctrina, religiositatem erga Deum cum zelo animarum. Atque imprimis religionem et affectum erga nomen Iesu est imitatus. Etenim B. Bernardinus vel institutus ab amita Bartholomaea piissima femina et huius nominis amantissima[2]), vel permotus exemplo S. Francisci ducis sui[3]), qui quoties exprimeret aut audiret hoc salutiferum nomen, iubilo quodam replebatur interius exteriusque commovebatur, perinde acsi mellifluus sapor gustum aut harmonicus sonus auditum occupas-

[1]) Franc. Rib. l. 1. vitae c. 2. [2]) Sur. in vita S. Bernard. c. 13. [3]) S. Bon. in vita S. Franc. c. 10.

set, multis ac miris modis hunc affectum patefecit. In concione tabellam versatilem ostentabat adorandam populo, in qua nomen Iesu depictum erat; cuius rei, quia nonnullis est visa superstitiosior, coactus est reddere rationem Pontifici, cui cumulate satisfecit. Persuasit vendenti lusorias tabellas, ut nomina Iesu pro illis faceret ac venderet; quod illi cessit in magnum lucrum. Tantam impressit religionem populis adversus hoc sacrum nomen, ut supra domorum ianuas illud vulgo locarent impressum in marmore; atque in multis Italiae urbibus adhuc visitur passim. De hoc ipso nomine multa scripsit in operibus suis, ut appareat, quam alte insculptum insideret in corde[1]).

54. Horum trium Ignatii, Ioannis Columbini et Bernardini Senensis potissimum exemplo excitatus, quem affectum corde conceperat erga hoc sacrosanctum nomen, exprompsit in multis rebus. Primum in appellatione Societatis, ut nec Christi diceretur nec Salvatoris, sed Iesu. Deinde, ut nuncupationi cetera responderent quam aptissime, iussit hoc idem esse tesseram vexillumque nostrae militiae religiosae; clypei argumentum, quo cunctus ordo uteretur, signum typi signatorii, quo litterae ceteraque omnia consignantur. Atque ut congregationi Cassinensi est pro sigillo Pax,

[1]) Laur. Sur. vitae S. Bernard. Senens. c. 24. 26. 30. 31., die 20. Maii.

ordini Minimorum Caritas, Fratribus Minoribus brachia S. Francisci decussata et plagis insignia, geminae columbae bibentes ex eodem calice sub imminente stella Camaldulensibus, oblonga crux Ministris Infirmorum, crux similis, cuius collo spinea corona circumiecta sit, Clericis regularibus, atque aliis aliarum rerum sacrarum signa, sic ordini nostro nomen sanctissimum Iesu. Quodsi Epicuri sectatores, ut tradit M. Tullius, imaginem eius non modo in tabulis, sed etiam in poculis et in annulis habebant, quidni magistri nostri ac ducis nomen in rebus omnibus imprimamus? Licuit Gebennensibus in aureis nummis hoc salutare nomen imprimere, quod nunc ex eis tam pauci venerantur; non liceat nobis in ianuis, parietibus, vasis, libris et quibuscumque rebus ac locis, qui in oculos incurrunt, vel imprimere vel depingere, ut Salvatoris in nobis excitetur recordatio et ex recordatione salutaris amor recalescat? In ianuis nomen et titulum alicuius potentis affigi docet S. Augustinus[1]) ad defensionem, ut, qui vident, intelligant, quis sit domus protector, atque ab invasione se contineat. Honorius et Theodosius Imperatores decernunt[2]): *Publico iuri esse deputandum id, cui nomen Dominicum praescribitur.* Nos omnia nostra, non tantum domos, cupimus esse sub tutela Domini Iesu; cupimus

[1]) S. Aug. expo. 2. psal. 21. [2]) L. 1. Cod. ut nemo privat. tit. etc.

Iesum praepotentem rerum omnium esse dominum nostrarum recularum atque cordis ante omnia possessorem.

55. Exprimitur autem hoc nomen per compendium tribus Graecorum maiusculis litteris, ut observavit Aldus Manutius senior[1]). Nam prima littera est Iota, quae non differt ab I latino. Secunda est Eta H, quae apud Latinos est nota aspirationis. Tertia est Sigma Σ, quam usus ad S latinum inflexit. Praeponitur crux pro apice seu nota compendii, quae non semper fuit in nomine S. Bernardini. Praeterea B. Ignatius subiecit nomini tres clavos Dominicae crucis (qui aberant quoque a nomine S. Bernardini) hoc, opinor, consilio, ut intelligeremus non esse a nobis in hoc sacro nomine quaerendam tantummodo mellifluam suavitatem devotionis cum S. Bernardo, Francisco, Catharina Senensi, Iuliano Anachoreta (qui nomen hoc, ubicumque reperiebat, lacrimis aspergebat[2]) atque cum aliis sanctis hominibus, sed etiam sub illo vexillo ferendam esse crucem mortificationis, perpetiendos clavos laborum et dolorum pro Christo usque ad vulnera, sanguinis effusionem ac mortem. Qui cor addunt, in quo clavi figantur, ii contra consuetudinem faciunt. Radiis solis circumdatur idem nomen, tum ad ornatum ipsius tum ad

[1]) Ald. Man. in Gramm. [2]) S. Ephr. t. 3. in. vita Iuliani.

significandum id inter alia nomina esse tamquam inter stellas solem : tum ut illud intuentes cupiamus ex eo nostr's cordibus amoris radios immitti. Proven.t ex eodem religionis affectu, ut dies Kalendarum Ianuariarum, quo die nomen hoc est impositum infanti divino, cum circumcideretur, atque totum annum tamquam sol oriens illustrem fecit, constitueretur a B. Ignatio nobis praecipuo cultu totique ordini festus Sancti tutelaris celebrandus, ut inde in nomine Iesu omnes nostrae totius anni actiones principium ac sanctitatem ducerent iuxta Pauli consilium de omnibus in nomine Iesu Christi faciendis[1]). Propterea pridie huius diei abstinemus a coena et vota, quae renovari solent bis singulis annis, semel in hoc die nominis Iesu renovantur. Hoc ipso die Gregorius XIII. Pontifex Maximus plenariam Indulgentiam omnium peccatorum concessit visitantibus nostras ecclesias. Eidem Salvatori circumciso dedicata sunt templa nostra, quae nomine Iesu decorantur ; quale est templum Romanae domus, quae parens est totius Societatis, et Collegii Conimbricensis, quod est antiquitate primum omnium collegiorum ordinis nostri.

56. Porro hic tantus B. Ignatii affectus excitatus est in eo ex consideratione perfectionum insignium, quae in nomine hoc eminent atque splendent. Primum enim est hoc, non modo pro-

[1]) Coloss. 3. 17.

prium Christi nomen, prout distinguitur a metaphorico et communi seu appellativo, sed etiam primum, praecipuum, ac praestantissimum omnium nominum ipsius. Obicit enim menti audientis Deum et hominem; proinde decretum puto a Gregorio X.[1]), ut reverentia ei exhibeatur, ut infra dicetur[2]) iuxta monitum Apostoli. Plura de hac re Franciscus Suarez noster[3]). Deinde quam mirabile est in eodem par illud virtutum fortitudinis et suavitatis, quod in superioribus gubernando atque in subditis fructificando peroptabat? Fortis ut Salvator, suavis ut medicus fuit Iesus, cui similes nos esse debemus; atque in nomine pariter fortitudo et suavitas elucent. De illa dici potest: *Turris fortissima nomen Domini; ad ipsum currit iustus et exaltabitur*[4]), hoc est tamquam in excelso loco tutus erit, qui confugiet ad nomen illud, in quo est salus. Est enim potens et efficax ad salutem animarum, ad aegritudines corporis curandas, ad pellendos daemones e corporibus et eiusdem tentationes ex animis, ad pericula propulsanda atque ad omnia miracula patranda. B. Diadochus de potentia[5]): *Si mens parata reperiatur, ut nomen Domini Iesu ferventi memoria retineat et hoc sancto gloriosoque nomine tamquam armis adversus dolos eius usa*

[1]) C. Decet. de immun. eccl. l. 6. [2]) Infra n. 63. [3]) Fr. Suar. t. 2, in 3. p. disp. 15. sect. 2. [4]) Prov. 18. 10. [5]) Diad. l. de perfect. spir. c. 31.

fuerit, recedet diabolus fallax. De suavitate dici potest aenigma Samsonis: *Et de forti egressa est dulcedo*[1]). Nam ex eo, quod adeo potens est hoc nomen, est quoque efficax ad erudiendas et consolandas animas et melle dulcedinis perfundenda corda religiosorum, qui illud invocant toto pectore. Spectat huc sancti Bernardi encomium post Petrum Damiani: *Iesus mel in ore, in aure melos, in corde iubilus*; et cetera[2]), quae praeclare scripsit in explicatione illius ex Canticis dicti: *Oleum effusum nomen tuum*[3]); et Beatus Laurentius sermone de circumcisione[4]). Haec de praestantia nominis indicasse capita satis sit. Magister, qui plura cupit ad inflammandos suorum alumnorum animos ad amorem nominati Iesu, de praestantia nominis huius petat ex Nicolao Serario, Sebastiano Barrada et Ioan. Baptista Scortia, qui post alios abunde hoc argumentum tractaverunt[5]).

57. Accedendum est ad septimam particulam, qua quaerebatur de nomine gentilitio seu deducto a Iesu, quo vulgo latine dicimur *Iesuitae*, italice *Iesuiti*, gallice *Jésuites*. Qua in re primum certum esse debet haereticis hanc appellationem a nobis minime fuisse excogitatam. Non enim de ea

[1]) Iudic. 14. 14. [2]) Pet. Dam. ser. de Nat.; S. Bern. ser. 15. in Cant. [3]) Cant. 1, 2. [4]) B. Laur. ser. de circumcis. [5]) Nic. Ser. t. 1. in Ios. l. 2. c. 2.; Seb. Barr. t. 1. l. 9.; Scortia l. 3. de Missa c. 19.

quidquam vel nostrae Constitutiones vel historici vel Pontificia diplomata tradiderunt. Proinde quia res nostra non est, ea nunquam et nusquam, neque publice neque privatim utimur. Legant libros, epistolas, tabulas nostras, sciscitentur e nobis, quinam simus, idem responsum et eandem formulam audient: Sumus ex Societate Iesu. Suffragatur mihi haec dicenti Martinus Olavius ex antiquioribus sociis Hispanis et doctor Sorbonicus, qui sexaginta ferme abhinc annis rationem reddens Instituti ac nominis nostri magistris theologiae Parisiensibus, ut in historia nostra legitur[1]), haec habet: *Non fuit autem consilium, ut qui in hac congregatione essent, Iesuitae simplici dictione vocarentur (quamvis haec postea appellatio in utraque Germania invaluerit), quod alii religiosi iam pridem instituti invenirentur, qui hoc prope haberent nomen.* Potest iisdem altera esse coniectura nostrum inventum non esse, quod non in omnibus regnis, ubi habemus domicilia, usurpetur. Nam in Lusitania, teste Ioanne Lucena et Nicolao Orlandino[2]), nos supra meritum et contra voluntatem nostram, quia nimis id honorificum, Apostolos appellant. In reliqua Hispania Theatinos non iniuriose, sed ex errore nos vulgus vocat, quod sane nollemus. Quamobrem non est, quod nos vexent quaestionibus,

[1]) Nic. Orland. l. 15. hist. Soc. §. 47. [2]) Io. Lucena l. 1. vitae B. Xav. c. 9.; Orland.; l. 3. hist. Soc. §. 40.

lacerent maledictis ex hac nuncupatione. Quamquam cur non eadem faciunt ordini Iesuatorum? Cur non quaerunt ex eo rationem appellationis, qui nostro est antiquior ducentis annis? Quod discrimen est inter Iesuatos et Iesuitas in nomine? Si plane idem, cur non illos accusant arrogantiae, quod christianis omnibus commune nomen usurparint? Odium igitur movet illos, non causa, ad criminandam hanc appellationem.

58. Deinde docendi sunt adolescentes nostri hanc appellationem fictam esse a vulgo, quod amat compendia sermonis, ut observavit ex extraneis Florimundus Raemundus[1]). Longum enim et molestum erat dicere: *Hic est de Societate Iesu, accerse ad meam confessionem presbyterum Societatis Iesu*, et similia. Paucioribus se expedit, qui dicit in familiari colloquio: *voca Iesuitam, consule Iesuitam, hic est Iesuita.* Nec res est nova in ecclesia Dei. Nam clerici regulares, qui primi sic appellari permissi sunt ab Apostolica Sede, brevioris sermonis gratia dicuntur vulgo Theatini ex Io. Petro Caraffa episcopo Theatino, ut dixi[2]). Quae appellatio vulgaris eis cessit in gloriam, eo quod haec vox a graeca ducta videtur, sive θεός, qua Deus signatur, sive θεατής, qua contemplator[3]). Proinde dici videntur quasi divini seu contemplatores, nec aliena est utraque a primis eorum san-

[1]) Flor. Raem. l. 5. de ortu haeres. c. 2. [2]) Supra n. 20. [3]) Dieg. Payva l. 1. orthod. expl.

ctis cogitationibus et verbis, quibus contemplantes coelestia divinum amorem commendabant. Fratres Minimos S. Francisci de Paula deductos ab ipsorum Parente in Galliam ex Italia vulgus, eorum bonitate cognita, denominare coepit *les bons hommes*, hoc est *bonos homines*; atque in hunc usque diem Gallica natio perseverat in hac praeclara appellatione, quam arbitror ab iis religiosis nunquam expetitam fuisse. Floret item in Italia ordo Servorum S. Mariae, Florentiae in Etruria natus ante 350 annos; qui, quia se B. Mariae peculiares servos profitebantur, a pueris *Servitae* dici coeperant, et nuncupatio haec brevior adhuc in ore vulgi retinetur[1]). In eadem Etruria, foecundissima parente ordinum religiosorum, Senis exstitit ante 240 circiter annos ordo Iesuatorum auctore Ioanne Columbino. Cognominis causa traditur eadem a multis[2]). Pueruli Senenses cum audirent Ioannem ac socios frequenter in ore habere ac pronuntiare nomen dulcissimum Iesu, videntes illos dicebant inter se: *Ecce Iesuati, hi sunt Iesuati*. Pro bono omine id accipiens Ioannes, qui sciebat *ex ore infantium et lactentium*[3]) aliquando divina prodire, suum ordinem a Iesu nuncupavit *ordinem Iesuatorum*. Quae appellatio retinetur adhuc nec quisquam eam

[1]) P. Morig. l. de orig. relig. c. 35.; Roder. t. 1. qq. regul. q. 5. ar. 6. [2]) Ant. Corset. l. 30. qq. de ord. Iesuat. Morig. c. 38. et seq.; Alf. Villega in flore Sanct. [3]) Ps. 8 3.

reprehendit, adeoque similis est ei, quam nobis tribuit vulgus. Iesuitarum, ut interdum error oriatur etiam in libris scriptis, quorum unum notabilem corrigit apud Bernardinum Scardeonium in historia Patavina Martinus Delrio noster. Horum similis fuit nostra nuncupatio[1]). Nam cum audirent nos a Sede Apostolica clericos Societatis Iesu vocatos, pro insignibus Iesu nomen praeferre in omnibus rebus, laudare venerationem sanctissimi huius nominis, Iesuitas nuncupare coeperunt, quod observavit Emmanuel Rodericus ordinis Minorum [2]). Hanc denominationem nec ipsi utentes recipimus, quia non est a B. Ignatio neque ab Apostolica Sede, nec repudiamus, quia non est in nostra potestate vulgi cohibere torrentem. Atque ut in Lusitania, nostri ordinis amantissima, repudiamus Apostolorum nomen, quod esse dixi nimis honorificum, in reliqua Hispania audimus aegre Theatinorum nomen, quod vere non est nostrum ; non tamen supprimimus, quia non est in nostra potestate : sic in illis provinciis, ubi Iesuitae dicimur, permittimus in suo sensu abundare eos, qui nos ita vocant.

59. Tertio damnare non debemus hanc denominationem, quam B. Ignatius non damnavit vivus, cum eo vivo exorta esset. Nam, ut re-

[1]) Mart. Delr. l. 2. disp. Magic. q. 10. [2]) Emm. Roder. t. 1. qq. regul. q. 2. art. 9.

fert Nicolaus Orlandinus[1]) in anni 1549 historia, iam tum Parisiis inter contumelias audiri coeperat; quod confirmatur ex apologia Martini Olavii paulo ante commemorata[2]), prius scripta quam B. Pater excederet, et vero etiam ipsius iussu scripta, in qua nomenclaturae huius a nobis nequaquam conformatae fit mentio. Neque nunc damnaret iam per plures provincias ac regna vulgatam, si viveret in terris, tum quia praeclusam videret viam appellationi Ignatianorum, quam humilitatis spiritu horrebat, tum quia videretur illi prudenter facta et ex aliquo divino impulsu, tum quia nunquam est a Pontificibus reprehensa, sed potius usu privato, in familiari sermone tacite probata. Prima coniectura est similis deductio facta Antiochiae a nomine Christi, qua fideles et credentes appellati sunt christiani. Quamvis autem non defuerit, qui existimaverit novatam illam denominationem a plebe, etiam gentilium, ego tamen huic opinationi non assentior, revocatus auctoritate veterum, qui id factum tradunt a praelatis et senioribus ecclesiae. Nicolaus I. Bulgaris rescribens haec ait[3]): *In qua* (ecclesia Antiochena) *conventu magno Sanctorum facto primum fideles dicti sunt christiani.* S. Athanasius[4]): *Tunc Apostoli convenientes Antiochiam sicut eorum Luca narrante acta testantur, omnes*

[1]) Orland. l. 9. hist. §. 56. [2]) Supra n. 17. [3]) Nic. l. ad cons. Bulgar. c. 92. [4]) S. Athan. disp. Laodic. contra Ar.

discipulos novo nomine, id est christiano appellant, discernentes a communi falsorum discipulorum vocabulo. Consentit B. Augustinus in expositione Psalmi XLIV.[1]) docens ab Apostolis filios per fidem et baptismum genitos et fratri Christo suscitatos non Paulianos, non Petrianos appellatos, sed christianos. Pamphilus martyr in bibliotheca Origenis legit canones Antiochenae illius Synodi Apostolicae, inter quos primus erat: *Ut credentes in Dominum Iesum christiani deinceps vocarentur;* ut refert Franciscus Turrianus noster[2]). Deinde facta est imitatione eorum, qui credentes et fideles non christianos, sed alio cognomine a Iesu derivato nuncupaverunt. S. Epiphanius[3]) probabiliter existimat fideles Alexandriae Iesseos a Iesu dictos, antequam christiani vocarentur. Prodit Nicolaus Trigantius noster[4]), Orientem paene omnem emensus, cum rediret a Sinis, apud Armenos christianum *Isai* dici, quae vox ab Iesu deducta videtur. Tradit Nic. Serarius [5]) item noster ex narrationibus historiisque Indiae orientalis in regno Cataio christianos, qui inter barbaros vivunt, *Iesuanos* seu *Iesuitas* vocitari. Scribit Hugo[6]) (qui primus ex ordine Praedicatorum in collegium Cardinalium allectus est) explanans

[1]) S. August. in Psal. 44 [2]) Franc. Turr. l. 1. pro can. Ap. c. 15. [3]) S. Epiph. haer. 29. [4]) Nic. Trig. l. 5. exped. sin. c. 11. et 12. [5]) Serar. t. 1. in Ios. l. 1. c. 2. q. 19. [6]) Hugo Card. in Apoc. 2.

Apocalypsin, electos, qui in terra christiani dicuntur, in coelo vocatum iri *Iesuanos, id est Salvatos*. Hugone paulo recentior Landulphus de Saxonia Carthusianus[1]), qui ducentis ante nostrum ordinem natum annis vixit atque scripsit, referens Hugonis sententiam: *In gloria*, inquit, *coelesti ab ipso Iesu dicemur Iesuitae, id est a Salvatore salvati*. Quodsi Iessei, Isai, Iesuani vel etiam Iesuitae sunt praeteritis saeculis alicubi nominati christiani a Iesu, perspicuum est hoc nostro aevo posse aliquos christianos religiosos dici *Iesuitas*; quae deductio nominis facilior et commodior est, quemadmodum in libro Numerorum a *Iessui* prodiit *familia Iessuitarum*[2]). Quo testimonio est aliquando obstructum os impudens ignorantis haeretici, more solito nostram sodalitatem abominantis, eo quod non inveniretur in sacris Bibliis.

60. Praeterea triplicem potest facere sensum bonum haec deductio Iesuitarum a Iesu. Primus est, ut sic dicamur, quia salvati a Iesu, quomodo dicebat Hugo Iesuanos significare salvatos. Hic sensus non potest damnari, quia, qui formarunt hanc nomenclaturam, intelligebant nos esse a Christo redemptos una cum aliis fidelibus, et quantum est in Christo salvatos, quia Patri satisfecit de rigore iustitiae. Melior sensus est secundus atque a nobis minime reprobandus,

[1]) Landul. p. 1. de vita Christi c. 10. [2]) Num. 26. 44.

quo Iesuitae dicamur quasi Salvatores. Hic sensus est in Scriptura, in Patribus antiquis, in usu. Nam Paulus saepe hortatur eos, ad quos scribit, ut salvent se et alios ; quod est, ut sint sui aliorumque salvatores. Sufficiat Pauli locus ad Timotheum, quem hortatur ad attendendum doctrinae : *Hoc enim faciens et te ipsum salvum facies et eos, qui te audiunt*[1]). Astipulatur Paulo S. Iudas : *Et hos quidem arguite iudicatos, illos vero salvate, de igne rapientes*[2]). Uterque Apostolus de salute spirituali loquitur. Ex Doctoribus Rupertus abbas ex verbis Christi[3]) : *Si illos dixit deos, ad quos sermo Dei factus est etc.* colligit prophetas non modo deos dici posse, sed etiam salvatores. Praesertim cum Scriptura *salvatores* appellet Othoniel et alios iudices, qui salutem temporalem operati sunt. Tum subdit[4]) : *Si illos dixit salvatores, per quos Deus temporaliter liberavit Israel, quanto magis recte illi dicuntur salvatores, quorum labor Salvatori nostro Deo ad nostram salutem aeternam cooperatus est?* Hoc clarius dici non poterat. S. Chrysostomus expendens verba Pauli ad Hebraeos[5]) : *Nonne omnes sunt administratorii spiritus, in ministerium missi propter eos, qui hereditatem capient salutis?* observat beneficium magnum Dei in hoc, quod angelos naturae nobis nobilio-

[1]) 1. Tim. 4. 16. [2]) S. Iudae ep. cath. [3]) Io. 10. 35. [4]) Rup. abb. in Os. c. 1. [5]) Hebr. 1. 14., S. Chrys. ho. 3. in Hebr. 1.

ris constituerit ministros salutis humanae. Tum obiectioni tacitae: Ergo angeli salvant homines, quod est proprium Christi, respondet his verbis: *Ipse* (Christus) *sicut Dominus salvat, isti vero sicut servi.* Quae verba subtiliores theologi exponerent ex theologiae regulis hoc modo: Christus salvat ut causa principalis et auctor salutis; angeli vero ut ministri, ut cooperatores et ministerialiter; id quod de hominibus quoque dicendum est. Praesertim quod idem Chrysostomus[1]) Apostolos non multo post mortem Christi praedicatos dicit pro seductoribus ac praestigiatoribus *salvatores benefactoresque totius orbis terrarum.* Et Hieronymus explanans illa verba Abdiae[2]): *Et ascendent salvatores in montem Sion etc.* docet cum Apostolis multa Christi nomina communicata, et inter cetera: *Sic ipse*, inquit, *Salvator Apostolos suos mundi esse voluit salvatores, qui ascenderent speculam montis ecclesiae.* Apte item Salvianus[3]), quos in prooemio vocaverat *salubres ac salutiferos*, postea nominat humanae salutis procuratores. *Procurator*, inquit[4]), *est quodammodo salutis humanae, qui non tantum id agit, ut ipse bonus sit, sed efficere hoc nititur, ut alii mali esse desistant.* Quodsi quis ex dictis inferat omnes christianos proprie dici posse Iesuitas, qui salvati sunt, et multo ma-

[1]) Id. ho. 35. in Matth. 10. [2]) Abd. 1. 21.; S. Hier. Abd. 1. [3]) Salv. prooem. de provid. [4]) Idem l. 7. de provid.

gis religiosos illos, qui salutis humanae procuratores sunt, quasi salvatores aliorum, respondeo facile me concedere, atque etiam hortor nostros omnes sodales, ut ingenue ac liberaliter concedant, quod ante me fecit Nicolaus Serarius noster[1]) atque alii, christianos omnes dici posse Iesuitas, quemadmodum dedi dici posse de Societate Iesu. Quod autem tribuatur nobis haec denominatio, non sumus nos auctores, non eam quaesivimus, non ea utimur. Quamquam illi, qui formarunt et nobis tribuunt, se tueri possunt rationibus iam allatis licere rem communem ad privatum usum transferre, si aliis non sit incommodum et publicae rei custos non prohibeat. Quod in hac re non videmus vetari, nam Pontifex audit hanc denominationem et tolerat eamque cum tota curia in privato sermone usurpat. Idem concedimus de aliis religiosis Iesuitas dici posse, potissimum eos, qui Iesu Christo cooperantur ad salutem animarum. Sed quod nobis haec denominatio tribuatur in aliquot provinciis, non aliis religiosis, non est nostrum inventum, sed extraneorum Deo permittente; quemadmodum olim permisit B. Ioannis Columbini discipulos a pueris appellitari Iesuatos, quos nemo reprehendit, quamvis ipsi nomenclaturam illam ut propriam retinuerint. Tertius sensus maxime laudabilis propter insignem humilitatis significationem est a Flo-

[1]) Serar. t. 1. in Ios. l. 1. c. 2. q. 19.

rimundo Raemundo[1]) excogitatus, ut Iesuita servus Iesu dicatur. Exscribo verba scriptoris, cui multum debemus: *Cur quaeso nomen crimini datur? Quae nova haec est nomina accusandi formula? Iesuita quidem nihil aliud sonat quam Iesu Christi servum; non, ut Kemnitius et Schlusselburgius e vernaculo Iesuvider inepte argutantur, adversarium.*

61. Octava et postrema particula dissertationis dabit carissimis fratribus meis fructus tam sanctae appellationis: hoc est indicabit fructuum carpendorum rationes. Primus fructus est humilitas; qui sic colligitur. Cum audis te Iesuitam aut de Societate Iesu nominari, collige teipsum et cogita te servum postremum in hoc ordine ac vilissimum mancipium esse Iesu. Considera quam parum nomini respondeas tuo, tam ignave ac timide militando; quam multi tum e nostro tum ex aliis ordinibus digniores sunt quam tu tam sancta appellatione, et quod strenue cooperantur Christo in animarum salute procuranda. Secundus fructus est patientia; qui sic colligitur. Saepe accidit, potissimum inter haereticos, ut per iocum contumeliosum atque iniuriosum nos appellemur tum voce tum scriptis famosis libellis, pro Iesuitis Iebusitae, Suitae, Esauitae, Giezitae, Iesuvider, quae vox germanica lingua sonat hostes Iesu; Loyositae, Ignatiani atque aliis

[1]) Florim. Raemund. l. 5. de ortu haeres. c. 2. §. 5.

formulis, quas odium catholicae religionis excogitavit, ut viri graves tradiderunt, qui nostri ordinis non sunt[1]). Qui Superiorum iussu famosos libellos refutant ad religionis totius honorem defendendum, ita se gerere debent, ut veritas fiat manifesta et simul acerbitas vitetur et ingenuitas quaedam atque humilitas appareat, ut qui laesit scripto, intelligat se viros probos sui dissimiles laesisse. Iungantur inter se robur et suavitas, argumentorum iacula valida sint, sed religiosa humanitate tamquam oleo perungantur, ut altius penetrent feriendo. Quibus refellendi ius aut potestas non est, eo ferant animo similes iniurias, quo ferebat Salvator dux noster, cum dicebatur potator vini, publicanorum amicus, sabbati violator et horum similibus contumeliis calumniisque traducebatur. Vel certe imitemur primos christianos, cum per ludibrium chrestiani dicebantur a gentilibus hostibus fidei, vel etiam Nazaraei et Galilaei, quemadmodum tradiderunt Tertullianus, Lactantius, S. Gregorius Nazianzenus et alii veteres Patres[2]). Ex quibus primus, id est Tertullianus, ingeniose contumeliam eludit, ostendens etiam chrestianum a bona radice deduci atque a benignitate bonitateque compositum esse. Nam ut χριστὸς unctum sonat, ita χρηστὸς bonum, commodum ac benignum.

[1]) Dieg. Payva l. 1. orthod. explic.; Laur. Sur. hist. an. 1540. [2]) Tertullian. Apol. c. 3.; Lact. l. 4. c. 7.; S. Naz. or. 1. adv. Iulianum.

62. Tertius fructus est impressio nominis Iesu spiritualiter in corde, ore, manu, quod est totum hominem ipso Iesu induere, nihil ut aliud quam Iesus videatur et audiatur in nobis. Simile quid in Canticis Sponsae suadebat Sponsus, quod animae cuiuscunque nostrum dictum putemus: *Pone me ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super brachium tuum, quia fortis est ut mors dilectio*[1]). Ducit nos in hanc cogitationem S. Ambrosius hunc locum illustrans[2]): *Signaculum Christus in fronte est, signaculum in corde. In fronte, ut semper confiteatur; in corde, ut semper diligamus; signaculum in brachio, ut semper operemur. Luceat ergo imago eius in confessione nostra, luceat in dilectione, luceat in operibus et factis, ut si fieri potest, tota eius species exprimatur in nobis. Ipse sit caput nostrum, quia caput viri Christus; ipse oculus noster, ut per illum videamus Patrem; ipse vox nostra, per quam loquamur ad Patrem; ipse dextera, per quam Deo Patri sacrificium nostrum offeramus; ipse quoque signaculum nostrum, quod est perfectionis et caritatis insigne.* Hucusque S. Doctor. Ad haec enucleanda subiciam nonnulla de meo. Primum per cor et brachium recte intelligunt tres Patres apud Theodoretum et ipse Theodoretus[3]) potentiam intellectivam et activam, a quibus non multum rece-

[1]) Cant. 8. 6. [2]) S. Ambr. l. de Isaac. c. 8. [3]) Theod. Cant. 8.

dit S. Gregorius Magnus[1]), qui cor interpretatur modo mentem, modo voluntatem. Et quia memoria re non differt ab intellectu, possumus in corde tres facultates primarias intelligere: memoriam, intellectum ac voluntatem, quibus lingua seu loquendi facultas famulatur, a natura rationalis partis ministra constituta. Per brachium, cui manus adiuncta est organum organorum, recte cum Theodoreto potentias omnes activas et earum actus intelligamus. Deinde considera signaculum nomen esse valde generale. Nam sub eo continentur sigillum epistolare, quod antiquis erat annuli signatorii gemma; typus ferreus, quo ignito boves, oves, equi, mancipia et aliae res in dominii argumentum inuruntur; typus item monetalis, quo nummi et numismata cuduntur atque imagine principis obsignantur. Denique typus ex aere, argento, buxo vel rubrica vel atramento illitus, quo in tela et charta cuiusvis generis imagines, quaecunque litterae, notae preli manusve compressione formantur. Tertio dixerim Iesu nomen, quo utitur Societas in epistolari sigillo atque in typo signatorio rerum omnium, posse apud nos esse typum quoque signatorium, quo spiritualiter cor et brachium atque in eis omnia nostra imagine Iesu figuremus atque in Iesum transformemus. Et quoniam signatorius typus non potest in aliis rebus, quibus admovetur, imaginem imprimere,

[1]) S. Greg. Cant. 8.

nisi illam antea in se habeat, ideo mente concipio pro signo spirituali in nominis signaculo Iesum ipsum nomine significatum. Cum enim hoc nomen vel oculis in aspectabili materia conspicimus, vel auribus pronuntiatum ab aliis excipimus, animus noster contemplationi considerationique assuetus id intuetur in eo, quod S. Bernardus describit, cum ait[1]): *Hominem mihi propono mitem et humilem corde, benignum, sobrium, castum, misericordem et omni denique honestate et sanctitate conspicuum, eundemque ipsum Deum omnipotentem.* Nec frustra sunt clavi et crux in nomine, quia referunt Iesum praecipue crucifixum, quem S. Ambrosius potissimum optat, ut imprimamus cordi, tractans hunc Canticorum locum : *Infige*, inquit[2]), *pectori tuo et cordi tuo hoc signaculum crucifixi; infige et brachio tuo, ut opera tua peccato mortua sint.* Habemus signaculum Iesu nomen, impressa imagine seu signo informatum, significato scilicet nominis, Iesu Christo crucifixo. Restat, ut iam nunc adhibeamus illud ad consignanda omnia nostra, quibus admotum et applicatum per cogitationem, affectum, actus religionis imaginem in se impressam exprimet atque infiget in eis, liberaliter eam communicando. Quae imago in nobis recepta non aliud erit, nisi gratiae incrementum, caritatis ardor, cognitionis lumen, imitatio Christi

[1]) S. Ber. ser. 15. in Cant. [2]) S. Ambr. tr. 15. in ps. 118. §. 8.

per virtutes ; unde sequetur augmentum perfectionis, amplior cumulus meritorum et plena Dei de nobis nostrisque rebus possessio.

63. Primum igitur hoc spirituale signaculum ex divini sponsi praescripto super cor locandum est, quod esse diximus partem animi supremam, rationis participem, fontem, radicem, principium ac motorem omnium, quae sunt ac fiunt in homine ; tum ipsi cordi manu valida adactum imprimendum, quod est dicere memoriae et intellectui et voluntati. Memoriae quidem hoc salutare nomen vel visum vel auditum quasi sigillum signatorium imprimit imaginem Domini Iesu nomine significati. Nam memoriae loculos plenissimos esse imaginum a rebus sensu perceptis tamquam a signatoriis annulis impressarum, disertissime post Platonem docuit S. Augustinus[1]). Nos ita debemus illius imaginem ab oblivione defendere, ut nunquam, si fieri possit, excidat e memoria vel deleatur ; aut certe recordatione quasi de novo in memoriam revocare. Documentum est hoc Beati Diadochi[2]), qui duos fructus ex huius nominis memoria et recordatione notavit : animae purgationem et divini amoris incrementum. *Quum arcta*, inquit, *memoria in mente retinetur, sordes in anima exstantes multo affectu exurit. Deus enim ignis consumens est, unde animam deinceps ad amo-*

[1]) Plato in Theaeteto.; S. Aug. l. 10. conf. c. 8. [2]) B. Diad. l. de perf. spir. c. 59.

rem gloriae suae vehementer incitat Dominus. Illud enim gloriosum et optabilissimum nomen diu in memoria mentis cordis fervescentis rememoratum, habitum sane bonitatem eius amandi nobis gignit, nullo iam impedimento obsistente. Deinde est in intellectu imprimendum per frequentem meditationem mysteriorum, quae includit, dulcedinis, qua perfusum est. Hinc fides augebitur. S. Ambrosius[1]) : *Pone me ut signaculum in corde tuo, quo fides tua pleno fulgeat sacramento.* Hinc quoque magnum cognitionis lumen affulgebit. B. Diadochus[2]) : *Ita arcte verbum istud, Domine Iesu, intimo suo recessu omni tempore contempletur, ut ad nullas cogitationes abduci possit. Quicunque enim sanctum et gloriosum nomen hoc in profundo cordis continenter meditantur, hi etiam lumen eius semper videre possunt.* Addo ipse ex hac cognitione sanctitatis et excellentiae, quam meditatio deprehendit in saluberrimo et praestantissimo nomine, suboriri in voluntate adorationis actum, quam praecedere solet actus intellectus decernentis ex cognita excellentia ipsius nominis esse dignissimum adoratione. Nam Origenes[3]) *omni adoratu cultuque gloriosum* hoc nomen appellat. Franciscus Suarez noster[4]) theologica subtilitate multis probat, quam religiose sit adorandum, et post

[1]) S. Amb. l. de iis, qui myster. c. 7. [2]) B. Diad. l. de perf. spir. c. 59. [3]) Orig. ho. 14. in c. 2. Luc. [4]) Suar. t. 1. in 3. p. disp. 54. sect. 6.

cum Nicolaus Serarius[1]) adversus haereticos fortiter solidissimis rationibus decertans. Sufficiat catholico Gregorii X. in Concilio Lugdunensi Decretum[2]): *Ut quod generaliter scribitur, ut in nomine Iesu omne genu flectatur, singuli singulariter in seipsis implentes (praecipue dum aguntur missarum sacra ministeria) gloriosum illud nomen quandocumque recolitur. flectant genua cordis sui, quod vel capitis inclinatione testentur.*

64. Tertio voluntati admovendum est hoc sacrosanctum nominis Iesu signaculum, ut in ea Iesum imprimat atque insculpat per dilectionem. Huc praecipue spectat impressio in memoria per recordationem, in intellectu per meditationem. *In corde*, inquit S. Ambrosius[3]), *ut semper diligamus.* Atque ad id existimat idoneum, quando illud nuncupat *perfectionis et caritatis insigne.* Significant idem verba Salomonis sequentia de caritate: *Fortis est ut mors dilectio.* Et: *Aquae multae non potuerunt exstinguere caritatem*[4]). At molle, tenerum, quasi cereum cor nostrum esse debet per primam gratiam, per devotionem, per desiderium perfectionis, ut novam imaginem Iesu recipiat, divini amoris incrementum ab hoc nomine tamquam a gemma signatoria. Nisi forte dicas esse carbunculum illum pretiosissimum, quo, ut S. Hieronymus opinatur, labia prophetae a Se-

[1]) Ser. t. 2. in Ios. l. 1. c. 2. [2]) Q. 15. c. decet. de immun. eccl. l. 6. [3]) S. Ambr. l. de Isaac. c. 8. [4]) Cant. 8. 6. 7.

raphim purgata sunt[1]), quae gemma, cum ex ea signatur cera, simul teneram efficit ob calorem innatum et simul obsignat. De carbunculis Carchedoniis Plinius ex Archelao tradit[2]) *ceras signantibus his liquescere, quamvis in opaco.* Tale est nonnumquam hoc dulcissimum nomen, cuius impressione cor mollescit et gratiae pulcherrimam effigiem altius accipit. Utinam Dominus meus Iesus hoc signo suo cordis mei sic arculam obsignet, ut dona ipsius, si qua sunt in eo recondita, neque effluere neque eripi possint, et dicat: *Signata sunt in thesauris meis*[3]). Quodsi cor carneum, quale pollicebatur Deus Ezechieli[4]), quod facillime stigmata recipit ac diutissime retinet, ex lapideo factum sit, per peccatorum depositionem assumat religiosus perfectionis cupidus hoc signaculum, sive ferreum propter tres clavos passionis Domincae instrumenta, sive aureum propter nominis excellentiam, curetque, ut igne affectus in Deum incandescat, tum voluntati admoveat per amorem crucifixi, quia talem notam sibi ipsi inuret, ut in peculiare dominium Dei ac possessionem transeat. Pecudes et mancipia, quae stigmate notantur, in eius peculio esse censentur, cuius insignia stigma refert, eoque magis, si stigmate nomen exprimatur. Quam ob causam baptismum nuncupari σφραγῖδα, hoc est *sigillum*,

[1]) Is. 6. 6. 7.; S. Hier. in c. 6. Isaiae. [2]) Pl. l. 37. c. 7. [3]) Deut. 32. 34. [4]) Ezech. 11. 19.

S. Gregorius Nazianzenus[1]) scripsit, quia conservatio est ac dominationis significatio. Quod enucleans Niceta, scholiastes eius[2]), docet sigillum appellari, *quia per eum consignati, cuiusnam Domini simus, cognoscimur atque ab insidiis tuti conservamur. Quod enim sigillo aliquo notatum est, furum aggressioni minime patet.* Eamdem ob causam in Apocalypsi dicitur angelo Philadelphiae: *Et scribam super eum nomen Dei mei*[3]). Quam nominis inscriptionem ad perpetuam rerum inscriptarum possessionem referunt multis congestis Scripturarum sacrarum testimoniis Franc. Ribera et Blasius Viegas Apocalypsis interpretes ordinis nostri[4]). Itaque religiosus Societatis Iesu, qui hoc stigmate continente nomen notatus atque inustus fuerit, erit de grege, de familia, de peculio Iesu Christi, cuius nomen atque imaginem portat. Adde: nova quadam ratione et de sacrario. Nam si gentiles, quos Deo alicui consecrabant et initiabant, hos stigmatibus inurebant, quidni religiosus nostri ordinis, tam nobili cauterio nominis Iesu inustus, erit ipsi Iesu dedicatus? Prudentius moris huius est testis, cuius inter cetera sunt illa:

Quamcumque partem corporis fervens nota
Stigmarit, hanc sic consecratam praedicant[5]).

) S. Naz. or. 40. de bapt. n. 4. [2]) Nic. in Naz. or. 40. n. 4. [3]) Apoc. 3. 12. [4]) Rib. et Vieg. Apoc. 3. [5]) Prud. hym. 10. peristep.

65. Consignato corde totaque parte rationali sacra imagine Christi per recordationem, meditationem, dilectionem ex facili omnia, quae inde profluunt ac gignuntur, cogitationes, desideria, verba, facta referent imaginem eiusdem Iesu per imitationem. Advehitur aevo nostro ex Oriente suavissimum odoramenti genus, quod non Italorum modo, sed etiam Latinorum veterum voce nominabo *moscum*[1]), cuius rei vocisque mentio est apud veteres scriptores, S. Hieronymum[2]) compluribus in locis, Iacobum diaconum[3]) in vita S. Pelagiae et alios. Huius odoramenti, si vel minimum granulum in peponis semen, cum seritur, immiserit hortulanus, pepones omnes, qui inde gignuntur, mirifice moscum olent. Similiter divina caritas atque hoc nomen in corde infixum tamquam in semine facit, ut omnia, quaecumque a corde procedunt, eodem sapore atque odore caritatis ac nominis imagine depicta prodeant a corde. Verum id est potissimum in verbis, quorum artifex est cor, e cuius *abundantia*, ut Salvator ait, *os loquitur*[4]). Qua fortasse de causa coelestis Sponsus cordi et brachio tantummodo signaculum admoveri iussit, non ori, quamvis ex Gregorio Nysseno[5]) tria sint, quae christiani vitam declarant atque distinguunt, et ex Nazian-

[1]) Maff. l. 6. hist. Ind. Orient. [2]) S. Hier. l. 2. adv. Iovin. et ep. 8. et 16. [3]) Iac. diac. vitae S. Pelag. c. 2. [4]) Matth. 12. 14. [5]) S. Greg. Nyss. l. de pers. Chr. form.

zeno[1]) apud Deum ad lancem expenduntur: *Actio, sermo, cogitatio.* Nam corde signato imagine Iesu verba quoque eandem notam et sanctitatem ferent. Verumtamen, ut semper ita eveniat, enitendum est maxime, perinde acsi dixisset Sponsus: *Pone me ut signaculum super os tuum.* Submonuit S. Ambrosius[2]) hoc signaculum pertractans: *Sicut ergo Deus verax est, et tu signa in tuo sensu et opere veritatem, ut os tuum non loquatur mendacium.* Qui in ore usum atque habitum nominandi Iesum habuerit, eius omnia verba referent ac sapient Iesum. Moscum seu muscus in ore fistulae vinarii vasis odorem effluenti vino tribuit admirabilem ac perpetuum. Habebat Paulus Apostolus hunc habitum, qui tam saepe hac gemma signatoria nominis Iesu verba signabat. S. Hieronymus excusans nescio quid, quod minus commode putabat dictum: *Hoc,* inquit[3]), *patiebatur Paulus de nimio amore Christi, ut eum semper, quem diligebat, etiam superflue et extraordinarie nominaret.* Observat Gilbertus Genebrardus[4]), vir doctissimus, quingenties Iesu nomen in epistolis Pauli scriptum reperiri Facile hoc melleum nomen a lingua in calamum defluebat. Addit Nicolaus Serarius noster[5]) caput ipsius amputatum ter idem nomen pronuntiasse.

[1]) S. Naz. or. 26. n. 23. [2]) S. Ambr. tr. 19. in ps. 118. num. 4. [3]) S. Hier. in c. 1. Eph. §. In quo. [4]) Genebrar. l. 3. chron. initio. [5]) Serar. lib. 1. in Ios. c. 2. q. 17.

Similis Ignatius martyr, quem ideo scriptum in corde hoc nomen habuisse nonnulli putaverunt. Ex eadem schola Ioannes Columbinus, qui frequenti nominis Iesu pronuntiatione dedit occasionem pueris Senensibus nomenclaturae Iesuatorum formandae ; ut diximus[1]). Tales S. Franciscus Assisias, Catharina Senensis et alii viri ac feminae probitate insignes, quibus idem suavissimum nomen crebro versabatur in ore. Potest autem duobus modis Iesu nomen in ore residere : vel actu vel virtute. Illud quidem, cum non solum data, sed etiam accepta quaesitaque occasione saepe profertur ad cor inflammandum amore ipsius, ad animum excitandum in desiderium coelestium, ad exercendos actus religionis et divinae caritatis ; praesertim in quibusdam brevibus sententiis, quas ex intimo corde plenoque affectu in Deum tamquam iacula et faces iaculamur. Huiusmodi sunt haec : *Iesu, fili David, miserere mei*[2]). *O bone Iesu, sis mihi Iesus. Iesus vincat, Iesus regnet. O Iesu, Deus cordis mei. Salva me, Iesu bone. Iesu, Deus meus et omnia. Amor meus Iesus Christus.* Quae postrema verba etiam inscripta in corde scisso militis cuiusdam reperta dicuntur, qui divini amoris vi repentino mortuus est, cum inviseret locum, unde Salvator in coelum ascendit[3]). Virtute vero (hic est alter modus) Iesus inest in

[1]) Supra n. 58. [2]) Luc. 18. 38. [3]) Henr. Gran. spec. exempl. dist. 9. n. 79.

omnibus verbis nostris, cum nihil otiosum, nihil saeculare proferimus, sed spirituale, sive ex genere suo sive ratione finis, proinde vel nobis vel aliis salutare. Ubi autem salus est, inde Iesus auctor salutis abesse non potest.

66. Postremo pone signaculum super brachium tuum, quod supra interpretati sumus potentias omnes activas cum omnibus actibus earum. Ad id faciendum invitat nos piorum quorundam christianorum veterum mos, qui vel in ipsis manibus ac brachiis Christi nomen aut crucem inurebant devotionis ac memoriae, ut arbitror, gratia; quorum religionem ab Isaia praedictam opinatur Procopius[1]) illis verbis iuxta LXX: *Et alius scribet in manu sua: Dei sum ego*[2]), quibus in nostra editione respondent: *Et hic scribet manu sua: Domino.* Ait enim Procopius: *Quod autem manu dixit, id forsan adiecit, quod Christi nomen permulti vel signum crucis in palmis aut brachiis inuri sibi curaturi essent.* Ad idem spiritualiter exsequendum saepe nos hortatur S. Ambrosius in locis iam descriptis, quibus nos urget, ut semper operemur atque ut in operibus et factis imaginem Iesu exprimamus in nobis. Quemadmodum id consequamur, indicat alibi, cum ait[3]): *Manus tuae non operentur opera hominum, quae sunt fallacis istius mundi, sed illa, quae Dei sunt, ut pau-*

[1]) Procop. in c. 44. Isaiae. [2]) Isa. 44. 5. [3]) S. Ambr. tr. 19. in psal. 118. num. 4.

peribus largiantur, debiles sublevent, mortuos honorent tumulis sepulturae. Postea[1]): *Quia imago Dei es, in corde tuo est, sit et in operibus tuis; sit effigies evangelii in tuis factis, ut in tuis moribus mea praecepta custodias. Effigies evangelii erit in te, si percutienti maxillam alteram praebeas, si diligas inimicum tuum, si crucem tuam tollas et me sequaris.* Obsignantur ergo nomine et imagine Iesu brachium, manus, opera, si fiant in nomine Iesu; quod innuit Apostolus, cum ait: *Omne, quodcumque facitis in verbo aut in opere, omnia in nomine Domini Iesu Christi, gratias agentes Deo et Patri per ipsum*[2]). Fient autem in nomine Iesu, si Iesus in corde praefuerit per gratiam tamquam in semine; si Iesus insederit in intentione, cum manus operatur; si Iesus fuerit ob oculos tamquam imitationis exemplar. Inde commoda tria consequentur: primum, quod opera nostra hoc nomine tamquam typo monetali excusa *erunt*, inquit Theodoretus[3]), *numismata regia, non adulterina, sed regiam imaginem praeferentia.* Exinde pretium ingens acquirent et, quia nomine atque imagine Iesu, ut aurei nummi cuiusdam civitatis nobilitata sunt in emptione margaritae caelestis, quae hoc pecuniae genere emitur, manibus obviis a venditore Deo recipientur in solutum.

---

[1]) Id. tr. 22. in ps. 118. n. 8. [2]) Coloss. 3. 17. [3]) Theod. in c. 8. Cant.

67. Alterum commodum erit, quod per hanc spiritualem notam statuemur in quadam morali necessitate perseverandi in militia, operibus et servitute Iesu Christi, cuius e castris tamquam desertores non poterimus ad hostes transfugere; cuius ex operibus ad opera saecularia nos ab aliis avocari difficillimum erit; cuius suave servitutis iugum excutere a nobis non licebit. Romani sub imperatoribus militum manus, cum scripti matriculis inserebantur, stigmatibus notabant. De stigmatibus non uno in loco docet Vegetius[1]) agens de tironibus. Quod ea manibus imprimerentur, diserte tradit Aetius Amidenus[2]) medicus his verbis: *Stigmata vocant, quae in facie aut alia parte corporis inscribuntur, qualia sunt militum in manibus.* S. Gregorius[3]) idem significavit questus cum Theodoro medico de Mauritii Imperatoris lege, qua milites inter alios a vita monastica retrahebantur. *Praecepit*, inquit, *ut nullus, qui actionem publicam egit, nullus, qui officio vel manu signatus vel inter milites fuit habitus, ei in monasterio converti liceat; nisi forte si militia eius fuerit expleta.* Ad hunc morem respectum habuit S. Hieronymus[4]), cum verba Isaiae secundum LXX: *Et alius scribet in manu sua: Dei sum ego*, explanans ait: *Ut novo tirocinio servitutis Christi se*

[1]) Veget. l. 1. c. 8. et l. 2. c. 5. [2]) Amid. serm. 8. c. 12. [3]) S. Greg. l. 2. reg. epist. 65. [4]) S. Hieron. in c. 44. Isaiae.

militem glorietur. Imperatores praeterea iusserunt aquariorum, qui erant custodes aquarum et conservatores aquaeductuum, manibus stigmata infligi; fabricensium vero, qui erant publicorum armorum fabri, brachia simili modo signari. De his Arcadius et Honorius[1]): *Stigmata, hoc est notae publicae, fabricensium brachiis ad imitationem tironum infligantur, ut hoc saltem modo possint latitantes agnosci.* Zeno Imperator de hydrophylacibus[2]): *Singulis manibus eorum felici nomine pietatis nostrae impresso signari decernimus.* Quo ex loco nomen imperatoris stigmate contineri discimus, quod est verisimile in aliis notatis usitatum, praesertim cum regium characterem nuncupet S. Augustinus[3]) hoc militum signaculum, quo desertores agnoscuntur. In militibus causa notae manifesta est, ne militiam, ordinem, castra desererent; atque ut cognoscerentur, si deseruissent, si latitarent, si apud hostes transfugae deprehensi fuissent. Innuit Sanctus Chrysostomus[4]): *Sicut militibus signaculum, ita fidelibus spiritus imponitur; ut si ordinem deserueris, notus omnibus fias.* In aquariis et fabricensibus causae stigmatis his verbis explicantur ab imperatoribus[5]): *Ut huiusmodi anno-*

[1]) L. Stigmata. C. de fabricens. Lib. XI. [2]) L. decernimus C. de aquaed. Lib. XI. [3]) S. Aug. ep. 50. ad Bonifac. [4]) S. Chrys. hom. 3. in 2. Corinth. [5]) L. decernimus C. de aquaed. Lib. XI.

tatione manifesti sint omnibus; ut operi incessanter inhaereant, nec muneribus aliis occupentur. Quod servitia notis inurantur et cur etiam aetate nostra, perspectum est adeo, ut probare sit supervacaneum. Nos in hac Societate Iesu, cuius nomine dixi nos brachia manusque nostrorum operum habere signata, milites sumus spirituales. Pudeat nos esse castrorum horum desertores, quoniam si id eveniret (quod Deus avertat) ex inustis manibus, hoc est ex bonis operibus factis sub hoc habitu, cum strenue militabamus, desertores deprehenderemur. Sumus et aquarum custodes, addicti ad aquaeductus ecclesiae sartostectos pro virili nostra conservandos, per quos gratia sacramentorum et doctrinae latices perfluunt ad populos tum christianos tum infideles. Sumus spiritualium opifices armorum, quae sunt conciones, disputationes, libri vel ad veritatem illustrandam vel ad fidem defendendam vel ad augendam devotionem ac religionem scripti; meditationes item atque exercitia spiritualia, cum aliis traduntur, quae B. Ignatius arma spiritualia nuncupavit[1]). Ne, quaeso, nos aut sponte labores ac munera, quibus addicti sumus ab Imperatore Iesu per vicarios suos in terris, defugiamus, aut aliis negotiis occupationibusve, ut saecularibus a statu clericorum et religiosorum professione alienis, sinamus

[1]) P. 4. c. 8. §. 5.

a quoquam avocatos distineri, memores nos ab initio vitae religiosae brachia manusque habere nomine Iesu ita notata, ut facile tractantes alia munera vel contraria Christo vel a Christo aliena violatores imperialium legum ac praeceptorum divinorum comperti gravis sceleris convincamur. Sumus denique servi Domini Iesu mancipio, nexu, possesssione, usu, tum humano tum divino iure; tam insigni stigmate tamque notabili inusti, qua ratione possumus adeo potentis heri detrectare ac subterfugere dominatum? Si mutare Dominum cogitas, quem reperies meliorem? Si libertatem expetis, quae libertas invenietur, quae non sit hac servitute deterior? *Deo parere*, dixerunt Stoici[1]), *libertas est.* Bene, sed parum. Dignior Ambrosii vox[2]): *Religiosa servitus subdita Dei verbo multo melior est quam saeculi libertas.* Hausit a Philone[3]) sententiam, qui luculentior est in hac doctrina. *Servire Deo*, inquit, *maxima est gloriatio, non modo libertate maior, sed et divitiis et principatu et omnibus rebus, quas mortales mirantur, pretiosior.* Hinc magni illi spiritus S. Agathae respondentis ad tyrannum: *Multo praestantior est christiana humilitas et servitus regum opibus et superbia.* Quid servitus religiosa, quae christiana est et familiarior et carior Christo? Hinc illud magistrorum axioma: *Servire Deo re-*

[1]) L. Sen. l. de vita beata c. 15. [2]) S. Amb. l. de parad. c. 14. [3]) Phil. l. de Cherub.

gnare est. Quod in oratione post communionem in Missa pro pace Romani Missalis legimus, quod non solus Sanctus Bernardus[1]) aut Petrus Blesensis[2]) aut auctor commentariorum in psalmos, qui Rufini nomine signantur[3]), extulit totidem verbis, sed etiam Cassiodorus[4]), qui alio in loco paucis mutatis: *Tibi*, inquit conversus ad Deum, *nobilius est servire quam mundi regna capessere, merito, quando ex servis filii, ex impiis iusti, de captivis reddimur absoluti.* S. Ambrosius[5]): *Dignitas est servum esse potentis.* At quis potentior Christo Iesu? Sine servitute vivere non licet; mundi, peccati, daemonis servitutem horreamus. Si fugere tentemus servitutem Iesu, stigma nominis eius nos prodet ac retrahet. Itaque contineat nos in officio boni militis, operarii, servi pudor, metus, amor; pudor infamiae, poenae metus, amor honesti. Tertium commodum erit quaedam in Iesum transformatio ex imitatione, quae solet imitatorem in exemplar transformare ita, ut in eo nonnisi exemplar conspiciatur; quod Paulus ex Nysseno[6]) praestitit et S. Ambrosius non semel exoptavit. Quo fiet tunc vere nostri ordinis sodalem dici posse *Iesuitam*, hoc est *imitatorem Iesu.* Multis enim pro-

[1]) S. Bern. ser. 7. in Ps. 90. et ser. in obitu Humb. [2]) Bles. ep. 13. [3]) Ruf. in Ps. 2. [4]) Cassiod. l. de amic. §. iuxta l. de an. c. 20. [5]) S. Ambr. 1. Tim. 1. [6]) S. Greg. Nyss. l. de perf. Chr. for.

bat Origenes[1]) imitatorem alicuius in Scriptura nominari proprio nomine illius, quem imitatur. Inde patiens, quia Iobi est imitator, Iob dicitur; obediens imitator Abrahami nuncupatur alter Abraham. Multo magis horum imitator dici poterit denominative Iobita et Abrahamita. Qua regula Iesu imitator rite Iesuita denominabitur.

68. Denique hortor carissimos fratres meos, adolescentiores imprimis, ut per bona opera, potissimum ex imitatione Iesu facta, per virtutum omnium exercitationem respondeant nomini, quod gerunt, sive *Iesuitarum*, ut vulgus nos appellat, sive religiosorum *Societatis Iesu*, quemadmodum proprie sumus appellandi. *Cum hanc nobis*, inquit S. Gregorius Nyssenus[2]) de nomine christianorum, *e coelo gratiam attulerit, operae pretium est, ut prius muneris magnitudinem consideremus, quo meritas largitori Deo gratias habeamus. Deinde tales in omni vita nos praestemus, quales requirit huiusce nominis excellentia.* Pueris infantibus parentes nomina clarorum virorum imponunt, ut eos facti grandiores imitentur. Vulgatum est illud Alexandri Magni dictum ad ducem militum cognominem suum, ut nomini rebus fortiter gerendis responderet[3]). Nobis dicta putemus pauculis mutatis, quae scribit Athalaricus rex apud

[1]) Orig. hom. 4. in Ezech. [2]) S. Greg. Nyss. l. de perf. Chr. for. [3]) Plut. in Alex. Q. Curt. l. 8.

Cassiodorum[1]): *Sumpsisti nomen ex moribus* (dic tu: per gratiam ex professione vitae), *custodi, ut semper laeteris veritate vocabuli. Nam cum omnis appellatio ad declarandas res videatur imposita, nimis absurdum est portare nomen alienum et aliud dici quam possit in moribus inveniri.* Praeclarum eiusdem S. Nysseni[2]) documentum: Non ex appellatione res fieri, sed quaecumque tandem illae sint, apti nominis significatione declarari. Proinde qui se nominant christianos, *id prius oportet*, inquit, *ut sint, quod exigit ipsum nomen, deinde eam sibi appellationem accommodent.* Quod monitum tironibus est maxime inculcandum. Quaecumque prisci Patres de nomine christianorum dicunt, cohortantes eos ad commune nomen recte factis et vitae sanctitate decorandum, omnia ad nomen nostrum a Iesu deductum referre possumus. Qui nomini responderi docent, si declinetur a malo et fiat bonum. S. Cyrillus archiepiscopus Ierosolymorum[3]): *Credens in Dominum nostrum Iesum Christum agnoscat, cuius habet appellationem. Christianus vocatus es? parce huic nomini, ne propter te blasphemetur D. N. Iesus Christus filius Dei, sed luceant opera tua bona potius coram hominibus.* Salvianus[4]) asserit perdi vim tanti nominis vitio pravitatis: *Omnino*, inquit, *nihil prodest, nomen sanctum habere sine moribus,*

[1]) Cassiod. l. 8. var. ep. 8. [2]) S. Nyss. l. cit. [3]) S. Cyrill. Ierosol. cat. 10. [4]) Salv. l. 3. de provid.

quia vita a professione discordans abrogat illustris tituli honorem per indignorum actuum utilitatem. Et initio quarti libri[1]): *Qui christiani nominis opus non agit, christianus non esse videtur. Nomen enim sine actu atque officio suo nihil est. Quid est dignitas in indigno, nisi ornamentum in luto?* In fine libri agens de iis, qui in lege gloriantur et per legis praevaricationem Deum inhonorant: *Et ideo,* inquit, *hoc ipso christiani deteriores sunt, qui meliores esse deberent. Non enim probant, quod confitentur, et impugnant professionem suam moribus suis. Magis enim damnabilis est militia, quam titulus bonitatis accusat, et reatus impii est bonum nomen.* S. Chrysostomus[2]): *Qua appellatione ceteris omnibus vehementius excitari et promptiores ad virtutem amplectendam fieri, nec ea quidquam indignum facere conari debemus, quum eodem, quo Christus, nomine vocemur.* Deinde argumentatur a fortiore: *Si is, qui principis cuiuspiam aut alterius clari viri nomen sortitus est, cum id audit, tumet atque superbit et magnae id sibi gloriae ducit eiusque auctoritatem pro viribus servare adnititur, quid nobis faciendum est, qui non principis, non angeli, non archangeli, sed ipsius omnium Regis nomine appellari dignati sumus? Nonne ita animam nostram instituemus, ut non afficiatur iniuria, qui tanto nos honore prosecutus est?* Alio item in opere S. Gregorius

[1]) Id. l. 4. de provid. [2]) S. Chrys. ho. 18. in Ioan.

Nyssenus[1]) docet eum, qui operibus non respondet nomini christiano, similem esse medico, qui medicum profitetur et medicinam ignorat. Praeterea ridiculum fore extraneis aeque atque illam simiam, quae sub persona puellae saltabat ad numerum spectatoribus imponens. Sed cum nuces essent obiectae, saltationem intermisit, personam detraxit, accurrit ad cibum sibi periucundum ostenditque se bestiam esse turpissimam sub venusta persona[2]). Quae vero in Iesu imitari oporteat, colliget exhortator ex virtutibus et attributis Salvatoris, quo modo idem S. Doctor ex attributis Christi, inter quae illud mihi praecipuum videtur Salvatorem animarum esse per praedicationem, nuditatem rerum omnium, patientiam et obedientiam usque ad mortem crucis.

---

[1]) S. Greg. Nyss. ep. de profess. christ. [2]) Lucian. apol. pro mercede conductis.

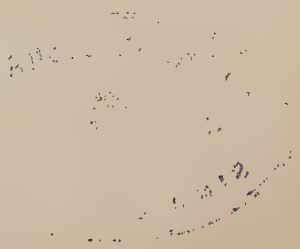

INDEX.

Pag.

Editor ad lectorem 5

Epistola auctoris ad Magistros novitiorum, Praefectos spiritus, Instructores tertiae probationis 7

Explicatio tituli Regulae communes Societatis Iesu.

Prima particula: *Regulae.*

De nomine, natura, auctore, praestantia regularum 47

Secunda particula: *Communes.*

De disciplina regulari strenue per Superiores continenda 133

Tertia particula: *Societatis Iesu.*

De Societate Iesu eiusque nomine 205

FATHERS LIBRARY,
ST. JOSEPH'S CHURCH,
SAN JOSE, - - CAL.

6339

060.153
N569
1913
v.1

Regulae Communes /
J. Nigronio

DATE	ISSUED TO

6339

060.153
N569
1913
V.1